

ปัญหาพยากรณโชติกะ

ธาตุกถาสรูปัตถนิสสยะ

หลักสูตรชั้นมัชฌิมอาภิธรรมิกะเอก

รจนาโดย พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ

จัดพิมพ์โดย มูลนิธิสัทธัมมโชติกะ

ปัญหาพยากรณโชติกะ

ธาตุกถาสรูปัตถนิสสยะ

(หลักสูตรชั้นมัชฌิมอาภิธรรมิกะเอก)

รจนาโดย

พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ

จัดพิมพ์โดย

มูลนิธิสัทธัมมโชติกะ

๒๒ เมษายน ๒๕๕๗

(สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ)

ปัญหาพยากรณโชติกะ ธาตุกถาสรูปัตถนิสสยะ

(หลักสูตรชั้นมัชฌิมอาภิธรรมิกะเอก)

รจนาโดย พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ

พิมพ์ครั้งที่	๑	๑๓	มีนาคม	๒๕๐๐	จำนวน	๑,๐๐๐	เล่ม
พิมพ์ครั้งที่	๒	-			จำนวน	๑,๕๐๐	เล่ม
พิมพ์ครั้งที่	๓	๑	กันยายน	๒๕๔๐	จำนวน	๑,๐๐๐	เล่ม
พิมพ์ครั้งที่	๔	๗	มกราคม	๒๕๔๕	จำนวน	๑,๐๐๐	เล่ม
พิมพ์ครั้งที่	๕	๓๐	สิงหาคม	๒๕๔๙	จำนวน	๑,๐๐๐	เล่ม
พิมพ์ครั้งที่	๖	๑	กรกฎาคม	๒๕๕๓	จำนวน	๑,๐๐๐	เล่ม
พิมพ์ครั้งที่	๗	๒๒	เมษายน	๒๕๕๗	จำนวน	๑,๐๐๐	เล่ม

(สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ)

พิมพ์ที่ *หจก. ทิพยวิสุทธิ์*

๒๔๐/๑๓๐-๑๓๑ ถนนจรัญสนิทวงศ์ ซอยโรงพยาบาลศรีวิชัย

แขวงบ้านช่างหล่อ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ ๑๐๗๐๐

โทร. ๐-๒๔๑๒-๗๗๐๗, ๐-๒๔๑๒-๗๗๐๙, ๐-๒๔๑๒-๕๐๗๐ โทรสาร. ๐-๒๔๑๒-๗๗๑๐

นายวิสุทธิ์ อัมไพรวรรณ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา พ.ศ. ๒๕๕๗

พระอาจารย์สัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ

พระบูรพาจารย์ แห่งอภิธรรมโชติกะวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ริเริ่มก่อตั้งมูลนิธิสัทธัมมโชติกะ

คำนำ

ในการพิมพ์ครั้งที่ ๑

การงานที่พุทธศาสนิกชน ทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิตทั้งหลายควรสนใจรับภาระ หรือช่วยทะนุบำรุงนั้นมีอยู่ ๒ อย่างคือ

๑. คันถธุระ ได้แก่ การศึกษา การสอน พระปริยัติธรรมที่เกี่ยวกับ พระสูตร พระอภิธรรม พระวินัย อย่างหนึ่ง

๒. วิปัสสนาธุระ ได้แก่ การเจริญสมถะ วิปัสสนา อย่างหนึ่ง

นอกจากการงานที่เป็นคันถธุระ และวิปัสสนาธุระ ดังกล่าวแล้ว การงานอื่นๆ พระพุทธองค์ไม่ได้ทรงกล่าวว่า เป็นการงานที่สำคัญในพระพุทธศาสนา เพราะไม่ใช่เป็นเหตุเป็นรากฐานให้พระพุทธศาสนาตั้งมั่นและเจริญแพร่หลายได้เลย และไม่ใช่เป็นเหตุให้พ้นจากวัฏฏะสงสาร หรือในระหว่างที่ยังไม่พ้นนั้นก็ไม่เป็นเหตุได้รับความสุขกายสุขใจในภพต่อๆ ไป ซึ่งเรื่องนี้ท่านพุทธศาสนิกชนผู้มีใจบุญทั้งหลายควรพิจารณาไตร่ตรองให้ลึกซึ้ง

ในคันถธุระและวิปัสสนาธุระ ที่เป็นหลักสำคัญของพระพุทธศาสนาทั้ง ๒ นั้น ยังแบ่งออกเป็นอย่างละ ๒ คือ

๑. การสอน การเรียนพระปริยัติ เพียงเพื่อเผยแพร่พระพุทธศาสนาโดยการปลูกศรัทธาให้เกิดแก่ชนทั่วไป ได้แก่ การแสดงปาฐกถา การแสดงธรรมเทศนา ธรรมสากัจฉา พิมพ์หนังสือธรรมะเล็กๆ น้อยๆ แจก

๒. การสอนการเรียนพระปริยัติเพื่อตั้งหลักฐานให้พระพุทธศาสนาตั้งมั่นและเจริญขึ้น ได้แก่ การสอน การเรียน ทุกๆ วันตามหลักสูตรที่ถูกต้อง การท่องจำ การสอบความรู้ตามลำดับชั้น การตั้งหลักสูตรโดยถูกต้องสมบูรณ์ ทั้ง ๒ อย่างนี้จัดเข้าอยู่ฝ่ายคันถธุระ

๓. การแนะนำและการเจริญสมถะ วิปัสสนา เพื่อเผยแพร่พระพุทธศาสนาโดยการปลูกศรัทธาให้เกิดแก่ชนทั่วไป ได้แก่ การฟังธรรม การสวดมนต์ การแนะนำสมถะ วิปัสสนาเพียงเล็กๆ น้อยๆ การพิมพ์หนังสือเรื่องสมถะ วิปัสสนาเล็กๆ น้อยๆ แจก

๔. การแนะนำและการเจริญสมถะ วิปัสสนา เพื่อตั้งหลักฐานให้พระพุทธศาสนาตั้งมั่นและเจริญขึ้น ได้แก่ การแนะนำสมถะ วิปัสสนา อย่างถูกต้องสมบูรณ์ ให้ได้ผลปรากฏ การพิมพ์หนังสือที่เกี่ยวกับสมถะ วิปัสสนา อย่างถูกต้องสมบูรณ์ เพื่อเป็นคู่มือแก่ผู้ที่ต้องการปฏิบัติและผู้ที่จะสอน ทั้ง ๒ อย่างนี้จัดเข้าอยู่ในฝ่ายวิปัสสนาธุระ ในประเทศที่มีจำนวนพุทธศาสนิกชนน้อย การงานที่เกี่ยวกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในด้านคันถธุระและวิปัสสนาธุระ ทั้ง ๒ นี้ ควรมี ๗๕ ส่วน ใน ๑๐๐ ส่วน การงานที่เกี่ยวกับการตั้ง

หลักฐานให้พระพุทธศาสนาตั้งมั่นและเจริญขึ้นในด้านคันถธุระ และวิปัสสนาธุระทั้ง ๒ นี้ ควรมีเพียง ๒๕ ส่วน ใน ๑๐๐ ก็พอ

ถ้าในประเทศที่มีจำนวนพุทธศาสนิกชนมาก การงานที่เกี่ยวกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในด้านคันถธุระและวิปัสสนาธุระทั้ง ๒ อย่าง ควรมีเพียง ๒๕ ส่วนใน ๑๐๐ ส่วน การงานที่เกี่ยวกับการตั้งหลักฐานให้พระพุทธศาสนาตั้งมั่นและเจริญขึ้นในด้านคันถธุระและวิปัสสนาธุระทั้ง ๒ นี้ ควรพยายามให้มี ๗๕ ส่วน ใน ๑๐๐

การงานในพระพุทธศาสนาทั้ง ๒ อย่างที่กล่าวมานี้ การงานที่เกี่ยวกับการตั้งหลักฐานให้พระพุทธศาสนาตั้งมั่นและเจริญขึ้นได้นี้แหละเป็นหลักสำคัญ เป็นประธาน ส่วนการงานที่เกี่ยวกับการเผยแพร่นั้น เป็นแต่เพียงเครื่องช่วยสนับสนุน กล่าวคือได้รวบรวมพุทธศาสนิกชนทั้งหลายให้หันเข้ามาสนใจต่อการงานที่เป็นหลักในพระพุทธศาสนาให้มั่นคงยิ่งขึ้น ฉะนั้นในประเทศใด วัดใด มีการงานที่เป็นหลักฐานในพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมากกว่าการงานเผยแพร่แล้ว ก็เป็นที่เข้าใจได้ว่าพระพุทธศาสนาที่ตั้งอยู่ในประเทศนั้น วัดนั้นย่อมดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง และสามารถเจริญขึ้นได้ ลัทธิอื่นๆ และศาสนาพุทธที่นอกจากเถรวาทเหล่านั้นไม่สามารถเข้ามาแทรกแซงเป็นปฏิปักษ์ได้ ด้วยเหตุนี้จึงขอให้ท่านพุทธมามกะทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิตทั้งหลาย จงพิจารณาดูด้วยปัญญาให้ถ่องแท้ว่า ในประเทศของเรา วัดของเรานั้น การงานที่เกี่ยวกับการเผยแพร่และการงานที่เกี่ยวกับการตั้งหลักฐานในด้านคันถธุระ และวิปัสสนาธุระทั้ง ๒ อย่างนั้น อย่างไหนจะมีมากกว่ากัน

อนึ่งการงานที่เกี่ยวกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนานี้ เป็นการงานที่ทำได้ง่าย ลงทุนลงแรงน้อย ได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินไปในตัวด้วย ไม่ต้องใช้ความคิดลึกซึ้งเท่าใด ด้วยเหตุนี้จึงมีคนชอบการงานชนิดนี้กันเป็นส่วนมาก ทั้งนี้ก็เพราะว่าผู้ที่มีความรู้ในเรื่องการงานของพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้งนั้น ยังมีจำนวนน้อยนั้นเอง

ส่วนการงานที่เกี่ยวกับการตั้งหลักฐานให้พระพุทธศาสนาตั้งมั่นและเจริญขึ้นได้นั้น เป็นการงานชนิดที่ทำได้ยาก ต้องลงทุนลงแรงมาก ผู้ที่จะกระทำงานชนิดนี้ต้องเป็นผู้ที่ยอมเสียสละทุกสิ่งทุกอย่างจึงจะทำให้สำเร็จได้ ทั้งในเวลาที่ทำนั้นก็ต้องใช้ความคิดพิจารณาอย่างละเอียดลึกซึ้งด้วย ด้วยเหตุนี้จึงมีคนชอบน้อย นอกจากผู้ที่มีความรู้ในเรื่องการงานของพระพุทธศาสนาได้ดีเท่านั้น ที่จะมีความพอใจในการงานชนิดนี้

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาแล้วนี้ อาตมาภาพจึงได้พยายามกระทำการงานที่เกี่ยวกับการตั้งหลักฐานในพระพุทธศาสนาในด้านคันถธุระ เพื่อให้พระพุทธศาสนาตั้งมั่นอยู่ได้

และเจริญขึ้นได้ โดยทำการสอนทุกๆ วัน และให้มีการสอบความรู้ทุกๆ ปี พร้อมทั้งพยายามตั้งหลักสูตรที่ถูกต้องสมบูรณ์ เพื่อประโยชน์แก่บรรดาครู อาจารย์ และนักศึกษาทั้งหลาย ทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิตโดยทั่วกัน

ปกรณ์ธาตุกถาสรูปัตถนิสสยะเล่มนี้ นับเป็นปกรณ์ที่ ๑๑ ในหลักสูตรการศึกษาพระอภิธรรมที่อาตมาภาพได้รจนาขึ้นใช้เป็นหลักสูตรในการศึกษาชั้นมัชฌิมอาภิธรรมิกะเอก และผู้ที่มีส่วนร่วมในการสร้างปกรณ์เล่มนี้จนสำเร็จนั้นมีดังนี้คือ

๑. พระชาญบรรณกิจ นักศึกษาชั้นสูงในอภิธรรมมหาวิทยาลัยและเป็นอาจารย์สอนพระอภิธรรม ณ พุทธสมาคมแห่งประเทศไทย สำนักพระอภิธรรม วัดสามพระยา สำนักพระอภิธรรม วัดมหาธาตุ สำนักพระอภิธรรม วัดกลางจังหวัดสมุทรปราการ บรรณาธิการวิปัสสนาสาร เป็นเลขา

๒. นายแพทย์สมหวัง ฉายะจินดา นักศึกษาชั้นสูงในอภิธรรมมหาวิทยาลัยและเป็นอาจารย์สอนพระอภิธรรม สำนักวัดสามพระยา เป็นผู้ช่วยเลขา

อาตมาภาพมีความปีติยินดี และขออนุโมทนาในกุศลเจตนาของบรรดาท่านที่ได้กล่าวนามมาข้างต้นนั้นเป็นอย่างยิ่ง อาตมาภาพขอกล่าวคำอวยพรให้แก่ทุกๆ ท่าน ดังต่อไปนี้

ภวตุ สพฺพมงฺคลํ
รกฺขนฺตุ สพฺพเทวตา
สพฺพพุทฺธานุภาเวน
สพฺพธมฺมานุภาเวน
สพฺพสงฺฆานุภาเวน
สทา โสตฺถี ภวนฺตุ เต ฯ

สิริมงคลอันประเสริฐทั้งปวง จงมีแด่ท่านทั้งหลายที่ได้ช่วยกันสร้างปกรณ์เล่มนี้ขึ้นจนสำเร็จบริบูรณ์ สัมมาเทวดาทั้งหลายจงช่วยรักษาท่านทั้งหลายให้พ้นจากอุปสรรคอันตรายต่างๆ ขอเดชะอานุภาพแห่งคุณพระรัตนตรัย จงบันดาลให้ท่านทั้งหลายมีความสุขกายสุขใจตลอดทุกทิวาราตรีกาลเทอญฯ

พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ
๑๓ มีนาคม ๒๕๐๐

สารบาญ

เรื่อง **หน้า**

คำนำในการพิมพ์ครั้งที่ ๑.....(๓)

ประณาม และ ปฏิญญาการ.....๑

ข้อความเบื้องต้น และวจนัตถะ.....๒

อนุสนธิ และ อุทเทส อธิบายมาติกา ๕ อย่าง.....๓

นยมาติกา.....๔

อัพภันตรมาติกา.....๘

แสดงการจำแนกบท ๑๒๕ บท ในอัพภันตรมาติกา.....๙

แสดงองค์ธรรมของขันธ์ ๕.....๙

แสดงองค์ธรรมของอายตนะ ๑๒.....๑๐

แสดงองค์ธรรมของธาตุ ๑๘.....๑๑

แสดงองค์ธรรมของสัจจะ ๔.....๑๓

แสดงองค์ธรรมของอินทรีย์ ๒๒.....๑๔

แสดงองค์ธรรมของปฏิจจสมุปบาท ๑๒ หรือ ๑๘.....๑๕

แสดงองค์ธรรมของสติปัฏฐาน ๔ สัมมัปปธาน ๔.....๒๐

แสดงองค์ธรรมของอิทธิบาท ๔ ฌาน ๔.....๒๑

แสดงองค์ธรรมของอัปปมัญญา ๔ อินทรีย์ ๕.....๒๑

แสดงองค์ธรรมของพละ ๕ โพชฌงค์ ๗ มัคคังคะ ๘.....๒๒

นยมุขมาติกา.....๒๓

ลักขณมาติกา และ พาหิรมาติกา.....๒๔

นิทเทส และ แสดงจำนวนบททั้ง ๑๔ นัย.....๒๕

ปฐมนยสังคหิตาสังคหิตปทนิทเทส.....๒๗

อัพภันตรมาติกานิทเทส.....๒๗

แสดงจำนวนขันธ์ อายตนะ ธาตุ โดยภาษาบาลี.....๒๘

เภทสุทธ ขันธนิทเทส.....๓๑
อายตนนิทเทส.....๔๔
ธาตุนิทเทส.....๖๙
สัจจนิทเทส.....๙๑
อินทริยนิทเทส.....๑๐๑
ปฏิจจสมุปปาทนิทเทส.....๑๒๕
ผัสสสัตตกราสีนิทเทส.....๑๓๕
พาหิรมาติกานิทเทส.....๑๓๗
ทุติยนยสังคหิเตนอสังคหิตปทนิทเทส.....๑๓๘
อัพภันตรมาติกานิทเทส.....๑๓๘
พาหิรมาติกานิทเทส.....๑๔๓
ตติยนยอสังคหิเตนสังคหิตปทนิทเทส.....๑๔๖
อัพภันตรมาติกานิทเทส.....๑๔๖
พาหิรมาติกานิทเทส.....๑๕๔
จตุตถนยสังคหิเตนสังคหิตปทนิทเทส.....๑๖๒
อัพภันตรมาติกานิทเทส.....๑๖๒
พาหิรมาติกานิทเทส.....๑๗๐
ปัญจมนยอสังคหิเตนอสังคหิตปทนิทเทส.....๑๗๖
อัพภันตรมาติกานิทเทส.....๑๗๗
พาหิรมาติกานิทเทส.....๑๙๑
ฉัฏฐนยสัมปโยควิปปโยคปทนิทเทส.....๒๑๙
แสดงขันธ์ที่สัมปยุตต์วิปปยุตต์ได้และไม่ได้.....๒๑๙
อัพภันตรมาติกานิทเทส.....๒๒๐
พาหิรมาติกานิทเทส.....๒๔๐
สัตตมนยสัมปยุตเตนวิปปยุตตปทนิทเทส.....๒๗๒

อัพภันตรมาติกานิทเทส.....๒๗๓
พาหิรมาติกานิทเทส.....๒๗๘
อัฏฐมนยวิปปยุตเตนสัมปยุตตปทนิทเทส.....๒๘๑
อัพภันตรมาติกานิทเทส.....๒๘๒
พาหิรมาติกานิทเทส.....๒๘๘
นวมนยสัมปยุตเตนสัมปยุตตปทนิทเทส.....๓๑๐
อัพภันตรมาติกานิทเทส.....๓๑๑
พาหิรมาติกานิทเทส.....๓๑๘
ทสมนยวิปปยุตเตนวิปปยุตตปทนิทเทส.....๓๒๔
อัพภันตรมาติกานิทเทส.....๓๒๔
พาหิรมาติกานิทเทส.....๓๓๑
เอกาทสมนยสังคหิเตนสัมปยุตตวิปปยุตตปทนิทเทส.....๓๓๗
ทวาทสมนยสัมปยุตเตนสังคหิตาสังคหิตปทนิทเทส.....๓๔๔
เตรสมนยอสังคหิเตนสัมปยุตตวิปปยุตตปทนิทเทส.....๓๔๘
จุททสมนยวิปปยุตเตนสังคหิตาสังคหิตปทนิทเทส.....๓๕๒
นิคมกถา.....๓๕๘
คำปรารถนา.....๓๕๙
รายนามผู้อุปถัมภ์พิมพ์หนังสือ.....๓๖๐

* * * *

ปัญหาพยากรณโชติกะ

ธาตุกถาสรูปัตถนิสสยะ

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

พุทธประณาม

วิจิตฺตธมฺมวทญฺญุ ปรมตฺถปารนฺตคุ
หนริปุ นยวิทุ วนฺทามิ สิรสา ครุ

ข้าพระองค์ พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ ขอน้อมเกล้าถวายอภิวาทโดยเคารพ ซึ่งองค์สมเด็จพระนราสภสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ทรงพระปรีชาสามารถตรัสจำแนกพระสัทธรรมโดยนัยอันวิจิตรพิสดาร พระองค์ทรงบรรลุถึงแล้วซึ่งที่สุดแห่งฝั่งคือพระปรมัตถธรรม พระองค์ทรงปราบอริราชกล่าวคือกิเลสเป็นสมุจเฉทประหาณ ทรงพระพุทธปรีชาญาณหยั่งรู้นัยแห่งพระปรมัตถธรรมโดยสิ้นเชิง

ธัมมประณาม

อตฺโถภาเสหิ ชุตนฺตำ ลีลาปทสตารกำ
มลหนฺตำ ธมฺมจนฺทำ วนฺทามิ สิรสาทรำ

ข้าพเจ้าขอน้อมเกล้าถวายอภิวาทพระสัทธรรม ซึ่งรุ่งโรจน์ด้วยอรรถรัศมี ประกอบด้วยลีลาศแห่งบทน้อยใหญ่ ตระการดั่งดวงดารา สว่างจ้าดุจดวงจันทร์อันหมดเมฆราคี

สังฆประณาม

อคฺคสารธมฺมจิติำ ภคฺคมานชยสิริำ
อฆมิคำ หนชีวำ วนฺทามิ สงฺฆเกสริำ

ข้าพเจ้าขอประคองอัญชลีนอบน้อมนมัสการ ซึ่งพระอริยสงฆ์ ผู้ดำรงมั่นอยู่ในอัครสารธรรม ผู้มีชัยชนะและประกอบด้วยสิริ ได้ทำลายล้างหมู่ข้าศึกคือกิเลสทุกหมู่เหล่าพร้อมด้วยมานานุสัยเสียได้ ดุจสีหไกรสรอันได้พิฆาตฆ่ามฤคีให้ม้วยมรณ์ ฉะนั้น

อาจริยประณาม

ธีรานธีรเสฏฺฐนฺตำ สิลาฆสีฆญาณิกำ
หิตาวหำ มหาเถรำ ปณามามิ มม อาเจรำ

ข้าพเจ้าขอนอบน้อมนมัสการ พระเดชพระคุณท่านอาจารย์ภัททันตกุมารเถระ ผู้เป็นคณาจริยะ ธัมมกถิกะ เจ้าอาวาสวัดวาโสใต้ จังหวัดเมียนฉ่าน ท่านอาจารย์ภัททันตญาณิกเถระ ผู้เป็นวินัยธรทั่วประเทศพม่า ซึ่งเป็นอัคคมหาบัณฑิตและอธิบดีสงฆ์ วัดเตียยะโตไต้ จังหวัดแรงกูนก็ดี ท่านอาจารย์ภัททันตปัญญาเถระ ท่านอาจารย์ภัททันตสุนทรเถระ และท่านอาจารย์ภัททันตนันทวังสเถระ ซึ่งเป็นอัคคมหาบัณฑิตปัญจนิกายปารคู ผู้เป็นคณะปาโมกข์ วัดมหาวิสุตาราม จังหวัดปะคกกู่ก็ดี ท่านอาจารย์ภัททันตชนกาภิวังส ซึ่งเป็นอัคคมหาบัณฑิตผู้เป็นธัมมาจริยะคันถการกะ เจ้าอาวาสวัดมหาคันธารามท่านอาจารย์ภัททันตนันทิยเถระ ที่เป็นอภิธรรมคณาจริยะ เจ้าอาวาสวัดตูมองไต้ ท่านอาจารย์ภัททันตวิมลเถระ ที่เป็นอภิธัมมคณาจริยะ เจ้าอาวาสวัดมังคลาราม จังหวัดอมรปุระก็ดี ซึ่งเป็นอาจารย์ของข้าพเจ้า (ฝ่ายปริยัติธรรม) เป็นนักปราชญ์ผู้เรืองปัญญาผู้หนึ่ง ในบรรดานักปราชญ์ผู้เรืองปัญญาทั้งหลาย เป็นผู้มีปัญญาน่าสรรเสริญ และมีปัญญาเฉียบแหลม เป็นผู้นำซึ่งโลกียะประโยชน์ และโลกุตตระประโยชน์แก่ปวงชนทุกหมู่เหล่า

ปฏิญญาการ

ยาจิโทตำ กริสฺสามิ สิสฺสคเณหิ สาธุกำ
กาโม โชติวฺ สาสนำ ธาตุกถาย นิสฺสยำ

อันคณะศิษย์ได้วิงวอนแล้วโดยความเอื้อเฟื้อประการหนึ่ง ทั้งอาตมามีวัตถุประสงค์ที่จะบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองขึ้นประการหนึ่ง จึงได้รจนาคัมภีร์ธาตุกถาสรูปัตถนิสสยะขึ้น โดยเป็นภาษาไทย

ข้อความเบื้องต้นในธาตุกถาสรูปัตถนิสสยะ

ในพระอภิธรรม ๗ คัมภีร์ คัมภีร์ที่ ๓ ซึ่งชื่อว่า **ธาตุกถา** นั้น เพราะพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงจำแนกธรรมทั้งหลาย มีขันธ์ ๕ เป็นต้น จนถึงอรณธรรมเป็นที่สุด โดยนัย ๑๔ ประการ เป็นคำปุจฉาและวิสัชนา อันเกี่ยวกับขันธ์ อายตนะ ธาตุ ทั้งสิ้น จึงชื่อว่า **ธาตุกถา**

ส่วนปกรณ์ที่อาตมาภาพรจนาขึ้น ที่ให้ชื่อว่า **ปัญหาพยากรณโชติกะ** นั้นก็โดยความมุ่งหมายว่าปกรณ์นี้จะกระทำความสว่างรุ่งเรือง ในคำปุจฉาวิสัชนา ซึ่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตรัสไว้ดีแล้วนั้น ให้ปรากฏแก่นักศึกษาทั้งหลาย จึงตั้งชื่อว่า **ปัญหาพยากรณโชติกะ** ประการหนึ่ง ส่วนคำว่า **ธาตุกถาสรูปัตถนิสสยะ** ก็เพราะปกรณ์นี้จะเป็นเครื่องมือและเป็นที่พึ่งที่อาศัยของนักศึกษาทั้งหลาย ในอันที่จะสรุปเนื้อความในคัมภีร์ธาตุกถาได้โดยสะดวก ฉะนั้นจึงให้ชื่อว่า **ธาตุกถาสรูปัตถนิสสยะ**

คำว่า ธาตุกถา เมื่อแยกแล้วก็มี ๒ บท คือ ธาตุ + กถา วจนัตถะของคำว่า **ธาตุ**

๑. "อตฺตโน สภาวํ ธาเรนฺตีติ = ธาตุโย" ธรรมชาติใด ย่อมทรงไว้ซึ่งสภาพของตน เหตุนั้น ธรรมชาตินั้น ชื่อว่า ธาตุ ได้แก่ขันธ์ ๕ เป็นต้น จนถึงอรณธรรม (กุศล อกุศล วิบาก กริยา เจตสิก ที่ประกอบ รูป นิพพาน) อีกนัยหนึ่งมีวจนัตถะว่า

๒. "ติฏฺจติ อภิธมฺมกถา เอตฺถาติ = ธาตุโย" การแสดงอภิธรรมตั้งอยู่ในธรรมชาตินี้ เหตุนั้น ธรรมชาตินี้ ชื่อว่า **ธาตุ** ได้แก่ขันธ์ ๕ เป็นต้นจนถึงอรณธรรม ในวจนัตถะข้อที่ ๒ นี้ ถ้ากล่าวตามวิเคราะห์ศัพท์แล้ว นิปผันนบท ควรจะใช้ศัพท์ว่า **จาตุ** แต่ในที่นี้ใช้คำว่า **ธาตุ** ก็เพราะใช้แสดงตามวัณณวิการนัยหมายความว่า เปลี่ยนตัว **จ** ที่เป็นมุทธชทุติยักขรา ให้เป็นตัว **ธ** ที่เป็น ทันตชจตุตถักขรานั้นเอง ดังมีสาธกบาลีแสดงไว้ในปัฏฐานสารทีปนีว่า **อภิธมฺมกถา ติฏฺจติ ปวตฺตติ ขนฺธาทิเกสุ เอตฺถาติ ธาตุโย, จการสฺส ธการํ กตฺวา**

การแสดงพระอภิธรรม ย่อมเป็นไปตามธรรม มีขันธ์เป็นต้นนี้ เหตุนั้นขันธ์เป็นต้นนี้ จึงชื่อว่า **ธาตุ** แปลง **จ** อักษรเป็น **ธ** อักษร

วจนัตถะของคำว่า **กถา "กถียนฺติ เอตฺถาติ = กถา"**

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมต่างๆ ไว้ในการสืบต่อแห่งศัพท์และเนื้อความเหล่านี้ เหตุนั้น การสืบต่อแห่งศัพท์และเนื้อความเหล่านี้จึงชื่อว่า **กถา** ได้แก่ปกรณ์ทั่วไป

อีกนัยหนึ่ง มีวจนัตถะว่า **"กถียนฺติ เอตายาติ = กถา"** พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมต่างๆ โดยการสืบต่อแห่งศัพท์และเนื้อความเหล่านั้น เหตุนั้น การสืบต่อแห่งศัพท์และเนื้อความเหล่านี้จึงชื่อว่า **กถา** ได้แก่ ปกรณ์ทั่วไป

วจนัตถะของคำว่า **ธาตุกถา "ธาตูนํ กถา = ธาตุกถา"** ศัพท์และเนื้อความอันเป็นที่ตั้งแห่งการแสดงธรรม หรืออันเป็นเหตุแห่งการแสดงธรรม มีขันธ์ ๕ เป็นต้น จนถึงอรณธรรมเป็นที่สุด ศัพท์และเนื้อความเหล่านั้นชื่อว่า **ธาตุกถา** ได้แก่ปกรณ์ธาตุกถา

แสดงอนุสนธิและอุทเทส

เมื่อพระองค์ทรงแสดงวิภังคปกรณ์จบลงแล้ว ทรงแสดงธาตุกถาปกรณ์ต่อไป ธาตุ-กถาปกรณ์มี ๒ ประเภทคือ อุทเทส ๑ นิทเทส ๑ พระองค์ทรงแสดงอุทเทสก่อนแล้ว ทรงแสดงนิทเทสต่อไป อุทเทสนี้ชื่อว่ามาติกา มาติกานี้มี ๕ อย่าง คือ

๑. นยมาติกา

๒. อัพภันตรมาติกา

๓. นยมุขมาติกา

๔. ลักขณมาติกา

๕. พาหิรมาติกา

อธิบายในมาติกา ๕ อย่าง

๑. นยมาติกา หมายความว่าเป็นมาติกาที่กล่าวถึงการจำแนกขันธ์ ๕ เป็นต้น โดยแบ่งการแสดงออกเป็นนัยต่างๆ กัน มีอยู่ ๑๔ นัยด้วยกัน เรียกว่า มูลมาติกาก็ได้

๒. อัพภันตรมาติกา หมายความว่าธรรม ๑๒๕ ด้วยกัน มีขันธ์ ๕ เป็นต้น จนถึงมนสิการเป็นที่สุด เรียกว่าอัพภันตรมาติกา เพราะพระองค์ทรงยกธรรมเหล่านี้ขึ้นแสดงก่อน ให้เป็นประธานในการแสดงตามนัยทั้ง ๑๔ นัยนั้นทุกๆ นัย

๓. นยมุขมาติกา หมายความว่าเป็นมาติกาที่แสดงถึงวิธีการแห่งการแสดงของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยพระองค์ทรงวางหลักที่เป็นคำถาม ให้ถูกต้องเหมาะสมกับนัยทั้ง ๑๔ นัย นั้นว่า นัยหนึ่งๆ ควรจะตั้งคำถามอย่างไร

๔. ลักขณมาติกา หมายความว่าเป็นมาติกาที่แสดงถึงวิธีตอบ ในนยมุขมาติกา ให้ถูกต้องตามสมควรแก่คำถามนั้นๆ

๕. พาหิรมาติกา หมายความว่าเป็นมาติกาภายนอก คือกุสลาธัมมาเป็นต้นจนถึงอรณาธัมมาเป็นที่สุดรวม ๒๖๖ บทที่แสดงในมาติกานี้นั้น พระองค์ทรงนำมาจากปกรณ์อื่น คือธัมมสังคณีปกรณ์ และเมื่อเวลาแสดงก็ทรงแสดงทีหลังอัพภันตรมาติกา ฉะนั้นจึงเรียกว่าพาหิรมาติกา ในมาติกา ๕ อย่างนี้ พระองค์ทรงแสดงนยมาติกาก่อน

๑. นยมาติกา นยมาติกามี ๑๔ อย่างคือ

๑. ปฐมนยมาติกา	๒. ทุติยนยมาติกา
๓. ตติยนยมาติกา	๔. จตุตถนยมาติกา
๕. ปัญจมนยมาติกา	๖. ฉัฏฐนยมาติกา
๗. สัตตมนยมาติกา	๘. อัฏฐมนยมาติกา
๙. นวมนยมาติกา	๑๐. ทสมนยมาติกา
๑๑. เอกาทสมนยมาติกา	๑๒. ทวาทสมนยมาติกา
๑๓. เตรสมนยมาติกา	๑๔. จุททสมนยมาติกา

พระองค์ทรงแสดงปฐมนยมาติกาก่อนแล้วทรงแสดงทุติยนยมาติกา เป็นต้นต่อไปตามลำดับ

ปฐมนยมาติกา คือ สงฺคโห อสงฺคโห

สงฺคโห ที่นับสงเคราะห์โดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้ เท่าไร ?
ที่นับสงเคราะห์โดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้ เท่านี้

อสงฺคโห ที่นับสงเคราะห์โดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ไม่ได้ เท่าไร ?
ที่นับสงเคราะห์โดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ไม่ได้ เท่านี้

ทุติยนยมาติกา คือ สงฺคหิเตน อสงฺคหิตํ

สงฺคหิเตน รูป ๒๗ (เว้นจักขายตนะ) เป็นต้น ที่จักขายตนะเป็นต้น นับสงเคราะห์โดย ขันธ์ได้

อสงฺคหิตํ แต่นับสงเคราะห์โดย อายตนะ ธาตุ ไม่ได้ นั้น

อสงฺคหิตํ นับสงเคราะห์โดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ไม่ได้ เท่าไร ?
นับสงเคราะห์โดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ไม่ได้ เท่านี้

อีกนัยหนึ่ง

สงฺคหิเตน ฉวิญญาณธาตุ (เว้นจักขุวิญญาณธาตุ) เป็นต้น ที่จักขุวิญญาณธาตุเป็นต้น นับสงเคราะห์โดย ขันธ์ อายตนะ ได้

อสงฺคหิตํ แต่นับสงเคราะห์โดย ธาตุ ไม่ได้ นั้น

อสงฺคหิตํ นับสงเคราะห์โดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ไม่ได้ เท่าไร ?
นับสงเคราะห์โดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ไม่ได้ เท่านี้

หมายเหตุ ในทุติยนยมาติกานี้ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงโดยเอกเสสนัย หมายความว่า เป็นการแสดงโดยลบเอาบทที่เหมือนกันออกเสียบทหนึ่ง ให้เหลือไว้แต่เพียงบทเดียว เพราะถ้าหากว่า พระองค์ทรงแสดงโดยศัพท์ให้บริบูรณ์ตรงกับเนื้อความแล้ว จะต้องแสดงดังนี้คือ **สงฺคหิเตน อสงฺคหิตํ อสงฺคหิตํ** ฉะนั้น เมื่อเวลาแสดงออกเป็นเนื้อความแล้ว จะต้องแสดงเนื้อความของบทที่ลบออกไปแล้วนั้นด้วย และในนยมาติกาอื่นๆ ที่มีลักษณะแห่งการเป็นไปทำนองเดียวกันนี้ ก็ขอให้นักศึกษาทั้งหลายพึงทราบดังนี้ด้วย

ตติยนยมาติกา คือ อสงฺคหิเตน สงฺคหิตํ

อสงฺคหิเตน สัญญา สังขาร สุขุมรูป ๑๖ นิพพาน เป็นต้น ที่เวทนาขันธ์ เป็นต้น นับสงเคราะห์โดย ขันธ์ ไม่ได้

สงฺคหิตํ แต่นับสงเคราะห์โดย อายตนะ ธาตุ ได้นั้น

สงฺคหิตํ นับสงเคราะห์โดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้เท่าไร ?
นับสงเคราะห์โดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้เท่านี้

จตุตถนยมาติกา คือ สงฺคหิเตน สงฺคหิตํ

สงฺคหิเตน สังขารขันธ์ ๔๙ (เว้นสมุทยสัจจะ) เป็นต้น ที่สมุทยสัจจะเป็นต้น นับสงเคราะห์โดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้

สงฺคหิตํ สมุทยสัจจะเป็นต้น ที่สังขารขันธ์ ๔๙ (เว้นสมุทยสัจจะ) เป็นต้น นับสงเคราะห์โดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้นั้น

สงฺคหิตํ นับสงเคราะห์โดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้เท่าไร ?
นับสงเคราะห์โดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้เท่านี้

ปัญจมนยมาติกา คือ อสงฺคหิเตน อสงฺคหิตํ

อสงฺคหิเตน วิญญาณขันธ์เป็นต้น ที่รูปขันธ์เป็นต้น นับสงเคราะห์โดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ไม่ได้

อสงฺคหิตํ รูป เวทนา สัญญา สังขาร นิพพานเป็นต้น ที่วิญญาณขันธ์เป็นต้น นับสงเคราะห์โดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ไม่ได้นั้น

อสงฺคหิตํ นับสงเคราะห์โดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ไม่ได้เท่าไร ?
นับสงเคราะห์โดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ไม่ได้เท่านี้

ฉัฏฐนยมาติกา คือ สมฺปโยโค วิปฺปโยโค

สมฺปโยโค ที่ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้เท่าไร ?
ที่ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้เท่านี้

วิปฺปโยโค ที่ไม่ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?
ที่ไม่ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่านี้

สัตตมนยมาติกา คือ สมฺปยุตฺเตน วิปฺปยุตฺตํ

สมฺปยุตฺเตน
วิปฺปยุตฺตํ } ธรรมที่เป็นวิปปยุตต์ กับสัมปยุตตธรรมเหล่านี้

วิปฺปยุตฺตํ ไม่ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?
ไม่ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่านี้

อัฏฐมนยมาติกา คือ วิปฺปยุตฺเตน สมฺปยุตฺตํ

วิปฺปยุตฺเตน ... **สมฺปยุตฺตํ** ธรรมที่เป็นสัมปยุตต์ กับวิปปยุตตธรรมเหล่านี้

สมฺปยุตฺตํ ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้เท่าไร ?

ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้เท่านี้

นวมนยมาติกา คือ สมฺปยุตฺเตน สมฺปยุตฺตํ

สมฺปยุตฺเตน ... **สมฺปยุตฺตํ** ธรรมที่เป็นสัมปยุตต์ กับสัมปยุตตธรรมเหล่านี้

สมฺปยุตฺตํ ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้เท่าไร ?

ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้เท่านี้

ทสมนยมาติกา คือ วิปฺปยุตฺเตน วิปฺปยุตฺตํ

วิปฺปยุตฺเตน ... **วิปฺปยุตฺตํ** ธรรมที่เป็นวิปปยุตต์ กับวิปปยุตตธรรมเหล่านี้

วิปฺปยุตฺตํ ไม่ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

ไม่ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่านี้

เอกาทสมนยมาติกา คือ สงฺคหิเตน สมฺปยุตฺตํ วิปฺปยุตฺตํ

สงฺคหิเตน ธรรมที่นับสงเคราะห์โดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้

สมฺปยุตฺตํ ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้เท่าไร ?

ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้เท่านี้

วิปฺปยุตฺตํ ไม่ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

ไม่ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่านี้

ทวาทสมนยมาติกา คือ สมฺปยุตฺเตน สงฺคหิตํ อสงฺคหิตํ

สมฺปยุตฺเตน ธรรมที่เป็นสัมปยุตต์

สงฺคหิตํ นับสงเคราะห์โดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้เท่าไร ?
นับสงเคราะห์โดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้เท่านี้

อสงฺคหิตํ นับสงเคราะห์โดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ไม่ได้เท่าไร ?
นับสงเคราะห์โดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ไม่ได้เท่านี้

เตรสมนยมาติกา คือ อสงฺคหิเตน สมฺปยุตฺตํ วิปฺปยุตฺตํ

อสงฺคหิเตน ธรรมที่นับสงเคราะห์โดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ไม่ได้

สมฺปยุตฺตํ ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้เท่าไร ?
ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้เท่านี้

วิปฺปยุตฺตํ ไม่ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?
ไม่ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่านี้

จุททสมนยมาติกา คือ วิปฺปยุตฺเตน สงฺคหิตํ อสงฺคหิตํ

วิปฺปยุตฺเตน ธรรมที่เป็นวิปปยุตต์

สงฺคหิตํ นับสงเคราะห์โดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้เท่าไร ?
นับสงเคราะห์โดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้เท่านี้

อสงฺคหิตํ นับสงเคราะห์โดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ไม่ได้เท่าไร ?
นับสงเคราะห์โดย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ไม่ได้เท่านี้

หมายเหตุ คำแปลในนยมาติกาทั้ง ๑๔ นัยที่แสดงมานี้ เป็นการแปลตามบาลีที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ในฐานที่เป็นอุทเทส เพราะว่านยมาติกาอุทเทสนี้ คล้ายกับเป็นการวางกำหนดขอบเขตที่จะแสดงในนิทเทสต่อไปเท่านั้น ยังไม่จำเป็นจะต้องแสดงเนื้อความองค์ธรรมแต่ประการใด

๒. อัพภันตรมาติกา เมื่อพระองค์ทรงแสดงนยมาติกาจบลงแล้ว ทรงแสดงอัพภันตรมาติกาต่อไป **อัพภันตรมาติกามี ๒ อย่าง** คือ ๑. ขันธาทิอุทเทส ๒. ผัสสสัตตกราสีอุทเทส

พระองค์ทรงแสดงขันธาทิอุทเทสก่อน แล้วทรงแสดงผัสสสัตตกราสีอุทเทสต่อไป

ขันธาทิอุทเทสมี ๑๕ อย่าง คือ

๑. ขันธอุทเทส ๒. อายตนอุทเทส ๓. ธาตุอุทเทส
๔. สัจจอุทเทส ๕. อินทริยอุทเทส ๖. ปฏิจจสมุปปาทอุทเทส

๗. สติปัฏฐานอุทเทส ๘. สัมมัปปธานอุทเทส ๙. อิทธิปาทอุทเทส
๑๐. ฌานอุทเทส ๑๑. อัปปมัญญาอุทเทส ๑๒. ปัญจินทริยอุทเทส
๑๓. พลอุทเทส ๑๔. โพชฌังคอุทเทส ๑๕. มัคคอุทเทส

ในอุทเทส ๑๕ อย่างนี้ พระองค์ทรงแสดงขันธอุทเทสก่อน แล้วทรงแสดงอายตน-อุทเทสเป็นต้นต่อไปตามลำดับ ดังต่อไปนี้คือ

ปัญจักขันธา = ขันธ์ ๕ ทวาทสายตนานิ = อายตนะ ๑๒ อัฏฐารส ธาตุโย = ธาตุ ๑๘ จัตตาริ สัจจานิ = สัจจะ ๔ พาวีสตินทริยานิ = อินทรีย์ ๒๒ ปฏิจจสมุปปาโท = ปฏิจจสมุปบาท จัตตาโร สติปัฏฐานา = สติปัฏฐาน ๔ จัตตาโร สัมมัปปธานา = สัมมัปปธาน ๔ จัตตาโร อิทธิปาทา = อิทธิบาท ๔ จัตตาริ ฌานานิ = ฌาน ๔ จตัสโส อัปปมัญญาโย = อัปปมัญญา ๔ ปัญจินทริยานิ = อินทรีย์ ๕ ปัญจ พลานิ = พละ ๕ สัตต โพชฌังคา = โพชฌงค์ ๗ อริโย อัฏฐังคิโก มัคโค = มรรคมีองค์ ๘ ที่ประเสริฐหรือบริสุทธิ์

เมื่อพระองค์ทรงแสดงขันธาทิอุทเทสจบลงแล้ว ทรงแสดง **ผัสสสัตตกราสีอุทเทส** ต่อไป คือ ผัสโส = ผัสสเจตสิก เวทนา = เวทนาเจตสิก สัญญา = สัญญาเจตสิก เจตนา = เจตนาเจตสิก จิตตัง = จิต ๘๙ อธิโมกโข = อธิโมกข์เจตสิก มนสิกาโร = มนสิการเจตสิก

อยมิติ ปญฺจวีสาธิเกหิ ปทสเตหิ นิกฺขิตฺตา อพฺภนฺตรมาติกา นาม ฯ

มาติกาที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตั้งไว้โดยบท ๑๒๕ บท ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ ชื่อว่าอัพภันตรมาติกา

แสดงการจำแนกบท ๑๒๕ บท ในอัพภันตรมาติกา ในอัพภันตรมาติกาที่พระ-พุทธองค์ทรงแสดงโดยมีพระบาลีว่า **ปญฺจกฺขนฺธา ทฺวาทสายตนานิ** เป็นต้นนั้น แสดงโดยสรุปจำแนกองค์ธรรม และขันธ์ อายตนะ ธาตุ ดังต่อไปนี้

๑. ปัญจักขันธา = ขันธ์ ๕ คือ รูปขันธ์ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ วิญญาณขันธ์

ในบรรดาขันธ์ ๕ นี้ รูป ๒๘ ชื่อว่ารูปขันธ์ๆ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยรูปขันธ์ ๑ อายตนะ ๑๑ คือ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธัมมายตนะ ๑ ธาตุ ๑๑ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ ธัมมธาตุ ๑ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยนามขันธ์ ๔ มนายตนะ ๑ วิญญาณธาตุ ๗

เวทนาเจตสิกชื่อว่าเวทนาขันธ์ๆ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยเวทนาขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗ ที่เหลือ

สัญญาเจตสิก ชื่อว่าสัญญาขันธ์ๆ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยสัญญาขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗ ที่เหลือ

เจตสิก ๕๐ (เว้นเวทนา สัญญา) ชื่อว่าสังขารขันธ์ๆ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยสังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗ ที่เหลือ

จิต ๘๙ ชื่อว่าวิญญาณขันธ์ๆ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยวิญญาณขันธ์ ๑ มนายตนะ ๑ วิญญาณธาตุ ๗ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๑ ที่เหลือ

๒. ทวาทสายตนานิ = อายตนะ ๑๒ คือ จักขายตนะ โสตายตนะ ฆานายตนะ ชิวหายตนะ กายายตนะ รูปายตนะ สัททายตนะ คันธายตนะ รสายตนะ โผฏฐัพพายตนะ มนายตนะ ธัมมายตนะ

ในบรรดาอายตนะ ๑๒ นี้ จักขุปสาทชื่อว่าจักขายตนะๆ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยรูปขันธ์ ๑ จักขายตนะ ๑ จักขุธาตุ ๑ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗ ที่เหลือ

โสตปสาทชื่อว่าโสตายตนะๆ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยรูปขันธ์ ๑ โสตายตนะ ๑ โสตธาตุ ๑ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗ ที่เหลือ

ฆานปสาทชื่อว่าฆานายตนะๆ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยรูปขันธ์ ๑ ฆานายตนะ ๑ ฆานธาตุ ๑ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗ ที่เหลือ

ชิวหาปสาทชื่อว่าชิวหายตนะๆ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยรูปขันธ์ ๑ ชิวหายตนะ ๑ ชิวหาธาตุ ๑ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗ ที่เหลือ

กายปสาทชื่อว่ากายายตนะๆ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยรูปขันธ์ ๑ กายายตนะ ๑ กายธาตุ ๑ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗ ที่เหลือ

รูปารมณ์ชื่อว่ารูปายตนะๆ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยรูปขันธ์ ๑ รูปายตนะ ๑ รูปธาตุ ๑ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗ ที่เหลือ

สัททารมณ์ชื่อว่าสัททายตนะๆ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยรูปขันธ์ ๑ สัททายตนะ ๑ สัททธาตุ ๑ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗ ที่เหลือ

คันธารมณ์ชื่อว่าคันธายตนะๆ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยรูปขันธ์ ๑ คันธายตนะ ๑ คันธธาตุ ๑ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗ ที่เหลือ

รสารมณ์ชื่อว่ารสายตนะๆ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยรูปขันธ์ ๑ รสายตนะ ๑ รสธาตุ ๑ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗ ที่เหลือ

โผฏฐัพพารมณ์ คือ ปถวี เตโช วาโย ชื่อว่าโผฏฐัพพายตนะๆ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยรูปขันธ์ ๑ โผฏฐัพพายตนะ ๑ โผฏฐัพพธาตุ ๑ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗ ที่เหลือ

จิต ๘๙ ชื่อว่ามนายตนะๆ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยวิญญาณขันธ์ ๑ มนายตนะ ๑ วิญญาณธาตุ ๗ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๑ ที่เหลือ

เจตสิก ๕๒ สุขุมรูป ๑๖ นิพพาน ชื่อว่าธัมมายตนะๆ นี้ ยกเว้นนิพพานที่นับสงเคราะห์โดยความเป็นขันธ์เสียแล้ว นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๔ คือ รูปขันธ์ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๑ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗ ที่เหลือ

๓. อัฏฐารส ธาตุโย = ธาตุ ๑๘ คือ จักขุธาตุ โสตธาตุ ฆานธาตุ ชิวหาธาตุ กายธาตุ รูปธาตุ สัททธาตุ คันธธาตุ รสธาตุ โผฏฐัพพธาตุ จักขุวิญญาณธาตุ โสตวิญญาณธาตุ ฆานวิญญาณธาตุ ชิวหาวิญญาณธาตุ กายวิญญาณธาตุ มโนธาตุ มโนวิญญาณธาตุ ธัมมธาตุ

ในบรรดาธาตุ ๑๘ นี้ จักขุปสาทชื่อว่าจักขุธาตุๆ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยรูปขันธ์ ๑ จักขายตนะ ๑ จักขุธาตุ ๑ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗ ที่เหลือ

โสตปสาทชื่อว่าโสตธาตุๆ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยรูปขันธ์ ๑ โสตายตนะ ๑ โสตธาตุ ๑ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗ ที่เหลือ

ฆานปสาทชื่อว่าฆานธาตุๆ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยรูปขันธ์ ๑ ฆานายตนะ ๑ ฆานธาตุ ๑ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗ ที่เหลือ

ชิวหาปสาทชื่อว่าชิวหาธาตุๆ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยรูปขันธ์ ๑ ชิวหายตนะ ๑ ชิวหาธาตุ ๑ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗ ที่เหลือ

กายปสาทชื่อว่ากายธาตุๆ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยรูปขันธ์ ๑ กายายตนะ ๑ กายธาตุ ๑ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗ ที่เหลือ

รูปารมณ์ชื่อว่ารูปธาตุๆ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยรูปขันธ์ ๑ รูปายตนะ ๑ รูปธาตุ ๑ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗ ที่เหลือ

สัททารมณ์ชื่อว่าสัททธาตุๆ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยรูปขันธ์ ๑ สัททายตนะ ๑ สัททธาตุ ๑ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗ ที่เหลือ

คันธารมณ์ชื่อว่าคันธธาตุๆ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยรูปขันธ์ ๑ คันธายตนะ ๑ คันธธาตุ ๑ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗ ที่เหลือ

รสารมณ์ชื่อว่ารสธาตุๆ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยรูปขันธ์ ๑ รสายตนะ ๑ รสธาตุ ๑ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗ ที่เหลือ

โผฏฐัพพารมณ์ คือปถวี เตโช วาโย ชื่อว่าโผฏฐัพพธาตุๆ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยรูปขันธ์ ๑ โผฏฐัพพายตนะ ๑ โผฏฐัพพธาตุ ๑ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗ ที่เหลือ

จักขุวิญญาณจิต ๒ ชื่อว่าจักขุวิญญาณธาตุๆ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยวิญญาณขันธ์ ๑ มนายตนะ ๑ จักขุวิญญาณธาตุ ๑ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗ ที่เหลือ

โสตวิญญาณจิต ๒ ชื่อว่าโสตวิญญาณธาตุๆ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยวิญญาณขันธ์ ๑ มนายตนะ ๑ โสตวิญญาณธาตุ ๑ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗ ที่เหลือ

ฆานวิญญาณจิต ๒ ชื่อว่าฆานวิญญาณธาตุๆ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยวิญญาณ-ขันธ์ ๑ มนายตนะ ๑ ฆานวิญญาณธาตุ ๑ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗ ที่เหลือ

ชิวหาวิญญาณจิต ๒ ชื่อว่าชิวหาวิญญาณธาตุๆ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยวิญญาณ-

ขันธ์ ๑ มนายตนะ ๑ ชิวหาวิญญาณธาตุ ๑ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗ ที่เหลือ

กายวิญญาณจิต ๒ ชื่อว่ากายวิญญาณธาตุๆ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยวิญญาณขันธ์ ๑ มนายตนะ ๑ กายวิญญาณธาตุ ๑ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗ ที่เหลือ

ปัญจทวาราวัชชนจิต ๑ สัมปฏิจฉนจิต ๒ ชื่อว่ามโนธาตุๆ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยวิญญาณขันธ์ ๑ มนายตนะ ๑ มโนธาตุ ๑ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗ ที่เหลือ

จิตที่เหลือ ๗๖ ชื่อว่ามโนวิญญาณธาตุๆ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยวิญญาณขันธ์ ๑ มนายตนะ ๑ มโนวิญญาณธาตุ ๑ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗ ที่เหลือ

เจตสิก ๕๒ สุขุมรูป ๑๖ นิพพาน ชื่อว่าธัมมธาตุๆ นี้ ยกเว้นนิพพานที่นับสงเคราะห์โดยความเป็นขันธ์เสียแล้ว นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๔ คือ รูปขันธ์ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๑ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗ ที่เหลือ

๔. จัตตาริ สัจจานิ = สัจจะ ๔ คือ ทุกขสัจจะ สมุทยสัจจะ นิโรธสัจจะ มัคคสัจจะ

ในบรรดาสัจจะ ๔ นี้ โลกียจิต ๘๑ เจตสิก ๕๑ (เว้นโลภะ) รูป ๒๘ ชื่อว่าทุกขสัจจะๆ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ ขันธ์ อายตนะ ธาตุที่นับสงเคราะห์ไม่ได้ ไม่มี

โลภเจตสิกชื่อว่าสมุทยสัจจะๆ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยสังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗ ที่เหลือ

นิพพานชื่อว่านิโรธสัจจะๆ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อย่างใดอย่างหนึ่งไม่มี นับสงเคราะห์ได้ด้วยธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗ ที่เหลือ

อริยมรรคมีองค์ ๘ มีสัมมาทิฏฐิเป็นต้น ที่อยู่ในมรรคจิต ๔ ชื่อว่า มัคคสัจจะๆ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยสังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗ ที่เหลือ

๕. พาวีสตินทริยานิ = อินทรีย์ ๒๒ คือ จักขุนทรีย์ โสตินทรีย์ ฆานินทรีย์ ชิวหินทรีย์ กายินทรีย์ อิตถินทรีย์ ปุริสินทรีย์ ชีวิตินทรีย์ มนินทรีย์ สุขินทรีย์ ทุกขินทรีย์ โสมนัสสินทรีย์ โทมนัสสินทรีย์ อุเบกขินทรีย์ สัทธินทรีย์ วิริยินทรีย์ สตินทรีย์ สมาธินทรีย์ ปัญญินทรีย์ อนัญญาตัญญัสสามิตินทรีย์ อัญญินทรีย์ อัญญาตาวินทรีย์

ในบรรดาอินทรีย์ ๒๒ นี้

จักขุปสาท ชื่อว่า จักขุนทรีย์

โสตปสาท ชื่อว่า โสตินทรีย์

ฆานปสาท ชื่อว่า ฆานินทรีย์

ชิวหาปสาท ชื่อว่า ชิวหินทรีย์

กายปสาท ชื่อว่า กายินทรีย์

การนับสงเคราะห์ได้และไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ ของอินทรีย์เหล่านี้เหมือนกันกับจักขายตนะ โสตายตนะ ฆานายตนะ ชิวหายตนะ กายายตนะ โดยลำดับ

อิตถีภาวรูปชื่อว่าอิตถินทรีย์ๆ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยรูปขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗ ที่เหลือ

ปุริสภาวรูปชื่อว่าปุริสินทรีย์ๆ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยรูปขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗ ที่เหลือ

ชีวิตรูปและชีวิตินทรีย์เจตสิกชื่อว่าชีวิตินทรีย์ๆ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๒ คือรูปขันธ์ สังขารขันธ์ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๓ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗ ที่เหลือ

จิต ๘๙ ชื่อว่ามนินทรีย์ๆ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยวิญญาณขันธ์ ๑ มนายตนะ ๑ วิญญาณธาตุ ๗ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๑ ที่เหลือ

เวทนาเจตสิกที่อยู่ในสุขสหคตกายวิญญาณจิต ชื่อว่า สุขินทรีย์

เวทนาเจตสิกที่อยู่ในทุกขสหคตกายวิญญาณจิต ชื่อว่า ทุกขินทรีย์

เวทนาเจตสิกที่อยู่ในโสมนัสสสหคตจิต ๖๒ ชื่อว่า โสมนัสสินทรีย์

เวทนาเจตสิกที่อยู่ในโทสมูลจิต ๒ ชื่อว่า โทมนัสสินทรีย์

เวทนาเจตสิกที่อยู่ในอุเบกขาสหคตจิต ๕๕ ชื่อว่า อุเบกขินทรีย์

เวทนินทรีย์ทั้ง ๕ เหล่านี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยเวทนาขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗ ที่เหลือ

สัทธาเจตสิกที่อยู่ในโสภณจิต ๕๙ ชื่อว่า สัทธินทรีย์ๆ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยสังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗ ที่เหลือ

วิริยเจตสิกที่อยู่ในจิต ๗๓ ชื่อว่าวิริยินทรีย์ๆ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยสังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗ ที่เหลือ

สติเจตสิกที่อยู่ในโสภณจิต ๕๙ ชื่อว่าสตินทรีย์ๆ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยสังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗ ที่เหลือ

เอกัคคตาเจตสิกที่อยู่ในจิต ๗๒ (เว้นวิจิกิจฉาสัมปยุตตจิต ๑ ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ มโนธาตุ ๓ สันตีรณจิต ๓) ชื่อว่าสมาธินทรีย์ๆ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยสังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗ ที่เหลือ

ปัญญาเจตสิกที่อยู่ในโลกียติเหตุกจิต ๓๙ หรืออีกนัยหนึ่ง ปัญญาเจตสิกที่อยู่ในติเหตุกจิตทั้งหมด ๔๗ ชื่อว่าปัญญินทรีย์

ปัญญาเจตสิกที่อยู่ในโสดาปัตติมรรคจิต ชื่อว่า อนัญญาตัญญัสสามิตินทรีย์

ปัญญาเจตสิกที่อยู่ในมรรคจิตเบื้องบน ๓ ผลจิตเบื้องต่ำ ๓ ชื่อว่า อัญญินทรีย์

ปัญญาเจตสิกที่อยู่ในอรหัตตผลจิต ชื่อว่า อัญญาตาวินทรีย์

อินทรีย์ทั้ง ๔ เหล่านี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยสังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗ ที่เหลือ

๖. ปฏิจจสมุปปาโท = ปฏิจจสมุปบาท ปฏิจจสมุปบาทว่าโดยองค์มี ๑๒ คือ อวิชชา สังขาร วิญญาณ นามรูป สฬายตนะ ผัสสะ เวทนา ตัณหา อุปาทาน ภวะ ชาติ ชรา มรณะ

หมายเหตุ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาส ทั้ง ๕ นี้ไม่ต้องนับโดยเฉพาะนับรวมเข้าในชรามรณะด้วยกัน เพราะเมื่อว่าโดยลักษณะแล้ว ชรามรณะกับโสกะปริเทวะเป็นต้นมีลักษณะเหมือนกัน คือมีอนิฏฐลักขณะ แปลว่ามีสภาพที่ไม่น่าปรารถนาไม่น่ายินดี

เป็นลักษณะอีกประการหนึ่ง ชรามรณะกับโสกะปริเทวะเป็นต้นนี้ ก็เป็นผลที่ได้รับมาจากเหตุอันเดียวกัน คือชาตินั้นเอง

ปฏิจจสมุปบาทนี้เมื่อว่าโดยประเภทแล้วมี ๑๘ คือ อวิชชา สังขาร วิญญาณ นามรูป สฬายตนะ ผัสสะ เวทนา ตัณหา อุปาทาน ภวะ ชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาส

ในบรรดาประเภทปฏิจจสมุปบาท ๑๘ นี้ โมหเจตสิก ซึ่งเป็นผู้ปิดบังสัจจะ ๔ ที่อยู่ในอกุศลจิต ๑๒ ชื่อว่าอวิชชาๆ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยสังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗ ที่เหลือ

เจตนาเจตสิกที่อยู่ในอกุศลจิต ๑๒ โลกียกุศลจิต ๑๗ ชื่อว่าสังขารๆ นี้ นับสงเคราะห์ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้และไม่ได้ เหมือนอวิชชา

จิต ๘๙ ชื่อว่าวิญญาณๆ นี้ นับสงเคราะห์ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้และไม่ได้ เหมือนวิญญาณขันธ์

เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘ ชื่อว่านามรูปๆ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๔ คือ รูปขันธ์ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ อายตนะ ๑๑ คือ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธัมมายตนะ ๑ ธาตุ ๑๑ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ ธัมมธาตุ ๑ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วย วิญญาณขันธ์ ๑ มนายตนะ ๑ วิญญาณธาตุ ๗

จิต ๘๙ ปสาทรูป ๕ ชื่อว่าสฬายตนะๆ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๒ คือ รูปขันธ์ วิญญาณขันธ์ อัชฌัตติกายตนะ ๖ ธาตุ ๑๒ คือ ปสาทธาตุ ๕ วิญญาณธาตุ ๗ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๓ อายตนะ ๖ ธาตุ ๖ ที่เหลือ

ผัสสเจตสิกที่อยู่ในจิต ๘๙ ชื่อว่าผัสสะๆ นี้ นับสงเคราะห์ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้และไม่ได้ เหมือนอวิชชา

เวทนาเจตสิกที่อยู่ในจิต ๘๙ ชื่อว่าเวทนาๆ นี้ นับสงเคราะห์ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้และไม่ได้ เหมือนเวทนาขันธ์

โลภเจตสิกที่อยู่ในโลภมูลจิต ๘ ชื่อว่าตัณหาๆ นี้ นับสงเคราะห์ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้และไม่ได้ เหมือนอวิชชา

โลภเจตสิกที่อยู่ในโลภมูลจิต ๘ และทิฏฐิเจตสิกที่อยู่ในทิฏฐิคตสัมปยุตตจิต ๔ ชื่อว่า อุปาทานๆ นี้ นับสงเคราะห์ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้และไม่ได้ เหมือนอวิชชา

ภวะมี ๒ อย่าง คือ กัมมภวะ ๑ อุปปัตติภวะ ๑ ในภวะ ๒ อย่างนี้ เจตนาเจตสิกที่ในอกุศลจิต ๑๒ โลกียกุศลจิต ๑๗ ชื่อว่ากัมมภวะๆ นี้ นับสงเคราะห์ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้และไม่ได้ เหมือนอวิชชา

อุปปัตติภวะ แบ่งออกเป็น ๙ อย่างคือ

๑. จำแนกภพโดยตัณหา ได้แก่ กามภวะ รูปภวะ อรูปภวะ

๒. จำแนกภพโดยสัญญา ได้แก่ สัญญีภวะ อสัญญีภวะ เนวสัญญีนาสัญญีภวะ

๓. จำแนกภพโดยขันธ์ ได้แก่ เอกโวการภวะ จตุโวการภวะ ปัญจโวการภวะ

ในจำนวนอุปปัตติภวะ ๙ อย่างนี้ กามวิปากจิต ๒๓ เจตสิก ๓๓ กัมมชรูป ๒๐ ชื่อว่ากามภวะๆ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๑ (เว้นสัททายตนะ) ธาตุ ๑๗ (เว้นสัททธาตุ) ขันธ์ที่นับสงเคราะห์ไม่ได้ไม่มี นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยสัททายตนะ ๑ สัทท-ธาตุ ๑

รูปวิปากจิต ๕ จักขุวิญญาณจิต ๒ โสตวิญญาณจิต ๒ สัมปฏิจฉนจิต ๒ สันตีรณจิต ๓ เจตสิก ๓๕ กัมมชรูป ๑๕ (เว้นภาวรูป ๒ ฆานะ ๑ ชิวหา ๑ กายะ ๑) ชื่อว่ารูปภวะๆ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๕ อายตนะ ๕ คือ จักขายตนะ โสตายตนะ รูปายตนะ มนายตนะ ธัมมายตนะ ธาตุ ๘ คือ จักขุธาตุ โสตธาตุ รูปธาตุ จักขุวิญญาณธาตุ โสตวิญญาณธาตุ มโนธาตุ มโนวิญญาณธาตุ ธัมมธาตุ ขันธ์ที่นับสงเคราะห์ไม่ได้ไม่มี นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยอายตนะ ๗ ธาตุ ๑๐ ที่เหลือ

อรูปวิปากจิต ๔ เจตสิก ๓๐ ชื่อว่าอรูปภวะๆ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยนามขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ คือ มนายตนะ ธัมมายตนะ ธาตุ ๒ คือ มโนวิญญาณธาตุ ธัมมธาตุ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๑ อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ ที่เหลือ

โลกียวิปากจิต ๓๑ (เว้นเนวสัญญานาสัญญายตนวิปากจิต ๑) เจตสิก ๓๕ กัมมชรูป ๒๐ ชื่อว่าสัญญีภวะๆ นี้ นับสงเคราะห์ด้วย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้และไม่ได้ เหมือนกามภวะ

ชีวิตนวกกลาป ชื่อว่าอสัญญีภวะๆ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยรูปขันธ์ ๑ อายตนะ ๒ คือ รูปายตนะ ธัมมายตนะ ธาตุ ๒ คือ รูปธาตุ ธัมมธาตุ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๔ อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ ที่เหลือ

เนวสัญญานาสัญญายตนวิปากจิต ๑ เจตสิก ๓๐ ชื่อว่าเนวสัญญีนาสัญญีภวะๆ นี้ นับสงเคราะห์ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้และไม่ได้ เหมือนอรูปภวะ

ชีวิตนวกกลาป ชื่อว่าเอกโวการภวะๆ นี้ นับสงเคราะห์ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้และไม่ได้ เหมือนอสัญญีภวะ

อรูปวิปากจิต ๔ เจตสิก ๓๐ ชื่อว่าจตุโวการภวะๆ นี้ นับสงเคราะห์ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้และไม่ได้ เหมือนอรูปภวะ

กามวิปากจิต ๒๓ รูปวิปากจิต ๕ เจตสิก ๓๕ กัมมชรูป ๒๐ ชื่อว่าปัญจโวการภวะๆ นี้ นับสงเคราะห์ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้และไม่ได้ เหมือนกามภวะ

ชาติมี ๒ อย่าง คือ รูปชาติ ๑ นามชาติ ๑ ในชาติ ๒ อย่างนี้ การที่กำลังเกิดคืออุปปาทักขณะแห่งนิปผันนรูป ๑๘ ชื่อว่ารูปชาติ การที่กำลังเกิดคืออุปปาทักขณะแห่งนามขันธ์ ๔ ชื่อว่านามชาติ ชาติทั้ง ๒ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๒ คือ รูปขันธ์ สังขารขันธ์ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๓ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗ ที่เหลือ

ชรามี ๒ อย่าง คือ รูปชรา ๑ นามชรา ๑ ในชราทั้ง ๒ อย่างนี้ การที่กำลังแก่คือฐีติขณะของนิปผันนรูป ๑๘ ชื่อว่ารูปชรา การที่กำลังแก่คือฐีติขณะของนามขันธ์ ๔ ชื่อว่านามชรา ชราทั้ง ๒ อย่างนี้ นับสงเคราะห์ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้และไม่ได้ เหมือนกับชาติ

มรณะมี ๒ อย่าง คือ รูปมรณะ ๑ นามมรณะ ๑ ในมรณะ ๒ อย่างนี้ การที่กำลังดับคือภังคักขณะของนิปผันนรูป ๑๘ ชื่อว่ารูปมรณะ การที่กำลังดับคือภังคักขณะของนามขันธ์ ๔ ชื่อว่านามมรณะ มรณะทั้ง ๒ อย่างนี้ นับสงเคราะห์ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้และไม่ได้ เหมือนกับชาติ

โทมนัสเวทนาเจตสิกที่ในโทสมูลจิต ๒ ชื่อว่าโสกะๆ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยเวทนาขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗ ที่เหลือ

จิตตชวิปลาสสัททะที่เกิดขึ้นโดยมีการร้องไห้รำพัน เพราะมีพยสนะ ๕ อย่างๆ ใดอย่างหนึ่งเป็นเหตุ ชื่อว่าปริเทวะๆ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยรูปขันธ์ ๑ สัททายตนะ ๑ สัททธาตุ ๑ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗ ที่เหลือ

เวทนาเจตสิกที่ในทุกขสหคตกายวิญญาณจิตชื่อว่าทุกข์ เวทนาเจตสิกที่ในโทสมูลจิต ๒ ชื่อว่าโทมนัส ทุกข์ โทมนัส ทั้ง ๒ นี้ นับสงเคราะห์ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้และไม่ได้ เหมือนโสกะ

โทสเจตสิกที่เกิดขึ้นด้วยอำนาจความคับแค้นใจ ซึ่งเกิดต่อเนื่องมาจากความเศร้าโศกเสียใจ ร้องไห้ ที่ได้ประสบกับพยสนะ ๕ อย่างๆ ใดอย่างหนึ่ง ชื่อว่าอุปายาสๆ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยสังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗ ที่เหลือ

แสดงเหตุที่รูปารมณ์ของรูปพรหมเป็นรูปายตนะ รูปธาตุ ได้ แต่คันธะ รสะ โผฏฐัพพะ ของรูปพรหม เป็นคันธายตนะ รสายตนะ โผฏฐัพพายตนะ คันธธาตุ รสธาตุ โผฏฐัพพธาตุ ไม่ได้

เอกตลวาสิกานญฺหิ เสสพฺรหฺมานำ จกฺขุสพฺภาวโต ตสฺสารมฺมณตฺตา ตตฺถ รูปายตนำ อุทฺธฏฺ (มาในธาตุกถาอรรถกถา)

พระพุทธองค์ทรงยกรูปารมณ์ในรูปภูมิ ขึ้นแสดงเป็นรูปายตนะนั้น เพราะรูปารมณ์คือรูปร่างสัณฐานสีสันวรรณะของพรหมเหล่านี้ ย่อมเป็นอารมณ์แห่งจักขุปสาทของพรหมอื่นๆ ที่อยู่ในชั้นเดียวกันได้ (ส่วน คันธะ รสะ โผฏฐัพพะ ที่เกิดอยู่ในพรหมเหล่านี้ เป็นอารมณ์ของพรหมอื่นๆ ซึ่งกันและกันไม่ได้ เพราะบรรดาพรหมเหล่านั้นไม่มีฆานปสาท ชิวหาปสาท และกายปสาท ด้วยเหตุนี้ คันธะ รสะ โผฏฐัพพะ จึงเป็นคันธายตนะ คันธธาตุ รสายตนะ รสธาตุ โผฏฐัพพายตนะ โผฏฐัพพธาตุ ไม่ได้ เพียงแต่เป็นรูปธรรมสามัญฉะนั้นจึงนับเป็นธัมมายตนะ ธัมมธาตุ)

แสดงเหตุที่นามชาติ ชรา มรณะ นับสงเคราะห์เป็นสังขารขันธ์อย่างเดียว

เวทิยนสญฺชานนวิชานเนหิ เอกนฺตปรมตฺถกิจฺเจหิ อคยฺหมานานิ สงฺขตาภิสงฺขรเณน อเนกนฺตปรมตฺถกิจฺเจน คยฺหนฺตีติ สงฺขารกฺขนฺธธมฺมสภาคานิ (มาในมูลฎีกา)

นามชาติ ชรา มรณะ ทั้ง ๓ เหล่านี้ มีสภาพเป็นสังขารขันธ์ เพราะชาติ ชรา มรณะของนามขันธ์ ๔ เหล่านี้ จะถือเอาการเสวยอารมณ์ การจำอารมณ์ การรู้อารมณ์ ซึ่งเป็นกิจของปรมัตถ์โดยแท้ไม่ได้ ได้แต่เพียงถือเอากิจของปรมัตถ์ที่ไม่ใช่โดยแท้ คือการปรุงแต่งสังขตธรรมเท่านั้น

แสดงเหตุที่ชาติ ชรา มรณะ ของนามขันธ์ ๔ และนิปผันนรูป เป็นธัมมายตนะ ธัมมธาตุ

ตถา ทุวิธานิปิ ตานิ จกฺขายตนาทีหิ เอกนฺตปรมตฺถกิจฺเจหิ อคยฺหมานานิ นิสฺสตฺตฏฺเฐน ธมฺมายตนธมฺมธาตุ ธมฺเมหิ สภาคานิ (มาในมูลฎีกา)

ชาติ ชรา มรณะ ที่จัดเป็นประเภทรูปและนาม เหล่านั้น จะถือเอากิจของปรมัตถ์โดยแท้ มีจักขายตนะเป็นต้นไม่ได้ แต่ธรรมทั้ง ๓ เหล่านี้มีสภาพด้วยอรรถว่า ไม่ใช่สัตว์เช่นเดียวกัน ฉะนั้น จึงมีสภาพเป็นธัมมายตนะและธัมมธาตุอย่างเดียว

ปฏิจจสมุปบาท ที่พระพุทธองค์ทรงแสดงในธาตุกถานี้ แสดงโดยนัยอะไร

ปฏิจจสมุปบาทที่แสดงในธาตุกถานี้ แสดงโดยอภิธัมมภาชนียนัย ฉะนั้นจึงจำแนกไม่ได้โดย เหตุอดีต-ผลปัจจุบัน เหตุปัจจุบัน-ผลอนาคต เหล่านี้การแยกเป็น อดีต ปัจจุบัน อนาคตนั้น เป็นการแสดงโดยสุตตันตภาชนียนัย

๗. จัตตาโร สติปัฏฐานา = สติปัฏฐาน ๔ สติปัฏฐาน นี้ ว่าโดยกิจมี ๔ อย่าง คือ ๑. กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน ๒. เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน ๓. จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน ๔. ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน

สติเจตสิกที่ในโลกุตตรจิต ๘ ชื่อว่าสติปัฏฐานๆ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยสังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗ ที่เหลือ

๘. จัตตาโร สัมมัปปธานา = สัมมัปปธาน ๔ สัมมัปปธานนี้ ว่าโดยกิจมี ๔ อย่าง คือ

๑. อุปฺปนฺนานำ ปาปกานำ ปหานาย วายาโม = ความเพียรเพื่อปหานอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว

๒. อนุปฺปนฺนานำ ปาปกานำ อนุปฺปาทาย วายาโม = ความเพียรเพื่อไม่ให้อกุศลธรรมที่ยังไม่เกิด ไม่ให้เกิดขึ้น

๓. อนุปฺปนฺนานำ กุสลานำ อุปฺปาทาย วายาโม = ความเพียรเพื่อให้กุศลธรรมที่ยังไม่เกิด ให้เกิดขึ้น

๔. อุปฺปนฺนานำ กุสลานำ ภิยฺโยภาวาย วายาโม = ความเพียรเพื่อให้กุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วเจริญยิ่งๆ ขึ้น

วิริยเจตสิกที่ในมรรคจิต ๔ ชื่อว่าสัมมัปปธานๆ นี้ นับสงเคราะห์ด้วย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้และไม่ได้ เหมือนสติปัฏฐาน

๙. จัตตาโร อิทธิปาทา = อิทธิบาท ๔ คือ ฉันทิทธิบาท วิริยิทธิบาท จิตติทธิบาท วิมังสิทธิบาท ในบรรดาอิทธิบาท ๔ นี้

ฉันทเจตสิกที่ในมรรคจิต ๔ ชื่อว่าฉันทิทธิบาท วิริยเจตสิกที่ในมรรคจิต ๔ ชื่อว่าวิริยิทธิบาท มรรคจิต ๔ ชื่อว่าจิตติทธิบาท ปัญญาเจตสิกที่ในมรรคจิต ๔ ชื่อว่าวิมังสิทธิบาท อิทธิบาททั้ง ๔ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๒ คือ สังขารขันธ์ วิญญาณขันธ์ อายตนะ ๒ คือมนายตนะ ธัมมายตนะ ธาตุ ๒ คือ มโนวิญญาณธาตุ ธัมมธาตุ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๓ อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ ที่เหลือ

๑๐. จัตตาริ ฌานานิ = ฌาน ๔ คือ ปฐมฌาน ทุติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน ในบรรดาฌาน ๔ นี้

องค์ฌาน ๕ คือ วิตก วิจาร ปีติ สุข เอกัคคตา ชื่อว่าปฐมฌาน องค์ฌาน ๓ คือ ปีติ สุข เอกัคคตา ชื่อว่าทุติยฌาน องค์ฌาน ๒ คือ สุข เอกัคคตาชื่อว่าตติยฌาน องค์ฌาน ๒ คือ อุเบกขา เอกัคคตา ชื่อว่าจตุตถฌาน ฌานทั้ง ๔ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๒ คือ เวทนาขันธ์ สังขารขันธ์ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๓ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗ ที่เหลือ

๑๑. จตัสโส อัปปมัญญาโย = อัปปมัญญา ๔ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ในบรรดาอัปปมัญญา ๔ นี้

อโทสเจตสิก กรุณาเจตสิก มุทิตาเจตสิก ที่ในรูปาวจรปฐมฌาน ทุติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน ชื่อว่า เมตตา กรุณา มุทิตา ตามลำดับ ตัตตรมัชฌัตตตาเจตสิกที่ในรูปาวจรปัญจมฌาน ชื่อว่าอุเบกขา อัปปมัญญา ๔ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยสังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗ ที่เหลือ

๑๒. ปัญจินทริยานิ = อินทรีย์ ๕ คือ สัทธินทรีย์ วิริยินทรีย์ สตินทรีย์ สมาธินทรีย์ ปัญญินทรีย์ ในบรรดาอินทรีย์ ๕ นี้

สัทธาเจตสิก วิริยเจตสิก สติเจตสิก เอกัคคตาเจตสิก ปัญญาเจตสิกที่ในโลกุตตรจิต ๔ ชื่อว่า สัทธินทรีย์ วิริยินทรีย์ สตินทรีย์ สมาธินทรีย์ ปัญญินทรีย์ ตามลำดับ อินทรีย์ทั้ง ๕ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยสังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วย ขันธ์ ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗ ที่เหลือ

๑๓. ปัญจ พลานิ = พละ ๕ คือ สัทธาพละ วิริยพละ สติพละ สมาธิพละ ปัญญาพละ ในบรรดาพละ ๕ นี้

สัทธาเจตสิก วิริยเจตสิก สติเจตสิก เอกัคคตาเจตสิก ปัญญาเจตสิก ที่ในโลกุตตรจิต ๘ ชื่อว่า สัทธาพละ วิริยพละ สติพละ สมาธิพละ ปัญญาพละ ตามลำดับ พละทั้ง ๕ นี้ นับสงเคราะห์ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้และไม่ได้เหมือนอินทรีย์ ๕

๑๔. สัตต โพชฌังคา = โพชฌงค์ ๗ คือ สติสัมโพชฌงค์ ธัมมวิจยสัมโพชฌงค์ วิริยสัมโพชฌงค์ ปีติสัมโพชฌงค์ ปัสสัทธิสัมโพชฌงค์ สมาธิสัมโพชฌงค์ อุเบกขาสัมโพชฌงค์ ในบรรดาโพชฌงค์ ๗ นี้

สติเจตสิก ปัญญาเจตสิก วิริยเจตสิก ปีติเจตสิก กายปัสสัทธิและจิตตปัสสัทธิเจตสิก เอกัคคตาเจตสิก ตัตตรมัชฌัตตตาเจตสิกที่ในโลกุตตรจิต ๘ ชื่อว่าสติสัมโพชฌงค์ ธัมมวิจยสัมโพชฌงค์ วิริยสัมโพชฌงค์ ปีติสัมโพชฌงค์ ปัสสัทธิสัมโพชฌงค์ อุเบกขาสัมโพชฌงค์ ตามลำดับ โพชฌงค์ทั้ง ๗ นี้ นับสงเคราะห์ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้และไม่ได้ เหมือนอินทรีย์ ๕

๑๕. อริโย อัฏฐังคิโก มัคโค = อริยมรรคมีองค์ ๘ คือ สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ ในบรรดาอริยมรรคมีองค์ ๘ นี้

ปัญญาเจตสิก วิตกเจตสิก สัมมาวาจาเจตสิก สัมมากัมมันตเจตสิก สัมมาอาชีวเจตสิก วิริยเจตสิก สติเจตสิก เอกัคคตาเจตสิก ที่ในโลกุตตรจิต ๘ ชื่อว่าสัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ ตามลำดับ อริยมรรคมีองค์มรรคทั้ง ๘ นี้ นับสงเคราะห์ด้วย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้และไม่ได้ เหมือนอินทรีย์ ๕

จบขันธาทิอุทเทส

ผัสสสัตตกราสีอุทเทส

ในพระบาลีแสดงว่า ผสฺโส เวทนา สญฺญา เจตนา จิตฺตํ อธิโมกฺโข มนสิกาโร นั้น

ผัสสเจตสิกที่ในจิต ๘๙ ชื่อว่าผสฺโสๆ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยสังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗ ที่เหลือ

เวทนาเจตสิกที่ในจิต ๘๙ ชื่อว่าเวทนาๆ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยเวทนาขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗ ที่เหลือ

สัญญาเจตสิกที่ในจิต ๘๙ ชื่อว่าสญฺญาๆ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยสัญญาขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗ ที่เหลือ

เจตนาเจตสิกที่ในจิต ๘๙ ชื่อว่าเจตนาๆ นี้ นับสงเคราะห์ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้และไม่ได้ เหมือนผัสสะ

จิต ๘๙ ชื่อว่าจิตฺตๆ นี้ นับสงเคราะห์ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้และไม่ได้ เหมือนวิญญาณขันธ์

อธิโมกข์เจตสิกที่ในจิต ๗๘ (เว้นทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ วิจิกิจฉาสัมปยุตตจิต ๑) ชื่อว่าอธิโมกฺโขๆ นี้ นับสงเคราะห์ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้และไม่ได้ เหมือนผัสสะ

มนสิการเจตสิกในจิต ๘๙ ชื่อว่ามนสิกาโรๆ นี้ นับสงเคราะห์ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้และไม่ได้ เหมือนผัสสะ

จบผัสสสัตตกราสีอุทเทส

และ

จบอัพภันตรมาติกา

* * * *

๓. นยมุขมาติกา เมื่อพระองค์ทรงแสดงอัพภันตรมาติกาจบลงแล้ว ทรงแสดงนยมุขมาติกาต่อไป ในนยมุขมาติกานี้ พระองค์ทรงตั้งบทไว้ ๔ บท คือ **๑. ตีหิ สงฺคโห ๒. ตีหิ อสงฺคโห ๓. จตูหิ สมฺปโยโค ๔. จตูหิ วิปฺปโยโค**

๑. ตีหิ สงฺคโห เป็นนัยที่แสดงการนับสงเคราะห์ได้ด้วย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ

๒. ตีหิ อสงฺคโห เป็นนัยที่แสดงการนับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ

๓. จตูหิ สมฺปโยโค เป็นนัยที่แสดงถึงสภาวธรรมที่ประกอบกับนามขันธ์ ๔ ได้

๔. จตูหิ วิปฺปโยโค เป็นนัยที่แสดงถึงสภาวธรรมที่ไม่ประกอบกับนามขันธ์ ๔

จบนยมุขมาติกา

* * * *

๔. ลักขณมาติกา เมื่อพระองค์ทรงแสดงนยมุขมาติกาจบลงแล้ว ทรงแสดงลักขณมาติกาต่อไป ในลักขณมาติกานี้ พระองค์ทรงตั้งบทไว้ ๒ บท คือ

๑. สภาโค ๒. วิสภาโค

๑. สภาโค เป็นการแสดงถึงสภาพธรรมที่เข้าร่วมกันได้ ตามหลักสัมปโยคนัย สังคหนัย

๒. วิสภาโค เป็นการแสดงถึงสภาพธรรมที่เข้าร่วมกันไม่ได้ ตามหลักสัมปโยคนัย สังคหนัย

จบลักขณมาติกา

****

๕. พาหิรมาติกา เมื่อพระองค์ทรงแสดงลักขณมาติกาจบลงแล้ว ทรงแสดงพาหิรมาติกา ต่อไป ในพาหิรมาติกานี้ พระองค์ทรงแสดงด้วยบท ๒๖๖ บท มีติกบท ๖๖ ทุกบท ๒๐๐ ดังที่พระองค์ทรงแสดงไว้ว่า **สพฺพาปิ ธมฺมสงฺคณี ธาตุกถาย มาติกา** มาติกาที่พระองค์ทรงแสดงไว้ในธัมมสังคณีปกรณ์ แม้ทั้งหมดนั้น เป็นมาติกาของธาตุกถาด้วย

จบพาหิรมาติกา

และ

จบอุทเทส

****

นิทเทส

คาถาแสดงจำนวนบทที่พระพุทธองค์ทรงแสดงในนัยทั้ง ๑๔ นัย ตามลำดับคือ

ทุมฺหิ รคฺฆา นฬา ตมฺหิ　　จมฺหิ ฐูตา สมารา เป
เทวรา ฉ นิมกฺขา วา　　สคฺคา สมฺหิ วิราคาฏฺฐ
นวาริยา ทสาสีสุ　　กมา ฉ จ นเวสฺวีว
เต นคฺคิยา ภกฺขิลา โอ　　สมูหา ปน โกสลา

จำนวนบทที่พระพุทธองค์ทรงแสดงในนัยทั้ง ๑๔ มีดังนี้ คือ ในทุติยนย (ทุมหิ) ๔๒ บท (รัคฆา) ในตติยนย (ตัมหิ) ๙๐ บท (นฬา) ในจตุตถนย (จัมหิ) ๖๙ บท (ฐูตา) ในปัญจมนย (เป) ๒๕๗ บท (สมารา) ในฉัฏฐนย (ฉ) นับตามอรรถกถา ๒๔๘ บท (เทวรา) ถ้านับตามฎีกา ๒๕๐ บท (นิมักขา) ในสัตตมนย (สัมหิ) ๓๗ บท (สัคคา) ในอัฏฐมนย (อัฏฐ) ๓๒๔ บท (วิราคา) ในนวมนย (นว) ๑๒๐ บท (อริยา)

ในนยทั้ง ๓ คือ ทสมนย เอกาทสมนย ทวาทสมนย (ทวาทีสุ) เท่ากับ ฉัฏฐนย จตุตถนย นวมนย ตามลำดับ (กมา ฉ จ นเวสฺวีว) ในเตรสมนย (เต) ๑๓๐ บท (นัคคิยา) ในจุททสมนย อันเป็นนยที่สุดท้าย (โอ) ๓๒๔ บท (ภักขิลา) ส่วนบทที่แสดงในปฐมนย (สมูหา ปน) ๓๗๑ บท (โกสลา)

คาถาแสดงปิฎกสังขยา

กาที ฏาที ยการาที　　นวสงฺขยา ปกาสิตา
ปญฺจสงฺขยา ปการาที　　สุญฺญานาม สร. ฌ. นา ฯ

อักขระที่บัณฑิตทั้งหลาย แสดงนับจำนวนเป็น ๑ ถึง ๙ นั้น คือ

ตั้งแต่อักขระ ก ถึง ฌ　　รวม ๙ ตัวหมวดหนึ่ง

”　　ฏ　”　ฐ　　”

”　　ย　”　ฬ　　”

อักขระที่บัณฑิตทั้งหลาย แสดงนับจำนวนเป็น ๑ ถึง ๕ นั้น คือ

ตั้งแต่อักขระ ป ถึง ม รวม ๕ ตัวหมวดหนึ่ง

อักขระที่บัณฑิตทั้งหลายแสดงนับเป็นสูญนั้น คือสระ ๘ ตัวและ ญ. น. รวม ๑๐ ตัว

๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๐
ก	ข	ค	ฆ	ง	จ	ฉ	ช	ฌ	อ. อา.
ฏ	ฐ	ฑ	ฒ	ณ	ต	ถ	ท	ธ	อิ. อี.
ย	ร	ล	ว	ศ	ษ	ส	ห	ฬ	อุ. อู.
ป	ผ	พ	ภ	ม					เอ. โอ.
									ฌ. น.

เมื่อพระองค์ทรงแสดงอุทเทสจบลงแล้ว ทรงแสดงนิทเทสต่อไป นิทเทสนี้มีนัย ๑๔ นัย คือ

๑. ปฐมนยนิทเทส ๒. ทุติยนยนิทเทส ๓. ตติยนยนิทเทส ๔. จตุตถนยนิทเทส ๕. ปัญจมนยนิทเทส ๖. ฉัฏฐนยนิทเทส ๗. สัตตมนยนิทเทส ๘. อัฏฐมนยนิทเทส ๙. นวมนยนิทเทส ๑๐. ทสมนยนิทเทส ๑๑. เอกาทสมนยนิทเทส ๑๒. ทวาทสมนยนิทเทส ๑๓. เตรสมนยนิทเทส ๑๔. จุททสมนยนิทเทส

ในบรรดานิทเทสทั้ง ๑๔ นี้ พระองค์ทรงแสดงปฐมนยนิทเทสก่อน แล้วทรงแสดงทุติยนยนิทเทสเป็นต้นต่อไปตามลำดับ

๑. ปฐมนยสงฺคหิตาสงฺคหิตปทนิทฺเทส

คาถาแสดงบทที่พระพุทธองค์ทรงแสดงในปฐมนยนิทเทส

ขนฺธาทิ อินฺทฺริยนฺตานิ เอกสฏฺฐีติ วุจฺจเร
อฏฺฐวีส สมุปฺปาเท โสฬสเว ตโต ปเร
พาหิรโต ติกทุเก ปกฺขิปิตฺวาน โกสลา ฯ

พึงนับจำนวนบทที่แสดงในปฐมนยนิทเทสนี้มี ๓๗๑ บท ดังนี้คือ

ตั้งแต่ขันธ์ ๕ เป็นต้น จนถึงอินทรีย์ ๒๒ เป็นที่สุดนั้น มี ๖๑ บท
ในปฏิจจสมุปบาท มี ๒๘ บท
ธรรมที่ต่อจากปฏิจจสมุปบาทไปนั้น มี ๑๖ บท

เมื่อเอาติกบท ๖๖ บท และทุกบท ๒๐๐ บทจากพาหิรมาติกา เข้ารวมกับบทที่อยู่ในอัพภันตรมาติกาแล้ว คงเป็นจำนวน ๓๗๑ บท

ปฐมนยนิทเทสมี ๒ อย่าง คือ ๑. อัพภันตรมาติกานิทเทส ๒. พาหิรมาติกานิทเทส พระองค์ทรงแสดงอัพภันตรมาติกานิทเทสก่อน แล้วทรงแสดงพาหิรมาติกานิทเทส ต่อไปตามลำดับ

อัพภันตรมาติกานิทเทสมี ๒ อย่าง คือ ๑. ขันธาทินิทเทส ๒. ผัสสสัตตกราสีนิทเทส พระองค์ทรงแสดงขันธาทินิทเทสก่อน แล้วทรงแสดงผัสสสัตตกราสีนิทเทสต่อไปตามลำดับ

ขันธาทินิทเทสมี ๑๕ คือ ๑. ขันธนิทเทส ๒. อายตนนิทเทส ๓. ธาตุนิทเทส ๔. สัจจนิทเทส ๕. อินทริยนิทเทส ๖. ปฏิจจสมุปบาทนิทเทส ๗. สติปัฏฐานนิทเทส ๘. สัมมัปปธานนิทเทส ๙. อิทธิปาทนิทเทส ๑๐. ฌานนิทเทส ๑๑. อัปปมัญญานิทเทส ๑๒. ปัญจินทริยนิทเทส ๑๓. พลนิทเทส ๑๔. โพชฌังคนิทเทส ๑๕. มัคคนิทเทส

ในนิทเทส ๑๕ อย่างนี้ พระองค์ทรงแสดงขันธนิทเทสก่อน แล้วทรงแสดงอายตนนิทเทส เป็นต้นต่อไปตามลำดับ ขันธนิทเทสมี ๒ อย่างคือ ๑. เภทะ ๒. อเภทะ พระองค์ทรงแสดงเภทะก่อน แล้วทรงแสดงอเภทะต่อไป เภทะมี ๒ อย่างคือ ๑. สุทธะ ๒. เอกมูลาทิ พระองค์ทรงแสดงสุทธะก่อน แล้วทรงแสดงเอกมูลาทิต่อไป เภทสุทธะมี ๕ คือ ๑. รูปักขันธสุทธะ ๒. เวทนากขันธสุทธะ ๓. สัญญากขันธสุทธะ ๔. สังขารักขันธสุทธะ ๕. วิญญา-

ณักขันธสุทธะ พระองค์ทรงแสดงรูปักขันธสุทธะก่อน แล้วทรงแสดงเวทนากขันธสุทธะเป็นต้นต่อไปตามลำดับ รูปักขันธสุทธะ มี ๒ อย่าง คือ ๑. สังคหิตะ ๒. อสังคหิตะ พระองค์ทรงแสดงสังคหิตะก่อน แล้วทรงแสดงอสังคหิตะต่อไป สังคหิตะมี ๒ อย่างคือ ๑. ปุจฉา ๒. วิสัชนา พระองค์ทรงแสดงปุจฉาก่อน แล้วทรงแสดงวิสัชนาต่อไป

ปุจฉา มี ๓ อย่าง คือ ๑. ปุจฉาที่เกี่ยวด้วยขันธ์ ๒. ปุจฉาที่เกี่ยวด้วยอายตนะ ๓. ปุจฉาที่เกี่ยวด้วยธาตุ

พระองค์ทรงแสดงปุจฉาที่เกี่ยวด้วยขันธ์ก่อน แล้วทรงแสดงปุจฉาที่เกี่ยวด้วยอายตนะและธาตุต่อไปตามลำดับ

วิสัชนาก็มี ๓ เช่นเดียวกับปุจฉา คือ ๑. วิสัชนาที่เกี่ยวด้วยขันธ์ ๒. วิสัชนาที่เกี่ยวด้วยอายตนะ ๓. วิสัชนาที่เกี่ยวด้วยธาตุ

พระองค์ทรงแสดงวิสัชนาที่เกี่ยวด้วยขันธ์ก่อน แล้วทรงแสดงวิสัชนาที่เกี่ยวด้วยอายตนะและธาตุต่อไปตามลำดับ ดังนี้

แสดงจำนวนขันธ์ อายตนะ ธาตุ โดยภาษาบาลี

จำนวน	ขันธ์	อายตนะ	ธาตุ
๑.	เอเกน ขนฺเธน	เอเกนายตเนน	เอกาย ธาตุยา
๒.	ทฺวีหิ ขนฺเธหิ	ทฺวีหายตเนหิ	ทฺวีหิ ธาตูหิ
๓.	ตีหิ ขนฺเธหิ	ตีหายตเนหิ	ตีหิ ธาตูหิ
๔.	จตูหิ ขนฺเธหิ	จตูหายตเนหิ	จตูหิ ธาตูหิ
๕.	ปญฺจหิ ขนฺเธหิ	ปญฺจหายตเนหิ	ปญฺจหิ ธาตูหิ
๖.		ฉหายตเนหิ	ฉหิ ธาตูหิ
๗.		สตฺตหายตเนหิ	สตฺตหิ ธาตูหิ
๘.		อฏฺฐหายตเนหิ	อฏฺฐหิ ธาตูหิ
๙.		นวหายตเนหิ	นวหิ ธาตูหิ
๑๐.		ทสหายตเนหิ	ทสหิ ธาตูหิ

จำนวน	ขันธ์	อายตนะ	ธาตุ
๑๑.		เอกาทสหายตเนหิ	เอกาทสหิ ธาตูหิ
๑๒.		ทฺวาทสหายตเนหิ	ทฺวาทสหิ ธาตูหิ
๑๓.			เตรสหิ ธาตูหิ
๑๔.			จุทฺทสหิ ธาตูหิ
๑๕.			ปณฺณรสหิ ธาตูหิ
๑๖.			โสฬสหิ ธาตูหิ
๑๗.			สตฺตรสหิ ธาตูหิ
๑๘.			อฏฺฐารสหิ ธาตูหิ

X น เกหิจิ ขนฺเธหิ น เกหิจิ อายตเนหิ น กาหิจิ ธาตูหิ

☆ อสงฺขตๆ ขนฺธโต ฐเปตฺวา = ยกเว้นนิพพานที่นับสงเคราะห์โดยความเป็นขันธ์เสียแล้ว

เภทสุทธะ		ขันธนิทเทส					
		สังคหิตะ			อสังคหิตะ		
		ข	อ	ธ	ข	อ	ธ
รูปกฺขนฺโธ	1	๑	๑๑	๑๑	๔	๑	๗
เวทนากฺขนฺโธ	2	๑	๑	๑	๔	๑๑	๑๗
สญฺญากฺขนฺโธ	3	๑	๑	๑	๔	๑๑	๑๗
สงฺขารกฺขนฺโธ	4	๑	๑	๑	๔	๑๑	๑๗
วิญฺญาณกฺขนฺโธ	5	๑	๑	๗	๔	๑๑	๑๑

ตารางที่ ๑

มูลี → / มูละ ↓				ขันธนิทเทส: เภทเอกมูลาทิ											
				2			3			4			5								
				สังคหิตะ			อสังคหิตะ			สังคหิตะ			อสังคหิตะ							
				ข	อ	ธ	ข	อ	ธ	ข	อ	ธ	ข	อ	ธ	ข	อ	ธ		
เอกมูล			1	๒	๑๑	๑๑	๓	๑	๗	๒	๑๒	๑๘	๓	x	x					
			2	๒	๑	๑	๓	๑๑	๑๗	๒	๒	๘	๓	๑๐	๑๐					
			3	๒	๑	๑	๓	๑๑	๑๗	๒	๒	๘	๓	๑๐	๑๐					
			4							๒	๒	๘	๓	๑๐	๑๐					
ทวิมูล		2	1	๓	๑๑	๑๑	๒	๑	๗	๓	๑๒	๑๘	๒	x	x					
ติมูล	3	2	1	๔	๑๑	๑๑	๑	๑	๗	๔	๑๒	๑๘	๑	x	x					
จตุมล	4	3	2	1									๕	๑๒	๑๘	x	x	x		

ตารางที่ ๒

เภทสุทธะ

๑. รูปักขันธสุทธะ

สังคหิตะ อสังคหิตะ

ปุจฉา **รูปกฺขนฺโธ กตีหิ ขนฺเธหิ สงฺคหิโต ?**

รูปขันธ์หรือรูป ๒๘ ที่มีรุปปนลักขณะ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์เท่าไร ?

รูปกฺขนฺโธ กตีหายตเนหิ สงฺคหิโต ?

รูปขันธ์หรือรูป ๒๘ ที่มีรุปปนลักขณะ นับสงเคราะห์ได้ด้วยอายตนะเท่าไร ?

รูปกฺขนฺโธ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิโต ?

รูปขันธ์หรือรูป ๒๘ ที่มีรุปปนลักขณะ นับสงเคราะห์ได้ด้วยธาตุเท่าไร ?

วิสัชนา **รูปกฺขนฺโธ เอเกน ขนฺเธน สงฺคหิโต ฯ**

รูปขันธ์หรือรูป ๒๘ ที่มีรุปปนลักขณะ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยรูปขันธ์ ๑

รูปกฺขนฺโธ เอกาทสหายตเนหิ สงฺคหิโต ฯ

รูปขันธ์หรือรูป ๒๘ ที่มีรุปปนลักขณะ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยอายตนะ ๑๑ คือ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธัมมายตนะ ๑

รูปกฺขนฺโธ เอกาทสหิ ธาตูหิ สงฺคหิโต ฯ

รูปขันธ์หรือรูป ๒๘ ที่มีรุปปนลักขณะ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยธาตุ ๑๑ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ ธัมมธาตุ ๑

อสังคหิตะ

ปุจฉา **รูปกฺขนฺโธ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ อสงฺคหิโต ?**

รูปขันธ์หรือรูป ๒๘ ที่มีรุปปนลักขณะ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **รูปกฺขนฺโธ จตูหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน สตฺตหิ ธาตูหิ อสงฺคหิโต ฯ**

รูปขันธ์หรือรูป ๒๘ ที่มีรุปปนลักขณะ นี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยนามขันธ์ ๔ มนายตนะ ๑ วิญญาณธาตุ ๗

๒. เวทนากขันธสุทธะ

สังคหิตะ อสังคหิตะ

ปุจฉา **เวทนากฺขนฺโธ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิโต ?**
เวทนาขันธ์หรือเวทนาเจตสิกที่มีเวทิยนลักขณะ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เวทนากฺขนฺโธ เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิโต ฯ**
เวทนาขันธ์หรือเวทนาเจตสิกที่มีเวทิยนลักขณะ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยเวทนาขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑

ปุจฉา **เวทนากฺขนฺโธ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ อสงฺคหิโต ?**
เวทนาขันธ์หรือเวทนาเจตสิกที่มีเวทิยนลักขณะ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เวทนากฺขนฺโธ จตูหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ สตฺตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิโต ฯ**
เวทนาขันธ์หรือเวทนาเจตสิกที่มีเวทิยนลักขณะ นี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๔ คือรูปขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ วิญญาณขันธ์ อายตนะ ๑๑ คือ โอฬาริกายตนะ ๑๐ มนายตนะ ๑ ธาตุ ๑๗ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๗

๓. สัญญากขันธสุทธะ

สังคหิตะ อสังคหิตะ

ปุจฉา **สญฺญากฺขนฺโธ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิโต ?**
สัญญาขันธ์หรือสัญญาเจตสิกที่มีสัญชานนลักขณะ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **สญฺญากฺขนฺโธ เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิโต ฯ**
สัญญาขันธ์หรือสัญญาเจตสิกที่มีสัญชานนลักขณะ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยสัญญาขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑

ปุจฉา **สญฺญากฺขนฺโธ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ อสงฺคหิโต ?**
สัญญาขันธ์หรือสัญญาเจตสิกที่มีสัญชานนลักขณะ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **สญฺญากฺขนฺโธ จตูหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ สตฺตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิโต ฯ**
สัญญาขันธ์หรือสัญญาเจตสิกที่มีสัญชานนลักขณะ นี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๔ คือ รูปขันธ์ เวทนาขันธ์ สังขารขันธ์ วิญญาณขันธ์ อายตนะ ๑๑ คือ โอฬาริกายตนะ ๑๐ มนายตนะ ๑ ธาตุ ๑๗ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๗

๔. สังขารักขันธสุทธะ

สังคหิตะ อสังคหิตะ

ปุจฉา **สงฺขารกฺขนฺโธ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิโต ?**
สังขารขันธ์หรือเจตสิก ๕๐ ที่มีสังขรณลักขณะ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **สงฺขารกฺขนฺโธ เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิโต ฯ**
สังขารขันธ์หรือเจตสิก ๕๐ ที่มีสังขรณลักขณะ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยสังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑

ปุจฉา **สงฺขารกฺขนฺโธ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ อสงฺคหิโต ?**
สังขารขันธ์หรือเจตสิก ๕๐ ที่มีสังขรณลักขณะ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **สงฺขารกฺขนฺโธ จตูหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ สตฺตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิโต ฯ**
สังขารขันธ์หรือเจตสิก ๕๐ ที่มีสังขรณลักขณะ นี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๔ คือ รูปขันธ์ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ วิญญาณขันธ์ อายตนะ ๑๑ คือ โอฬาริกายตนะ ๑๐ มนายตนะ ๑ ธาตุ ๑๗ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๗

๕. วิญญาณักขันธสุทธะ

สังคหิตะ อสังคหิตะ

ปุจฉา **วิญฺญาณกฺขนฺโธ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิโต ?**
วิญญาณขันธ์หรือจิต ๘๙ ที่มีอารัมมณวิชานนลักขณะ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **วิญฺญาณกฺขนฺโธ เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน สตฺตหิ ธาตูหิ สงฺคหิโต ฯ**

วิญญาณขันธ์หรือจิต ๘๙ ที่มีอารัมมณวิชานนลักขณะ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วย วิญญาณขันธ์ ๑ มนายตนะ ๑ วิญญาณธาตุ ๗

ปุจฉา **วิญฺญาณกฺขนฺโธ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ อสงฺคหิโต ?**

วิญญาณขันธ์หรือจิต ๘๙ ที่มีอารัมมณวิชานนลักขณะ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **วิญฺญาณกฺขนฺโธ จตูหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ เอกาทสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิโต ฯ**

วิญญาณขันธ์หรือจิต ๘๙ ที่มีอารัมมณวิชานนลักขณะ นี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วย ขันธ์ ๔ คือ รูปขันธ์ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ อายตนะ ๑๑ คือ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธัมมายตนะ ๑ ธาตุ ๑๑ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ ธัมมธาตุ ๑

จบเภทสุทธะ

* * * *

เภทเอกมูลาทิ

เอกมูลาทินี้มี ๔ อย่างคือ ๑. เอกมูล ๒. ทวิมูล ๓. ติมูล ๔. จตุมูล พระองค์ทรงแสดงเอกมูลก่อน แล้วทรงแสดงทวิมูลเป็นต้น ต่อไปตามลำดับ

เอกมูล

เอกมูลมี ๔ อย่าง คือ ๑. รูปักขันธเอกมูล ๒. เวทนากขันธเอกมูล ๓. สัญญากขันธเอกมูล ๔. สังขารักขันธเอกมูล พระองค์ทรงแสดงรูปักขันธเอกมูลก่อน แล้วทรงแสดงเวทนากขันธเอกมูล เป็นต้นต่อไปตามลำดับ

รูปักขันธเอกมูล มีมูลี ๔ คือ ๑. เวทนากขันธมูลี ๒. สัญญากขันธมูลี ๓. สังขารักขันธมูลี ๔. วิญญาณักขันธมูลี พระองค์ทรงแสดงเวทนากขันธมูลีก่อน แล้วทรงแสดงสัญญากขันธมูลีเป็นต้นต่อไปตามลำดับ

รูปักขันธเอกมูล สังคหิตาสังคหิตะ

๑. รูปักขันธมูละ เวทนากขันธมูลี

ปุจฉา **รูปกฺขนฺโธ จ เวทนากฺขนฺโธ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา?**

รูปขันธ์และเวทนาขันธ์ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **รูปกฺขนฺโธ จ เวทนากฺขนฺโธ จ ทฺวีหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ เอกาทสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

รูปขันธ์และเวทนาขันธ์ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๒ คือรูปขันธ์ เวทนาขันธ์ อายตนะ ๑๑ คือ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธัมมายตนะ ๑ ธาตุ ๑๑ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ ธัมมธาตุ ๑

ปุจฉา **รูปกฺขนฺโธ จ เวทนากฺขนฺโธ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ?**

รูปขันธ์และเวทนาขันธ์ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **รูปกฺขนฺโธ จ เวทนากฺขนฺโธ จ ตีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน สตฺตหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

รูปขันธ์และเวทนาขันธ์ นี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๓ คือสัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ วิญญาณขันธ์ มนายตนะ ๑ วิญญาณธาตุ ๗

๒. รูปักขันธมูละ สัญญากขันธมูลี

ปุจฉา **รูปกฺขนฺโธ จ สญฺญากฺขนฺโธ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **รูปกฺขนฺโธ จ สญฺญากฺขนฺโธ จ ทฺวีหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ เอกาทสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

ปุจฉา **รูปกฺขนฺโธ จ สญฺญากฺขนฺโธ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **รูปกฺขนฺโธ จ สญฺญากฺขนฺโธ จ ตีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน สตฺตหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

(คำแปลเหมือนเวทนากขันธมูลี คงเปลี่ยนแต่เวทนาขันธ์ เป็นสัญญาขันธ์เท่านั้น)

๓. รูปักขันธมูละ สังขารักขันธมูลี

ปุจฉา **รูปกฺขนฺโธ จ สงฺขารกฺขนฺโธ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **รูปกฺขนฺโธ จ สงฺขารกฺขนฺโธ จ ทฺวีหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ เอกาทสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

ปุจฉา **รูปกฺขนฺโธ จ สงฺขารกฺขนฺโธ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **รูปกฺขนฺโธ จ สงฺขารกฺขนฺโธ จ ตีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน สตฺตหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

(คำแปลเหมือนเวทนากขันธมูลี คงเปลี่ยนแต่เวทนาขันธ์ เป็นสังขารขันธ์เท่านั้น)

๔. รูปักขันธมูละ วิญญาณักขันธมูลี

ปุจฉา **รูปกฺขนฺโธ จ วิญฺญาณกฺขนฺโธ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

รูปขันธ์และวิญญาณขันธ์ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **รูปกฺขนฺโธ จ วิญฺญาณกฺขนฺโธ จ ทฺวีหิ ขนฺเธหิ ทฺวาทสหายตเนหิ อฏฺฐารสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

รูปขันธ์และวิญญาณขันธ์ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๒ คือรูปขันธ์ วิญญาณ-ขันธ์ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘

ปุจฉา **รูปกฺขนฺโธ จ วิญฺญาณกฺขนฺโธ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ?**

รูปขันธ์และวิญญาณขันธ์ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **รูปกฺขนฺโธ จ วิญฺญาณกฺขนฺโธ จ ตีหิ ขนฺเธหิ น เกหิจิ อายตเนหิ น กาหิจิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

รูปขันธ์และวิญญาณขันธ์ นี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๓ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยอายตนะและธาตุ อย่างใดอย่างหนึ่งไม่มี

จบรูปักขันธเอกมูล

เวทนากขันธเอกมูล สังคหิตาสังคหิตะ

๑. เวทนากขันธมูละ สัญญากขันธมูลี

ปุจฉา **เวทนากฺขนฺโธ จ สญฺญากฺขนฺโธ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **เวทนากฺขนฺโธ จ สญฺญากฺขนฺโธ จ ทฺวีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิตา ฯ**

ปุจฉา **เวทนากฺขนฺโธ จ สญฺญากฺขนฺโธ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **เวทนากฺขนฺโธ จ สญฺญากฺขนฺโธ จ ตีหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ สตฺตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

๒. เวทนากขันธมูละ สังขารักขันธมูลี

ปุจฉา **เวทนากฺขนฺโธ จ สงฺขารกฺขนฺโธ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **เวทนากฺขนฺโธ จ สงฺขารกฺขนฺโธ จ ทฺวีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิตา ฯ**

ปุจฉา **เวทนากฺขนฺโธ จ สงฺขารกฺขนฺโธ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **เวทนากฺขนฺโธ จ สงฺขารกฺขนฺโธ จ ตีหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ สตฺตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

๓. เวทนากขันธมูละ วิญญาณักขันธมูลี

ปุจฉา **เวทนากฺขนฺโธ จ วิญฺญาณกฺขนฺโธ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **เวทนากฺขนฺโธ จ วิญฺญาณกฺขนฺโธ จ ทฺวีหิ ขนฺเธหิ ทฺวีหายตเนหิ อฏฺฐหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

ปุจฉา **เวทนากฺขนฺโธ จ วิญฺญาณกฺขนฺโธ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **เวทนากฺขนฺโธ จ วิญฺญาณกฺขนฺโธ จ ตีหิ ขนฺเธหิ ทสหายตเนหิ ทสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

จบเวทนากขันธเอกมูล

สัญญากขันธเอกมูล สังคหิตาสังคหิตะ

๑. สัญญากขันธมูละ สังขารักขันธมูลี

ปุจฉา **สญฺญากฺขนฺโธ จ สงฺขารกฺขนฺโธ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **สญฺญากฺขนฺโธ จ สงฺขารกฺขนฺโธ จ ทฺวีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิตา ฯ**

ปุจฉา **สญฺญากฺขนฺโธ จ สงฺขารกฺขนฺโธ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **สญฺญากฺขนฺโธ จ สงฺขารกฺขนฺโธ จ ตีหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ สตฺตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

๒. สัญญากขันธมูละ วิญญาณักขันธมูลี

ปุจฉา **สญฺญากฺขนฺโธ จ วิญฺญาณกฺขนฺโธ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **สญฺญากฺขนฺโธ จ วิญฺญาณกฺขนฺโธ จ ทฺวีหิ ขนฺเธหิ ทฺวีหายตเนหิ อฏฺฐหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

ปุจฉา **สญฺญากฺขนฺโธ จ วิญฺญาณกฺขนฺโธ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **สญฺญากฺขนฺโธ จ วิญฺญาณกฺขนฺโธ จ ตีหิ ขนฺเธหิ ทสหายตเนหิ ทสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

จบสัญญากขันธเอกมูล

สังขารักขันธเอกมูล สังคหิตาสังคหิตะ

๑. สังขารักขันธมูละ วิญญาณักขันธมูลี

ปุจฉา **สงฺขารกฺขนฺโธ จ วิญฺญาณกฺขนฺโธ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **สงฺขารกฺขนฺโธ จ วิญฺญาณกฺขนฺโธ จ ทฺวีหิ ขนฺเธหิ ทฺวีหายตเนหิ อฏฺฐหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

ปุจฉา **สงฺขารกฺขนฺโธ จ วิญฺญาณกฺขนฺโธ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **สงฺขารกฺขนฺโธ จ วิญฺญาณกฺขนฺโธ จ ตีหิ ขนฺเธหิ ทสหายตเนหิ ทสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

จบสังขารักขันธเอกมูล

จบเอกมูล

* * * *

ทวิมูล

ในทวิมูล นี้ รูปักขันธะ และ เวทนากขันธะ เป็นมูละ สัญญากขันธะ สังขารักขันธะ วิญญาณักขันธะ เป็นมูลี

๑. สัญญากขันธมูลี

ปุจฉา **รูปกฺขนฺโธ จ เวทนากฺขนฺโธ จ สญฺญากฺขนฺโธ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

รูปขันธ์ เวทนาขันธ์ และ สัญญาขันธ์ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **รูปกฺขนฺโธ จ เวทนากฺขนฺโธ จ สญฺญากฺขนฺโธ จ ตีหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ เอกาทสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

รูปขันธ์ เวทนาขันธ์ และ สัญญาขันธ์ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๓ คือ รูปขันธ์ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ อายตนะ ๑๑ คือ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธัมมายตนะ ๑ ธาตุ ๑๑ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ ธัมมธาตุ ๑

ปุจฉา **รูปกฺขนฺโธ จ เวทนากฺขนฺโธ จ สญฺญากฺขนฺโธ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ?**

รูปขันธ์ เวทนาขันธ์ และ สัญญาขันธ์ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **รูปกฺขนฺโธ จ เวทนากฺขนฺโธ จ สญฺญากฺขนฺโธ จ ทฺวีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน สตฺตหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

รูปขันธ์ เวทนาขันธ์ และ สัญญาขันธ์ นี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๒ คือ สังขารขันธ์ วิญญาณขันธ์ มนายตนะ ๑ วิญญาณธาตุ ๗

๒. สังขารักขันธมูลี

ปุจฉา **รูปกฺขนฺโธ จ เวทนากฺขนฺโธ จ สงฺขารกฺขนฺโธ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **รูปกฺขนฺโธ จ เวทนากฺขนฺโธ จ สงฺขารกฺขนฺโธ จ ตีหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ เอกาทสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

ปุจฉา **รูปกฺขนฺโธ จ เวทนากฺขนฺโธ จ สงฺขารกฺขนฺโธ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **รูปกฺขนฺโธ จ เวทนากฺขนฺโธ จ สงฺขารกฺขนฺโธ จ ทฺวีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน สตฺตหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

๓. วิญญาณักขันธมูลี

ปุจฉา **รูปกฺขนฺโธ จ เวทนากฺขนฺโธ จ วิญฺญาณกฺขนฺโธ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

รูปขันธ์ เวทนาขันธ์ และ วิญญาณขันธ์ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **รูปกฺขนฺโธ จ เวทนากฺขนฺโธ จ วิญฺญาณกฺขนฺโธ จ ตีหิ ขนฺเธหิ ทฺวาทสหายตเนหิ อฏฺฐารสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

รูปขันธ์ เวทนาขันธ์ และ วิญญาณขันธ์ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๓ คือ รูปขันธ์ เวทนาขันธ์ วิญญาณขันธ์ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘

ปุจฉา **รูปกฺขนฺโธ จ เวทนากฺขนฺโธ จ วิญฺญาณกฺขนฺโธ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ?**

รูปขันธ์ เวทนาขันธ์ และ วิญญาณขันธ์ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **รูปกฺขนฺโธ จ เวทนากฺขนฺโธ จ วิญฺญาณกฺขนฺโธ จ ทฺวีหิ ขนฺเธหิ น เกหิจิ อายตเนหิ น กาหิจิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

รูปขันธ์ เวทนาขันธ์ และ วิญญาณขันธ์ นี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๒ คือ

สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยอายตนะและธาตุอย่างใดอย่างหนึ่งไม่มี

จบทวิมูล

****

ติมูล

ในติมูล นี้ รูปักขันธะ เวทนากขันธะ และสัญญากขันธะ เป็นมูละ สังขารักขันธะ วิญญาณักขันธะ เป็นมูลี

๑. สังขารักขันธมูลี

ปุจฉา **รูปกฺขนฺโธ จ เวทนากฺขนฺโธ จ สญฺญากฺขนฺโธ จ สงฺขารกฺขนฺโธ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

รูปขันธ์ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ และ สังขารขันธ์ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **รูปกฺขนฺโธ จ เวทนากฺขนฺโธ จ สญฺญากฺขนฺโธ จ สงฺขารกฺขนฺโธ จ จตูหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ เอกาทสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

รูปขันธ์ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ และสังขารขันธ์ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๔ คือ รูปขันธ์ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ อายตนะ ๑๑ คือ โอฬาริกา-ยตนะ ๑๐ ธัมมายตนะ ๑ ธาตุ ๑๑ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ ธัมมธาตุ ๑

ปุจฉา **รูปกฺขนฺโธ จ เวทนากฺขนฺโธ จ สญฺญากฺขนฺโธ จ สงฺขารกฺขนฺโธ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

รูปขันธ์ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ และ สังขารขันธ์ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **รูปกฺขนฺโธ จ เวทนากฺขนฺโธ จ สญฺญากฺขนฺโธ จ สงฺขารกฺขนฺโธ จ เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน สตฺตหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

รูปขันธ์ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ และ สังขารขันธ์ นี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วย วิญญาณขันธ์ ๑ มนายตนะ ๑ วิญญาณธาตุ ๗

๒. วิญญาณักขันธมูลี

ปุจฉา **รูปกฺขนฺโธ จ เวทนากฺขนฺโธ จ สญฺญากฺขนฺโธ จ วิญฺญาณกฺขนฺโธ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

รูปขันธ์ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ และวิญญาณขันธ์ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **รูปกฺขนฺโธ จ เวทนากฺขนฺโธ จ สญฺญากฺขนฺโธ จ วิญฺญาณกฺขนฺโธ จ จตูหิ ขนฺเธหิ ทฺวาทสหายตเนหิ อฏฺฐารสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

รูปขันธ์ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ และวิญญาณขันธ์ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๔ คือ รูปขันธ์ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ วิญญาณขันธ์ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘

ปุจฉา **รูปกฺขนฺโธ จ เวทนากฺขนฺโธ จ สญฺญากฺขนฺโธ จ วิญฺญาณกฺขนฺโธ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ?**

รูปขันธ์ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ และวิญญาณขันธ์ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **รูปกฺขนฺโธ จ เวทนากฺขนฺโธ จ สญฺญากฺขนฺโธ จ วิญฺญาณกฺขนฺโธ จ เอเกน ขนฺเธน น เกหิจิ อายตเนหิ น กาหิจิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

รูปขันธ์ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ และวิญญาณขันธ์ นี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยสังขารขันธ์ ๑ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยอายตนะและธาตุอย่างใดอย่างหนึ่งไม่มี

จบติมูล

* * * *

จตุมูล

ในจตุมูลนี้ รูปักขันธะ เวทนากขันธะ สัญญากขันธะ และสังขารักขันธะ เป็นมูละ วิญญาณักขันธะ เป็นมูลี

๑. วิญญาณักขันธมูลี

ปุจฉา **รูปกฺขนฺโธ จ เวทนากฺขนฺโธ จ สญฺญากฺขนฺโธ จ สงฺขารกฺขนฺโธ จ วิญฺญาณกฺขนฺโธ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

รูปขันธ์ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ และวิญญาณขันธ์ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **รูปกฺขนฺโธ จ เวทนากฺขนฺโธ จ สญฺญากฺขนฺโธ จ สงฺขารกฺขนฺโธ จ วิญฺญาณกฺขนฺโธ จ ปญฺจหิ ขนฺเธหิ ทฺวาทสหายตเนหิ อฏฺฐารสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

รูปขันธ์ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ และวิญญาณขันธ์ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘

ปุจฉา **รูปกฺขนฺโธ จ เวทนากฺขนฺโธ จ สญฺญากฺขนฺโธ จ สงฺขารกฺขนฺโธ จ วิญฺญาณกฺขนฺโธ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ?**

รูปขันธ์ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ และวิญญาณขันธ์ นี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **รูปกฺขนฺโธ จ เวทนากฺขนฺโธ จ สญฺญากฺขนฺโธ จ สงฺขารกฺขนฺโธ จ วิญฺญาณกฺขนฺโธ จ น เกหิจิ ขนฺเธหิ น เกหิจิ อายตเนหิ น กาหิจิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

รูปขันธ์ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ และวิญญาณขันธ์ นี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ อย่างใดอย่างหนึ่งไม่มี

จบจตุมูล

จบเภทเอกมูลาทิ

* * * *

อเภทะ

อเภทะมี ๒ อย่าง คือ ๑. สังคหิตะ ๒. อสังคหิตะ พระองค์ทรงแสดงสังคหิตะก่อน แล้วทรงแสดงอสังคหิตะต่อไป คือ

ปุจฉา **ปญฺจกฺขนฺธา กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

ขันธ์ ๕ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **ปญฺจกฺขนฺธา ปญฺจหิ ขนฺเธหิ ทฺวาทสหายตเนหิ อฏฺฐารสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

ขันธ์ ๕ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘

ปุจฉา **ปญฺจกฺขนฺธา กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ?**

ขันธ์ ๕ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **ปญฺจกฺขนฺธา น เกหิจิ ขนฺเธหิ น เกหิจิ อายตเนหิ น กาหิจิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

ขันธ์ ๕ นี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ อย่างใดอย่างหนึ่งไม่มี

จบอเภทะ และ ขันธนิทเทส

๒. อายตนนิทเทส

อายตนนิทเทส มี ๒ อย่าง คือ ๑. เภทะ ๒. อเภทะ

เภทะ มี ๒ อย่าง คือ ๑. เภทสุทธะ ๒. เภทเอกมูลาทิ

เภทสุทธะมี ๑๒ อย่าง คือ ๑. จักขายตนสุทธะ เป็นต้น จนถึง ๑๒. ธัมมายตน-สุทธะ เป็นที่สุด

เภทสุทธะ

๑. จักขายตนสุทธะ

ปุจฉา **จกฺขายตนํ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตํ ?**

จักขายตนะ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **จกฺขายตนํ เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิตํ ฯ**

จักขายตนะ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยรูปขันธ์ ๑ จักขายตนะ ๑ จักขุธาตุ ๑

ปุจฉา **จกฺขายตนํ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตํ ?**

จักขายตนะ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **จกฺขายตนํ จตูหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ สตฺตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตํ ฯ**

จักขายตนะ นี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยนามขันธ์ ๔ อายตนะ ๑๑ คือ โอฬาริกา-ยตนะ ๙ มนายตนะ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธาตุ ๑๗ คือ โอฬาริกธาตุ ๙ วิญญาณธาตุ ๗ ธัมมธาตุ ๑ (เว้นจักขายตนะ จักขุธาตุ)

ตั้งแต่ (๒) โสตายตนสุทธะ เป็นต้น จนถึง (๑๐) โผฏฐัพพายตนสุทธะ ทั้ง ๙ นี้ เหมือนกับจักขายตนสุทธะ คงเปลี่ยนแต่ชื่อของอายตนะเท่านั้น

๑๑. มนายตนสุทธะ

ปุจฉา **มนายตนำ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตำ ?**

มนายตนะ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **มนายตนำ เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน สตฺตหิ ธาตูหิ สงฺคหิตำ ฯ**

มนายตนะ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยวิญญาณขันธ์ ๑ มนายตนะ ๑ วิญญาณธาตุ ๗

เภทสุทธะ		อายตนนิทเทส					
		สังคหิตะ			อสังคหิตะ		
		ข	อ	ธ	ข	อ	ธ
จกฺขายตนำ	1	๑	๑	๑	๔	๑๑	๑๗
โสตายตนำ	2	๑	๑	๑	๔	๑๑	๑๗
ฆานายตนำ	3	๑	๑	๑	๔	๑๑	๑๗
ชิวฺหายตนำ	4	๑	๑	๑	๔	๑๑	๑๗
กายายตนำ	5	๑	๑	๑	๔	๑๑	๑๗
รูปายตนำ	6	๑	๑	๑	๔	๑๑	๑๗
สทฺทายตนำ	7	๑	๑	๑	๔	๑๑	๑๗
คนฺธายตนำ	8	๑	๑	๑	๔	๑๑	๑๗
รสายตนำ	9	๑	๑	๑	๔	๑๑	๑๗
โผฏฺฐพฺพายตนำ	10	๑	๑	๑	๔	๑๑	๑๗
มนายตนำ	11	๑	๑	๗	๔	๑๑	๑๑
ธมฺมายตนำ	12	* ๔	๑	๑	๑	๑๑	๑๗

ตารางที่ ๑

อายตนนิทเทส เภทเอกมูลาทิ

ปุ – ลี / ขุ – ลุ		โอฬาริกายตนะ ๙									มนายตนะ ๑						ธัมมายตนะ ๑					
		2	3	4	5	6	7	8	9	10	11						12					
		สังคหิตะ			อสังคหิตะ						สังคหิตะ			อสังคหิตะ			สังคหิตะ			อสังคหิตะ		
		ข	อ	ธ	ข	อ	ธ				ข	อ	ธ	ข	อ	ธ	ข	อ	ธ	ข	อ	ธ
เอกขุลา	1	๑	๒	๒	๔	๑๐	๑๖				๒	๒	๘	๓	๑๐	๑๐	*๔	๒	๒	๑	๑๐	๑๖
	2	๑	๒	๒	๔	๑๐	๑๖				๒	๒	๘	๓	๑๐	๑๐	*๔	๒	๒	๑	๑๐	๑๖
	3	๑	๒	๒	๔	๑๐	๑๖				๒	๒	๘	๓	๑๐	๑๐	*๔	๒	๒	๑	๑๐	๑๖
	4	๑	๒	๒	๔	๑๐	๑๖				๒	๒	๘	๓	๑๐	๑๐	*๔	๒	๒	๑	๑๐	๑๖
	5	๑	๒	๒	๔	๑๐	๑๖				๒	๒	๘	๓	๑๐	๑๐	*๔	๒	๒	๑	๑๐	๑๖
	6	๑	๒	๒	๔	๑๐	๑๖				๒	๒	๘	๓	๑๐	๑๐	*๔	๒	๒	๑	๑๐	๑๖
	7	๑	๒	๒	๔	๑๐	๑๖				๒	๒	๘	๓	๑๐	๑๐	*๔	๒	๒	๑	๑๐	๑๖
	8	๑	๒	๒	๔	๑๐	๑๖				๒	๒	๘	๓	๑๐	๑๐	*๔	๒	๒	๑	๑๐	๑๖
	9	๑	๒	๒	๔	๑๐	๑๖				๒	๒	๘	๓	๑๐	๑๐	*๔	๒	๒	๑	๑๐	๑๖
	10										๒	๒	๘	๓	๑๐	๑๐	*๔	๒	๒	๑	๑๐	๑๖
	11																*๕	๒	๘	×	๑๐	๑๐
ทวิ 2	1	๑	๓	๓	๔	๙	๑๕				๒	๓	๙	๓	๙	๙	*๔	๓	๓	๑	๙	๑๕
ติ 3 2	1	๑	๔	๔	๔	๘	๑๔				๒	๔	๑๐	๓	๘	๘	*๔	๔	๔	๑	๘	๑๔
จตุ 4 3 2	1	๑	๕	๕	๔	๗	๑๓				๒	๕	๑๑	๓	๗	๗	*๔	๕	๕	๑	๗	๑๓
ปัญจ 5 4 3 2	1	๑	๖	๖	๔	๖	๑๒				๒	๖	๑๒	๓	๖	๖	*๔	๖	๖	๑	๖	๑๒
ฉ 6 5 4 3 2	1	๑	๗	๗	๔	๕	๑๑				๒	๗	๑๓	๓	๕	๕	*๔	๗	๗	๑	๕	๑๑
สตฺต 7 6 5 4 3 2	1	๑	๘	๘	๔	๔	๑๐				๒	๘	๑๔	๓	๔	๔	*๔	๘	๘	๑	๔	๑๐
อัฏฺ 8 7 6 5 4 3 2	1	๑	๙	๙	๔	๓	๙				๒	๙	๑๕	๓	๓	๓	*๔	๙	๙	๑	๓	๙
นว 9 8 7 6 5 4 3 2	1	๑	๑๐	๑๐	๔	๒	๘				๒	๑๐	๑๖	๓	๒	๒	*๔	๑๐	๑๐	๑	๒	๘
ทส 10 9 8 7 6 5 4 3 2	1										๒	๑๑	๑๗	๓	๑	๑	*๔	๑๑	๑๑	๑	๑	๗
เอกาทส 11 10 9 8 7 6 5 4 3 2	1																*๕	๑๒	๑๘	×	×	×

ตารางที่ ๒

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตๆ ?**

มนายตนะ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ เอกาทสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตๆ ฯ**

มนายตนะ นี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๔ คือ รูปขันธ์ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ อายตนะ ๑๑ คือ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธัมมายตนะ ๑ ธาตุ ๑๑ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ ธัมมธาตุ ๑

๑๒. ธัมมายตนสุทธะ

ปุจฉา **ธมฺมายตนๆ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตๆ ?**

ธัมมายตนะ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **ธมฺมายตนๆ อสงฺขตๆ ขนฺธโต ฯเปฯวา จตูหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิตๆ ฯ**

ธัมมายตนะ นี้ ยกเว้นนิพพานที่นับสงเคราะห์โดยความเป็นขันธ์เสียแล้ว นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๔ คือ รูปขันธ์ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตๆ ?**

ธัมมายตนะ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน เอกาทสหายตเนหิ สตฺตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตๆ ฯ**

ธัมมายตนะ นี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยวิญญาณขันธ์ ๑ อายตนะ ๑๑ คือ โอฬาริกายตนะ ๑๐ มนายตนะ ๑ ธาตุ ๑๗ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๗

จบเภทสุทธะ

เภทเอกมูลาทิ

เอกมูลาทิ มี ๑๑ อย่าง คือ ๑. เอกมูล เป็นต้น จนถึง ๑๑. เอกาทสมูล เป็นที่สุด

เอกมูล

เอกมูลมี ๑๑ อย่าง คือ ๑. จักขายตนเอกมูล เป็นต้น จนถึง ๑๑. มนายตนเอกมูล เป็นที่สุด

จักขายตนเอกมูล มีมูลี ๑๑ คือ ๑. โสตายตนมูลี เป็นต้น จนถึง ๑๑. ธัมมายตนมูลี เป็นที่สุด

จักขายตนเอกมูล สังคหิตาสังคหิตะ

๑. จักขายตนมูละ โสตายตนมูลี

ปุจฉา **จกฺขายตนญฺจ โสตายตนญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

จักขายตนะและโสตายตนะ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **จกฺขายตนญฺจ โสตายตนญฺจ เอเกน ขนฺเธน ทฺวีหายตเนหิ ทฺวีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

จักขายตนะและโสตายตนะ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยรูปขันธ์ ๑ อายตนะ ๒ คือ จักขายตนะ โสตายตนะ ธาตุ ๒ คือ จักขุธาตุ โสตธาตุ

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

จักขายตนะ และโสตายตนะ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

จักขายตนะและโสตายตนะ นี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยนามขันธ์ ๔ อายตนะ ๑๐ คือ โอฬาริกายตนะ ๘ มนายตนะ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธาตุ ๑๖ คือ โอฬาริกธาตุ ๘ วิญญาณธาตุ ๗ ธัมมธาตุ ๑ (เว้นจักขายตนะ จักขุธาตุ โสตายตนะ โสตธาตุ)

ตั้งแต่ (๒) จักขายตนมูละ ฆานายตนมูลี เป็นต้น จนถึง (๙) จักขายตนมูละ โผฏฐัพพายตนมูลี เป็นที่สุด เหมือนกับจักขายตนมูละ โสตายตนมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อของอายตนะที่เป็นมูลีเท่านั้น

๑๐. จักขายตนมูละ มนายตนมูลี

ปุจฉา **จกฺขายตนญฺจ มนายตนญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

จักขายตนะและมนายตนะ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **จกฺขายตนญฺจ มนายตนญฺจ ทฺวีหิ ขนฺเธหิ ทฺวีหายตเนหิ อฏฺฐหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

จักขายตนะและมนายตนะ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๒ คือ รูปขันธ์ วิญญาณขันธ์ อายตนะ ๒ คือ จักขายตนะ มนายตนะ ธาตุ ๘ คือ จักขุธาตุ ๑ วิญญาณธาตุ ๗

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

จักขายตนะและมนายตนะ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ ทสหายตเนหิ ทสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

จักขายตนะและมนายตนะ นี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๓ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ อายตนะ ๑๐ คือ โอฬาริกายตนะ ๙ ธัมมายตนะ ๑ ธาตุ ๑๐ คือ โอฬาริกธาตุ ๙ ธัมมธาตุ ๑ (เว้นจักขายตนะ จักขุธาตุ)

๑๑. จักขายตนมูละ ธัมมายตนมูลี

ปุจฉา **จกฺขายตนญฺจ ธมฺมายตนญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

จักขายตนะและธัมมายตนะ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **จกฺขายตนญฺจ ธมฺมายตนญฺจ อสงฺขตํ ขนฺธโต ฯเปตฺวา จตูหิ ขนฺเธหิ ทฺวีหายตเนหิ ทฺวีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

จักขายตนะและธัมมายตนะ นี้ ยกเว้นนิพพานที่นับสงเคราะห์โดยความเป็นขันธ์เสียแล้ว นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๔ คือ รูปขันธ์ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ อายตนะ ๒ คือ จักขายตนะ ธัมมายตนะ ธาตุ ๒ คือ จักขุธาตุ ธัมมธาตุ

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

จักขายตนะและธัมมายตนะ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

จักขายตนะและธัมมายตนะ นี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยวิญญาณขันธ์ ๑ อายตนะ ๑๐ คือ โอฬาริกายตนะ ๙ มนายตนะ ๑ ธาตุ ๑๖ คือ โอฬาริกธาตุ ๙ วิญญาณธาตุ ๗ (เว้นจักขายตนะ จักขุธาตุ)

จบจักขายตนเอกมูล

โสตายตนมูละ	มีมูลี ๑๐	ฆานายตนมูละ	มีมูลี ๙	ชิวหายตนมูละ	มีมูลี ๘
กายายตนมูละ	มีมูลี ๗	รูปายตนมูละ	มีมูลี ๖	สัททายตนมูละ	มีมูลี ๕
คันธายตนมูละ	มีมูลี ๔	รสายตนมูละ	มีมูลี ๓	โผฏฐัพพายตนมูละ	มีมูลี ๒

เหล่านี้เหมือนกับจักขายตนมูละทุกประการ คงเปลี่ยนแต่ชื่ออายตนะเท่านั้น

มนายตนเอกมูล สังคหิตาสังคหิตะ

มนายตนมูละ ธัมมายตนมูลี

ปุจฉา **มนายตนญฺจ ธมฺมายตนญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

มนายตนะและธัมมายตนะ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **มนายตนญฺจ ธมฺมายตนญฺจ อสงฺขตๆ ขนฺธโต ฯเปตฺวา ปญฺจหิ ขนฺเธหิ ทฺวีหายตเนหิ อฏฺฐหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

มนายตนะและธัมมายตนะ นี้ ยกเว้นนิพพานที่นับสงเคราะห์โดยความเป็นขันธ์เสียแล้ว นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๕ อายตนะ ๒ คือ มนายตนะ ธัมมายตนะ ธาตุ ๘ คือ วิญญาณธาตุ ๗ ธัมมธาตุ ๑

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

มนายตนะและธัมมายตนะ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **มนายตนญฺจ ธมฺมายตนญฺจ น เกหิจิ ขนฺเธหิ ทสหายตเนหิ ทสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

มนายตนะและธัมมายตนะ นี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์อย่างใดอย่างหนึ่งไม่มี นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยโอฬาริกายตนะ ๑๐ โอฬาริกธาตุ ๑๐

จบเอกมูล

****

ทวิมูล

ในทวิมูล นี้ จักขายตนะและโสตายตนะทั้ง ๒ เป็นมูละ อายตนะที่เหลือ ๑๐ เป็นมูลี

๑. ฆานายตนมูลี

ปุจฉา **จกฺขายตนญฺจ โสตายตนญฺจ ฆานายตนญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

จักขายตนะ โสตายตนะ และฆานายตนะ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **จกฺขายตนญฺจ โสตายตนญฺจ ฆานายตนญฺจ เอเกน ขนฺเธน ตีหายตเนหิ ตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

จักขายตนะ โสตายตนะ และ ฆานายตนะ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยรูปขันธ์ ๑ อายตนะ ๓ คือ จักขายตนะ โสตายตนะ ฆานายตนะ ธาตุ ๓ คือ จักขุธาตุ โสตธาตุ ฆานธาตุ

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

จักขายตนะ โสตายตนะ และ ฆานายตนะ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ นวหายตเนหิ ปณฺณรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

จักขายตนะ โสตายตนะ และ ฆานายตนะ นี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยนามขันธ์ ๔ อายตนะ ๙ คือโอฬาริกายตนะ ๗ มนายตนะ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธาตุ ๑๕ คือ โอฬาริกธาตุ ๗ วิญญาณธาตุ ๗ ธัมมธาตุ ๑ (เว้นจักขายตนะ จักขุธาตุ โสตายตนะ โสตธาตุ ฆานายตนะ ฆานธาตุ)

ตั้งแต่ (๒) ชิวหายตนมูลี เป็นต้น จนถึง (๘) โผฏฐัพพายตนมูลี เป็นที่สุด เหมือนกับฆานายตนมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๙. มนายตนมูลี

ปุจฉา **จกฺขายตนญฺจ โสตายตนญฺจ มนายตนญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

จักขายตนะ โสตายตนะ และมนายตนะ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **ทฺวีหิ ขนฺเธหิ ตีหายตเนหิ นวหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

จักขายตนะ โสตายตนะ และมนายตนะ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๒ คือ รูปขันธ์ วิญญาณขันธ์ อายตนะ ๓ คือ จักขายตนะ โสตายตนะ มนายตนะ ธาตุ ๙ คือ จักขุธาตุ โสตธาตุ วิญญาณธาตุ ๗

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

จักขายตนะ โสตายตนะ และมนายตนะ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ นวหายตเนหิ นวหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

จักขายตนะ โสตายตนะ และมนายตนะ นี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๓ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ อายตนะ ๙ คือ โอฬาริกายตนะ ๘ ธัมมายตนะ ๑ ธาตุ ๙ คือ โอฬาริกธาตุ ๘ ธัมมธาตุ ๑ (เว้นจักขายตนะ จักขุธาตุ โสตายตนะ โสตธาตุ)

๑๐. ธัมมายตนมูลี

ปุจฉา **จกฺขายตนญฺจ โสตายตนญฺจ ธมฺมายตนญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

จักขายตนะ โสตายตนะ และธัมมายตนะ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **อสงฺขตํ ขนฺธโต จเปตฺวา จตูหิ ขนฺเธหิ ตีหายตเนหิ ตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

จักขายตนะ โสตายตนะ และธัมมายตนะ นี้ ยกเว้นนิพพานที่นับสงเคราะห์โดยความเป็นขันธ์เสียแล้ว นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๔ คือ รูปขันธ์ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ อายตนะ ๓ คือ จักขายตนะ โสตายตนะ ธัมมายตนะ ธาตุ ๓ คือ จักขุธาตุ โสตธาตุ ธัมมธาตุ

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

จักขายตนะ โสตายตนะ และธัมมายตนะ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน นวหายตเนหิ ปณฺณรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

จักขายตนะ โสตายตนะ และธัมมายตนะ นี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยวิญญาณ-ขันธ์ ๑ อายตนะ ๙ คือ โอฬาริกายตนะ ๘ มนายตนะ ๑ ธาตุ ๑๕ คือ โอฬาริกธาตุ ๘ วิญญาณธาตุ ๗ (เว้นจักขายตนะ จักขุธาตุ โสตายตนะ โสตธาตุ)

จบทวิมูล

* * * *

ติมูล

ในติมูล นี้ จักขายตนะ โสตายตนะ และฆานายตนะ เป็นมูละ อายตนะ ที่เหลือ ๙ เป็นมูลี

๑. ชิวหายตนมูลี

ปุจฉา **จกฺขายตนญฺจ โสตายตนญฺจ ฆานายตนญฺจ ชิวฺหายตนญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

จักขายตนะ โสตายตนะ ฆานายตนะ และชิวหายตนะ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน จตูหายตเนหิ จตูหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

จักขายตนะ โสตายตนะ ฆานายตนะ และชิวหายตนะ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยรูปขันธ์ ๑ อายตนะ ๔ คือ จักขายตนะ โสตายตนะ ฆานายตนะ ชิวหายตนะ ธาตุ ๔ คือ จักขุธาตุ โสตธาตุ ฆานธาตุ ชิวหาธาตุ

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

จักขายตนะ โสตายตนะ ฆานายตนะ และชิวหายตนะ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ อฏฺฐหายตเนหิ จุทฺทสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

จักขายตนะ โสตายตนะ ฆานายตนะ และชิวหายตนะ นี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยนามขันธ์ ๔ อายตนะ ๘ คือ โอฬาริกายตนะ ๖ มนายตนะ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธาตุ ๑๔ คือ โอฬาริกธาตุ ๖ วิญญาณธาตุ ๗ ธัมมธาตุ ๑ (เว้นจักขายตนะ จักขุธาตุ โสตายตนะ โสตธาตุ ฆานายตนะ ฆานธาตุ ชิวหายตนะ ชิวหาธาตุ)

ตั้งแต่ (๒) กายายตนมูลี เป็นต้น จนถึง (๗) โผฏฐัพพายตนมูลี เป็นที่สุด เหมือนกับชิวหายตนมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๘. มนายตนมูลี

ปุจฉา **จกฺขายตนญฺจ โสตายตนญฺจ ฆานายตนญฺจ มนายตนญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

จักขายตนะ โสตายตนะ ฆานายตนะ และ มนายตนะ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **ทฺวีหิ ขนฺเธหิ จตูหายตเนหิ ทสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

จักขายตนะ โสตายตนะ ฆานายตนะ และ มนายตนะ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๒ คือ รูปขันธ์ วิญญาณขันธ์ อายตนะ ๔ คือ จักขายตนะ โสตายตนะ ฆานายตนะ มนายตนะ ธาตุ ๑๐ คือ จักขุธาตุ โสตธาตุ ฆานธาตุ วิญญาณธาตุ ๗

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

จักขายตนะ โสตายตนะ ฆานายตนะ และมนายตนะ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ อฏฺฐหายตเนหิ อฏฺฐหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

จักขายตนะ โสตายตนะ ฆานายตนะ และมนายตนะ นี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๓ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ อายตนะ ๘ คือ โอฬาริกายตนะ ๗ ธัมมายตนะ ๑ ธาตุ ๘ คือ โอฬาริกธาตุ ๗ ธัมมธาตุ ๑

๙. ธัมมายตนมูลี

ปุจฉา **จกฺขายตนญฺจ โสตายตนญฺจ ฆานายตนญฺจ ธมฺมายตนญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

จักขายตนะ โสตายตนะ ฆานายตนะ และธัมมายตนะ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **อสงฺขตํ ขนฺธโต ฯเปตฺวา จตูหิ ขนฺเธหิ จตูหายตเนหิ จตูหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

จักขายตนะ โสตายตนะ ฆานายตนะ และธัมมายตนะ นี้ ยกเว้นนิพพานที่นับสงเคราะห์โดยความเป็นขันธ์เสียแล้ว นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๔ คือ รูปขันธ์ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ อายตนะ ๔ คือ จักขายตนะ โสตายตนะ ฆานายตนะ ธัมมายตนะ ธาตุ ๔ คือ จักขุธาตุ โสตธาตุ ฆานธาตุ ธัมมธาตุ

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

จักขายตนะ โสตายตนะ ฆานายตนะ และธัมมายตนะ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน อฏฺฐหายตเนหิ จุทฺทสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

จักขายตนะ โสตายตนะ ฆานายตนะ และ ธัมมายตนะ นี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยวิญญาณขันธ์ ๑ อายตนะ๘ คือ โอฬาริกายตนะ ๗ มนายตนะ ๑ ธาตุ ๑๔ คือ โอฬาริกธาตุ ๗ วิญญาณธาตุ ๗

จบติมูล

****

จตุมูล

ในจตุมูล นี้ อายตนะตอนต้น ๔ เป็นมูละ อายตนะที่เหลือ ๘ เป็นมูลี

๑. กายายตนมูลี

ปุจฉา **จกฺขายตนญฺจ ฯลฯ กายายตนญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

จักขายตนะ ฯลฯ และกายายตนะ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ปญฺจหายตเนหิ ปญฺจหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

นับสงเคราะห์ได้ด้วยรูปขันธ์ ๑ อายตนะ ๕ คือ จักขายตนะ โสตายตนะ ฆานายตนะ ชิวหายตนะ กายายตนะ ธาตุ ๕ คือ จักขุธาตุ โสตธาตุ ฆานธาตุ ชิวหาธาตุ กายธาตุ

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ สตฺตหายตเนหิ เตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยนามขันธ์ ๔ อายตนะ ๗ คือ โอฬาริกายตนะ ๕ มนายตนะ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธาตุ ๑๓ คือ โอฬาริกธาตุ ๕ วิญญาณธาตุ ๗ ธัมมธาตุ ๑

ตั้งแต่ (๒) รูปายตนมูลี เป็นต้น จนถึง (๖) โผฏฐัพพายตนมูลี เป็นที่สุดเหมือนกับกายายตนมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๗. มนายตนมูลี

ปุจฉา **จกฺขายตนญฺจ ฯลฯ มนายตนญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

จักขายตนะ ฯลฯ และมนายตนะ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **ทฺวีหิ ขนฺเธหิ ปญฺจหายตเนหิ เอกาทสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๒ คือ รูปขันธ์ วิญญาณขันธ์ อายตนะ ๕ คือ จักขายตนะ

โสตายตนะ ฆานายตนะ ชิวหายตนะ มนายตนะ ธาตุ ๑๑ คือ จักขุธาตุ โสตธาตุ ฆานธาตุ ชิวหาธาตุ วิญญาณธาตุ ๗

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ สตฺตหายตเนหิ สตฺตหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๓ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ อายตนะ ๗ คือ โอฬาริกายตนะ ๖ ธัมมายตนะ ๑ ธาตุ ๗ คือ โอฬาริกธาตุ ๖ ธัมมธาตุ ๑

๘. ธัมมายตนมูลี

ปุจฉา **จกฺขายตนญฺจ ฯลฯ ธมฺมายตนญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

จักขายตนะ ฯลฯ และธัมมายตนะ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **อสงฺขตํ ขนฺโต ฯเปตฺวา จตูหิ ขนฺเธหิ ปญฺจหายตเนหิ ปญฺจหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ยกเว้นนิพพานที่นับสงเคราะห์โดยความเป็นขันธ์เสียแล้ว นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๔ (เว้นวิญญาณขันธ์) อายตนะ ๕ และธาตุ ๕ คือ จักขายตนะ จักขุธาตุ โสตายตนะ โสตธาตุ ฆานายตนะ ฆานธาตุ ชิวหายตนะ ชิวหาธาตุ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน สตฺตหายตเนหิ เตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยวิญญาณขันธ์ ๑ อายตนะ ๗ คือ โอฬาริกายตนะ ๖ มนายตนะ ๑ ธาตุ ๑๓ คือ โอฬาริกธาตุ ๖ วิญญาณธาตุ ๗

จบจตุมูล

****

ปัญจมูล

ในปัญจมูล นี้ อายตนะตอนต้น ๕ เป็นมูละ อายตนะที่เหลือ ๗ เป็นมูลี

๑. รูปายตนมูลี

ปุจฉา **จกฺขายตนญฺจ ฯลฯ รูปายตนญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

จักขายตนะ ฯลฯ และรูปายตนะ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ฉหายตเนหิ ฉหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

นับสงเคราะห์ได้ด้วยรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๖ โอฬาริกธาตุ ๖

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ ฉหายตเนหิ ทฺวาทสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยนามขันธ์ ๔ อายตนะ ๖ คือ สัททายตนะ คันธายตนะ รสายตนะ โผฏฐัพพายตนะ มนายตนะ ธัมมายตนะ ธาตุ ๑๒ คือ สัททธาตุ คันธธาตุ รสธาตุ โผฏฐัพพธาตุ วิญญาณธาตุ ๗ ธัมมธาตุ ๑

ตั้งแต่ (๒) สัททายตนมูลี เป็นต้น จนถึง (๕) โผฏฐัพพายตนมูลี เป็นที่สุดเหมือนกับรูปายตนมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๖. มนายตนมูลี

ปุจฉา **จกฺขายตนญฺจ ฯลฯ มนายตนญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

จักขายตนะ ฯลฯ และมนายตนะ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **ทฺวีหิ ขนฺเธหิ ฉหายตเนหิ ทฺวาทสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๒ คือ รูปขันธ์ วิญญาณขันธ์ อายตนะ ๖ คือ จักขายตนะ โสตายตนะ ฆานายตนะ ชิวหายตนะ กายายตนะ มนายตนะ ธาตุ ๑๒ คือ จักขุธาตุ โสตธาตุ ฆานธาตุ ชิวหาธาตุ กายธาตุ วิญญาณธาตุ ๗

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ ฉหายตเนหิ ฉหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๓ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ อายตนะ ๖ คือ รูปายตนะ สัททายตนะ คันธายตนะ รสายตนะ โผฏฐัพพายตนะ ธัมมายตนะ ธาตุ ๖ คือ รูปธาตุ สัททธาตุ คันธธาตุ รสธาตุ โผฏฐัพพธาตุ ธัมมธาตุ

๗. ธัมมายตนมูลี

ปุจฉา **จกฺขายตนญฺจ ฯลฯ ธมฺมายตนญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

จักขายตนะ ฯลฯ และธัมมายตนะ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **อสงฺขตํ ขนฺธโต ฐเปตฺวา จตูหิ ขนฺเธหิ ฉหายตเนหิ ฉหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ยกเว้นนิพพานที่นับสงเคราะห์โดยความเป็นขันธ์เสียแล้ว นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๔ (เว้นวิญญาณขันธ์) อายตนะ ๖ คือ จักขายตนะ โสตายตนะ ฆานายตนะ ชิวหายตนะ กายายตนะ ธัมมายตนะ ธาตุ ๖ คือ จักขุธาตุ โสตธาตุ ฆานธาตุ ชิวหาธาตุ กายธาตุ ธัมมธาตุ

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ฉหายตเนหิ ทฺวาทสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยวิญญาณขันธ์ ๑ อายตนะ ๖ คือ รูปายตนะ สัททายตนะ คันธายตนะ รสายตนะ โผฏฐัพพายตนะ มนายตนะ ธาตุ ๑๒ คือ รูปธาตุ สัททธาตุ คันธธาตุ รสธาตุ โผฏฐัพพธาตุ วิญญาณธาตุ ๗

จบปัญจมูล

* * * *

ฉมูล

ในฉมูล นี้ อายตนะตอนต้น ๖ เป็นมูละ อายตนะที่เหลือ ๖ เป็นมูลี

๑. สัททายตนมูลี

ปุจฉา **จกฺขายตนญฺจ ฯลฯ สทฺทายตนญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

จักขายตนะ ฯลฯ และสัททายตนะ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน สตฺตหายตเนหิ สตฺตหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

นับสงเคราะห์ได้ด้วยรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๗ โอฬาริกธาตุ ๗

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ ปญฺจหายตเนหิ เอกาทสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยนามขันธ์ ๔ อายตนะ ๕ คือ คันธายตนะ รสายตนะ โผฏฐัพพายตนะ มนายตนะ ธัมมายตนะ ธาตุ ๑๑ คือ คันธธาตุ รสธาตุ โผฏฐัพพธาตุ วิญญาณธาตุ ๗ ธัมมธาตุ ๑

ตั้งแต่ (๒) คันธายตนมูลี เป็นต้น จนถึง (๔) โผฏฐัพพายตนมูลี เป็นที่สุด เหมือนกับสัททายตนมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๕. มนายตนมูลี

ปุจฉา **จกฺขายตนญฺจ ฯลฯ มนายตนญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

จักขายตนะ ฯลฯ และมนายตนะ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **ทฺวีหิ ขนฺเธหิ สตฺตหายตเนหิ เตรสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๒ คือ รูปขันธ์ วิญญาณขันธ์ อายตนะ ๗ คือ จักขายตนะ โสตายตนะ ฆานายตนะ ชิวหายตนะ กายายตนะ รูปายตนะ มนายตนะ ธาตุ ๑๓ คือ จักขุธาตุ โสตธาตุ ฆานธาตุ ชิวหาธาตุ กายธาตุ รูปธาตุ วิญญาณธาตุ ๗

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ ปญฺจหายตเนหิ ปญฺจหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๓ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ อายตนะ ๕ คือ สัททายตนะ คันธายตนะ รสายตนะ โผฏฐัพพายตนะ ธัมมายตนะ ธาตุ ๕ คือ สัททธาตุ คันธธาตุ รสธาตุ โผฏฐัพพธาตุ ธัมมธาตุ

๖. ธัมมายตนมูลี

ปุจฉา **จกฺขายตนญฺจ ฯลฯ ธมฺมายตนญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

จักขายตนะ ฯลฯ และธัมมายตนะ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **อสงฺขตํ ขนฺธโต จเปตฺวา จตูหิ ขนฺเธหิ สตฺตหายตเนหิ สตฺตหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ยกเว้นนิพพานที่นับสงเคราะห์โดยความเป็นขันธ์เสียแล้ว นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๔ (เว้นวิญญาณขันธ์) อายตนะ ๗ ธาตุ ๗ คือ จักขายตนะ จักขุธาตุ โสตายตนะ โสตธาตุ ฆานายตนะ ฆานธาตุ ชิวหายตนะ ชิวหาธาตุ กายายตนะ กายธาตุ รูปายตนะ รูปธาตุ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ปญฺจหายตเนหิ เอกาทสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยวิญญาณขันธ์ ๑ อายตนะ ๕ คือ สัททายตนะ คันธายตนะ รสายตนะ โผฏฐัพพายตนะ มนายตนะ ธาตุ ๑๑ คือ สัททธาตุ คันธธาตุ รสธาตุ โผฏฐัพพธาตุ วิญญาณธาตุ ๗

จบฉมูล

* * * *

สัตตมูล

ในสัตตมูล นี้ อายตนะตอนต้น ๗ เป็นมูละ อายตนะที่เหลือ ๕ เป็นมูลี

๑. คันธายตนมูลี

ปุจฉา **จกฺขายตนญฺจ ฯลฯ คนฺธายตนญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

จักขายตนะ ฯลฯ และคันธายตนะ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน อฏฺฐหายตเนหิ อฏฺฐหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

นับสงเคราะห์ได้ด้วยรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๘ โอฬาริกธาตุ ๘

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ จตูหายตเนหิ ทสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยนามขันธ์ ๔ อายตนะ ๔ คือ รสายตนะ โผฏฐัพพายตนะ มนายตนะ ธัมมายตนะ ธาตุ ๑๐ คือ รสธาตุ โผฏฐัพพธาตุ วิญญาณธาตุ ๗ ธัมมธาตุ ๑

ตั้งแต่ (๒) รสายตนมูลี เป็นต้นจนถึง (๓) โผฏฐัพพายตนมูลี เป็นที่สุดเหมือนกับคันธายตนมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๔. มนายตนมูลี

ปุจฉา **จกฺขายตนญฺจ ฯลฯ มนายตนญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

จักขายตนะ ฯลฯ และมนายตนะ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **ทฺวีหิ ขนฺเธหิ อฏฺฐหายตเนหิ จุทฺทสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๒ คือรูปขันธ์ วิญญาณขันธ์ อายตนะ ๘ คือ โอฬาริกายตนะ ๗ มนายตนะ ๑ ธาตุ ๑๔ คือ โอฬาริกธาตุ ๗ วิญญาณธาตุ ๗

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ จตูหายตเนหิ จตูหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๓ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ อายตนะ ๔ คือ คันธายตนะ รสายตนะ โผฏฐัพพายตนะ ธัมมายตนะ ธาตุ ๔ คือ คันธธาตุ รสธาตุ โผฏฐัพพธาตุ ธัมมธาตุ

๕. ธัมมายตนมูลี

ปุจฉา **จกฺขายตนญฺจ ฯลฯ ธมฺมายตนญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

จักขายตนะ ฯลฯ และธัมมายตนะ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **อสงฺขตํ ขนฺธโต ฐเปตฺวา จตูหิ ขนฺเธหิ อฏฺฐหายตเนหิ อฏฺฐหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ยกเว้นนิพพานที่นับสงเคราะห์โดยความเป็นขันธ์เสียแล้ว นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๔ (เว้นวิญญาณขันธ์) อายตนะ ๘ คือ โอฬาริกายตนะ ๗ ธัมมายตนะ ๑ ธาตุ ๘ คือ โอฬาริกธาตุ ๗ ธัมมธาตุ ๑

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน จตูหายตเนหิ ทสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยวิญญาณขันธ์ ๑ อายตนะ ๔ คือ คันธายตนะ รสายตนะ โผฏฐัพพายตนะ มนายตนะ ธาตุ ๑๐ คือ คันธธาตุ รสธาตุ โผฏฐัพพธาตุ วิญญาณธาตุ ๗

จบสัตตมูล

* * * *

อัฏฐมูล

ในอัฏฐมูล นี้ อายตนะตอนต้น ๘ เป็นมูละ อายตนะที่เหลือ ๔ เป็นมูลี

๑. รสายตนมูลี

ปุจฉา **จกฺขายตนญฺจ ฯลฯ รสายตนญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

จักขายตนะ ฯลฯ และรสายตนะ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน นวหายตเนหิ นวหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

นับสงเคราะห์ได้ด้วยรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๙ โอฬาริกธาตุ ๙ (เว้นโผฏฐัพพายตนะ โผฏฐัพพธาตุ)

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ ตีหายตเนหิ นวหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยนามขันธ์ ๔ อายตนะ ๓ คือ โผฏฐัพพายตนะ มนายตนะ ธัมมายตนะ ธาตุ ๙ คือ โผฏฐัพพธาตุ วิญญาณธาตุ ๗ ธัมมธาตุ ๑

(๒) โผฏฐัพพายตนมูลี เหมือนกับรสายตนมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๓. มนายตนมูลี

ปุจฉา **จกฺขายตนญฺจ ฯลฯ มนายตนญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

จักขายตนะ ฯลฯ และมนายตนะ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **ทฺวีหิ ขนฺเธหิ นวหายตเนหิ ปณฺณรสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๒ คือ รูปขันธ์ วิญญาณขันธ์ อายตนะ ๙ คือ โอฬาริกายตนะ ๘ มนายตนะ ๑ ธาตุ ๑๕ คือ โอฬาริกธาตุ ๘ วิญญาณธาตุ ๗

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ ตีหายตเนหิ ตีหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๓ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ อายตนะ ๓ คือ รสายตนะ โผฏฐัพพายตนะ ธัมมายตนะ ธาตุ ๓ คือ รสธาตุ โผฏฐัพพธาตุ ธัมมธาตุ

๔. ธัมมายตนมูลี

ปุจฉา **จกฺขายตนญฺจ ฯลฯ ธมฺมายตนญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

จักขายตนะ ฯลฯ และธัมมายตนะ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **อสงฺขตํ ขนฺธโต ฉเปตฺวา จตูหิ ขนฺเธหิ นวหายตเนหิ นวหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ยกเว้นนิพพานที่นับสงเคราะห์โดยความเป็นขันธ์เสียแล้ว นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๔ (เว้นวิญญาณขันธ์) อายตนะ ๙ คือ โอฬาริกายตนะ ๘ ธัมมายตนะ ๑ ธาตุ ๙ คือ โอฬาริกธาตุ ๘ ธัมมธาตุ ๑

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ตีหายตเนหิ นวหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยวิญญาณขันธ์ ๑ อายตนะ ๓ คือ รสายตนะ โผฏฐัพพายตนะ มนายตนะ ธาตุ ๙ คือ รสธาตุ โผฏฐัพพธาตุ วิญญาณธาตุ ๗

จบอัฏฐมูล

* * * *

นวมูล

ในนวมูล นี้ อายตนะตอนต้น ๙ เป็นมูละ อายตนะที่เหลือ ๓ เป็นมูลี

๑. โผฏฐัพพายตนมูลี

ปุจฉา **จกฺขายตนญฺจ ฯลฯ โผฏฺฐพฺพายตนญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

จักขายตนะ ฯลฯ และโผฏฐัพพายตนะ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ ทสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

นับสงเคราะห์ได้ด้วยรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ โอฬาริกธาตุ ๑๐

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ ทฺวีหายตเนหิ อฏฺฐหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยนามขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ คือ มนายตนะ ธัมมายตนะ ธาตุ ๘ คือ วิญญาณธาตุ ๗ ธัมมธาตุ ๑

๒. มนายตนมูลี

ปุจฉา **จกฺขายตนญฺจ ฯลฯ มนายตนญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

จักขายตนะ ฯลฯ และมนายตนะ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **ทฺวีหิ ขนฺเธหิ ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๒ คือ รูปขันธ์ วิญญาณขันธ์ อายตนะ ๑๐ คือ โอฬาริกายตนะ ๙ มนายตนะ ๑ ธาตุ ๑๖ คือ โอฬาริกธาตุ ๙ วิญญาณธาตุ ๗ (เว้นโผฏฐัพพายตนะ โผฏฐัพพธาตุ)

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ ทฺวีหายตเนหิ ทฺวีหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๓ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ อายตนะ ๒ คือ โผฏฐัพพายตนะ ธัมมายตนะ ธาตุ ๒ คือ โผฏฐัพพธาตุ ธัมมธาตุ

๓. ธัมมายตนมูลี

ปุจฉา **จกฺขายตนญฺจ ฯลฯ ธมฺมายตนญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

จักขายตนะ ฯลฯ และธัมมายตนะ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **อสงฺขตํ ขนฺธโต ฯเปตฺวา จตูหิ ขนฺเธหิ ทสหายตเนหิ ทสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ยกเว้นนิพพานที่นับสงเคราะห์โดยความเป็นขันธ์เสียแล้ว นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๔ (เว้นวิญญาณขันธ์) อายตนะ ๑๐ คือ โอฬาริกายตนะ ๙ ธัมมายตนะ ๑ ธาตุ ๑๐ คือ โอฬาริกธาตุ ๙ ธัมมธาตุ ๑ (เว้นโผฏฐัพพายตนะ โผฏฐัพพธาตุ)

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทฺวีหายตเนหิ อฏฺฐหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยวิญญาณขันธ์ ๑ อายตนะ ๒ คือ โผฏฐัพพายตนะ มนายตนะ ธาตุ ๘ คือ โผฏฐัพพธาตุ ๑ วิญญาณธาตุ ๗

จบนวมูล

* * * *

ทสมูล

ในทสมูล นี้ โอฬาริกายตนะ ๑๐ เป็นมูละ มนายตนะและธัมมายตนะเป็นมูลี

๑. มนายตนมูลี

ปุจฉา **จกฺขายตนญฺจ ฯลฯ มนายตนญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

จักขายตนะ ฯลฯ และมนายตนะ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **ทฺวีหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ สตฺตรสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๒ คือ รูปขันธ์ วิญญาณขันธ์ อายตนะ ๑๑ คือ โอฬาริกายตนะ ๑๐ มนายตนะ ๑ ธาตุ ๑๗ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๗

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา อสงฺคหิตานิ ฯ**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๓ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑

๒. ธัมมายตนมูลี

ปุจฉา **จกฺขายตนญฺจ ฯลฯ ธมฺมายตนญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

จักขายตนะ ฯลฯ และธัมมายตนะ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **อสงฺขตํ ขนฺธโต ฯเปตฺวา จตูหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ เอกาทสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ยกเว้นนิพพานที่นับสงเคราะห์โดยความเป็นขันธ์เสียแล้ว นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๔ (เว้นวิญญาณขันธ์) อายตนะ ๑๑ (เว้นมนายตนะ) ธาตุ ๑๑ (เว้นวิญญาณธาตุ ๗)

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน สตฺตหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยวิญญาณขันธ์ ๑ มนายตนะ ๑ วิญญาณธาตุ ๗

จบทสมูล

* * * *

เอกาทสมูล

ในเอกาทสมูล นี้ โอฬาริกายตนะ ๑๐ มนายตนะ ๑ เป็นมูละ ธัมมายตนะ เป็นมูลี

ธัมมายตนมูลี

ปุจฉา **จกฺขายตนญฺจ ฯลฯ ธมฺมายตนญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

จักขายตนะ ฯลฯ และธัมมายตนะ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **อสงฺขตํ ขนฺธโต ฐเปตฺวา ปญฺจหิ ขนฺเธหิ ทฺวาทสหายตเนหิ อฏฺฐารสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ยกเว้นนิพพานที่นับสงเคราะห์โดยความเป็นขันธ์เสียแล้ว นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **น เกหิจิ ขนฺเธหิ น เกหิจิ อายตเนหิ น กาหิจิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ อย่างใดอย่างหนึ่งไม่มี

จบเภทเอกมูลาทิ

* * * *

อเภทะ

ปุจฉา **ทฺวาทสายตนานิ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

อายตนะ ๑๒ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **ทฺวาทสายตนานิ อสงฺขตํ ขนฺธโต ฐเปตฺวา ปญฺจหิ ขนฺเธหิ ทฺวาทสหายตเนหิ อฏฺฐารสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

อายตนะ ๑๒ นี้ ยกเว้นนิพพานที่นับสงเคราะห์โดยความเป็นขันธ์เสียแล้ว นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **น เกหิจิ ขนฺเธหิ น เกหิจิ อายตเนหิ น กาหิจิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ อย่างใดอย่างหนึ่งไม่มี

จบอายตนนิทเทส

* * * *

๓. ธาตุนิทเทส

ธาตุนิทเทส มี ๒ อย่าง คือ ๑. เภทะ ๒. อเภทะ

เภทะมี ๒ อย่าง คือ ๑. เภทสุทธะ ๒. เภทเอกมูลาทิ

เภทสุทธะมี ๑๘ อย่าง คือ ๑. จักขุธาตุสุทธะ เป็นต้น จนถึง ๑๘. ธัมมธาตุสุทธะ เป็นที่สุด

เภทสุทธะ

๑. จักขุธาตุสุทธะ

ปุจฉา **จกฺขุธาตุ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

จักขุธาตุ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **จกฺขุธาตุ เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิตา ฯ**

จักขุธาตุ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยรูปขันธ์ ๑ จักขายตนะ ๑ จักขุธาตุ ๑

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

จักขุธาตุ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ สตฺตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

จักขุธาตุ นี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยนามขันธ์ ๔ อายตนะ ๑๑ (เว้นจักขายตนะ) ธาตุ ๑๗ (เว้นจักขุธาตุ)

ตั้งแต่ (๒) โสตธาตุสุทธะ เป็นต้น จนถึง (๑๐) โผฏฐัพพธาตุสุทธะ เป็นที่สุด เหมือนกับจักขุธาตุสุทธะ คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๑๑. จักขุวิญญาณธาตุสุทธะ

ปุจฉา **จกฺขุวิญฺญาณธาตุ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

จักขุวิญญาณธาตุ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิตา ฯ**

นับสงเคราะห์ได้ด้วยวิญญาณขันธ์ ๑ มนายตนะ ๑ จักขุวิญญาณธาตุ ๑

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ สตฺตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๔ (เว้นวิญญาณขันธ์) อายตนะ ๑๑ (เว้นมนายตนะ) ธาตุ ๑๗ (เว้นจักขุวิญญาณธาตุ)

ตั้งแต่ (๑๒) โสตวิญญาณธาตุสุทธะ เป็นต้น จนถึง (๑๗) มโนวิญญาณธาตุสุทธะ เป็นที่สุด เหมือนกับจักขุวิญญาณธาตุสุทธะ คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๑๘. ธัมมธาตุสุทธะ

ปุจฉา **ธมฺมธาตุ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

ธัมมธาตุ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **ธมฺมธาตุ อสงฺขตํ ขนฺธโต ฐเปตฺวา จตูหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิตา ฯ**

ธัมมธาตุ นี้ ยกเว้นนิพพานที่นับสงเคราะห์โดยความเป็นขันธ์เสียแล้ว นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๔ (เว้นวิญญาณขันธ์) ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน เอกาทสหายตเนหิ สตฺตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยวิญญาณขันธ์ ๑ อายตนะ ๑๑ (เว้นธัมมายตนะ) ธาตุ ๑๗ (เว้นธัมมธาตุ)

จบเภทสุทธะ

* * * *

เภทสุทธะ		ธาตุนิทเทส					
		สังคหิตะ			อสังคหิตะ		
		ข	อ	ธ	ข	อ	ธ
จกฺขุธาตุ	1	๑	๑	๑	๔	๑๑	๑๗
โสตธาตุ	2	”	”	”	”	”	”
ฆานธาตุ	3	”	”	”	”	”	”
ชิวฺหาธาตุ	4	”	”	”	”	”	”
กายธาตุ	5	”	”	”	”	”	”
รูปธาตุ	6	”	”	”	”	”	”
สทฺทธาตุ	7	”	”	”	”	”	”
คนฺธธาตุ	8	”	”	”	”	”	”
รสธาตุ	9	”	”	”	”	”	”
โผฏฺฐพฺพธาตุ	10	”	”	”	”	”	”
จกฺขุวิญฺญาณธาตุ	11	”	”	”	”	”	”
โสตวิญฺญาณธาตุ	12	”	”	”	”	”	”
ฆานวิญฺญาณธาตุ	13	”	”	”	”	”	”
ชิวฺหาวิญฺญาณธาตุ	14	”	”	”	”	”	”
กายวิญฺญาณธาตุ	15	”	”	”	”	”	”
มโนธาตุ	16	”	”	”	”	”	”
มโนวิญฺญาณธาตุ	17	”	”	”	”	”	”
ธมฺมธาตุ	18	⁂๔	”	”	๑	”	”

ตารางที่ ๑

ธาตุนิทเทส เภทเอกมูลาทิ

ปฐวี–ลี / ลี↓	โอพาริกธาตุ ๙									วิญญาณธาตุ ๗							ธัมมธาตุ ๑					
	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18					
	สังคหิตะ			อสังคหิตะ						สังคหิตะ			อสังคหิตะ				สังคหิตะ			อสังคหิตะ		
	ข	อ	ธ	ข	อ	ธ				ข	อ	ธ	ข	อ	ธ		ข	อ	ธ	ข	อ	ธ
เอกมูลา	1	๑	๒	๒	๔	๑๐	๑๖			๒	๒	๒	๓	๑๐	๑๖		๔	๒	๒	๑	๑๐	๑๖
	2	๑	๒	๒	๔	๑๐	๑๖			๒	๒	๒	๓	๑๐	๑๖		๔	๒	๒	๑	๑๐	๑๖
	3	๑	๒	๒	๔	๑๐	๑๖			๒	๒	๒	๓	๑๐	๑๖		๔	๒	๒	๑	๑๐	๑๖
	4	๑	๒	๒	๔	๑๐	๑๖			๒	๒	๒	๓	๑๐	๑๖		๔	๒	๒	๑	๑๐	๑๖
	5	๑	๒	๒	๔	๑๐	๑๖			๒	๒	๒	๓	๑๐	๑๖		๔	๒	๒	๑	๑๐	๑๖
	6	๑	๒	๒	๔	๑๐	๑๖			๒	๒	๒	๓	๑๐	๑๖		๔	๒	๒	๑	๑๐	๑๖
	7	๑	๒	๒	๔	๑๐	๑๖			๒	๒	๒	๓	๑๐	๑๖		๔	๒	๒	๑	๑๐	๑๖
	8	๑	๒	๒	๔	๑๐	๑๖			๒	๒	๒	๓	๑๐	๑๖		๔	๒	๒	๑	๑๐	๑๖
	9	๑	๒	๒	๔	๑๐	๑๖			๒	๒	๒	๓	๑๐	๑๖		๔	๒	๒	๑	๑๐	๑๖
	10									๒	๒	๒	๓	๑๐	๑๖		๔	๒	๒	๑	๑๐	๑๖
	11									๑	๑	๒	๔	๑๑	๑๖		๕	๒	๒	✕	๑๐	๑๖
	12									๑	๑	๒	๔	๑๑	๑๖		๕	๒	๒	✕	๑๐	๑๖
	13									๑	๑	๒	๔	๑๑	๑๖		๕	๒	๒	✕	๑๐	๑๖
	14									๑	๑	๒	๔	๑๑	๑๖		๕	๒	๒	✕	๑๐	๑๖
	15									๑	๑	๒	๔	๑๑	๑๖		๕	๒	๒	✕	๑๐	๑๖
	16									๑	๑	๒	๔	๑๑	๑๖		๕	๒	๒	✕	๑๐	๑๖
	17																๕	๒	๒	✕	๑๐	๑๖
ทวิ	2	1	๑	๓	๓	๔	๙	๑๕		๒	๓	๓	๓	๙	๑๕		๔	๓	๓	๑	๙	๑๕
ติ	3	2	1	๑	๔	๔	๔	๘	๑๔	๒	๔	๔	๓	๘	๑๔		๔	๔	๔	๑	๘	๑๔
จตุ	4	3	2	1	๑	๕	๕	๔	๗	๑๓	๒	๕	๕	๓	๗	๑๓	๔	๕	๕	๑	๗	๑๓
ปัญจ	5	4	3	2	1	๑	๖	๖	๔	๖	๑๒	๒	๖	๖	๓	๖	๑๒	๔	๖	๖	๑	๖	๑๒
ฉ	6	5	4	3	2	1	๑	๗	๗	๔	๕	๑๑	๒	๗	๗	๓	๕	๑๑	๔	๗	๗	๑	๕	๑๑
สัตต	7	6	5	4	3	2	1	๑	๘	๘	๔	๔	๑๐	๒	๘	๘	๓	๔	๑๐	๔	๘	๘	๑	๔	๑๐
อัฏฐ	8	7	6	5	4	3	2	1	๑	๙	๙	๔	๓	๙	๒	๙	๓	๔	๙	๙	๑	๓	๙
นว	9	8	7	6	5	4	3	2	1	๑	๑๐	๑๐	๔	๒	๘	๒	๑๐	๑๐	๓	๒	๘	๑	๒	๘
ทส	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1							๒	๑๑	๑๑	๓	๑	๗	๑	๑	๗
เอกาทส	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1						๒	๑๑	๑๒	๓	๑	๖	✕	✕	๖
ทวาทส	12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1					๒	๑๑	๑๓	๓	๑	๕	✕	✕	๕
เตรส	13	12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1				๒	๑๑	๑๔	๓	๑	๔	✕	✕	๔
จุทฺทส	14	13	12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1			๒	๑๑	๑๕	๓	๑	๓	✕	✕	๓
ปัณฺณรส	15	14	13	12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1		๒	๑๑	๑๖	๓	๑	๒	✕	✕	๒
โสฬส	16	15	14	13	12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	๒	๑๑	๑๗	๓	๑	๑	✕	✕	๑
สัตตรส	17	16	15	14	13	12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1						✕	✕	✕

ตารางที่ ๒

เภทเอกมูลาทิ

เอกมูลาทิ มี ๑๗ อย่าง คือ ๑. เอกมูล เป็นต้น จนถึง ๑๗. สัตตรสมูล เป็นที่สุด

เอกมูล มี ๑๗ อย่าง คือ ๑. จักขุธาตุเอกมูล เป็นต้น จนถึง ๑๗. มโนวิญญาณ-ธาตุเอกมูล เป็นที่สุด

จักขุธาตุเอกมูล มีมูลี ๑๗ คือ ๑. โสตธาตุมูลี เป็นต้น จนถึง ๑๗. ธัมมธาตุมูล เป็นที่สุด

จักขุธาตุเอกมูล สังคหิตาสังคหิตะ

๑. จักขุธาตุมูละ โสตธาตุมูลี

ปุจฉา **จกฺขุธาตุ จ โสตธาตุ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

จักขุธาตุ และโสตธาตุ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **จกฺขุธาตุ จ โสตธาตุ จ เอเกน ขนฺเธน ทฺวีหายตเนหิ ทฺวีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

จักขุธาตุ และโสตธาตุ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยรูปขันธ์ ๑ อายตนะ ๒ คือ จักขายตนะ โสตายตนะ ธาตุ ๒ คือ จักขุธาตุ โสตธาตุ

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยนามขันธ์ ๔ อายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ (เว้นจักขายตนะ จักขุธาตุ โสตายตนะ โสตธาตุ)

ตั้งแต่ (๒) ฆานธาตุมูลี เป็นต้น จนถึง (๙) โผฏฐัพพธาตุมูลี เป็นที่สุด ทั้ง ๘ นี้ เหมือนกับโสตธาตุมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๑๐. จักขุธาตุมูละ จักขุวิญญาณธาตุมูลี

ปุจฉา **จกฺขุธาตุ จ จกฺขุวิญฺญาณธาตุ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

จักขุธาตุ และจักขุวิญญาณธาตุ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **ทฺวีหิ ขนฺเธหิ ทฺวีหายตเนหิ ทฺวีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

จักขุธาตุ และจักขุวิญญาณธาตุ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๒ คือ รูปขันธ์ วิญญาณขันธ์ อายตนะ ๒ คือ จักขายตนะ มนายตนะ ธาตุ ๒ คือ จักขุธาตุ จักขุวิญญาณธาตุ

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๓ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ อายตนะ ๑๐ คือ โอฬาริกายตนะ ๙ ธัมมายตนะ ๑ (เว้นจักขายตนะ) ธาตุ ๑๖ คือ โอฬาริกธาตุ ๙ วิญญาณธาตุ ๖ ธัมมธาตุ ๑ (เว้นจักขุธาตุ จักขุวิญญาณธาตุ)

ตั้งแต่ (๑๑) โสตวิญญาณธาตุมูลี เป็นต้น จนถึง (๑๖) มโนวิญญาณธาตุมูลี เป็นที่สุด ทั้ง ๖ นี้ เหมือนกับจักขุวิญญาณธาตุมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๑๗. จักขุธาตุมูละ ธัมมธาตุมูลี

ปุจฉา **จกฺขุธาตุ จ ธมฺมธาตุ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

จักขุธาตุ และธัมมธาตุ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **อสงฺขตํ ขนฺธโต ฯเปตฺวา จตูหิ ขนฺเธหิ ทฺวีหายตเนหิ ทฺวีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

ยกเว้นนิพพานที่นับสงเคราะห์โดยความเป็นขันธ์เสียแล้ว นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๔ (เว้นวิญญาณขันธ์) อายตนะ ๒ คือจักขายตนะ ธัมมายตนะ ธาตุ ๒ คือ จักขุธาตุ ธัมมธาตุ

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยวิญญาณขันธ์ ๑ อายตนะ ๑๐ คือ โอฬาริกายตนะ ๙ มนายตนะ ๑ ธาตุ ๑๖ คือ โอฬาริกธาตุ ๙ วิญญาณธาตุ ๗ (เว้นจักขายตนะ จักขุธาตุ)

ตั้งแต่ (๒) โสตธาตุเอกมูล เป็นต้น จนถึง (๑๐) โผฏฐัพพธาตุเอกมูล เป็นที่สุด เหมือนกับจักขุธาตุเอกมูล คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

จักขุวิญญาณธาตุเอกมูล มีมูลี ๗ คือ

๑. โสตวิญญาณธาตุมูลี เป็นต้น จนถึง ๗. ธัมมธาตุมูลี เป็นที่สุด

จักขุวิญญาณธาตุเอกมูล สังคหิตาสังคหิตะ

๑. จักขุวิญญาณธาตุมูละ โสตวิญญาณธาตุมูลี

ปุจฉา **จกฺขุวิญฺญาณธาตุ จ โสตวิญฺญาณธาตุ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

จักขุวิญญาณธาตุ และ โสตวิญญาณธาตุ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน ทฺวีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

นับสงเคราะห์ได้ด้วยวิญญาณขันธ์ ๑ มนายตนะ ๑ ธาตุ ๒ คือ จักขุวิญญาณธาตุ โสตวิญญาณธาตุ

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๔ (เว้นวิญญาณขันธ์) อายตนะ ๑๑ (เว้นมนายตนะ) ธาตุ ๑๖ (เว้นจักขุวิญญาณธาตุ โสตวิญญาณธาตุ)

วิญญาณธาตุมูลีที่เหลืออีก ๕ ก็แสดงทำนองเดียวกันนี้

๗. จักขุวิญญาณธาตุมูละ ธัมมธาตุมูลี

ปุจฉา **จกฺขุวิญฺญาณธาตุ จ ธมฺมธาตุ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

จักขุวิญญาณธาตุ และ ธัมมธาตุ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **อสงฺขตํ ขนฺธโต ฯเปตฺวา ปญฺจหิ ขนฺเธหิ ทฺวีหายตเนหิ ทฺวีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

ยกเว้นนิพพานที่นับสงเคราะห์โดยความเป็นขันธ์เสียแล้ว นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๕ อายตนะ ๒ คือ มนายตนะ ธัมมายตนะ ธาตุ ๒ คือ จักขุวิญญาณธาตุ ธัมมธาตุ

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **น เกหิจิ ขนฺเธหิ ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์อย่างใดอย่างหนึ่งไม่มี นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยโอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นจักขุวิญญาณธาตุ)

ตั้งแต่ (๑๒) โสตวิญญาณธาตุเอกมูล เป็นต้น จนถึง (๑๗) มโนวิญญาณธาตุเอกมูล เป็นที่สุด เหมือนกับจักขุวิญญาณธาตุเอกมูล คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

จบเอกมูล

* * * *

ทวิมูล

ในทวิมูล นี้ จักขุธาตุ โสตธาตุ เป็นมูละ ธาตุที่เหลือ ๑๖ เป็นมูลี

๑. ฆานธาตุมูลี

ปุจฉา **จกฺขุธาตุ จ โสตธาตุ จ ฆานธาตุ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ตีหายตเนหิ ตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ นวหายตเนหิ ปณฺณรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

ตั้งแต่ (๒) ชิวหาธาตุมูลี เป็นต้น จนถึง (๘) โผฏฐัพพธาตุมูลี เป็นที่สุด เหมือนกับฆานธาตุมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๙. จักขุวิญญาณธาตุมูลี

ปุจฉา **จกฺขุธาตุ จ โสตธาตุ จ จกฺขุวิญฺญาณธาตุ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **ทฺวีหิ ขนฺเธหิ ตีหายตเนหิ ตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ นวหายตเนหิ ปณฺณรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

ตั้งแต่ (๑๐) โสตวิญญาณธาตุมูลี เป็นต้น จนถึง (๑๕) มโนวิญญาณธาตุมูลี เป็นที่สุด เหมือนกับจักขุวิญญาณธาตุมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๑๖. ธัมมธาตุมูลี

ปุจฉา **จกฺขุธาตุ จ โสตธาตุ จ ธมฺมธาตุ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **อสงฺขตํ ขนฺธโต ฯเปตฺวา จตูหิ ขนฺเธหิ ตีหายตเนหิ ตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน นวหายตเนหิ ปณฺณรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

จบทวิมูล

* * * *

ติมูล

ในติมูล นี้ จักขุธาตุ โสตธาตุ ฆานธาตุ เป็นมูละ ธาตุที่เหลือ ๑๕ เป็นมูลี

๑. ชิวหาธาตุมูลี

ปุจฉา **จกฺขุธาตุ จ โสตธาตุ จ ฆานธาตุ จ ชิวฺหาธาตุ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน จตูหายตเนหิ จตูหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ อฏฺฐหายตเนหิ จุทฺทสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

ตั้งแต่ (๒) กายธาตุมูลี เป็นต้น จนถึง (๗) โผฏฐัพพธาตุมูลี เป็นที่สุด เหมือนกับชิวหาธาตุมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๘. จักขุวิญญาณธาตุมูลี

ปุจฉา **จกฺขุธาตุ จ โสตธาตุ จ ฆานธาตุ จ จกฺขุวิญฺญาณธาตุ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **ทฺวีหิ ขนฺเธหิ จตูหายตเนหิ จตูหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ อฏฺฐหายตเนหิ จุทฺทสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

ตั้งแต่ (๙) โสตวิญญาณธาตุมูลี เป็นต้น จนถึง (๑๔) มโนวิญญาณธาตุมูลี เป็นที่สุด เหมือนกับจักขุวิญญาณธาตุมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๑๕. ธัมมธาตุมูลี

ปุจฉา **จกฺขุธาตุ จ โสตธาตุ จ ฆานธาตุ จ ธมฺมธาตุ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **อสงฺขตํ ขนฺธโต ฯเปตฺวา จตูหิ ขนฺเธหิ จตูหายตเนหิ จตูหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน อฏฺฐหายตเนหิ จุทฺทสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

จบติมูล

* * * *

จตุมูล

ในจตุมูล นี้ โอฬาริกธาตุตอนต้น ๔ เป็นมูละ ธาตุที่เหลือ ๑๔ เป็นมูลี

๑. กายธาตุมูลี

ปุจฉา **จกฺขุธาตุ จ ฯลฯ กายธาตุ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ปญฺจหายตเนหิ ปญฺจหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ สตฺตหายตเนหิ เตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

ตั้งแต่ (๒) รูปธาตุมูลี เป็นต้น จนถึง (๖) โผฏฐัพพธาตุมูลี เป็นที่สุด เหมือนกับกายธาตุมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๗. จักขุวิญญาณธาตุมูลี

ปุจฉา **จกฺขุธาตุ จ ฯลฯ จกฺขุวิญฺญาณธาตุ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **ทฺวีหิ ขนฺเธหิ ปญฺจหายตเนหิ ปญฺจหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ สตฺตหายตเนหิ เตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

ตั้งแต่ (๘) โสตวิญญาณธาตุมูลี เป็นต้น จนถึง (๑๓) มโนวิญญาณธาตุมูลี เป็นที่สุด เหมือนกับจักขุวิญญาณธาตุมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๑๔. ธัมมธาตุมูลี

ปุจฉา **จกฺขุธาตุ จ ฯลฯ ธมฺมธาตุ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **อสงฺขตํ ขนฺธโต ฐเปตฺวา จตูหิ ขนฺเธหิ ปญฺจหายตเนหิ ปญฺจหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน สตฺตหายตเนหิ เตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

จบจตุมูล

* * * *

ปัญจมูล

ในปัญจมูล นี้ โอฬาริกธาตุตอนต้น ๕ เป็นมูละ ธาตุที่เหลือ ๑๓ เป็นมูลี

๑. รูปธาตุมูลี

ปุจฉา **จกฺขุธาตุ จ ฯลฯ รูปธาตุ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ฉหายตเนหิ ฉหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ ฉหายตเนหิ ทฺวาทสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

ตั้งแต่ (๒) สัททธาตุมูลี เป็นต้น จนถึง (๕) โผฏฐัพพธาตุมูลี เป็นที่สุด ก็เหมือนกับรูปธาตุมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๖. จักขุวิญญาณธาตุมูลี

ปุจฉา **จกฺขุธาตุ จ ฯลฯ จกฺขุวิญฺญาณธาตุ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **ทฺวีหิ ขนฺเธหิ ฉหายตเนหิ ฉหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ ฉหายตเนหิ ทฺวาทสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

ตั้งแต่ (๗) โสตวิญญาณธาตุมูลี เป็นต้น จนถึง (๑๒) มโนวิญญาณธาตุมูลี เป็นที่สุด เหมือนกับจักขุวิญญาณธาตุมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๑๐. ธัมมธาตุมูลี

ปุจฉา **จกฺขุธาตุ จ ฯลฯ ธมฺมธาตุ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **อสงฺขตํ ขนฺธโต ฯเปตฺวา จตูหิ ขนฺเธหิ ฉหายตเนหิ ฉหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ฉหายตเนหิ ทฺวาทสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

จบปัญจมูล

* * * *

ฉมูล

ในฉมูล นี้ โอฬาริกธาตุตอนต้น ๖ เป็นมูละ ธาตุที่เหลือ ๑๒ เป็นมูลี

๑. สัททธาตุมูลี

ปุจฉา **จกฺขุธาตุ จ ฯลฯ สทฺทธาตุ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน สตฺตหายตเนหิ สตฺตหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ ปญฺจหายตเนหิ เอกาทสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

ตั้งแต่ (๒) คันธธาตุมูลี เป็นต้น จนถึง (๔) โผฏฐัพพธาตุมูลี เป็นที่สุด เหมือนกับสัททธาตุมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๕. จักขุวิญญาณธาตุมูลี

ปุจฉา **จกฺขุธาตุ จ ฯลฯ จกฺขุวิญฺญาณธาตุ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **ทฺวีหิ ขนฺเธหิ สตฺตหายตเนหิ สตฺตหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ ปญฺจหายตเนหิ เอกาทสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

ตั้งแต่ (๖) โสตวิญญาณธาตุมูลี เป็นต้น จนถึง (๑๑) มโนวิญญาณธาตุมูลี เป็นที่สุด เหมือนกับจักขุวิญญาณธาตุมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๑๒. ธัมมธาตุมูลี

ปุจฉา **จกฺขุธาตุ จ ฯลฯ ธมฺมธาตุ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **อสงฺขตํ ขนฺธโต จเปตฺวา จตูหิ ขนฺเธหิ สตฺตหายตเนหิ สตฺตหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ปญฺจหายตเนหิ เอกาทสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

จบฉมูล

* * * *

สัตตมูล

ในสัตตมูล นี้ โอฬาริกธาตุตอนต้น ๗ เป็นมูละ ธาตุที่เหลือ ๑๑ เป็นมูลี

๑. คันธธาตุมูลี

ปุจฉา **จกฺขุธาตุ จ ฯลฯ คนฺธธาตุ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน อฏฺฐหายตเนหิ อฏฺฐหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ จตูหายตเนหิ ทสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

ตั้งแต่ (๒) รสธาตุมูลี เป็นต้น จนถึง (๓) โผฏฐัพพธาตุมูลี เป็นที่สุด เหมือนกับคันธธาตุมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๔. จักขุวิญญาณธาตุมูลี

ปุจฉา **จกฺขุธาตุ จ ฯลฯ จกฺขุวิญฺญาณธาตุ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **ทฺวีหิ ขนฺเธหิ อฏฺฐหายตเนหิ อฏฺฐหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ จตูหายตเนหิ ทสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

ตั้งแต่ (๕) โสตวิญญาณธาตุมูลี เป็นต้น จนถึง (๑๐) มโนวิญญาณธาตุมูลี เป็นที่สุด เหมือนกับจักขุวิญญาณธาตุมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๑๑. ธัมมธาตุมูลี

ปุจฉา **จกฺขุธาตุ จ ฯลฯ ธมฺมธาตุ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **อสงฺขตํ ขนฺธโต จเปตฺวา จตูหิ ขนฺเธหิ อฏฺฐหายตเนหิ อฏฺฐหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน จตูหายตเนหิ ทสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

จบสัตตมูล

* * * *

อัฏฐมูล

ในอัฏฐมูล นี้ โอฬาริกธาตุตอนต้น ๘ เป็นมูละ ธาตุที่เหลือ ๑๐ เป็นมูลี

๑. รสธาตุมูลี

ปุจฉา **จกฺขุธาตุ จ ฯลฯ รสธาตุ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน นวหายตเนหิ นวหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ ตีหายตเนหิ นวหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

(๒) โผฏฐัพพธาตุมูลี เหมือนกับรสธาตุมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๓. จักขุวิญญาณธาตุมูลี

ปุจฉา **จกฺขุธาตุ จ ฯลฯ จกฺขุวิญฺญาณธาตุ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **ทฺวีหิ ขนฺเธหิ นวหายตเนหิ นวหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ ตีหายตเนหิ นวหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

ตั้งแต่ (๔) โสตวิญญาณธาตุมูลี เป็นต้น จนถึง (๙) มโนวิญญาณธาตุมูลี เป็นที่สุด เหมือนกับจักขุวิญญาณธาตุมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๑๐. ธัมมธาตุมูลี

ปุจฉา **จกฺขุธาตุ จ ฯลฯ ธมฺมธาตุ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **อสงฺขตํ ขนฺธโต ฯเปตฺวา จตูหิ ขนฺเธหิ นวหายตเนหิ นวหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ตีหายตเนหิ นวหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

จบอัฏฐมูล

****

นวมูล

ในนวมูล นี้ โอฬาริกธาตุตอนต้น ๙ เป็นมูละ ธาตุที่เหลือ ๙ เป็นมูลี

๑. โผฏฐัพพธาตุมูลี

ปุจฉา **จกฺขุธาตุ จ ฯลฯ โผฏฐพฺพธาตุ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ ทสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ ทฺวีหายตเนหิ อฏฺฐหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

๒. จักขุวิญญาณธาตุมูลี

ปุจฉา **จกฺขุธาตุ จ ฯลฯ จกฺขุวิญฺญาณธาตุ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **ทฺวีหิ ขนฺเธหิ ทสหายตเนหิ ทสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ ทฺวีหายตเนหิ อฏฺฐหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

ตั้งแต่ (๓) โสตวิญญาณธาตุมูลี เป็นต้น จนถึง (๘) มโนวิญญาณธาตุมูลี เป็นที่สุด เหมือนกับจักขุวิญญาณธาตุมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๙. ธัมมธาตุมูลี

ปุจฉา **จกฺขุธาตุ จ ฯลฯ ธมฺมธาตุ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **อสงฺขตํ ขนฺธโต จเปตฺวา จตูหิ ขนฺเธหิ ทสหายตเนหิ ทสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทฺวีหายตเนหิ อฏฺฐหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

จบนวมูล

****

ทสมูล

ในทสมูล นี้ โอฬาริกธาตุ ๑๐ เป็นมูละ ธาตุที่เหลือ ๘ เป็นมูลี

๑. จักขุวิญญาณธาตุมูลี

ปุจฉา **จกฺขุธาตุ จ ฯลฯ จกฺขุวิญฺญาณธาตุ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **ทฺวีหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ เอกาทสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน สตฺตหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

ตั้งแต่ (๒) โสตวิญญาณธาตุมูลี เป็นต้น จนถึง (๗) มโนวิญญาณธาตุมูลี เป็นที่สุด เหมือนกับจักขุวิญญาณธาตุมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๘. ธัมมธาตุมูลี

ปุจฉา **จกฺขุธาตุ จ ฯลฯ ธมฺมธาตุ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **อสงฺขตํ ขนฺธโต ฉเปตฺวา จตูหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ เอกาทสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน สตฺตหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

จบทสมูล

* * * *

เอกาทสมูล

ในเอกาทสมูล นี้ โอฬาริกธาตุ ๑๐ จักขุวิญญาณธาตุ ๑ รวม ๑๑ เป็นมูละ ธาตุที่เหลือ ๗ เป็นมูลี

๑. โสตวิญญาณธาตุมูลี

ปุจฉา **จกฺขุธาตุ จ ฯลฯ โสตวิญฺญาณธาตุ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **ทฺวีหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ ทฺวาทสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน ฉหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

ตั้งแต่ (๒) ฆานวิญญาณธาตุมูลี เป็นต้น จนถึง (๖) มโนวิญญาณธาตุมูลี เป็นที่สุด เหมือนกับโสตวิญญาณธาตุมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๗. ธัมมธาตุมูลี

ปุจฉา **จกฺขุธาตุ จ ฯลฯ ธมฺมธาตุ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **อสงฺขตํ ขนฺธโต ฯเปตฺวา ปญฺจหิ ขนฺเธหิ ทฺวาทสหายตเนหิ ทฺวาทสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **น เกหิจิ ขนฺเธหิ น เกหิจิ อายตเนหิ ฉหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

จบเอกาทสมูล

* * * *

ทวาทสมูล

ในทวาทสมูล นี้ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุตอนต้น ๒ รวม ๑๒ เป็นมูละ ธาตุที่เหลือ ๖ เป็นมูลี

๑. ฆานวิญญาณธาตุมูลี

ปุจฉา **จกฺขุธาตุ จ ฯลฯ ฆานวิญฺญาณธาตุ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **ทฺวีหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ เตรสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน ปญฺจหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

ตั้งแต่ (๒) ชิวหาวิญญาณธาตุมูลี เป็นต้น จนถึง (๕) มโนวิญญาณธาตุมูลี เป็นที่สุดเหมือนกับฆานวิญญาณธาตุมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๖. ธัมมธาตุมูลี

ปุจฉา **จกฺขุธาตุ จ ฯลฯ ธมฺมธาตุ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **อสงฺขตํ ขนฺธโต ฉเปตฺวา ปญฺจหิ ขนฺเธหิ ทฺวาทสหายตเนหิ เตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **น เกหิจิ ขนฺเธหิ น เกหิจิ อายตเนหิ ปญฺจหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

จบทวาทสมูล

* * * *

เตรสมูล

ในเตรสมูล นี้ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุตอนต้น ๓ รวม ๑๓ เป็นมูละ ธาตุที่เหลือ ๕ เป็นมูลี

๑. ชิวหาวิญญาณธาตุมูลี

ปุจฉา **จกฺขุธาตุ จ ฯลฯ ชิวฺหาวิญฺญาณธาตุ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **ทฺวีหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ จุทฺทสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน จตูหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

ตั้งแต่ (๒) กายวิญญาณธาตุมูลี เป็นต้น จนถึง (๔) มโนวิญญาณธาตุมูลี เป็นที่สุดเหมือนกับชิวหาวิญญาณธาตุมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๕. ธัมมธาตุมูลี

ปุจฉา **จกฺขุธาตุ จ ฯลฯ ธมฺมธาตุ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **อสงฺขตํ ขนฺธโต ฉเปตฺวา ปญฺจหิ ขนฺเธหิ ทฺวาทสหายตเนหิ จุทฺทสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **น เกหิจิ ขนฺเธหิ น เกหิจิ อายตเนหิ จตูหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

จบเตรสมูล

* * * *

จุททสมูล

ในจุททสมูล นี้ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุตอนต้น ๔ รวม ๑๔ เป็นมูละ ธาตุที่เหลือ ๔ เป็นมูลี

๑. กายวิญญาณธาตุมูลี

ปุจฉา **จกฺขุธาตุ จ ฯลฯ กายวิญฺญาณธาตุ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **ทฺวีหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ ปณฺณรสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน ตีหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

ตั้งแต่ (๒) มโนธาตุมูลี เป็นต้น จนถึง (๓) มโนวิญญาณธาตุมูลี เป็นที่สุด เหมือนกับกายวิญญาณธาตุมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๔. ธัมมธาตุมูลี

ปุจฉา **จกฺขุธาตุ จ ฯลฯ ธมฺมธาตุ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **อสงฺขตํ ขนฺธโต ฉเปตฺวา ปญฺจหิ ขนฺเธหิ ทฺวาทสหายตเนหิ ปณฺณรสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **น เกหิจิ ขนฺเธหิ น เกหิจิ อายตเนหิ ตีหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

จบจุททสมูล

* * * *

ปัณณรสมูล

ในปัณณรสมูล นี้ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุตอนต้น ๕ รวม ๑๕ เป็นมูละ ธาตุที่เหลือ ๓ เป็นมูลี

๑. มโนธาตุมูลี

ปุจฉา **จกฺขุธาตุ จ ฯลฯ มโนธาตุ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **ทฺวีหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน ทฺวีหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

(๒) มโนวิญญาณธาตุมูลี เหมือนกับมโนธาตุมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๓. ธัมมธาตุมูลี

ปุจฉา **จกฺขุธาตุ จ ฯลฯ ธมฺมธาตุ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **อสงฺขตํ ขนฺธโต ฯเปตฺวา ปญฺจหิ ขนฺเธหิ ทฺวาทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **น เกหิจิ ขนฺเธหิ น เกหิจิ อายตเนหิ ทฺวีหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

จบปัณณรสมูล

* * * *

โสฬสมูล

ในโสฬสมูล โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุตอนต้น ๖ รวม ๑๖ เป็นมูละ ธาตุที่เหลือ ๒ เป็นมูลี

๑. มโนวิญญาณธาตุมูลี

ปุจฉา **จกฺขุธาตุ จ ฯลฯ มโนวิญฺญาณธาตุ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **ทฺวีหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ สตฺตรสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา อสงฺคหิตา ฯ**

๒. ธัมมธาตุมูลี

ปุจฉา **จกฺขุธาตุ จ ฯลฯ ธมฺมธาตุ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **อสงฺขตํ ขนฺธโต ฯเปตฺวา ปญฺจหิ ขนฺเธหิ ทฺวาทสหายตเนหิ สตฺตรสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **น เกหิจิ ขนฺเธหิ น เกหิจิ อายตเนหิ เอกาย ธาตุยา อสงฺคหิตา ฯ**

จบโสฬสมูล

* * * *

สัตตรสมูล

ในสัตตรสมูล นี้ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๗ รวม ๑๗ เป็นมูละ ธัมมธาตุ เป็นมูลี

ธัมมธาตุมูลี

ปุจฉา **จกฺขุธาตุ จ ฯลฯ ธมฺมธาตุ จ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **อสงฺขตํ ขนฺธโต ฯเปฯวา ปญฺจหิ ขนฺเธหิ ทฺวาทสหายตเนหิ อฏฺฐารสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **น เกหิจิ ขนฺเธหิ น เกหิจิ อายตเนหิ น กาหิจิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

จบสัตตรสมูล

จบเภทเอกมูลาทิ

* * * *

อเภทะ

ปุจฉา **อฏฺฐารส ธาตุโย กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

ธาตุ ๑๘ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **อฏฺฐารส ธาตุโย อสงฺขตํ ขนฺธโต ฯเปฯวา ปญฺจหิ ขนฺเธหิ ทฺวาทสหายตเนหิ อฏฺฐารสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

ธาตุ ๑๘ นี้ ยกเว้นนิพพานที่นับสงเคราะห์โดยความเป็นขันธ์เสียแล้ว นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **น เกหิจิ ขนฺเธหิ น เกหิจิ อายตเนหิ น กาหิจิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ อย่างใดอย่างหนึ่งไม่มี

จบธาตุนิทเทส

* * * *

๔. สัจจนิทเทส

สัจจนิทเทส มี ๒ อย่าง คือ ๑. เภทะ ๒. อเภทะ

เภทะมี ๒ อย่าง คือ ๑. เภทสุทธะ ๒. เภทเอกมูลาทิ

เภทสุทธะ มี ๔ อย่าง คือ ๑. ทุกขสัจจสุทธะ ๒. สมุทยสัจจสุทธะ ๓. นิโรธสัจจ-สุทธะ ๔. มัคคสัจจสุทธะ

เภทสุทธะ

๑. ทุกขสัจจสุทธะ

ปุจฉา **ทุกฺขสจฺจํ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตํ ?**

ทุกขสัจจะ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **ทุกฺขสจฺจํ ปญฺจหิ ขนฺเธหิ ทฺวาทสหายตเนหิ อฏฺฐารสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตํ ฯ**

ทุกขสัจจะ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตํ ?**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **น เกหิจิ ขนฺเธหิ น เกหิจิ อายตเนหิ น กาหิจิ ธาตูหิ อสงฺคหิตํ ฯ**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ อย่างใดอย่างหนึ่งไม่มี

๒. สมุทยสัจจสุทธะ

ปุจฉา **สมุทยสจฺจํ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตํ ?**

สมุทยสัจจะ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิตํ ฯ**

นับสงเคราะห์ได้ด้วยสังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตํ ?**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ สตฺตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตํ ฯ**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๔ (เว้นสังขารขันธ์) อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗ (เว้น ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ)

๓. นิโรธสัจจสุทธะ

ปุจฉา **นิโรธสจฺจํ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตํ ?**

นิโรธสัจจะ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **นิโรธสจฺจํ น เกหิจิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิตํ ฯ**

นิโรธสัจจะ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์อย่างใดอย่างหนึ่งไม่มี นับสงเคราะห์ได้ด้วยธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตํ ?**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **ปญฺจหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ สตฺตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตํ ฯ**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗ (เว้นธัมมายตนะ ธัมมธาตุ)

๔. มัคคสัจจสุทธะ

ปุจฉา **มคฺคสจฺจํ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตํ ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิตํ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตํ ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ สตฺตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตํ ฯ**

จบเภทสุทธะ

* * * *

เภทเอกมูลาทิ

เอกมูลาทิ มี ๓ อย่าง คือ ๑. เอกมูล ๒. ทวิมูล ๓. ติมูล

เอกมูล มี ๓ อย่าง คือ ๑. ทุกขสัจจเอกมูล ๒. สมุทยสัจจเอกมูล ๓. นิโรธสัจจเอกมูล

ทุกขสัจจเอกมูล มีมูลี ๓ คือ ๑. สมุทยสัจจมูลี ๒. นิโรธสัจจมูลี ๓. มัคคสัจจมูลี

ทุกขสัจจเอกมูล สังคหิตาสังคหิตะ

๑. ทุกขสัจจมูละ สมุทยสัจจมูลี

ปุจฉา **ทุกฺขสจฺจญฺจ สมุทยสจฺจญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

ทุกขสัจจะ และสมุทยสัจจะ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **ทุกฺขสจฺจญฺจ สมุทยสจฺจญฺจ ปญฺจหิ ขนฺเธหิ ทฺวาทสหายตเนหิ อฏฺฐารสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ทุกขสัจจะ และสมุทยสัจจะ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **น เกหิจิ ขนฺเธหิ น เกหิจิ อายตเนหิ น ภาหิจิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ อย่างใดอย่างหนึ่งไม่มี

๒. ทุกขสัจจมูละ นิโรธสัจจมูลี

ปุจฉา **ทุกฺขสจฺจญฺจ นิโรธสจฺจญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

ทุกขสัจจะ และนิโรธสัจจะ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **ทุกฺขสจฺจญฺจ นิโรธสจฺจญฺจ อสงฺขตํ ขนฺธโต ฐเปตฺวา ปญฺจหิ ขนฺเธหิ ทฺวาทสหายตเนหิ อฏฺฐารสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ทุกขสัจจะและนิโรธสัจจะ นี้ ยกเว้นนิพพานที่นับสงเคราะห์โดยความเป็นขันธ์เสียแล้ว นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **น เกหิจิ ขนฺเธหิ น เกหิจิ อายตเนหิ น กาหิจิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ อย่างใดอย่างหนึ่งไม่มี

๓. ทุกขสัจจมูละ มัคคสัจจมูลี

ปุจฉา **ทุกฺขสจฺจญฺจ มคฺคสจฺจญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

ทุกขสัจจะและมัคคสัจจะ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **ปญฺจหิ ขนฺเธหิ ทฺวาทสหายตเนหิ อฏฺฐารสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

นับสงเคราะห์ได้ด้วย ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **น เกหิจิ ขนฺเธหิ น เกหิจิ อายตเนหิ น กาหิจิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ อย่างใดอย่างหนึ่งไม่มี

สมุทยสัจจเอกมูล มีมูลี ๒ คือ ๑. นิโรธสัจจมูลี ๒. มัคคสัจจมูลี

สมุทยสัจจเอกมูล สังคหิตาสังคหิตะ

๑. สมุทยสัจจมูละ นิโรธสัจจมูลี

ปุจฉา **สมุทยสจฺจญฺจ นิโรธสจฺจญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **อสงฺขตํ ขนฺธโต ฯเปตฺวา เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ สตฺตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

๒. สมุทยสัจจมูละ มัคคสัจจมูลี

ปุจฉา **สมุทยสจฺจญฺจ มคฺคสจฺจญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ สตฺตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

นิโรธสัจจเอกมูล มีมูลี ๑ คือ มัคคสัจจมูลี

นิโรธสัจจเอกมูล สังคหิตาสังคหิตะ

นิโรธสัจจมูละ มัคคสัจจมูลี

ปุจฉา **นิโรธสจฺจญฺจ มคฺคสจฺจญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **อสงฺขตํ ขนฺธโต ฯเปตฺวา เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ สตฺตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

จบเอกมูล

* * * *

ทวิมูล

ในทวิมูล นี้ ทุกขสัจจะ สมุทยสัจจะ เป็นมูละ นิโรธสัจจะ มัคคสัจจะ เป็นมูลี

๑. นิโรธสัจจมูลี

ปุจฉา **ทุกฺขสจฺจญฺจ สมุทยสจฺจญฺจ นิโรธสจฺจญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **อสงฺขตํ ขนฺธโต จเปตฺวา ปญฺจหิ ขนฺเธหิ ทฺวาทสหายตเนหิ อฏฺฐารสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **น เกหิจิ ขนฺเธหิ น เกหิจิ อายตเนหิ น กาหิจิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

๒. มัคคสัจจมูลี

ปุจฉา **ทุกฺขสจฺจญฺจ สมุทยสจฺจญฺจ มคฺคสจฺจญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ปญฺจหิ ขนฺเธหิ ทฺวาทสหายตเนหิ อฏฺฐารสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **น เกหิจิ ขนฺเธหิ น เกหิจิ อายตเนหิ น กาหิจิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

จบทวิมูล

* * * *

ติมูล

ในติมูล นี้ ทุกขสัจจะ สมุทยสัจจะ นิโรธสัจจะ เป็นมูละ มัคคสัจจะ เป็นมูลี

มัคคสัจจมูลี

ปุจฉา **ทุกฺขสจฺจญฺจ สมุทยสจฺจญฺจ นิโรธสจฺจญฺจ มคฺคสจฺจญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **อสงฺขตํ ขนฺธโต ฯเปตฺวา ปญฺจหิ ขนฺเธหิ ทฺวาทสหายตเนหิ อฏฺฐารสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **น เกหิจิ ขนฺเธหิ น เกหิจิ อายตเนหิ น กาหิจิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

จบติมูล

จบเภทเอกมูลาทิ

* * * *

อเภทะ

ปุจฉา **จตฺตาริ สจฺจานิ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **จตฺตาริ สจฺจานิ อสงฺขตํ ขนฺธโต ฯเปตฺวา ปญฺจหิ ขนฺเธหิ ทฺวาทสหายตเนหิ อฏฺฐารสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **น เกหิจิ ขนฺเธหิ น เกหิจิ อายตเนหิ น กาหิจิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

จบอเภทะ

จบสัจจนิทเทส

* * * *

เภทสุทธะ		สัจจนิทเทส					
		สังคหิตะ			อสังคหิตะ		
		ข	อ	ธ	ข	ธ	อ
ทุกฺขสจฺจํ	1	๕	๑๒	๑๘	×	×	×
สมุทยสจฺจํ	2	๑	๑	๑	๔	๑๑	๑๗
นิโรธสจฺจํ	3	×	๑	๑	๕	๑๑	๑๗
มคฺคสจฺจํ	4	๑	๑	๑	๔	๑๑	๑๗

ตารางที่ ๑

มูลี → / มูละ ↓			สัจจนิทเทส เภทเอกมูลาทิ																	
			2						3						4					
			สังคหิตะ			อสังคหิตะ			สังคหิตะ			อสังคหิตะ			สังคหิตะ			อสังคหิตะ		
			ข	อ	ธ	ข	อ	ธ	ข	อ	ธ	ข	อ	ธ	ข	อ	ธ	ข	อ	ธ
เอกมูล		1	๕	๑๒	๑๘	×	×	×	*๕	๑๒	๑๘	×	×	×	๕	๑๒	๑๘	×	×	×
		2							*๑	๑	๑	๔	๑๑	๑๗	๑	๑	๑	๔	๑๑	๑๗
		3													*๑	๑	๑	๔	๑๑	๑๗
		4																		
ทฺวิ	2	1							*๕	๑๒	๑๘	×	×	×	๕	๑๒	๑๘	×	×	×
ติ	3	2	1															*๕	๑๒	๑๘	×	×	×

ตารางที่ ๒

๕. อินทริยนิทเทส

อินทริยนิทเทส มี ๒ อย่าง คือ ๑. เภทะ ๒. อเภทะ

เภทะมี ๒ อย่าง คือ ๑. เภทสุทธะ ๒. เภทเอกมูลาทิ

เภทสุทธะ มี ๒๒ อย่าง คือ ๑. จักขุนทริยสุทธะ เป็นต้น จนถึง ๒๒. อัญญาตาวินทริยสุทธะ เป็นที่สุด

เภทสุทธะ

๑. จักขุนทริยสุทธะ

ปุจฉา **จกฺขุนฺทฺริยํ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตํ ?**

วิสัชนา **จกฺขุนฺทฺริยํ เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิตํ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตํ ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ สตฺตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตํ ฯ**

ตั้งแต่ (๒) โสตินทริยสุทธะ เป็นต้น จนถึง (๕) กายินทริยสุทธะ เป็นที่สุด เหมือนกับจักขุนทริยสุทธะ คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๖. อิตถินทริยสุทธะ

ปุจฉา **อิตฺถินฺทฺริยํ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตํ ?**

วิสัชนา **อิตฺถินฺทฺริยํ เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิตํ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตํ ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ สตฺตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตํ ฯ**

(๗) ปุริสินทริยสุทธะ เหมือนกับอิตถินทริยสุทธะ คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๘. ชีวิตินทริยสุทธะ

ปุจฉา **ชีวิตินฺทฺริยํ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตํ ?**

วิสัชนา **ชีวิตินฺทฺริยํ ทฺวีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิตํ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตํ ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ สตฺตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตๆ**

๙. มนินทริยสุทธะ

ปุจฉา **มนินฺทฺริยๆ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตๆ ?**

วิสัชนา **มนินฺทฺริยๆ เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน สตฺตหิ ธาตูหิ สงฺคหิตๆ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตๆ ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ เอกาทสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตๆ**

๑๐. สุขินทริยสุทธะ

ปุจฉา **สุขินฺทฺริยๆ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตๆ ?**

วิสัชนา **สุขินฺทฺริยๆ เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิตๆ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตๆ ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ สตฺตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตๆ**

ตั้งแต่ (๑๑) ทุกขินทริยสุทธะ เป็นต้น จนถึง (๑๔) อุเปกขินทริยสุทธะ เป็นที่สุด เหมือนกับสุขินทริยสุทธะ คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๑๕. สัทธินทริยสุทธะ

ปุจฉา **สทฺธินฺทฺริยๆ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตๆ**

วิสัชนา **สทฺธินฺทฺริยๆ เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิตๆ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตๆ ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ สตฺตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตๆ**

ตั้งแต่ (๑๖) วิริยินทริยสุทธะ เป็นต้น จนถึง (๒๒) อัญญาตาวินทริยสุทธะ เป็นที่สุดเหมือนกับสัทธินทริยสุทธะ คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

จบเภทสุทธะ

****

เภทสุทธะ		อินทริยนิทเทส					
		สังคหิตะ			อสังคหิตะ		
		ข	อ	ธ	ข	อ	ธ
จกฺขุนฺทฺริยํ	1	๑	๑	๑	๔	๑๑	๑๗
โสตินฺทฺริยํ	2	๑	๑	๑	๔	๑๑	๑๗
ฆานินฺทฺริยํ	3	๑	๑	๑	๔	๑๑	๑๗
ชิวฺหินฺทฺริยํ	4	๑	๑	๑	๔	๑๑	๑๗
กายินฺทฺริยํ	5	๑	๑	๑	๔	๑๑	๑๗
อิตฺถินฺทฺริยํ	6	๑	๑	๑	๔	๑๑	๑๗
ปุริสินฺทฺริยํ	7	๑	๑	๑	๔	๑๑	๑๗
ชีวิตินฺทฺริยํ	8	๒	๑	๑	๓	๑๑	๑๗
มนินฺทฺริยํ	9	๑	๑	๗	๔	๑๑	๑๑
สุขินฺทฺริยํ	10	๑	๑	๑	๔	๑๑	๑๗
ทุกฺขินฺทฺริยํ	11	๑	๑	๑	๔	๑๑	๑๗
โสมนสฺสินฺทฺริยํ	12	๑	๑	๑	๔	๑๑	๑๗
โทมนสฺสินฺทฺริยํ	13	๑	๑	๑	๔	๑๑	๑๗
อุเปกฺขินฺทฺริยํ	14	๑	๑	๑	๔	๑๑	๑๗
สทฺธินฺทฺริยํ	15	๑	๑	๑	๔	๑๑	๑๗
วิริยินฺทฺริยํ	16	๑	๑	๑	๔	๑๑	๑๗
สตินฺทฺริยํ	17	๑	๑	๑	๔	๑๑	๑๗
สมาธินฺทฺริยํ	18	๑	๑	๑	๔	๑๑	๑๗
ปญฺญินฺทฺริยํ	19	๑	๑	๑	๔	๑๑	๑๗
อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยํ	20	๑	๑	๑	๔	๑๑	๑๗
อญฺญินฺทฺริยํ	21	๑	๑	๑	๔	๑๑	๑๗
อญฺญาตาวินฺทฺริยํ	22	๑	๑	๑	๔	๑๑	๑๗

ตารางที่ ๑

เภทเอกมูลาทิ

เอกมูลาทิ มี ๒๑ คือ ๑. เอกมูล เป็นต้น จนถึง ๒๑. เอกวีสติมูล เป็นที่สุด

เอกมูล มี ๒๑ คือ ๑. จักขุนทริยเอกมูล เป็นต้น จนถึง ๒๑. อัญญินทริยเอกมูล เป็นที่สุด

จักขุนทริยเอกมูล มีมูลี ๒๑ คือ ๑. โสตินทริยมูลี เป็นต้น จนถึง (๒๑) อัญญา-ตาวินทริยมูลี เป็นที่สุด

จักขุนทริยเอกมูล สังคหิตาสังคหิตะ

๑. จักขุนทริยมูละ โสตินทริยมูลี

ปุจฉา **จกฺขุนฺทฺริยญฺจ โสตินฺทฺริยญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทฺวีหายตเนหิ ทฺวีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

ตั้งแต่ (๒) ฆานินทริยมูลี เป็นต้น จนถึง (๔) กายินทริยมูลี เป็นที่สุด เหมือนกับโสตินทริยมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๕. จักขุนทริยมูละ อิตถินทริยมูลี

ปุจฉา **จกฺขุนฺทฺริยญฺจ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทฺวีหายตเนหิ ทฺวีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

(๖) ปุริสินทริยมูลี เหมือนกับอิตถินทริยมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๗. จักขุนทริยมูละ ชีวิตินทริยมูลี

ปุจฉา **จกฺขุนฺทฺริยญฺจ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ทฺวีหิ ขนฺเธหิ ทฺวีหายตเนหิ ทฺวีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

๘. จักขุนทริยมูละ มนินทริยมูลี

ปุจฉา **จกฺขุนฺทฺริยญฺจ มนินฺทฺริยญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ทฺวีหิ ขนฺเธหิ ทฺวีหายตเนหิ อฏฺฐหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ ทสหายตเนหิ ทสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

๙. จักขุนทริยมูละ สุขินทริยมูลี

ปุจฉา **จกฺขุนฺทฺริยญฺจ สุขินฺทฺริยญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ทฺวีหิ ขนฺเธหิ ทฺวีหายตเนหิ ทฺวีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

ตั้งแต่ (๑๐) ทุกขินทริยมูลี เป็นต้น จนถึง (๑๓) อุเปกขินทริยมูลี เป็นที่สุด เหมือนกับสุขินทริยมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๑๔. จักขุนทริยมูละ สัทธินทริยมูลี

ปุจฉา **จกฺขุนฺทฺริยญฺจ สทฺธินฺทฺริยญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ทฺวีหิ ขนฺเธหิ ทฺวีหายตเนหิ ทฺวีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

ตั้งแต่ (๑๕) วิริยินทริยมูลี เป็นต้น จนถึง (๒๑) อัญญาตาวินทริยมูลี เป็นที่สุด เหมือนกับสัทธินทริยมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

จบเอกมูล

****

ทวิมูล

ในทวิมูล นี้ จักขุนทรีย์ โสตินทรีย์ เป็นมูละ อินทรีย์ที่เหลือ ๒๐ เป็นมูลี

๑. ฆานินทริยมูลี

ปุจฉา **จกฺขุนฺทฺริยญฺจ โสตินฺทฺริยญฺจ ฆานินฺทฺริยญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ตีหายตเนหิ ตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ นวหายตเนหิ ปณฺณรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

ตั้งแต่ (๒) ชิวหินทริยมูลี เป็นต้น จนถึง (๓) กายินทริยมูลี เป็นที่สุด เหมือนกับฆานินทริยมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๔. อิตถินทริยมูลี

ปุจฉา **จกฺขุนฺทฺริยญฺจ โสตินฺทฺริยญฺจ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ตีหายตเนหิ ตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ นวหายตเนหิ ปณฺณรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

(๕) ปุริสินทริยมูลี เหมือนกับอิตถินทริยมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๖. ชีวิตินทริยมูลี

ปุจฉา **จกฺขุนฺทฺริยญฺจ โสตินฺทฺริยญฺจ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ทฺวีหิ ขนฺเธหิ ตีหายตเนหิ ตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ นวหายตเนหิ ปณฺณรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

๗. มนินทริยมูลี

ปุจฉา **จกฺขุนฺทฺริยญฺจ โสตินฺทฺริยญฺจ มนินฺทฺริยญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ทฺวีหิ ขนฺเธหิ ตีหายตเนหิ นวหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ นวหายตเนหิ นวหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

๘. สุขินทริยมูลี

ปุจฉา **จกฺขุนฺทฺริยญฺจ โสตินฺทฺริยญฺจ สุขินฺทฺริยญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ทฺวีหิ ขนฺเธหิ ตีหายตเนหิ ตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ นวหายตเนหิ ปณฺณรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

ตั้งแต่ (๙) ทุกขินทริยมูลี เป็นต้น จนถึง (๑๒) อุเปกขินทริยมูลี เป็นที่สุด เหมือนกับสุขินทริยมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๑๓. สัทธินทริยมูลี

ปุจฉา **จกฺขุนฺทฺริยญฺจ โสตินฺทฺริยญฺจ สทฺธินฺทฺริยญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ทฺวีหิ ขนฺเธหิ ตีหายตเนหิ ตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ นวหายตเนหิ ปณฺณรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

ตั้งแต่ (๑๔) วิริยินทริยมูลี เป็นต้น จนถึง (๒๐) อัญญาตาวินทริยมูลี เป็นที่สุด เหมือนกับสัทธินทริยมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

จบทวิมูล

****

ติมูล

ในติมูล นี้ จักขุนทรีย์ โสตินทรีย์ ฆานินทรีย์ เป็นมูละ อินทรีย์ที่เหลือ ๑๙ เป็นมูลี

๑. ชิวหินทริยมูลี

ปุจฉา **จกฺขุนฺทฺริยญฺจ โสตินฺทฺริยญฺจ ฆานินฺทฺริยญฺจ ชิวฺหินฺทฺริยญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน จตูหายตเนหิ จตูหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ อฏฺฐหายตเนหิ จุทฺทสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

(๒) กายินทริยมูลี เหมือนกับชิวหินทริยมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๓. อิตถินทริยมูลี

ปุจฉา **จกฺขุนฺทฺริยญฺจ โสตินฺทฺริยญฺจ ฆานินฺทฺริยญฺจ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน จตูหายตเนหิ จตูหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ อฏฺฐหายตเนหิ จุทฺทสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

(๔) ปุริสินทริยมูลี เหมือนกับอิตถินทริยมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๕. ชีวิตินทริยมูลี

ปุจฉา **จกฺขุนฺทฺริยญฺจ โสตินฺทฺริยญฺจ ฆานินฺทฺริยญฺจ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ทฺวีหิ ขนฺเธหิ จตูหายตเนหิ จตูหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ อฏฺฐหายตเนหิ จุทฺทสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

๖. มนินทริยมูลี

ปุจฉา **จกฺขุนฺทฺริยญฺจ โสตินฺทฺริยญฺจ ฆานินฺทฺริยญฺจ มนินฺทฺริยญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ทฺวีหิ ขนฺเธหิ จตูหายตเนหิ ทสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ อฏฺฐหายตเนหิ อฏฺฐหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

๗. สุขินทริยมูลี

ปุจฉา **จกฺขุนฺทฺริยญฺจ โสตินฺทฺริยญฺจ ฆานินฺทฺริยญฺจ สุขินฺทฺริยญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ทฺวีหิ ขนฺเธหิ จตูหายตเนหิ จตูหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ อฏฺฐหายตเนหิ จุทฺทสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

ตั้งแต่ (๘) ทุกขินทริยมูลี เป็นต้น จนถึง (๑๑) อุเปกขินทริยมูลี เป็นที่สุด เหมือนกับสุขินทริยมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๑๒. สัทธินทริยมูลี

ปุจฉา **จกฺขุนฺทฺริยญฺจ โสตินฺทฺริยญฺจ ฆานินฺทฺริยญฺจ สทฺธินฺทฺริยญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ทฺวีหิ ขนฺเธหิ จตูหายตเนหิ จตูหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ อฏฺฐหายตเนหิ จุทฺทสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

ตั้งแต่ (๑๓) วิริยินทริยมูลี เป็นต้น จนถึง (๑๙) อัญญาตาวินทริยมูลี เป็นที่สุด เหมือนกับสัทธินทริยมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

จบติมูล

****

จตุมูล

ในจตุมูล นี้ รูปอินทรีย์ตอนต้น ๔ เป็นมูละ อินทรีย์ที่เหลือ ๑๘ เป็นมูลี

๑. กายินทริยมูลี

ปุจฉา **จกฺขุนฺทฺริยญฺจ ฯลฯ กายินฺทฺริยญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ปญฺจหายตเนหิ ปญฺจหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ สตฺตหายตเนหิ เตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

๒. อิตถินทริยมูลี

ปุจฉา **จกฺขุนฺทฺริยญฺจ ฯลฯ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ปญฺจหายตเนหิ ปญฺจหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ สตฺตหายตเนหิ เตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

(๓) ปุริสินทริยมูลี เหมือนกับอิตถินทริยมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๔. ชีวิตินทริยมูลี

ปุจฉา **จกฺขุนฺทฺริยญฺจ ฯลฯ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ทฺวีหิ ขนฺเธหิ ปญฺจหายตเนหิ ปญฺจหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ สตฺตหายตเนหิ เตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

๕. มนินทริยมูลี

ปุจฉา **จกฺขุนฺทฺริยญฺจ ฯลฯ มนินฺทฺริยญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ทฺวีหิ ขนฺเธหิ ปญฺจหายตเนหิ เอกาทสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ สตฺตหายตเนหิ สตฺตหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

๖. สุขินทริยมูลี

ปุจฉา **จกฺขุนฺทฺริยญฺจ ฯลฯ สุขินฺทฺริยญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ทฺวีหิ ขนฺเธหิ ปญฺจหายตเนหิ ปญฺจหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ สตฺตหายตเนหิ เตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

ตั้งแต่ (๗) ทุกขินทริยมูลี เป็นต้น จนถึง (๑๐) อุเปกขินทริยมูลี เป็นที่สุด เหมือนกับสุขินทริยมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๑๑. สัทธินทริยมูลี

ปุจฉา **จกฺขุนฺทฺริยญฺจ ฯลฯ สทฺธินฺทฺริยญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ทฺวีหิ ขนฺเธหิ ปญฺจหายตเนหิ ปญฺจหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ สตฺตหายตเนหิ เตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

ตั้งแต่ (๑๒) วิริยินทริยมูลี เป็นต้น จนถึง (๑๘) อัญญาตาวินทริยมูลี เป็นที่สุด เหมือนกับสัทธินทริยมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

จบจตุมูล

* * * *

ปัญจมูล

ในปัญจมูล นี้ รูปอินทรีย์ตอนต้น ๕ เป็นมูละ อินทรีย์ที่เหลือ ๑๗ เป็นมูลี

๑. อิตถินทริยมูลี

ปุจฉา **จกฺขุนฺทฺริยญฺจ ฯลฯ อิตฺถินฺทฺริยญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ฉหายตเนหิ ฉหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ ฉหายตเนหิ ทฺวาทสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

(๒) ปุริสินทริยมูลี ก็เหมือนกับอิตถินทริยมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๓. ชีวิตินทริยมูลี

ปุจฉา **จกฺขุนฺทฺริยญฺจ ฯลฯ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ทฺวีหิ ขนฺเธหิ ฉหายตเนหิ ฉหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ ฉหายตเนหิ ทฺวาทสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

๔. มนินทริยมูลี

ปุจฉา **จกฺขุนฺทฺริยญฺจ ฯลฯ มนินฺทฺริยญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ทฺวีหิ ขนฺเธหิ ฉหายตเนหิ ทฺวาทสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ ฉหายตเนหิ ฉหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

๕. สุขินทริยมูลี

ปุจฉา **จกฺขุนฺทฺริยญฺจ ฯลฯ สุขินฺทฺริยญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ทฺวีหิ ขนฺเธหิ ฉหายตเนหิ ฉหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ ฉหายตเนหิ ทฺวาทสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

ตั้งแต่ (๖) ทุกขินทริยมูลี เป็นต้น จนถึง (๙) อุเปกขินทริยมูลี เป็นที่สุด เหมือนกับสุขินทริยมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๑๐. สัทธินทริยมูลี

ปุจฉา **จกฺขุนฺทฺริยญฺจ ฯลฯ สทฺธินฺทฺริยญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ทฺวีหิ ขนฺเธหิ ฉหายตเนหิ ฉหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ ฉหายตเนหิ ทฺวาทสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

ตั้งแต่ (๑๑) วิริยินทริยมูลี เป็นต้น จนถึง (๑๗) อัญญาตาวินทริยมูลี เป็นที่สุด เหมือนกับสัทธินทริยมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

จบปัญจมูล

* * * *

ฉมูล

ในฉมูล นี้ รูปอินทรีย์ตอนต้น ๖ เป็นมูละ อินทรีย์ที่เหลือ ๑๖ เป็นมูลี

๑. ปุริสินทริยมูลี

ปุจฉา **จกฺขุนฺทฺริยญฺจ ฯลฯ ปุริสินฺทฺริยญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ฉหายตเนหิ ฉหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ ฉหายตเนหิ ทฺวาทสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

๒. ชีวิตินทริยมูลี

ปุจฉา **จกฺขุนฺทฺริยญฺจ ฯลฯ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ทฺวีหิ ขนฺเธหิ ฉหายตเนหิ ฉหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ ฉหายตเนหิ ทฺวาทสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

๓. มนินทริยมูลี

ปุจฉา **จกฺขุนฺทฺริยญฺจ ฯลฯ มนินฺทฺริยญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ทฺวีหิ ขนฺเธหิ สตฺตหายตเนหิ เตรสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ ปญฺจหายตเนหิ ปญฺจหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

๔. สุขินทริยมูลี

ปุจฉา **จกฺขุนฺทฺริยญฺจ ฯลฯ สุขินฺทฺริยญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ทฺวีหิ ขนฺเธหิ ฉหายตเนหิ ฉหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ ฉหายตเนหิ ทฺวาทสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

ตั้งแต่ (๕) ทุกขินทริยมูลี เป็นต้น จนถึง (๘) อุเปกขินทริยมูลี เป็นที่สุด เหมือนกับสุขินทริยมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๙. สัทธินทริยมูลี

ปุจฉา **จกฺขุนฺทฺริยญฺจ ฯลฯ สทฺธินฺทฺริยญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ทฺวีหิ ขนฺเธหิ ฉหายตเนหิ ฉหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ ฉหายตเนหิ ทฺวาทสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

ตั้งแต่ (๑๐) วิริยินทริยมูลี เป็นต้น จนถึง (๑๖) อัญญาตาวินทริยมูลี เป็นที่สุด เหมือนกับสัทธินทริยมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

จบฉมูล

* * * *

สัตตมูล

ในสัตตมูล นี้ รูปอินทรีย์ ๗ เป็นมูละ อินทรีย์ที่เหลือ ๑๕ เป็นมูลี

๑. ชีวิตินทริยมูลี

ปุจฉา **จกฺขุนฺทฺริยญฺจ ฯลฯ ชีวิตินฺทฺริยญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ทฺวีหิ ขนฺเธหิ ฉหายตเนหิ ฉหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ ฉหายตเนหิ ทฺวาทสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

๒. มนินทริยมูลี

ปุจฉา **จกฺขุนฺทฺริยญฺจ ฯลฯ มนินฺทฺริยญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ทฺวีหิ ขนฺเธหิ สตฺตหายตเนหิ เตรสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ ปญฺจหายตเนหิ ปญฺจหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

๓. สุขินทริยมูลี

ปุจฉา **จกฺขุนฺทฺริยญฺจ ฯลฯ สุขินฺทฺริยญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ทฺวีหิ ขนฺเธหิ ฉหายตเนหิ ฉหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ ฉหายตเนหิ ทฺวาทสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

ตั้งแต่ (๔) ทุกขินทริยมูลี เป็นต้น จนถึง (๗) อุเปกขินทริยมูลี เป็นที่สุด เหมือนกับสุขินทริยมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๘. สัทธินทริยมูลี

ปุจฉา **จกฺขุนฺทฺริยญฺจ ฯลฯ สทฺธินฺทฺริยญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ทฺวีหิ ขนฺเธหิ ฉหายตเนหิ ฉหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ ฉหายตเนหิ ทฺวาทสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

ตั้งแต่ (๙) วิริยินทริยมูลี เป็นต้น จนถึง (๑๕) อัญญาตาวินทริยมูลี เป็นที่สุด เหมือนกับสัทธินทริยมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

จบสัตตมูล

****

อัฏฐมูล

ในอัฏฐมูล นี้ รูปอินทรีย์ ๗ และชีวิตินทรีย์ ๑ รวม ๘ เป็นมูละ อินทรีย์ที่เหลือ ๑๔ เป็นมูลี

๑. มนินทริยมูลี

ปุจฉา **จกฺขุนฺทฺริยญฺจ ฯลฯ มนินฺทฺริยญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ สตฺตหายตเนหิ เตรสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ทฺวีหิ ขนฺเธหิ ปญฺจหายตเนหิ ปญฺจหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

๒. สุขินทริยมูลี

ปุจฉา **จกฺขุนฺทฺริยญฺจ ฯลฯ สุขินฺทฺริยญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ ฉหายตเนหิ ฉหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ทฺวีหิ ขนฺเธหิ ฉหายตเนหิ ทฺวาทสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

ตั้งแต่ (๓) ทุกขินทริยมูลี เป็นต้น จนถึง (๖) อุเปกขินทริยมูลี เป็นที่สุด เหมือนกับสุขินทริยมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๗. สัทธินทริยมูลี

ปุจฉา **จกฺขุนฺทฺริยญฺจ ฯลฯ สทฺธินฺทฺริยญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ทฺวีหิ ขนฺเธหิ ฉหายตเนหิ ฉหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ ฉหายตเนหิ ทฺวาทสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

ตั้งแต่ (๘) วิริยินทริยมูลี เป็นต้น จนถึง (๑๔) อัญญาตาวินทริยมูลี เป็นที่สุด เหมือนกับสัทธินทริยมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

จบอัฏฐมูล

* * * *

นวมูล

ในนวมูล นี้ รูปอินทรีย์ ๗ ชีวิตินทรีย์ ๑ มนินทรีย์ ๑ รวม ๙ เป็นมูละ อินทรีย์ที่เหลือ ๑๓ เป็นมูลี

๑. สุขินทริยมูลี

ปุจฉา **จกฺขุนฺทฺริยญฺจ ฯลฯ สุขินฺทฺริยญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ สตฺตหายตเนหิ เตรสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ปญฺจหายตเนหิ ปญฺจหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

ตั้งแต่ (๒) ทุกขินทริยมูลี เป็นต้น จนถึง (๕) อุเปกขินทริยมูลี เป็นที่สุด เหมือนกับสุขินทริยมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๖. สัทธินทริยมูลี

ปุจฉา **จกฺขุนฺทฺริยญฺจ ฯลฯ สทฺธินฺทฺริยญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ สตฺตหายตเนหิ เตรสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ทฺวีหิ ขนฺเธหิ ปญฺจหายตเนหิ ปญฺจหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

ตั้งแต่ (๗) วิริยินทริยมูลี เป็นต้น (๑๓) อัญญาตาวินทริยมูลี เป็นที่สุด เหมือนกับสัทธินทริยมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

จบนวมูล

* * * *

ทสมูล

ในทสมูล นี้ รูปอินทรีย์ ๗ ชีวิตินทรีย์ ๑ มนินทรีย์ ๑ สุขินทรีย์ ๑ รวม ๑๐ เป็นมูละ อินทรีย์ที่เหลือ ๑๒ เป็นมูลี

๑. ทุกขินทริยมูลี

ปุจฉา **จกฺขุนฺทฺริยญฺจ ฯลฯ ทุกฺขินฺทฺริยญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ สตฺตหายตเนหิ เตรสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ปญฺจหายตเนหิ ปญฺจหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

ตั้งแต่ (๒) โสมนัสสินทริยมูลี เป็นต้น จนถึง (๔) อุเปกขินทริยมูลี เป็นที่สุด เหมือนกับทุกขินทริยมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๕. สัทธินทริยมูลี

ปุจฉา **จกฺขุนฺทฺริยญฺจ ฯลฯ สทฺธินฺทฺริยญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ สตฺตหายตเนหิ เตรสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ปญฺจหายตเนหิ ปญฺจหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

ตั้งแต่ (๖) วิริยินทริยมูลี เป็นต้น จนถึง (๑๒) อัญญาตาวินทริยมูลี เป็นที่สุด เหมือนกับสัทธินทริยมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

จบทสมูล

* * * *

เอกาทสมูล

ในเอกาทสมูล นี้ อินทรีย์ตอนต้น ๑๑ เป็นมูละ อินทรีย์ที่เหลือ ๑๑ เป็นมูลี

๑. โสมนัสสินทริยมูลี

ปุจฉา **จกฺขุนฺทฺริยญฺจ ฯลฯ โสมนสฺสินฺทฺริยญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ สตฺตหายตเนหิ เตรสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ปญฺจหายตเนหิ ปญฺจหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

ตั้งแต่ (๒) โทมนัสสินทริยมูลี เป็นต้น จนถึง (๓) อุเปกขินทริยมูลี เป็นที่สุด เหมือนกับโสมนัสสินทริยมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๔. สัทธินทริยมูลี

ปุจฉา **จกฺขุนฺทฺริยญฺจ ฯลฯ สทฺธินฺทฺริยญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ สตฺตหายตเนหิ เตรสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ปญฺจหายตเนหิ ปญฺจหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

ตั้งแต่ (๕) วิริยินทริยมูลี เป็นต้น จนถึง (๑๑) อัญญาตาวินทริยมูลี เป็นที่สุด เหมือนกับสัทธินทริยมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

จบเอกาทสมูล

* * * *

ทวาทสมูล

ในทวาทสมูล นี้ อินทรีย์ตอนต้น ๑๒ เป็นมูละ อินทรีย์ที่เหลือ ๑๐ เป็นมูลี

๑. โทมนัสสินทริยมูลี

ปุจฉา **จกฺขุนฺทฺริยญฺจ ฯลฯ โทมนสฺสินฺทฺริยญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ สตฺตหายตเนหิ เตรสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ปญฺจหายตเนหิ ปญฺจหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

(๒) อุเปกขินทริยมูลี เหมือนกับโทมนัสสินทริยมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๓. สัทธินทริยมูลี

ปุจฉา **จกฺขุนฺทฺริยญฺจ ฯลฯ สทฺธินฺทฺริยญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ สตฺตหายตเนหิ เตรสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ปญฺจหายตเนหิ ปญฺจหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

ตั้งแต่ (๔) วิริยินทริยมูลี เป็นต้น จนถึง (๑๐) อัญญาตาวินทริยมูลี เป็นที่สุด เหมือนกับสัทธินทริยมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

จบทวาทสมูล

* * * *

เตรสมูล

ในเตรสมูล นี้ อินทรีย์ตอนต้น ๑๓ เป็นมูละ อินทรีย์ที่เหลือ ๙ เป็นมูลี

๑. อุเปกขินทริยมูลี

ปุจฉา **จกฺขุนฺทฺริยญฺจ ฯลฯ อุเปกฺขินฺทฺริยญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ สตฺตหายตเนหิ เตรสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ปญฺจหายตเนหิ ปญฺจหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

๒. สัทธินทริยมูลี

ปุจฉา **จกฺขุนฺทฺริยญฺจ ฯลฯ สทฺธินฺทฺริยญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ สตฺตหายตเนหิ เตรสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ปญฺจหายตเนหิ ปญฺจหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

ตั้งแต่ (๓) วิริยินทริยมูลี เป็นต้น จนถึง (๙) อัญญาตาวินทริยมูลี เป็นที่สุด เหมือนกับสัทธินทริยมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

จบเตรสมูล

****

จุททสมูล

ในจุททสมูล นี้ อินทรีย์ตอนต้น ๑๔ เป็นมูละ อินทรีย์ที่เหลือ ๘ เป็นมูลี

๑. สัทธินทริยมูลี

ปุจฉา **จกฺขุนฺทฺริยญฺจ ฯลฯ สทฺธินฺทฺริยญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ สตฺตหายตเนหิ เตรสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ปญฺจหายตเนหิ ปญฺจหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

ตั้งแต่ (๒) วิริยินทริยมูลี เป็นต้น จนถึง (๘) อัญญาตาวินทริยมูลี เป็นที่สุด เหมือนกับสัทธินทริยมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

จบจุททสมูล

****

ปัณณรสมูล

ในปัณณรสมูล นี้ อินทรีย์ตอนต้น ๑๕ เป็นมูละ อินทรีย์ที่เหลือ ๗ เป็นมูลี

๑. วิริยินทริยมูลี

ปุจฉา **จกฺขุนฺทฺริยญฺจ ฯลฯ วิริยินฺทฺริยญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ สตฺตหายตเนหิ เตรสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ปญฺจหายตเนหิ ปญฺจหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

ตั้งแต่ (๒) สตินทริยมูลี เป็นต้น จนถึง (๗) อัญญาตาวินทริยมูลี เป็นที่สุด เหมือนกับวิริยินทริยมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

จบปัณณรสมูล

* * * *

โสฬสมูล

ในโสฬสมูล นี้ อินทรีย์ตอนต้น ๑๖ เป็นมูละ อินทรีย์ที่เหลือ ๖ เป็นมูลี

๑. สตินทริยมูลี

ปุจฉา **จกฺขุนฺทฺริยญฺจ ฯลฯ สตินฺทฺริยญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ สตฺตหายตเนหิ เตรสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ปญฺจหายตเนหิ ปญฺจหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

ตั้งแต่ (๒) สมาธินทริยมูลี เป็นต้น จนถึง (๖) อัญญาตาวินทริยมูลี เป็นที่สุด เหมือนกับ สตินทริยมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

จบโสฬสมูล

* * * *

สัตตรสมูล

ในสัตตรสมูล นี้ อินทรีย์ตอนต้น ๑๗ เป็นมูละ อินทรีย์ที่เหลือ ๕ เป็นมูลี

๑. สมาธินทริยมูลี

ปุจฉา **จกฺขุนฺทฺริยญฺจ ฯลฯ สมาธินฺทฺริยญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ สตฺตหายตเนหิ เตรสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ปญฺจหายตเนหิ ปญฺจหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

ตั้งแต่ (๒) ปัญญินทริยมูลี เป็นต้น จนถึง (๕) อัญญาตาวินทริยมูลี เป็นที่สุด เหมือนกับสมาธินทริยมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

จบสัตตรสมูล

* * * *

อัฏฐารสมูล

ในอัฏฐารสมูล นี้ อินทรีย์ตอนต้น ๑๘ เป็นมูละ อินทรีย์ที่เหลือ ๔ เป็นมูลี

๑. ปัญญินทริยมูลี

ปุจฉา **จกฺขุนฺทฺริยญฺจ ฯลฯ ปญฺญินฺทฺริยญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ สตฺตหายตเนหิ เตรสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ปญฺจหายตเนหิ ปญฺจหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

ตั้งแต่ (๒) อนัญญาตัญญัสสามิตินทริยมูลี เป็นต้น จนถึง (๔) อัญญาตาวินทริยมูลี เป็นที่สุด เหมือนกับปัญญินทริยมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

จบอัฏฐารสมูล

* * * *

เอกูนวีสติมูล

ในเอกูนวีสติมูล นี้ อินทรีย์ตอนต้น ๑๙ เป็นมูละ อินทรีย์ที่เหลือ ๓ เป็นมูลี

๑. อนัญญาตัญญัสสามิตินทริยมูลี

ปุจฉา **จกฺขุนฺทฺริยญฺจ ฯลฯ อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริยญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ สตฺตหายตเนหิ เตรสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ปญฺจหายตเนหิ ปญฺจหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

ตั้งแต่ (๒) อัญญินทริยมูลี เป็นต้น จนถึง (๓) อัญญาตาวินทริยมูลี เป็นที่สุด เหมือนกับอนัญญาตัญญัสสามิตินทริยมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

จบเอกูนวีสติมูล

* * * *

วีสติมูล

ในวีสติมูล นี้ อินทรีย์ตอนต้น ๒๐ เป็นมูละ อินทรีย์ที่เหลือ ๒ เป็นมูลี

๑. อัญญินทริยมูลี

ปุจฉา **จกฺขุนฺทฺริยญฺจ ฯลฯ อญฺญินฺทฺริยญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ สตฺตหายตเนหิ เตรสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ปญฺจหายตเนหิ ปญฺจหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

(๒) อัญญาตาวินทริยมูลี เหมือนกับอัญญินทริยมูลี คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

จบวีสติมูล

* * * *

เอกวีสติมูล

ในเอกวีสติมูล นี้ อินทรีย์ตอนต้น ๒๑ เป็นมูละ อัญญาตาวินทรีย์ เป็นมูลี

อัญญาตาวินทริยมูลี

ปุจฉา **จกฺขุนฺทฺริยญฺจ ฯลฯ อญฺญาตาวินฺทฺริยญฺจ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ สตฺตหายตเนหิ เตรสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ปญฺจหายตเนหิ ปญฺจหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

จบเอกวีสติมูล

จบเภทเอกมูลาทิ

* * * *

อเภทะ

ปุจฉา **พาวีสตินฺทฺริยานิ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

อินทรีย์ ๒๒ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **พาวีสตินฺทฺริยานิ จตูหิ ขนฺเธหิ สตฺตหายตเนหิ เตรสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ฯ**

อินทรีย์ ๒๒ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๔ คือรูปขันธ์ เวทนาขันธ์ สังขารขันธ์ วิญญาณขันธ์ อายตนะ ๗ คือ จักขายตนะ โสตายตนะ ฆานายตนะ ชิวหายตนะ กายายตนะ มนายตนะ ธัมมายตนะ ธาตุ ๑๓ คือ จักขุธาตุ โสตธาตุ ฆานธาตุ ชิวหาธาตุ กายธาตุ วิญญาณธาตุ ๗ ธัมมธาตุ

ปุจฉา **พาวีสตินฺทฺริยานิ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ?**

อินทรีย์ ๒๒ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **พาวีสตินฺทฺริยานิ เอเกน ขนฺเธน ปญฺจหายตเนหิ ปญฺเจหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

อินทรีย์ ๒๒ นี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยสัญญาขันธ์ ๑ อายตนะ ๕ คือ รูปายตนะ สัททายตนะ คันธายตนะ รสายตนะ โผฏฐัพพายตนะ ธาตุ ๕ คือ รูปธาตุ สัททธาตุ คันธธาตุ รสธาตุ โผฏฐัพพธาตุ

จบอเภทะ

จบอินทริยนิทเทส

* * * *

๖. ปฏิจจสมุปปาทนิทเทส

ปฏิจจสมุปปาทนิทเทส มี ๑๘ คือ ๑. อวิชชานิทเทส เป็นต้น จนถึง ๑๘. อุปายาสนิทเทส เป็นที่สุด

๑. อวิชชานิทเทส

ปุจฉา **อวิชฺชา กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **อวิชฺชา เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิตา ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ สตฺตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

๒. สังขารนิทเทส

ปุจฉา **อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

สังขารที่เกิดขึ้นโดยอาศัยอวิชชาเป็นเหตุ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิตา ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ สตฺตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

๓. วิญญาณนิทเทส

ปุจฉา **สงฺขารปจฺจยา วิญฺญาณํ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตํ ?**

วิญญาณที่เกิดขึ้นโดยอาศัยสังขารเป็นเหตุ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **สงฺขารปจฺจยา วิญฺญาณํ เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน สตฺตหิ ธาตูหิ สงฺคหิตํ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตํ ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ เอกาทสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตํ ฯ**

๔. นามรูปนิทเทส

ปุจฉา **วิญฺญาณปจฺจยา นามรูปํ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตํ ?**

นามรูปที่เกิดขึ้นโดยอาศัยวิญญาณเป็นเหตุ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **วิญฺญาณปจฺจยา นามรูปํ จตูหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ เอกาทสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตํ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตํ ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน สตฺตหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตํ ฯ**

๕. สฬายตนนิทเทส

ปุจฉา **นามรูปปจฺจยา สฬายตนํ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตํ ?**

สฬายตนะที่เกิดขึ้นโดยอาศัยนามรูปเป็นเหตุ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **นามรูปปจฺจยา สฬายตนํ ทฺวีหิ ขนฺเธหิ ฉหายตเนหิ ทฺวาทสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตํ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตํ ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ ฉหายตเนหิ ฉหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตํ ฯ**

๖. ผัสสนิทเทส

ปุจฉา **สฬายตนปจฺจยา ผสฺโส กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิโต ?**
ผัสสะที่เกิดขึ้นโดยอาศัยสฬายตนะเป็นเหตุ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **สฬายตนปจฺจยา ผสฺโส เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิโต ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิโต ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ สตฺตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิโต ฯ**

๗. เวทนานิทเทส

ปุจฉา **ผสฺสปจฺจยา เวทนา กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**
เวทนาที่เกิดขึ้นโดยอาศัยผัสสะเป็นเหตุ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **ผสฺสปจฺจยา เวทนา เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิตา ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ สตฺตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

๘. ตัณหานิทเทส

ปุจฉา **เวทนาปจฺจยา ตณฺหา กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**
ตัณหาที่เกิดขึ้นโดยอาศัยเวทนาเป็นเหตุ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เวทนาปจฺจยา ตณฺหา เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิตา ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ สตฺตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

๙. อุปาทานนิทเทส

ปุจฉา **ตณฺหาปจฺจยา อุปาทานํ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตํ ?**
อุปาทานที่เกิดขึ้นโดยอาศัยตัณหาเป็นเหตุ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **ตณฺหาปจฺจยา อุปาทานํ เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิตํ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตํ ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ สตฺตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตํ ฯ**

๑๐. ภวนิทเทส

ภวนิทเทสนี้ มี ๒ อย่าง คือ ก. กัมมภวะ ข. อุปปัตติภวะ

ก. กัมมภวนิทเทส

ปุจฉา **อุปาทานปจฺจยา กมฺมภโว กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิโต ฯ**

กัมมภวะที่เกิดขึ้นโดยอาศัยอุปาทานเป็นเหตุ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **อุปาทานปจฺจยา กมฺมภโว เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิโตฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิโต ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ สตฺตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิโต ฯ**

ข. อุปปัตติภวนิทเทส

ปุจฉา **อุปปตฺติภโว กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิโต ?**

วิสัชนา **อุปปตฺติภโว ปญฺจหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ สตฺตรสหิ ธาตูหิ สงฺคหิโต ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิโต ?**

วิสัชนา **น เกหิจิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา อสงฺคหิโต ฯ**

อุปปัตติภวะนี้แบ่งเป็น ๙ คือ (๑) กามภวะ เป็นต้น จนถึง (๙) ปัญจโวการภวะเป็นที่สุด

(๑) กามภวนิทเทส

ปุจฉา **กามภโว กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิโต ?**

วิสัชนา **กามภโว ปญฺจหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ สตฺตรสหิ ธาตูหิ สงฺคหิโต ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิโต ?**

วิสัชนา **น เกหิจิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา อสงฺคหิโต ฯ**

(๒) รูปภวนิทเทส

ปุจฉา **รูปภโว กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิโต ?**

รูปภวะ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **รูปภโว ปญฺจหิ ขนฺเธหิ ปญฺจหายตเนหิ อฏฺฐหิ ธาตูหิ สงฺคหิโต ฯ**

รูปภวะ นี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๕ อายตนะ ๕ คือ จักขายตนะ โสตายตนะ รูปายตนะ มนายตนะ ธัมมายตนะ ธาตุ ๘ คือ จักขุธาตุ โสตธาตุ รูปธาตุ จักขุวิญญาณธาตุ โสตวิญญาณธาตุ มโนธาตุ มโนวิญญาณธาตุ ธัมมธาตุ

ปุจฉา **รูปภโว กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ อสงฺคหิโต ?**

รูปภวะ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **รูปภโว น เกหิจิ ขนฺเธหิ สตฺตหายตเนหิ ทสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิโต ฯ**

รูปภวะ นี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อย่างใดอย่างหนึ่งไม่มี นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยอายตนะ ๗ คือ ฆานายตนะ ชิวหายตนะ กายายตนะ สัททายตนะ คันธายตนะ รสายตนะ โผฏฐัพพายตนะ ธาตุ ๑๐ คือ ฆานธาตุ ชิวหาธาตุ กายธาตุ สัททธาตุ คันธธาตุ รสธาตุ โผฏฐัพพธาตุ ฆานวิญญาณธาตุ ชิวหาวิญญาณธาตุ กายวิญญาณธาตุ

(๓) อรูปภวนิทเทส

ปุจฉา **อรูปภโว กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิโต ?**

วิสัชนา **อรูปภโว จตูหิ ขนฺเธหิ ทฺวีหายตเนหิ ทฺวีหิ ธาตูหิ สงฺคหิโต ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิโต ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิโต ฯ**

*(๔) สัญญาภวนิทเทส

ปุจฉา **สญฺญาภโว กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิโต ?**

วิสัชนา **สญฺญาภโว ปญฺจหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ สตฺตรสหิ ธาตูหิ สงฺคหิโต ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิโต ?**

วิสัชนา **น เกหิจิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา อสงฺคหิโต ฯ**

(๕) อสัญญาภวนิทเทส

ปุจฉา **อสญฺญาภโว กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิโต ?**

วิสัชนา **อสญฺญาภโว เอเกน ขนฺเธน ทฺวีหายตเนหิ ทฺวีหิ ธาตูหิ สงฺคหิโต ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิโต ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิโต ฯ**

*(๖) เนวสัญญานาสัญญาภวนิทเทส

ปุจฉา **เนวสญฺญานาสญฺญาภโว กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิโต ?**

วิสัชนา **เนวสญฺญานาสญฺญาภโว จตูหิ ขนฺเธหิ ทฺวีหายตเนหิ ทฺวีหิ ธาตูหิ สงฺคหิโต ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิโต ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิโต ฯ**

(๗) เอกโวการภวนิทเทส

ปุจฉา **เอกโวการภโว กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิโต ?**

วิสัชนา **เอกโวการภโว เอเกน ขนฺเธน ทฺวีหายตเนหิ ทฺวีหิ ธาตูหิ สงฺคหิโต ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิโต ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิโต ฯ**

---

* สัญญาภวะ อสัญญาภวะ เนวสัญญานาสัญญาภวะ ทั้ง ๓ บทนี้ จะแสดงเป็น สัญญีภวะ อสัญญีภวะ เนวสัญญีนาสัญญีภวะ ก็ได้เหมือนกัน ไม่มีความหมายแตกต่างกันประการใด นักศึกษาทั้งหลาย พึงทราบตามที่กล่าวมานี้

(๘) จตุโวการภวนิทเทส

ปุจฉา **จตุโวการภโว กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิโต ?**

วิสัชนา **จตุโวการภโว จตูหิ ขนฺเธหิ ทฺวีหายตเนหิ ทฺวีหิ ธาตูหิ สงฺคหิโต ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิโต ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิโต ฯ**

(๙) ปัญจโวการภวนิทเทส

ปุจฉา **ปญฺจโวการภโว กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิโต ?**

วิสัชนา **ปญฺจโวการภโว ปญฺจหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ สตฺตรสหิ ธาตูหิ สงฺคหิโต ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิโต ?**

วิสัชนา **น เกหิจิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา อสงฺคหิโต ฯ**

๑๑. ชาตินิทเทส

ปุจฉา **ชาติ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **ชาติ ทฺวีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิตา ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ สตฺตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

๑๒. ชรานิทเทส

ปุจฉา **ชรา กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **ชรา ทฺวีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิตา ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ สตฺตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

๑๓. มรณนิทเทส

ปุจฉา **มรณํ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตํ ?**

วิสัชนา **มรณํ ทฺวีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิตํ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตๆ ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ สตฺตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตๆ ฯ**

๑๔. โสกนิทเทส

ปุจฉา **โสโก กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิโต ?**

วิสัชนา **โสโก เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิโต ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิโต ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ สตฺตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิโต ฯ**

๑๕. ปริเทวนิทเทส

ปุจฉา **ปริเทโว กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิโต ?**

วิสัชนา **ปริเทโว เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิโต ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิโต ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ สตฺตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิโต ฯ**

๑๖. ทุกขนิทเทส

ปุจฉา **ทุกฺขๆ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตๆ ?**

วิสัชนา **ทุกฺขๆ เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิตๆ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตๆ ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ สตฺตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตๆ ฯ**

๑๗. โทมนัสสนิทเทส

ปุจฉา **โทมนสฺสๆ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตๆ ?**

วิสัชนา **โทมนสฺสๆ เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิตๆ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตๆ ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ สตฺตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตๆ ฯ**

๑๘. อุปายาสนิทเทส

ปุจฉา **อุปายาโส กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิโต ?**

วิสัชนา **อุปายาโส เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิโต ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิโต ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ สตฺตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ?**

จบปฏิจจสมุปปาทนิทเทส

๗. สติปัฏฐานนิทเทส

ปุจฉา **สติปฏฺฐานํ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตํ ?**

วิสัชนา **สติปฏฺฐานํ เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิตํ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตํ ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ สตฺตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตํ ฯ**

๘. สัมมัปปธานนิทเทส

ปุจฉา **สมฺมปฺปธานํ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตํ ?**

วิสัชนา **สมฺมปฺปธานํ เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิตํ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตํ ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ สตฺตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตํ ฯ**

๙. อิทธิปาทนิทเทส

ปุจฉา **อิทฺธิปาโท กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิโต ?**

วิสัชนา **อิทฺธิปาโท ทฺวีหิ ขนฺเธหิ ทฺวีหายตเนหิ ทฺวีหิ ธาตูหิ สงฺคหิโต ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิโต ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิโต ฯ**

๑๐. ฌานนิทเทส

ปุจฉา **ฌานํ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตํ ?**

วิสัชนา **ฌานํ ทฺวีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิตํ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตํ ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ สตฺตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตํ ฯ**

๑๑. อัปปมัญญานิทเทส

ปุจฉา **อปฺปมญฺญา กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **อปฺปมญฺญา เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิตา ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ สตฺตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

๑๒. ปัญจินทริยนิทเทส

ปุจฉา **ปญฺจินฺทฺริยานิ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ปญฺจินฺทฺริยานิ เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ สตฺตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

๑๓. พลนิทเทส

ปุจฉา **ปญฺจ พลานิ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **ปญฺจ พลานิ เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิตานิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตานิ ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ สตฺตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตานิ ฯ**

๑๔. โพชฌังคนิทเทส

ปุจฉา **สตฺต โพชฺฌงฺคา กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **สตฺต โพชฺฌงฺคา เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิตา ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ สตฺตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

๑๕. มัคคนิทเทส

ปุจฉา **อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิโต ?**

วิสัชนา **อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิโต ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิโต ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ สตฺตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิโต ฯ**

จบขันธานิทเทส

* * * *

ผัสสสัตตกราสีนิทเทส

ผัสสสัตตกราสีนิทเทสนี้ มี ๗ อย่าง คือ ๑. ผัสสนิทเทส เป็นต้น จนถึง ๗. มนสิการนิทเทส เป็นที่สุด

๑. ผัสสนิทเทส

ปุจฉา **ผสฺโส กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิโต ?**

วิสัชนา **ผสฺโส เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิโต ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิโต ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ สตฺตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิโต ฯ**

๒. เวทนานิทเทส

ปุจฉา **เวทนา กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **เวทนา เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิตา ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ สตฺตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

๓. สัญญานิทเทส

ปุจฉา **สญฺญา กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **สญฺญา เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิตา ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ สตฺตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

๔. เจตนานิทเทส

ปุจฉา **เจตนา กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **เจตนา เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิตา ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ สตฺตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

๕. จิตตนิทเทส

ปุจฉา **จิตฺตํ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตํ ?**

วิสัชนา **จิตฺตํ เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน สตฺตหิ ธาตูหิ สงฺคหิตํ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตํ ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ เอกาทสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตํ ฯ**

๖. อธิโมกขนิทเทส

ปุจฉา **อธิโมกฺโข กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิโต ?**

วิสัชนา **อธิโมกฺโข เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิโต ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิโต ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ สตฺตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิโต ฯ**

๗. มนสิการนิทเทส

ปุจฉา **มนสิกาโร กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิโต ?**

วิสัชนา **มนสิกาโร เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิโต ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิโต ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ สตฺตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิโต ฯ**

จบผัสสสัตตกราสีนิทเทส

จบอัพภันตรมาติกานิทเทส

* * * *

พาหิรมาติกานิทเทส

เมื่อพระองค์ทรงแสดงอัพภันตรมาติกานิทเทสจบลงแล้ว ทรงแสดงพาหิรมาติกานิทเทสต่อไป การแสดงพาหิรมาติกานิทเทสสำหรับปฐมนยนี้ ได้แสดงตามพระธัมมสังคณีทั้งหมด คือ ติกมาติกา ๒๒ ว่าโดยบทเป็น ๖๖ บท ทุกมาติกา ๑๐๐ ว่าโดยบทเป็น ๒๐๐ บท รวมเป็น ๒๖๖ บท และการแสดงของปฐมนยนี้ ก็แสดงการนับสงเคราะห์ได้และไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เป็นทำนองเดียวกับที่แสดงไว้ในธัมมสังคณีนี้เอง ไม่มีสิ่งใดแปลกกว่ากัน ถ้านักศึกษาประสงค์จะทราบรายละเอียด พึงศึกษาจากพระธัมมสังคณีนั้นเถิด ในที่นี้จะนำมาแสดงเฉพาะบทต้นและบทสุดท้าย พอให้เห็นเป็นตัวอย่าง คือ

กุสลปทนิทเทส

ปุจฉา **กุสลา ธมฺมา กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **กุสลา ธมฺมา จตูหิ ขนฺเธหิ ทฺวีหายตเนหิ ทฺวีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

อรณปทนิทเทส

ปุจฉา **อรณา ธมฺมา กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **อรณา ธมฺมา อสงฺขตํ ขนฺธโต จเปตฺวา ปญฺจหิ ขนฺเธหิ ทฺวาทสหายตเนหิ อฏฺฐารสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **น เกหิจิ ขนฺเธหิ น เกหิจิ อายตเนหิ น กาหิจิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

จบพาหิรมาติกานิทเทส

จบปฐมนยนิทเทส

* * * *

๒. ทุติยนยสงฺคหิเตนอสงฺคหิตปทนิทฺเทส

คาถาแสดงบทที่พระพุทธองค์ทรงแสดงในทุติยนยนิทเทส

ทสายตนา สตฺตรส ธาตุโย
สตฺตินฺทฺริยา อสญฺญีภโว เอกโวการภโว
ปริเทโว สนิทสฺสนสปฺปฏิฆํ อนิทสฺสนํ
ปุนเทว สปฺปฏิฆํ อุปาทาติ ฯ

บทที่พระพุทธองค์ทรงแสดงในทุติยนยนิทเทสนี้ มี ๔๒ บท คือ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๗ (เว้นธัมมธาตุ) รูปอินทรีย์ ๗ มีจักขุนทรีย์เป็นต้น จนถึงปุริสินทรีย์ เป็นที่สุด อสัญญีภพ ๑ เอกโวการภพ ๑ ปริเทวบท ๑ สนิทัสสนสัปปฏิฆบท ๑ อนิทัสสนสัปปฏิฆบท ๑ สนิทัสสนบท ๑ สัปปฏิฆบท ๑ อุปาทาบท ๑ รวม ๔๒ บท

เมื่อพระองค์ทรงแสดงปฐมนยนิทเทสจบลงแล้ว ทรงแสดงทุติยนยนิทเทสต่อไป

ธรรมที่พระองค์ทรงแสดงในทุติยนยนิทเทสเป็นธรรมที่ขันธ์เหมือนกัน แต่อายตนะ ธาตุต่างกัน (สำหรับรูป) หรือเป็นธรรมที่ขันธ์ อายตนะ เหมือนกัน แต่ ธาตุ ต่างกัน (สำหรับจิต)

ทุติยนยนิทเทส มี ๒ อย่าง คือ ๑. อัพภันตรมาติกานิทเทส ๒. พาหิรมาติกานิทเทส

พระองค์ทรงแสดงอัพภันตรมาติกานิทเทสก่อน แล้วทรงแสดงพาหิรมาติกานิทเทสต่อไป

อัพภันตรมาติกานิทเทส

อัพภันตรมาติกานิทเทส มี ๔ อย่าง คือ ๑. อายตนนิทเทส ๒. ธาตุนิทเทส ๓. อินทริยนิทเทส ๔. ปฏิจจสมุปปาทนิทเทส

พระองค์ทรงแสดงอายตนนิทเทสก่อน แล้วทรงแสดงธาตุนิทเทสเป็นต้นต่อไปตามลำดับ

๑. อายตนนิทเทส

อายตนนิทเทสมี ๑๐ อย่างคือ ๑. จักขายตนนิทเทส เป็นต้น จนถึง ๑๐. โผฏ-ฐัพพายตนนิทเทส เป็นที่สุด พระองค์ทรงแสดงจักขายตนนิทเทสก่อน แล้วทรงแสดงโสตายตนนิทเทส เป็นต้นต่อไปตามลำดับ

๑. จักขายตนนิทเทส

ปุจฉา **จกฺขายตเนน เย ธมฺมา ขนฺธสงฺคเหน สงฺคหิตา อายตนสงฺคเหน อสงฺคหิตา ธาตุสงฺคเหน อสงฺคหิตา เต ธมฺมา กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ?**

จักขายตนะ นี้ นับสงเคราะห์รูป ๒๗ (เว้นจักขุปสาท) โดยความเป็นรูปขันธ์ ได้ แต่นับสงเคราะห์โดยความเป็นจักขายตนะ จักขุธาตุ ไม่ได้ รูป ๒๗ เหล่านั้น นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา จตูหิ ขนฺเธหิ ทฺวีหายตเนหิ อฏฺฐหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

รูป ๒๗ เหล่านั้น นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยนามขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ คือ จักขายตนะ มนายตนะ ธาตุ ๘ คือ จักขุธาตุ ๑ วิญญาณธาตุ ๗

ตั้งแต่ (๒) โสตายตนนิทเทส เป็นต้น จนถึง (๙) รสายตนนิทเทส เป็นที่สุด เหมือนกับจักขายตนนิทเทส คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๑๐. โผฏฐัพพายตนนิทเทส

ปุจฉา **โผฏฺฐพฺพายตเนน เย ธมฺมา ขนฺธสงฺคเหน สงฺคหิตา อายตนสงฺคเหน อสงฺคหิตา ธาตุสงฺคเหน อสงฺคหิตา เต ธมฺมา กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ?**

โผฏฐัพพายตนะ นี้ นับสงเคราะห์รูป ๒๕ (เว้นโผฏฐัพพารมณ์) โดยความเป็นรูปขันธ์ ได้ แต่นับสงเคราะห์โดยความเป็นโผฏฐัพพายตนะ โผฏฐัพพธาตุ ไม่ได้ รูป ๒๕ เหล่านั้น นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา จตูหิ ขนฺเธหิ ทฺวีหายตเนหิ อฏฺฐหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

รูป ๒๕ เหล่านั้น นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยนามขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ คือ โผฏฐัพพายตนะ มนายตนะ ธาตุ ๘ คือ โผฏฐัพพธาตุ ๑ วิญญาณธาตุ ๗

จบอายตนนิทเทส

๒. ธาตุนิทเทส

ธาตุนิทเทส มี ๑๗ อย่าง คือ ๑. จักขุธาตุนิทเทส เป็นต้น จนถึง ๑๗. มโน-วิญญาณธาตุนิทเทส เป็นที่สุด

๑. จักขุธาตุนิทเทส

ปุจฉา **จกฺขุธาตุยา เย ธมฺมา ขนฺธสงฺคเหน สงฺคหิตา อายตนสงฺคเหน อสงฺคหิตา ธาตุสงฺคเหน อสงฺคหิตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ อสงฺคหิตา ?**

จักขุธาตุ นี้ นับสงเคราะห์รูป ๒๗ (เว้นจักขุปสาท) โดยความเป็นรูปขันธ์ ได้ แต่นับสงเคราะห์โดยความเป็นจักขายตนะ จักขุธาตุ ไม่ได้ รูป ๒๗ เหล่านั้น นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา จตูหิ ขนฺเธหิ ทฺวีหายตเนหิ อฏฺฐหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

รูป ๒๗ เหล่านั้น นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยนามขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ คือ จักขายตนะ มนายตนะ ธาตุ ๘ คือ จักขุธาตุ ๑ วิญญาณธาตุ ๗

ตั้งแต่ (๒) โสตธาตุนิทเทส เป็นต้น จนถึง (๙) รสธาตุนิทเทส เป็นที่สุด เหมือนกับจักขุธาตุนิทเทส คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๑๐. โผฏฐัพพธาตุนิทเทส

ปุจฉา **โผฏฺฐพฺพธาตุยา เย ธมฺมา ฯลฯ อสงฺคหิตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ อสงฺคหิตา ?**

โผฏฐัพพธาตุ นี้ นับสงเคราะห์รูป ๒๕ (เว้นโผฏฐัพพารมณ์) โดยความเป็นรูปขันธ์ ได้ แต่นับสงเคราะห์โดยความเป็นโผฏฐัพพายตนะ โผฏฐัพพธาตุ ไม่ได้ รูป ๒๕ เหล่านั้น นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา จตูหิ ขนฺเธหิ ทฺวีหายตเนหิ อฏฺฐหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

รูป ๒๕ เหล่านั้น นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยนามขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ คือ โผฏฐัพพายตนะ มนายตนะ ธาตุ ๘ คือ โผฏฐัพพธาตุ ๑ วิญญาณธาตุ ๗

๑๑. จักขุวิญญาณธาตุนิทเทส

ปุจฉา **จกฺขุวิญฺญาณธาตุยา เย ธมฺมา ขนฺธสงฺคเหน สงฺคหิตา อายตนสงฺคเหน สงฺคหิตา ธาตุสงฺคเหน อสงฺคหิตา เต ธมฺมา กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ?**

จักขุวิญญาณธาตุ นี้ นับสงเคราะห์วิญญาณธาตุ ๖ ที่เหลือ โดยความเป็นวิญญาณขันธ์และมนายตนะได้ แต่นับสงเคราะห์โดยความเป็นจักขุวิญญาณธาตุไม่ได้ วิญญาณธาตุ ๖ ที่เหลือเหล่านั้น นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา จตูหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ ทฺวาทสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

วิญญาณธาตุ ๖ ที่เหลือ เหล่านั้น นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๔ (เว้นวิญญาณขันธ์) อายตนะ ๑๑ คือ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธัมมายตนะ ๑ ธาตุ ๑๒ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ จักขุวิญญาณธาตุ ๑ ธัมมธาตุ ๑

ตั้งแต่ (๑๒) โสตวิญญาณธาตุนิทเทส เป็นต้น จนถึง (๑๗) มโนวิญญาณธาตุนิทเทส เป็นที่สุด เหมือนกับจักขุวิญญาณธาตุนิทเทส คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

จบธาตุนิทเทส

๓. อินทริยนิทเทส

อินทริยนิทเทสมี ๗ อย่าง คือ ๑. จักขุนทริยนิทเทส เป็นต้น จนถึง ๗. ปุริสินทริยนิทเทส เป็นที่สุด

๑. จักขุนทริยนิทเทส

ปุจฉา **จกฺขุนฺทฺริเยน เย ธมฺมา ขนฺธสงฺคเหน สงฺคหิตา อายตนสงฺคเหน อสงฺคหิตา ธาตุสงฺคเหน อสงฺคหิตา เต ธมฺมา กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **เต ธมฺมา จตูหิ ขนฺเธหิ ทฺวีหายตเนหิ อฏฺฐหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

ตั้งแต่ (๒) โสตินทริยนิทเทส เป็นต้น จนถึง (๕) กายินทริยนิทเทส เป็นที่สุด เหมือนกับจักขุนทริยนิทเทส คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๖. อิตถินทริยนิทเทส

ปุจฉา **อิตฺถินฺทฺริเยน เย ธมฺมา ฯลฯ อสงฺคหิตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ อสงฺคหิตา ?**

อิตถินทรีย์ นี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ โดยความเป็นรูปขันธ์ ได้ แต่นับ

สงเคราะห์โดยความเป็นธัมมายตนะ ธัมมธาตุ ไม่ได้ โอฬาริกรูป ๑๒ เหล่านั้น นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา จตูหิ ขนฺเธหิ ทฺวีหายตเนหิ อฏฺฐหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

โอฬาริกรูป ๑๒ เหล่านั้น นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยนามขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ คือ มนายตนะ ธัมมายตนะ ธาตุ ๘ คือ วิญญาณธาตุ ๗ ธัมมธาตุ ๑

(๗) ปุริสินทริยนิทเทส เหมือนกับอิตถินทริยนิทเทส คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

จบอินทริยนิทเทส

๔. ปฏิจจสมุปปาทนิทเทส

ปฏิจจสมุปปาทนิทเทส มี ๓ อย่าง คือ ๑. อสัญญีภวนิทเทส ๒. เอกโวการภวนิทเทส ๓. ปริเทวนิทเทส

๑. อสัญญีภวนิทเทส

ปุจฉา **อสญฺญีภเวน เย ธมฺมา ฯลฯ อสงฺคหิตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ อสงฺคหิตา ?**

อสัญญีภวะ นี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๑ (เว้นรูปารมณ์) โดยความเป็นรูปขันธ์ได้ แต่นับสงเคราะห์โดยความเป็นรูปายตนะ ธัมมายตนะ รูปธาตุ ธัมมธาตุ ไม่ได้ โอฬาริกรูป ๑๑ เหล่านั้น นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา จตูหิ ขนฺเธหิ ตีหายตเนหิ นวหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

โอฬาริกรูป ๑๑ เหล่านั้น นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยนามขันธ์ ๔ อายตนะ ๓ คือ รูปายตนะ มนายตนะ ธัมมายตนะ ธาตุ ๙ คือ รูปธาตุ ๑ วิญญาณธาตุ ๗ ธัมมธาตุ ๑

(๒) เอกโวการภวนิทเทส เหมือนกับอสัญญีภวนิทเทส คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๓. ปริเทวนิทเทส

ปุจฉา **ปริเทเวน เย ธมฺมา ฯลฯ อสงฺคหิตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ อสงฺคหิตา ?**

ปริเทวะ นี้ นับสงเคราะห์รูป ๒๗ (เว้นสัททารมณ์) โดยความเป็นรูปขันธ์ ได้ แต่นับสงเคราะห์โดยความเป็นสัททายตนะ สัททธาตุ ไม่ได้ รูป ๒๗ เหล่านั้น นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา จตูหิ ขนฺเธหิ ทฺวีหายตเนหิ อฏฺฐหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

รูป ๒๗ เหล่านั้น นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยนามขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ คือ สัททายตนะ มนายตนะ ธาตุ ๘ คือ สัททธาตุ ๑ วิญญาณธาตุ ๗

จบปฏิจจสมุปปาทนิทเทส

จบอัพภันตรมาติกานิทเทส

* * * *

พาหิรมาติกานิทเทส

พาหิรมาติกานิทเทส มี ๒ อย่าง คือ ๑. ติกมาติกานิทเทส ๒. ทุกมาติกานิทเทส

ติกมาติกานิทเทส

ติกมาติกานิทเทสมี ๒ บท คือ ๑. สนิทัสสนสัปปฏิฆปทนิทเทส ๒. อนิทัสสนสัปปฏิฆปทนิทเทส

๑. สนิทัสสนสัปปฏิฆปทนิทเทส

ปุจฉา **สนิทสฺสนสปฺปฏิฆหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ อสงฺคหิตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ อสงฺคหิตา ?**

สนิทัสสนสัปปฏิฆธรรม เหล่านี้ นับสงเคราะห์รูป ๒๗ (เว้นรูปารมณ์) โดยความเป็นรูปขันธ์ ได้ แต่นับสงเคราะห์โดยความเป็นรูปายตนะ รูปธาตุ ไม่ได้ รูป ๒๗ เหล่านั้น นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา จตูหิ ขนฺเธหิ ทฺวีหายตเนหิ อฏฺฐหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

รูป ๒๗ เหล่านั้น นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยนามขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ คือ รูปายตนะ มนายตนะ ธาตุ ๘ คือ รูปธาตุ ๑ วิญญาณธาตุ ๗

๒. อนิทัสสนสัปปฏิฆปทนิทเทส

ปุจฉา **อนิทสฺสนสปฺปฏิฆหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ อสงฺคหิตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ อสงฺคหิตา ?**

อนิทัสสนสัปปฏิฆธรรม เหล่านี้ นับสงเคราะห์รูปารมณ์และสุขุมรูป ๑๖ โดยความเป็นรูปขันธ์ ได้ แต่นับสงเคราะห์โดยความเป็นโอฬาริกายตนะ ๙ (เว้นรูปายตนะ) โอฬาริกธาตุ ๙ (เว้นรูปธาตุ) ไม่ได้ รูปารมณ์และสุขุมรูป ๑๖ เหล่านั้น นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา จตูหิ ขนฺเธหิ ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

รูปารมณ์และสุขุมรูป ๑๖ เหล่านั้น นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยนามขันธ์ ๔ อายตนะ ๑๐ คือ โอฬาริกายตนะ ๙ มนายตนะ ๑ ธาตุ ๑๖ คือ โอฬาริกธาตุ ๙ วิญญาณธาตุ ๗ (เว้นรูปายตนะ รูปธาตุ)

จบติกมาติกานิทเทส

ทุกมาติกานิทเทส

ทุกมาติกานิทเทส มี ๓ บท คือ ๑. สนิทัสสนปทนิทเทส ๒. สัปปฏิฆปทนิทเทส ๓. อุปาทาปทนิทเทส

๑. สนิทัสสนปทนิทเทส

ปุจฉา **สนิทสฺสเนหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ อสงฺคหิตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ อสงฺคหิตา ?**

สนิทัสสนธรรม เหล่านี้ นับสงเคราะห์รูป ๒๗ (เว้นรูปารมณ์) โดยความเป็นรูปขันธ์ ได้ แต่นับสงเคราะห์โดยความเป็นรูปายตนะ รูปธาตุ ไม่ได้ รูป ๒๗ เหล่านั้น นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา จตูหิ ขนฺเธหิ ทฺวีหายตเนหิ อฏฺฐหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

รูป ๒๗ เหล่านั้น นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยนามขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ คือ รูปายตนะ มนายตนะ ธาตุ ๘ คือ รูปธาตุ ๑ วิญญาณธาตุ ๗

๒. สัปปฏิฆปทนิทเทส

ปุจฉา **สปฺปฏิเฆหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ อสงฺคหิตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ อสงฺคหิตา ?**

สัปปฏิฆธรรม เหล่านี้ นับสงเคราะห์สุขุมรูป ๑๖ โดยความเป็นรูปขันธ์ ได้ แต่นับ

สงเคราะห์โดยความเป็นโอฬาริกายตนะ ๑๐ โอฬาริกธาตุ ๑๐ ไม่ได้ สุขุมรูป ๑๖ เหล่านั้น นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา จตูหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ สตฺตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

สุขุมรูป ๑๖ เหล่านั้น นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยนามขันธ์ ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗ (เว้นธัมมายตนะ ธัมมธาตุ)

๓. อุปาทาปทนิทเทส

ปุจฉา **อุปาทาธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ อสงฺคหิตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ อสงฺคหิตา ?**

อุปาทายรูป ๒๔ เหล่านี้ นับสงเคราะห์ ปถวี เตโช วาโย โดยความเป็นรูปขันธ์ ได้ แต่นับสงเคราะห์โดยความเป็นโอฬาริกายตนะ ๙ ธัมมายตนะ ๑ โอฬาริกธาตุ ๙ ธัมมธาตุ ๑ (เว้นโผฏฐัพพายตนะ โผฏฐัพพธาตุ) ไม่ได้ ปถวี เตโช วาโย เหล่านั้น นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา จตูหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ สตฺตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

ปถวี เตโช วาโย เหล่านั้น นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยนามขันธ์ ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๗ (เว้นโผฏฐัพพายตนะ โผฏฐัพพธาตุ)

จบทุกมาติกานิทเทส

จบพาหิรมาติกานิทเทส

จบทุติยนยนิทเทส

* * * *

๓. ตติยนยอสงฺคหิเตนสงฺคหิตปทนิทฺเทส

คาถาแสดงบทที่พระพุทธองค์ทรงแสดงในตติยนยนิทเทส

(๑) ตโย ขนฺธา ตถา สจฺจา อินฺทฺริยานิ จ โสฬส
ปทานิ ปจฺจยากาเร จุทฺทสูปริ จุทฺทส ฯ
(๒) สมติํส ปทา โหนฺติ โคจฺฉเกสุ ทสสฺวถ
ทุเว จูฬนฺตรทุกา อฏฺฐ โหนฺติ มหนฺตราติ ฯ

(๑) นักศึกษาทั้งหลายพึงทราบบทที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงใน ตติยนย-นิทเทส ดังนี้ คือ เจตสิกขันธ์ ๓ สัจจะ ๓ คือ สมุทยสัจจะ นิโรธสัจจะ มัคคสัจจะ อินทรีย์ ๑๖ (เว้นปสาทอินทรีย์ ๕ มนินทรีย์ ๑) ปฏิจจสมุปบาท ๑๔ บท (เว้นวิญญาณ นามรูป สฬายตนะ อุปปัตติภวะ ปริเทวะ) บทที่ต่อจากปฏิจจสมุปบาท ๑๔ บท (เว้นอิทธิบาท จิต)

(๒) บท ๓๐ บทที่อยู่ในโคจฉก ๑๐ อัปปัจจยบท อสังขตบท ที่อยู่ในจูฬันตรทุกบท ๘ บท ที่อยู่ในมหันตรทุก รวม ๙๐ บท

เมื่อพระองค์ทรงแสดงทุติยนยนิทเทสจบลงแล้ว ทรงแสดงตติยนยนิทเทสต่อไป

ธรรมที่พระองค์ทรงแสดงในตติยนยนิทเทส เป็นธรรมที่ขันธ์ต่างกัน อายตนะ และธาตุเหมือนกัน

ตติยนยนิทเทส มี ๒ อย่าง คือ ๑. อัพภันตรมาติกานิทเทส ๒. พาหิรมาติกานิทเทส

พระองค์ทรงแสดงอัพภันตรมาติกานิทเทสก่อน แล้วทรงแสดงพาหิรมาติกานิทเทสต่อไป

อัพภันตรมาติกานิทเทส

อัพภันตรมาติกานิทเทส มี ๒ อย่าง คือ ๑. ขันธานิทเทส ๒. ผัสสสัตตกรา-สีนิทเทส

พระองค์ทรงแสดงขันธานิทเทสก่อน แล้วทรงแสดงผัสสสัตตกราสีนิทเทสต่อไป

ขันธานิทเทส

ขันธานิทเทส มี ๑๒ อย่าง คือ ๑. ขันธนิทเทส ๒. สัจจนิทเทส ๓. อินทริยนิทเทส ๔. ปฏิจจสมุปปาทนิทเทส ๕. สติปัฏฐานนิทเทส ๖. สัมมัปปธานนิทเทส ๗. ฌานนิทเทส

๘. อัปปมัญญานิทเทส ๙. ปัญจินทริยนิทเทส ๑๐. พลนิทเทส ๑๑. โพชฌังคนิทเทส ๑๒. มัคคังคนิทเทส

พระองค์ทรงแสดงขันธนิทเทสก่อน แล้วทรงแสดงสัจจนิทเทสเป็นต้นต่อไปตามลำดับ

๑. ขันธนิทเทส

ขันธนิทเทส มี ๓ อย่าง คือ ๑. เวทนากขันธนิทเทส ๒. สัญญากขันธนิทเทส ๓. สังขารักขันธนิทเทส

พระองค์ทรงแสดงเวทนากขันธนิทเทสก่อน แล้วทรงแสดงสัญญากขันธนิทเทสเป็นต้นต่อไปตามลำดับ

๑. เวทนากขันธนิทเทส

ปุจฉา **เวทนากฺขนฺเธน เย ธมฺมา ขนฺธสงฺคเหน อสงฺคหิตา อายตนสงฺคเหน สงฺคหิตา ธาตุสงฺคเหน สงฺคหิตา เต ธมฺมา กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

เวทนาขันธ์ นี้ นับสงเคราะห์ สัญญา สังขาร สุขุมรูป นิพพาน โดยความเป็นเวทนาขันธ์ ไม่ได้ แต่นับสงเคราะห์โดยความเป็นธัมมายตนะ ธัมมธาตุ ได้ สัญญา สังขาร สุขุมรูป นิพพาน เหล่านั้น นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา อสงฺขตํ ขนฺธโต ฯเปตฺวา ตีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิตา ฯ**

สัญญา สังขาร สุขุมรูป นิพพาน เหล่านั้น ยกเว้นนิพพานที่นับสงเคราะห์โดยความเป็นขันธ์เสียแล้ว นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๓ คือ รูปขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑

(๒) สัญญากขันธนิทเทส และ (๓) สังขารักขันธนิทเทส เหมือนกับเวทนากขันธนิทเทส คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

จบขันธนิทเทส

๒. สัจจนิทเทส

สัจจนิทเทส มี ๓ อย่าง คือ ๑. สมุทยสัจจนิทเทส ๒. นิโรธสัจจนิทเทส ๓. มัคคสัจจนิทเทส

พระองค์ทรงแสดงสมุทยสัจจนิทเทสก่อน แล้วทรงแสดงนิโรธสัจจนิทเทส เป็นต้น ต่อไปตามลำดับ

๑. สมุทยสัจจนิทเทส

ปุจฉา **สมุทยสจฺเจน เย ธมฺมา ขนฺธสงฺคเหน อสงฺคหิตา อายตนสงฺคเหน สงฺคหิตา ธาตุสงฺคเหน สงฺคหิตา เต ธมฺมา กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

สมุทยสัจจะ นี้ นับสงเคราะห์เวทนา สัญญา สุขุมรูป นิพพาน โดยความเป็นสังขารขันธ์ ไม่ได้ แต่นับสงเคราะห์โดยความเป็นธัมมายตนะ ธัมมธาตุ ได้ เวทนา สัญญา สุขุมรูป นิพพาน เหล่านั้น นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา อสงฺขตํ ขนฺธโต จเปตฺวา ตีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิตา ฯ**

เวทนา สัญญา สุขุมรูป นิพพาน เหล่านั้น ยกเว้นนิพพานที่นับสงเคราะห์โดยความเป็นขันธ์เสียแล้ว นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๓ คือ รูปขันธ์ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑

๒. นิโรธสัจจนิทเทส

ปุจฉา **นิโรธสจฺเจน เย ธมฺมา ขนฺธสงฺคเหน อสงฺคหิตา อายตนสงฺคเหน สงฺคหิตา ธาตุสงฺคเหน สงฺคหิตา เต ธมฺมา กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

นิโรธสัจจะ นี้ นับสงเคราะห์เวทนา สัญญา สังขาร สุขุมรูป โดยความเป็นขันธ์ ไม่ได้ แต่นับสงเคราะห์โดยความเป็นธัมมายตนะ ธัมมธาตุ ได้ เวทนา สัญญา สังขาร สุขุมรูป เหล่านั้น นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา จตูหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิตา ฯ**

เวทนา สัญญา สังขาร สุขุมรูป เหล่านั้น นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๔ (เว้นวิญญาณขันธ์) ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑

๓. มัคคสัจจนิทเทส

ปุจฉา **มคฺคสจฺเจน เย ธมฺมา ขนฺธสงฺคเหน อสงฺคหิตา อายตนสงฺคเหน สงฺคหิตา ธาตุสงฺคเหน สงฺคหิตา เต ธมฺมา กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **เต ธมฺมา อสงฺขตํ ขนฺธโต จเปตฺวา ตีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิตา ฯ**

(คำแปลเหมือนสมุทยสัจจนิทเทส)

จบสัจจนิทเทส

๓. อินทริยนิทเทส

อินทริยนิทเทส มี ๑๖ อย่าง คือ ๑. อิตถินทริยนิทเทส เป็นต้น จนถึง ๑๖. อัญญาตาวินทริยนิทเทส เป็นที่สุด (เว้นปสาทอินทรีย์ ๕ มนินทรีย์ ๑)

๑. อิตถินทริยนิทเทส

ปุจฉา **อิตฺถินฺทฺริเยน เย ธมฺมา ขนฺธสงฺคเหน อสงฺคหิตา อายตนสงฺคเหน สงฺคหิตา ธาตุสงฺคเหน สงฺคหิตา เต ธมฺมา กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

อิตถินทรีย์ นี้ นับสงเคราะห์ เวทนา สัญญา สังขาร นิพพาน โดยความเป็นรูปขันธ์ ไม่ได้ แต่นับสงเคราะห์โดยความเป็นธัมมายตนะ ธัมมธาตุ ได้ เวทนา สัญญา สังขาร นิพพาน เหล่านั้น นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา อสงฺขตํ ขนฺธโต จเปตฺวา ตีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิตา ฯ**

เวทนา สัญญา สังขาร นิพพาน เหล่านั้น ยกเว้นนิพพานที่นับสงเคราะห์โดยความเป็นขันธ์เสียแล้ว นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๓ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์

สังขารขันธ์ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑

(๒) ปุริสินทริยนิทเทส เหมือนกับอิตถินทริยนิทเทส คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๓. ชีวิตินทริยนิทเทส

ปุจฉา **ชีวิตินฺทฺริเยน เย ธมฺมา ขนฺธสงฺคเหน อสงฺคหิตา อายตนสงฺคเหน สงฺคหิตา ธาตุสงฺคเหน สงฺคหิตา เต ธมฺมา กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

ชีวิตินทรีย์ นี้ นับสงเคราะห์เวทนา สัญญา นิพพาน โดยความเป็นรูปขันธ์และสังขารขันธ์ ไม่ได้ แต่นับสงเคราะห์โดยความเป็นธัมมายตนะ ธัมมธาตุ ได้ เวทนา สัญญา นิพพาน เหล่านั้น นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา อสงฺขตํ ขนฺธโต ฐเปตฺวา ทฺวีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิตา ฯ**

เวทนา สัญญา นิพพาน เหล่านั้น ยกเว้นนิพพานที่นับสงเคราะห์โดยความเป็นขันธ์เสียแล้ว นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๒ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑

ตั้งแต่ (๔) สุขินทริยนิทเทส เป็นต้น จนถึง (๘) อุเปกขินทริยนิทเทส เป็นที่สุด เหมือนกับเวทนากขันธนิทเทส

และตั้งแต่ (๙) สัทธินทริยนิทเทส เป็นต้น จนถึง (๑๖) อัญญาตาวินทริยนิทเทส เป็นที่สุด เหมือนกับสมุทยสัจจนิทเทส คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

จบอินทริยนิทเทส

๔. ปฏิจจสมุปปาทนิทเทส

ปฏิจจสมุปปาทนิทเทส มี ๑๔ อย่าง คือ ๑. อวิชชานิทเทส เป็นต้น จนถึง ๑๔. อุปายาสนิทเทส เป็นที่สุด (เว้นวิญญาณ นามรูป สฬายตนะ อุปปัตติภวะ ปริเทวะ)

พระองค์ทรงแสดงอวิชชานิทเทสก่อน แล้วทรงแสดงสังขารนิทเทสเป็นต้นต่อไปตามลำดับ

๑. อวิชชานิทเทส

ปุจฉา **อวิชฺชาย เย ธมฺมา ขนฺธสงฺคเหน อสงฺคหิตา อายตนสงฺคเหน สงฺคหิตา ธาตุสงฺคเหน สงฺคหิตา เต ธมฺมา กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

อวิชชา นี้ นับสงเคราะห์เวทนา สัญญา สุขุมรูป นิพพาน โดยความเป็นสังขารขันธ์ ไม่ได้ แต่นับสงเคราะห์โดยความเป็นธัมมายตนะ ธัมมธาตุ ได้ เวทนา สัญญา สุขุมรูป นิพพาน เหล่านั้น นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา อสงฺขตำ ขนฺธโต จเปตฺวา ตีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิตา ฯ**

เวทนา สัญญา สุขุมรูป นิพพาน เหล่านั้น ยกเว้นนิพพานที่นับสงเคราะห์โดยความเป็นขันธ์เสียแล้ว นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๓ คือ รูปขันธ์ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑

(๒) สังขารนิทเทส และ (๓) ผัสสนิทเทส เหมือนกับอวิชชานิทเทส คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๔. เวทนานิทเทส

ปุจฉา **ผสฺสปจฺจยา เวทนาย เย ธมฺมา ขนฺธสงฺคเหน อสงฺคหิตา อายตนสงฺคเหน สงฺคหิตา ธาตุสงฺคเหน สงฺคหิตา เต ธมฺมา กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

เวทนาที่เกิดขึ้นโดยอาศัยผัสสะเป็นเหตุ นี้ นับสงเคราะห์ สัญญา สังขาร สุขุมรูป นิพพาน โดยความเป็นเวทนาขันธ์ ไม่ได้ แต่นับสงเคราะห์โดยความเป็นธัมมายตนะ ธัมมธาตุ ได้ สัญญา สังขาร สุขุมรูป นิพพาน เหล่านั้น นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา อสงฺขตำ ขนฺธโต จเปตฺวา ตีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิตา ฯ**

สัญญา สังขาร สุขุมรูป นิพพาน เหล่านั้น ยกเว้นนิพพานที่นับสงเคราะห์โดยความเป็นขันธ์เสียแล้ว นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๓ คือ รูปขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑

(๕) ตัณหานิทเทส (๖) อุปาทานนิทเทส และ (๗) กัมมภวนิทเทส ทั้ง ๓ บทนี้เหมือนกับอวิชชานิทเทส คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๘. ชาตินิทเทส

ปุจฉา **ชาติยา เย ธมฺมา ขนฺธสงฺคเหน อสงฺคหิตา อายตนสงฺคเหน สงฺคหิตา ธาตุ-สงฺคเหน สงฺคหิตา เต ธมฺมา กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

ชาติ นี้ นับสงเคราะห์ เวทนา สัญญา นิพพาน โดยความเป็นรูปขันธ์ สังขารขันธ์ ไม่ได้ แต่นับสงเคราะห์โดยความเป็นธัมมายตนะ ธัมมธาตุ ได้ เวทนา สัญญา นิพพาน เหล่านั้น นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา อสงฺขตํ ขนฺธโต จเปตฺวา ทฺวีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิตา ฯ**

เวทนา สัญญา นิพพาน เหล่านั้น ยกเว้นนิพพานที่นับสงเคราะห์โดยความเป็นขันธ์เสียแล้ว นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๒ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑

(๙) ชรานิทเทส และ (๑๐) มรณนิทเทส ทั้ง ๒ บทนี้เหมือนกับชาตินิทเทส

(๑๑) โสกนิทเทส (๑๒) ทุกขนิทเทส (๑๓) โทมนัสสนิทเทส ทั้ง ๓ บทนี้ เหมือนกับเวทนานิทเทส (๑๔) อุปายาสนิทเทส เหมือนกับอวิชชานิทเทส คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

จบปฏิจจสมุปปาทนิทเทส

* * * *

๕. สติปัฏฐานนิทเทส

ปุจฉา **สติปฏฺฐาเนน เย ธมฺมา ขนฺธสงฺคเหน อสงฺคหิตา อายตนสงฺคเหน สงฺคหิตา ธาตุสงฺคเหน สงฺคหิตา เต ธมฺมา กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **เต ธมฺมา อสงฺขตํ ขนฺธโต จเปตฺวา ตีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิตา ฯ**

๖. สัมมัปปธานนิทเทส

ปุจฉา **สมฺมปฺปธาเนน เย ธมฺมา ขนฺธสงฺคเหน อสงฺคหิตา อายตนสงฺคเหน สงฺคหิตา ธาตุสงฺคเหน สงฺคหิตา เต ธมฺมา กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **เต ธมฺมา อสงฺขตํ ขนฺธโต จเปตฺวา ตีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิตา ฯ**

๗. ฌานนิทเทส

ปุจฉา **ฌาเนน เย ธมฺมา ขนฺธสงฺคเหน อสงฺคหิตา อายตนสงฺคเหน สงฺคหิตา ธาตุสงฺคเหน สงฺคหิตา เต ธมฺมา กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

ฌาน นี้ นับสงเคราะห์ สัญญา สุขุมรูป นิพพาน โดยความเป็นเวทนาขันธ์ สังขารขันธ์ ไม่ได้ แต่นับสงเคราะห์โดยความเป็นธัมมายตนะ ธัมมธาตุ ได้ สัญญา สุขุมรูป นิพพาน เหล่านั้น นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา อสงฺขตํ ขนฺธโต จเปตฺวา ทฺวีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิตา ฯ**

สัญญา สุขุมรูป นิพพาน เหล่านั้น ยกเว้นนิพพานที่นับสงเคราะห์โดยความเป็นขันธ์เสียแล้ว นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๒ คือ รูปขันธ์ สัญญาขันธ์ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑

ตั้งแต่ (๘) อัปปมัญญานิทเทส เป็นต้น จนถึง (๑๒) มัคคังคนิทเทส เป็นที่สุด เหมือนกับอวิชชานิทเทส คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

จบขันธานิทเทส

* * * *

ผัสสสัตตกราสีนิทเทส

ผัสสสัตตกราสีนิทเทส มี ๖ อย่าง คือ ๑. ผัสสนิทเทส เป็นต้น จนถึง (๖) มนสิการนิทเทส เป็นที่สุด (เว้นจิต)

พระองค์ทรงแสดงผัสสนิทเทสก่อน แล้วทรงแสดงเวทนานิทเทสเป็นต้น ต่อไปตามลำดับ

องค์ธรรมของ (๑) ผัสสนิทเทส เป็นต้น จนถึง (๖) มนสิการนิทเทส เป็นที่สุดนี้ ได้แก่ สังขารขันธ์บ้าง เวทนาขันธ์บ้าง สัญญาขันธ์บ้าง ฉะนั้นวิสัชนาของบทเหล่านี้ก็เหมือนกับเวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์

ปุจฉา **ผสฺเสน เย ธมฺมา เวทนาย เย ธมฺมา สญฺญาย เย ธมฺมา เจตนาย เย ธมฺมา อธิโมกฺเขน เย ธมฺมา มนสิกาเรน เย ธมฺมา ขนฺธสงฺคเหน อสงฺคหิตา อายตนสงฺคเหน สงฺคหิตา ธาตุสงฺคเหน สงฺคหิตา เต ธมฺมา กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **เต ธมฺมา อสงฺขตํ ขนฺธโต จเปตฺวา ตีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิตา ฯ**

จบผัสสสัตตกราสีนิทเทส

จบอัพภันตรมาติกานิทเทส

* * * *

พาหิรมาติกานิทเทส

ในพาหิรมาติกานิทเทสนี้มีแต่ทุกมาติกานิทเทสพวกเดียว

ทุกมาติกานิทเทส มี ๑๒ อย่าง คือ ๑. เหตุโคจฉกนิทเทส ๒. จูฬันตรทุกนิทเทส ๓. อาสวโคจฉกนิทเทส ๔. สัญโญชนโคจฉกนิทเทส ๕. คันถโคจฉกนิทเทส ๖. โอฆโคจฉก-นิทเทส ๗. โยคโคจฉกนิทเทส ๘. นีวรณโคจฉกนิทเทส ๙. ปรามาสโคจฉกนิทเทส ๑๐. มหันตรทุกนิทเทส ๑๑. อุปาทานโคจฉกนิทเทส ๑๒. กิเลสโคจฉกนิทเทส

พระองค์ทรงแสดงเหตุโคจฉกนิทเทสก่อน แล้วทรงแสดงจูฬันตรทุกนิทเทสเป็นต้น ต่อไปตามลำดับ

เหตุโคจฉกนิทเทสแสดง ๓ บท คือ

๑. เหตุปทนิทเทส

ปุจฉา **เหตูหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นเหตุ เหล่านี้ ฯลฯ

๒. เหตุสเหตุกปทนิทเทส

ปุจฉา **เหตูหิ เจว สเหตุเกหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นเหตุ และที่มีเหตุประกอบ เหล่านี้ ฯลฯ

๓. เหตุเหตุสัมปยุตตปทนิทเทส

ปุจฉา **เหตูหิ เจว เหตุสมฺปยุตฺเตหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ขนฺธสงฺคเหน อสงฺคหิตา อายตนสงฺคเหน สงฺคหิตา ธาตุสงฺคเหน สงฺคหิตา เต ธมฺมา กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นเหตุ และที่ประกอบด้วยเหตุ เหล่านี้ นับสงเคราะห์เวทนา สัญญา สุขุมรูป นิพพาน โดยความเป็นสังขารขันธ์ ไม่ได้ แต่นับสงเคราะห์โดยความเป็นธัมมายตนะ ธัมมธาตุ ได้ เวทนา สัญญา สุขุมรูป นิพพาน เหล่านั้น นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา อสงฺขตํ ขนฺธโต ฯเปตฺวา ตีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิตา ฯ**

เวทนา สัญญา สุขุมรูป นิพพาน เหล่านั้น ยกเว้นนิพพานที่นับสงเคราะห์โดยความเป็นขันธ์เสียแล้ว นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๓ คือ รูปขันธ์ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑

จูฬันตรทุกนิทเทสแสดง ๒ บท คือ

๑. อัปปัจจยปทนิทเทส

ปุจฉา **อปฺปจฺจเยหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ไม่มีปัจจัย ๔ เหล่านี้ ฯลฯ

๒. อสังขตปทนิทเทส

ปุจฉา **อสงฺขเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ไม่ถูกปรุงแต่งด้วยปัจจัย ๔ เหล่านี้ ฯลฯ

อาสวโคจฉกนิทเทสแสดง ๓ บท คือ

๑. อาสวปทนิทเทส

ปุจฉา **อาสเวหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นอาสวะ เหล่านี้ ฯลฯ

๒. อาสวสาสวปทนิทเทส

ปุจฉา **อาสเวหิ เจว สาสเวหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นอาสวะและเป็นอารมณ์ของอาสวะ เหล่านี้ ฯลฯ

๓. อาสวอาสวสัมปยุตตปทนิทเทส

ปุจฉา **อาสเวหิ เจว อาสวสมฺปยุตฺเตหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นอาสวะ และประกอบด้วยอาสวะ เหล่านี้ ฯลฯ

สัญโญชนโคจฉกนิทเทสแสดง ๓ บท คือ

๑. สัญโญชนปทนิทเทส

ปุจฉา **สญฺโญชเนหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นสัญโญชน์ เหล่านี้ ฯลฯ

๒. สัญโญชนสัญโญชนียปทนิทเทส

ปุจฉา **สญฺโญชเนหิ เจว สญฺโญชนิเยหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นสัญโญชน์ และเป็นอารมณ์ของสัญโญชน์ เหล่านี้ ฯลฯ

๓. สัญโญชนสัญโญชนสัมปยุตตปทนิทเทส

ปุจฉา **สญฺโญชเนหิ เจว สญฺโญชนสมฺปยุตฺเตหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นสัญโญชน์ และประกอบด้วยสัญโญชน์ เหล่านี้ ฯลฯ

คันถโคจฉกนิทเทสแสดง ๓ บท คือ

๑. คันถปทนิทเทส

ปุจฉา **คนฺเถหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นคันถะ เหล่านี้ ฯลฯ

๒. คันถคันถนิยปทนิทเทส

ปุจฉา **คนฺเถหิ เจว คนฺถนิเยหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นคันถะ และเป็นอารมณ์ของคันถะ เหล่านี้ ฯลฯ

๓. คันถคันถสัมปยุตตปทนิทเทส

ปุจฉา **คนฺเถหิ เจว คนฺถสมฺปยุตฺเตหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นคันถะ และประกอบด้วยคันถะ เหล่านี้ ฯลฯ

โอฆโคจฉกนิทเทสแสดง ๓ บท คือ

๑. โอฆปทนิทเทส

ปุจฉา **โอเฆหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นโอฆะ เหล่านี้ ฯลฯ

๒. โอฆโอฆนิยปทนิทเทส

ปุจฉา **โอเฆหิ เจว โอฆนิเยหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นโอฆะ และเป็นอารมณ์ของโอฆะ เหล่านี้ ฯลฯ

๓. โอฆโอฆสัมปยุตตปทนิทเทส

ปุจฉา **โอเฆหิ เจว โอฆสมฺปยุตฺเตหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นโอฆะ และประกอบด้วยโอฆะ เหล่านี้ ฯลฯ

โยคโคจฉกนิทเทสแสดง ๓ บท คือ

๑. โยคปทนิทเทส

ปุจฉา **โยเคหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นโยคะ เหล่านี้ ฯลฯ

๒. โยคโยคนิยปทนิทเทส

ปุจฉา **โยเคหิ เจว โยคนิเยหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นโยคะ และเป็นอารมณ์ของโยคะ เหล่านี้ ฯลฯ

๓. โยคโยคสัมปยุตตปทนิทเทส

ปุจฉา **โยเคหิ เจว โยคสมฺปยุตฺเตหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นโยคะ และประกอบด้วยโยคะ เหล่านี้ ฯลฯ

นีวรณโคจฉกนิทเทสแสดง ๓ บท คือ

๑. นีวรณปทนิทเทส

ปุจฉา **นีวรเณหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นนิวรณ์ เหล่านี้ ฯลฯ

๒. นีวรณนีวรณิยปทนิทเทส

ปุจฉา **นีวรเณหิ เจว นีวรณิเยหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นนิวรณ์ และเป็นอารมณ์ของนิวรณ์ เหล่านี้ ฯลฯ

๓. นีวรณนีวรณสัมปยุตตปทนิทเทส

ปุจฉา **นีวรเณหิ เจว นีวรณสมฺปยุตฺเตหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นนิวรณ์ และประกอบด้วยนิวรณ์ เหล่านี้ ฯลฯ

ปรามาสโคจฉกนิทเทสแสดง ๒ บท คือ

๑. ปรามาสปทนิทเทส

ปุจฉา **ปรามาเสหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นปรามาส เหล่านี้ ฯลฯ

๒. ปรามาสปรามัฏฐปทนิทเทส

ปุจฉา **ปรามาเสหิ เจว ปรามฏฺเฐหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นปรามาสและเป็นอารมณ์ของปรามาส เหล่านี้ ฯลฯ

มหันตรทุกปทนิทเทสแสดง ๘ บท คือ

๑. เจตสิกปทนิทเทส

ปุจฉา **เจตสิเกหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นเจตสิก เหล่านี้ ฯลฯ

๒. จิตตสัมปยุตตปทนิทเทส

ปุจฉา **จิตฺตสมฺปยุตฺเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับจิต เหล่านี้ ฯลฯ

๓. จิตตสังสัฏฐปทนิทเทส

ปุจฉา **จิตฺตสํสฏฺเฐหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เจือด้วยจิต เหล่านี้ ฯลฯ

๔. จิตตสหภุปทนิทเทส

ปุจฉา **จิตฺตสหภูหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เกิดพร้อมกับจิต เหล่านี้ ฯลฯ

๕. จิตตานุปริวัตติปทนิทเทส

ปุจฉา **จิตฺตานุปริวตฺตีหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เกิดขึ้นเป็นไปตามกระแสจิต เหล่านี้ ฯลฯ

๖. จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานปทนิทเทส

ปุจฉา **จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาเนหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เจือด้วยจิต และมีจิตเป็นสมุฏฐาน เหล่านี้ ฯลฯ

๗. จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานสหภุปทนิทเทส

ปุจฉา **จิตฺตสංสฏฺฐสมุฏฺฐานสหภูหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เจือด้วยจิต มีจิตเป็นสมุฏฐาน และเกิดพร้อมกับจิต เหล่านี้ ฯลฯ

๘. จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานานุปริวัตติปทนิทเทส

ปุจฉา **จิตฺตสංสฏฺฐสมุฏฺฐานานุปริวตฺตีหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เจือด้วยจิต มีจิตเป็นสมุฏฐาน และเป็นไปตามกระแสจิต เหล่านี้ ฯลฯ

อุปาทานโคจฉกนิทเทสแสดง ๓ คือ

๑. อุปาทานปทนิทเทส

ปุจฉา **อุปาทาเนหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นอุปาทาน เหล่านี้ ฯลฯ

๒. อุปาทานอุปาทานิยปทนิทเทส

ปุจฉา **อุปาทาเนหิ เจว อุปาทานิเยหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นอุปาทาน และเป็นอารมณ์ของอุปาทาน เหล่านี้ ฯลฯ

๓. อุปาทานอุปาทานสัมปยุตตปทนิทเทส

ปุจฉา **อุปาทาเนหิ เจว อุปาทานสมฺปยุตฺเตหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นอุปาทาน และประกอบด้วยอุปาทาน เหล่านี้ ฯลฯ

กิเลสโคจฉกนิทเทสแสดง ๔ บท คือ

๑. กิเลสปทนิทเทส

ปุจฉา **กิเลเสหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นกิเลส เหล่านี้ ฯลฯ

๒. กิเลสสังกิเลสิกปทนิทเทส

ปุจฉา **กิเลเสหิ เจว สงฺกิเลสิเกหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นกิเลส และเป็นอารมณ์ของกิเลส เหล่านี้ ฯลฯ

๓. กิเลสสังกิลิฏฐปทนิทเทส

ปุจฉา **กิเลเสหิ เจว สงฺกิลิฏฺเฐหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นกิเลส และเร่าร้อน เหล่านี้ ฯลฯ

๔. กิเลสกิเลสสัมปยุตตปทนิทเทส

ปุจฉา **กิเลเสหิ เจว กิเลสสมฺปยุตฺเตหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นกิเลส และประกอบด้วยกิเลส เหล่านี้ ฯลฯ

จบพาหิรมาติกานิทเทส

จบตติยนยนิทเทส

* * * *

๔. จตุตฺถนยสงฺคหิเตนสงฺคหิตปทนิทฺเทส

คาถาแสดงบทที่พระพุทธองค์ทรงแสดงในจตุตถนยนิทเทส

เทฺว สจฺจา ปนฺนรสินฺทฺริยา เอกาทส ปฏิจฺจสมุปฺปาทา
อุทฺธ์ ปุน เอกาทส โคจฺฉกปทเมตฺถ ติ์สวิธ์

พระพุทธองค์ทรงแสดงบทที่อยู่ในจตุตถนยนิทเทสนี้มี ๖๙ บท คือ สัจจะ ๒ (เว้นทุกขสัจจะ นิโรธสัจจะ) อินทรีย์ ๑๕ (เว้นปสาทอินทรีย์ ๕ ชีวิตินทรีย์ ๑ มนินทรีย์ ๑) ปฏิจจสมุปบาท ๑๑ บท (เว้นวิญญาณ นามรูป สฬายตนะ เวทนา อุปปัตติภวะ ชาติ ชรา มรณะ) บทที่ต่อจากปฏิจจสมุปบาทอีก ๑๑ บท คือ สติปัฏฐาน สัมมัปปธาน อัปปมัญญา ปัญจินทรีย์ พละ โพชฌงค์ มัคคังคะ ผัสสะ เจตนา อธิโมกข์ มนสิการ บทที่อยู่ในโคจฉก ๓๐ บท รวม ๖๙ บท

เมื่อพระองค์ทรงแสดงตติยนยนิทเทสจบลงแล้ว ทรงแสดงจตุตถนยนิทเทสต่อไป

ธรรมที่พระพุทธองค์ทรงแสดงในจตุตถนยนิทเทสนั้น เป็นธรรมที่ขันธ์ อายตนะ ธาตุ เหมือนกันและการแสดงจตุตถนยนิทเทสนี้ ได้ทรงแสดงโดยกลับประธานบท

จตุตถนยนิทเทส มี ๒ อย่าง คือ ๑. อัพภันตรมาติกานิทเทส ๒. พาหิรมาติกานิทเทส

พระองค์ทรงแสดงอัพภันตรมาติกานิทเทสก่อน แล้วทรงแสดงพาหิรมาติกานิทเทสต่อไป

อัพภันตรมาติกานิทเทส

อัพภันตรมาติกานิทเทส มี ๒ อย่าง คือ ๑. สัจจาทินิทเทส ๒. ผัสสสัตตกราสีนิทเทส

พระองค์ทรงแสดงสัจจาทินิทเทสก่อน แล้วทรงแสดงผัสสสัตตกราสีนิทเทสต่อไป

สัจจาทินิทเทส

สัจจาทินิทเทส มี ๑๐ อย่าง คือ ๑. สัจจนิทเทส ๒. อินทริยนิทเทส ๓. ปฏิจจสมุปปาทนิทเทส ๔. สติปัฏฐานนิทเทส ๕. สัมมัปปธานนิทเทส ๖. อัปปมัญญานิทเทส ๗. ปัญจินทริยนิทเทส ๘. พลนิทเทส ๙. โพชฌังคนิทเทส ๑๐. มัคคังคนิทเทส

พระองค์ทรงแสดงสัจจนิทเทสก่อน แล้วทรงแสดงอินทริยนิทเทสเป็นต้นต่อไป ตามลำดับ

๑. สัจจนิทเทส

สัจจนิทเทส มี ๒ อย่าง คือ ๑. สมุทยสัจจนิทเทส ๒. มัคคสัจจนิทเทส

พระองค์ทรงแสดงสมุทยสัจจนิทเทสก่อน แล้วทรงแสดงมัคคสัจจนิทเทสต่อไป

๑. สมุทยสัจจนิทเทส

ปุจฉา **สมุทยสจฺเจน เย ธมฺมา ขนฺธสงฺคเหน สงฺคหิตา อายตนสงฺคเหน สงฺคหิตา ธาตุสงฺคเหน สงฺคหิตา เตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ขนฺธสงฺคเหน สงฺคหิตา อายตนสงฺคเหน สงฺคหิตา ธาตุสงฺคเหน สงฺคหิตา เต ธมฺมา กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

สมุทยสัจจะ นี้ นับสงเคราะห์สังขารขันธ์เจตสิก ๔๙ (เว้นโลภะ) โดยความเป็นสังขารขันธ์ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ ได้ สังขารขันธ์เจตสิก ๔๙ เหล่านี้ นับสงเคราะห์สมุทยสัจจะ โดยความเป็นสังขารขันธ์ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ ได้ สมุทยสัจจะเหล่านั้น นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิตา ฯ**

สมุทยสัจจะ เหล่านั้น นับสงเคราะห์ได้ด้วยสังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑

๒. มัคคสัจจนิทเทส

ปุจฉา **มคฺคสจฺเจน เย ธมฺมา ฯลฯ สงฺคหิตา เตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ สงฺคหิตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สงฺคหิตา ?**

มรรคสัจจะ นี้ นับสงเคราะห์สังขารขันธ์เจตสิก ๕๐ โดยความเป็นสังขารขันธ์ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ ได้ สังขารขันธ์เจตสิก ๕๐ เหล่านี้ นับสงเคราะห์ มรรคสัจจะ โดยความเป็นสังขารขันธ์ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ ได้ มรรคสัจจะ เหล่านั้น นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิตา ฯ**

มรรคสัจจะ เหล่านั้น นับสงเคราะห์ได้ด้วยสังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑

จบสัจจนิทเทส

หมายเหตุ มรรคสัจจะที่จะนับสงเคราะห์สังขารขันธ์เจตสิก ๕๐ ไม่ใช่นับสงเคราะห์เจตสิก ๔๒ เพราะมรรคสัจจะนี้องค์ธรรมได้แก่มัคคังคเจตสิก ๘ ที่อยู่ในมรรคจิตเท่านั้น ไม่นับเจตสิก ๘ ดวงนี้ที่อยู่ในจิตอื่นๆ เข้าด้วย ฉะนั้นเจตสิกที่เป็นสังขารขันธ์จึงต้องนับเป็นจำนวน ๕๐

ในสมาธินทรีย์ อนัญญาตัญญัสสามิตินทรีย์ อัญญินทรีย์ อัญญาตาวินทรีย์ ก็เป็นทำนองเดียวกันนี้

๒. อินทริยนิทเทส

อินทริยนิทเทส มี ๑๕ อย่าง คือ ๑. อิตถินทริยนิทเทส เป็นต้น จนถึง ๑๕. อัญญาตาวินทริยนิทเทสเป็นที่สุด (เว้นปสาทอินทรีย์ ๕ ชีวิตินทรีย์ ๑ มนินทรีย์ ๑)

๑. อิตถินทริยนิทเทส

ปุจฉา **อิตฺถินฺทฺริเยน เย ธมฺมา ฯลฯ สงฺคหิตา เตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ สงฺคหิตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สงฺคหิตา ?**

อิตถินทรีย นี้ นับสงเคราะห์สุขุมรูป ๑๕ (เว้นอิตถีภาวะ) โดยความเป็นรูปขันธ์ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุได้ สุขุมรูป ๑๕ เหล่านี้ นับสงเคราะห์อิตถินทรีย์ โดยความเป็นรูปขันธ์ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ ได้ อิตถินทรีย์ เหล่านั้น นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิตา ฯ**

อิตถินทรีย์ เหล่านั้น นับสงเคราะห์ได้ด้วยรูปขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑

(๒) ปุริสินทริยนิทเทส เหมือนกับอิตถินทริยนิทเทส คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๓. สุขินทริยนิทเทส

ปุจฉา **สุขินฺทฺริเยน เย ธมฺมา ฯลฯ สงฺคหิตา เตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ สงฺคหิตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สงฺคหิตา ?**

สุขินทรีย์ นี้ นับสงเคราะห์ ทุกข์ โสมนัส โทมนัส อุเบกขา โดยความเป็นเวทนา-ขันธ์ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ ได้ ทุกข์ โสมนัส โทมนัส อุเบกขา เหล่านี้ นับสงเคราะห์สุขินทรีย์ โดยความเป็นเวทนาขันธ์ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ ได้ สุขินทรีย์เหล่านั้น นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิตา ฯ**

สุขินทรีย์ เหล่านั้น นับสงเคราะห์ได้ด้วยเวทนาขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑

ตั้งแต่ (๔) ทุกขินทริยนิทเทส เป็นต้น จนถึง (๗) อุเปกขินทริยนิทเทส เป็นที่สุด เหมือนกับสุขินทริยนิทเทส คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๘. สัทธินทริยนิทเทส

ปุจฉา **สทฺธินฺทฺริเยน เย ธมฺมา ฯลฯ สงฺคหิตา เตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ สงฺคหิตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สงฺคหิตา ?**

สัทธินทรีย์ นี้ นับสงเคราะห์สังขารขันธ์เจตสิก ๔๙ (เว้นสัทธา) ฯลฯ

ตั้งแต่ (๙) วิริยินทริยนิทเทส เป็นต้น จนถึง (๑๐) สตินทริยนิทเทสเป็นที่สุด เหมือนกับสัทธินทริยนิทเทส คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๑๑. สมาธินทริยนิทเทส

ปุจฉา **สมาธินฺทฺริเยน เย ธมฺมา ฯลฯ สงฺคหิตา เตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ สงฺคหิตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สงฺคหิตา ?**

สมาธินทรีย์ นี้ นับสงเคราะห์สังขารขันธ์เจตสิก ๕๐ ฯลฯ

๑๒. ปัญญินทริยนิทเทส

ปุจฉา **ปญฺญินฺทฺริเยน เย ธมฺมา ฯลฯ สงฺคหิตา เตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ สงฺคหิตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สงฺคหิตา ?**

ปัญญินทรีย์ นี้ นับสงเคราะห์สังขารขันธ์เจตสิก ๔๙ (เว้นปัญญา) ฯลฯ

ตั้งแต่ (๑๓) อนัญญาตัญญัสสามิตินทริยนิทเทส เป็นต้น จนถึง (๑๕) อัญญา-ตาวินทริยนิทเทส เป็นที่สุด เหมือนกับสมาธินทริยนิทเทส คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

จบอินทริยนิทเทส

๓. ปฏิจจสมุปปาทนิทเทส

ปฏิจจสมุปปาทนิทเทส มี ๑๑ อย่าง คือ ๑. อวิชชานิทเทส เป็นต้น จนถึง ๑๑. อุปายาสนิทเทส เป็นที่สุด (เว้นวิญญาณ นามรูป สฬายตนะ เวทนา อุปปัตติภวะ ชาติ ชรา มรณะ)

พระองค์ทรงแสดงอวิชชานิทเทสก่อน แล้วทรงแสดงสังขารนิทเทส เป็นต้นต่อไปตามลำดับ

๑. อวิชชานิทเทส

ปุจฉา **อวิชฺชาย เย ธมฺมา ฯลฯ สงฺคหิตา เตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ สงฺคหิตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สงฺคหิตา ?**

อวิชชา นี้ นับสงเคราะห์สังขารขันธ์เจตสิก ๔๙ (เว้นโมหะ) ฯลฯ

๒. สังขารนิทเทส

ปุจฉา **อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขาเรน เย ธมฺมา ฯลฯ**

สังขารที่เกิดขึ้นโดยอาศัยอวิชชาเป็นเหตุ นี้ นับสงเคราะห์สังขารขันธ์เจตสิก ๕๐ ฯลฯ

๓. ผัสสนิทเทส

ปุจฉา **สฬายตนปจฺจยา ผสฺเสน เย ธมฺมา ฯลฯ**

ผัสสะที่เกิดขึ้นโดยอาศัยสฬายตนะเป็นเหตุ นี้ นับสงเคราะห์สังขารขันธ์เจตสิก ๔๙ (เว้นผัสสะ) ฯลฯ

๔. ตัณหานิทเทส

ปุจฉา **เวทนาปจฺจยา ตณฺหาย เย ธมฺมา ฯลฯ**

ตัณหาที่เกิดขึ้นโดยอาศัยเวทนาเป็นเหตุ นี้ นับสงเคราะห์สังขารขันธ์เจตสิก ๔๙ (เว้นโลภะ) ฯลฯ

๕. อุปาทานนิทเทส

ปุจฉา **ตณฺหาปจฺจยา อุปาทาเนน เย ธมฺมา ฯลฯ**

อุปาทานที่เกิดขึ้นโดยอาศัยตัณหาเป็นเหตุ นี้ นับสงเคราะห์สังขารขันธ์เจตสิก ๔๘ (เว้นโลภะ ทิฏฐิ) ฯลฯ

๖. กัมมภวนิทเทส

ปุจฉา **อุปาทานปจฺจยา กมฺมภเวน เย ธมฺมา ฯลฯ**

กัมมภวะที่เกิดขึ้นโดยอาศัยอุปาทานเป็นเหตุ นี้ นับสงเคราะห์สังขารขันธ์เจตสิก ๕๐ ฯลฯ

๗. โสกนิทเทส

ปุจฉา **โสเกน เย ธมฺมา ฯลฯ**

โสกะ นี้ นับสงเคราะห์สุขเวทนา ทุกขเวทนา โสมนัสเวทนา อุเบกขาเวทนา โดยความเป็นเวทนาขันธ์ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ ได้ สุขเวทนา ทุกขเวทนา โสมนัสเวทนา อุเบกขาเวทนา เหล่านี้ นับสงเคราะห์ โสกะ โดยความเป็นเวทนา-ขันธ์ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ ได้ โสกะ เหล่านั้น นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

๘. ปริเทวนิทเทส

ปุจฉา **ปริเทเวน เย ธมฺมา ฯลฯ**

ปริเทวะ คือปริเทวจิตตชสัททะ นี้ นับสงเคราะห์อปริเทวจิตตชสัททะ อุตุชสัททะ โดยความเป็นรูปขันธ์ สัททายตนะ สัททธาตุ ได้ อปริเทวจิตตชสัททะ อุตุชสัททะ เหล่านี้ นับสงเคราะห์ปริเทวจิตตชสัททะ โดยความเป็นรูปขันธ์ สัททายตนะ สัททธาตุ ได้ ปริเทวจิตตชสัททะ เหล่านั้น นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

๙. ทุกขนิทเทส

ปุจฉา **ทุกฺเขน เย ธมฺมา ฯลฯ**

ทุกข์ นี้ นับสงเคราะห์ สุข โสมนัส โทมนัส อุเบกขา ฯลฯ

๑๐. โทมนัสสนิทเทส

ปุจฉา **โทมนสฺเสน เย ธมฺมา ฯลฯ**

โทมนัส นี้ นับสงเคราะห์ สุข ทุกข์ โสมนัส อุเบกขา ฯลฯ

๑๑. อุปายาสนิทเทส

ปุจฉา **อุปายาเสน เย ธมฺมา ฯลฯ**

อุปายาส นี้ นับสงเคราะห์สังขารขันธ์เจตสิก ๔๙ (เว้นโทสะ) ฯลฯ

จบปฏิจจสมุปปาทนิทเทส

๔. สติปัฏฐานนิทเทส

ปุจฉา **สติปฏฺฐาเนน เย ธมฺมา ฯลฯ**

สติปัฏฐาน นี้ นับสงเคราะห์สังขารขันธ์เจตสิก ๕๐ ฯลฯ

๕. สัมมัปปธานนิทเทส

ปุจฉา **สมฺมปฺปธาเนน เย ธมฺมา ฯลฯ**

สัมมัปปธาน นี้ นับสงเคราะห์สังขารขันธ์เจตสิก ๕๐ ฯลฯ

๖. อัปปมัญญานิทเทส

ปุจฉา **อปฺปมญฺญาย เย ธมฺมา ฯลฯ**

อัปปมัญญา นี้ นับสงเคราะห์สังขารขันธ์เจตสิก ๕๐ ฯลฯ

๗. ปัญจินทริยนิทเทส

ปุจฉา **ปญฺจหิ อินฺทฺริเยหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

อินทรีย์ทั้ง ๕ เหล่านี้ นับสงเคราะห์สังขารขันธ์เจตสิก ๕๐ ฯลฯ

๘. พลนิทเทส

ปุจฉา **ปญฺจหิ พเลหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

พละทั้ง ๕ เหล่านี้ นับสงเคราะห์สังขารขันธ์เจตสิก ๕๐ ฯลฯ

๙. โพชฌังคนิทเทส

ปุจฉา **สตฺตหิ โพชฺฌงฺเคหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

โพชฌงค์ทั้ง ๗ เหล่านี้ นับสงเคราะห์สังขารขันธ์เจตสิก ๕๐ ฯลฯ

๑๐. มัคคังคนิทเทส

ปุจฉา **อริเยน อฏฺฐงฺคิเกน มคฺเคน เย ธมฺมา ฯลฯ**

อริยมรรค ๘ นี้ นับสงเคราะห์สังขารขันธ์เจตสิก ๕๐ ฯลฯ

จบสัจจาทินิทเทส

ผัสสสัตตกราสีนิทเทส

ผัสสสัตตกราสีนิทเทส มี ๔ อย่าง คือ ๑. ผัสสนิทเทส ๒. เจตนานิทเทส ๓. อธิโมกขนิทเทส ๔. มนสิการนิทเทส

พระองค์ทรงแสดงผัสสนิทเทสก่อน แล้วทรงแสดงเจตนานิทเทสเป็นต้นต่อไปตามลำดับ

๑. ผัสสนิทเทส

ปุจฉา **ผสฺเสน เย ธมฺมา ฯลฯ**

ผัสสะ นี้ นับสงเคราะห์สังขารขันธ์เจตสิก ๔๙ (เว้นผัสสะ) ฯลฯ

๒. เจตนานิทเทส

ปุจฉา **เจตนาย เย ธมฺมา ฯลฯ**

เจตนา นี้ นับสงเคราะห์สังขารขันธ์เจตสิก ๔๙ (เว้นเจตนา) ฯลฯ

๓. อธิโมกขนิทเทส

ปุจฉา **อธิโมกฺเขน เย ธมฺมา ฯลฯ**

อธิโมกข์ นี้ นับสงเคราะห์สังขารขันธ์เจตสิก ๔๙ (เว้นอธิโมกข์) ฯลฯ

๔. มนสิการนิทเทส

ปุจฉา **มนสิกาเรน เย ธมฺมา ฯลฯ**

มนสิการ นี้ นับสงเคราะห์สังขารขันธ์เจตสิก ๔๙ (เว้นมนสิการ) ฯลฯ

จบผัสสสัตตกราสีนิทเทส

จบอัพภันตรมาติกานิทเทส

* * * *

พาหิรมาติกานิทเทส

ในพาหิรมาติกา นี้ มีแต่ทุกมาติกาพวกเดียว **ทุกมาติกา มี ๑๐ อย่าง คือ** ๑. เหตุโคจฉกนิทเทส ๒. อาสวโคจฉกนิทเทส ๓. สัญโญชนโคจฉกนิทเทส ๔. คันถโคจฉกนิทเทส ๕. โอฆโคจฉกนิทเทส ๖. โยคโคจฉกนิทเทส ๗. นีวรณโคจฉกนิทเทส ๘. ปรามาสโคจฉกนิทเทส ๙. อุปาทานโคจฉกนิทเทส ๑๐. กิเลสโคจฉกนิทเทส

พระองค์ทรงแสดงเหตุโคจฉกนิทเทสก่อน แล้วทรงแสดงอาสวโคจฉกนิทเทส เป็นต้นต่อไปตามลำดับ

เหตุโคจฉกนิทเทสแสดง ๓ บท คือ

๑. เหตุปทนิทเทส

ปุจฉา **เหตูหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ขนฺธสงฺคเหน สงฺคหิตา อายตนสงฺคเหน สงฺคหิตา ธาตุสงฺคเหน สงฺคหิตา เตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ขนฺธสงฺคเหน สงฺคหิตา อายตน-สงฺคเหน สงฺคหิตา ธาตุสงฺคเหน สงฺคหิตา เต ธมฺมา กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นเหตุ เหล่านี้ นับสงเคราะห์สังขารขันธ์เจตสิก ๔๔ (เว้นเหตุ ๖) โดยความเป็นสังขารขันธ์ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ ได้ สังขารขันธ์เจตสิก ๔๔ เหล่านี้ นับสงเคราะห์สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นเหตุ โดยความเป็นสังขาร-ขันธ์ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ ได้ สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นเหตุ เหล่านั้น นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นเหตุ เหล่านั้น นับสงเคราะห์ได้ด้วยสังขารขันธ์ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑

๒. เหตุสเหตุกปทนิทเทส

ปุจฉา **เหตูหิ เจว สเหตุเกหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นเหตุ และมีเหตุประกอบ เหล่านี้ นับสงเคราะห์สังขารขันธ์เจตสิก ๔๕ (เว้นโลภะ โทสะ อโลภะ อโทสะ ปัญญา) ฯลฯ

๓. เหตุเหตุสัมปยุตตปทนิทเทส

ปุจฉา **เหตูหิ เจว เหตุสมฺปยุตฺเตหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นเหตุ และประกอบด้วยเหตุ เหล่านี้ นับสงเคราะห์สังขารขันธ์เจตสิก ๔๕ (เว้นโลภะ โทสะ อโลภะ อโทสะ ปัญญา) ฯลฯ

อาสวโคจฉกนิทเทสแสดง ๓ บท คือ

๑. อาสวปทนิทเทส

ปุจฉา **อาสเวหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นอาสวะ เหล่านี้ นับสงเคราะห์สังขารขันธ์เจตสิก ๔๗ (เว้นโลภะ ทิฏฐิ โมหะ) ฯลฯ

๒. อาสวสาสวปทนิทเทส

ปุจฉา **อาสเวหิ เจว สาสเวหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นอาสวะ และเป็นอารมณ์ของอาสวะ เหล่านี้ นับสงเคราะห์สังขารขันธ์เจตสิก ๔๗ (เว้นโลภะ ทิฏฐิ โมหะ) ฯลฯ

๓. อาสวอาสวสัมปยุตตปทนิทเทส

ปุจฉา **อาสเวหิ เจว อาสวสมฺปยุตฺเตหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นอาสวะ และประกอบด้วยอาสวะ เหล่านี้ นับสงเคราะห์สังขารขันธ์เจตสิก ๔๘ (เว้นโลภะ ทิฏฐิ) ฯลฯ

สัญโญชนโคจฉกนิทเทสแสดง ๓ บท คือ

๑. สัญโญชนปทนิทเทส

ปุจฉา **สญฺโญชเนหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นสัญโญชน์ เหล่านี้ นับสงเคราะห์สังขารขันธ์เจตสิก ๔๒ (เว้นสัญโญชน์องค์ธรรม ๘) ฯลฯ

๒. สัญโญชนสัญโญชนียปทนิทเทส

ปุจฉา **สญฺโญชเนหิ เจว สญฺโญชนิเยหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นสัญโญชน์ และเป็นอารมณ์ของสัญโญชน์ เหล่านี้ นับสงเคราะห์สังขารขันธ์เจตสิก ๔๒ (เว้นสัญโญชน์องค์ธรรม ๘) ฯลฯ

๓. สัญโญชนสัญโญชนสัมปยุตตปทนิทเทส

ปุจฉา **สญฺโญชเนหิ เจว สญฺโญชนสมฺปยุตฺเตหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นสัญโญชน์ และประกอบด้วยสัญโญชน์ เหล่านี้ นับสงเคราะห์สังขารขันธ์เจตสิก ๔๓ (เว้นสัญโญชน์องค์ธรรม ๗) ฯลฯ

คันถโคจฉกนิทเทสแสดง ๓ บท คือ

๑. คันถปทนิทเทส

ปุจฉา **คนฺเถหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นคันถะ เหล่านี้ นับสงเคราะห์สังขารขันธ์เจตสิก ๔๗ (เว้นคันถะองค์ธรรม ๓) ฯลฯ

๒. คันถคันถนิยปทนิทเทส

ปุจฉา **คนฺเถหิ เจว คนฺถนิเยหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นคันถะ และเป็นอารมณ์ของคันถะ เหล่านี้ นับสงเคราะห์สังขารขันธ์เจตสิก ๔๗ (เว้นคันถะองค์ธรรม ๓) ฯลฯ

๓. คันถคันถสัมปยุตตปทนิทเทส

ปุจฉา **คนฺเถหิ เจว คนฺถสมฺปยุตฺเตหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นคันถะและประกอบด้วยคันถะ เหล่านี้ นับสงเคราะห์สังขารขันธ์เจตสิก ๔๙ (เว้นทิฏฐิ) ฯลฯ

โอฆโคจฉกนิทเทสแสดง ๓ บท คือ

๑. โอฆปทนิทเทส

ปุจฉา **โอเฆหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นโอฆะ เหล่านี้ นับสงเคราะห์สังขารขันธ์เจตสิก ๔๗ (เว้นโอฆะองค์ธรรม ๓) ฯลฯ

๒. โอฆโอฆนิยปทนิทเทส

ปุจฉา **โอเฆหิ เจว โอฆนิเยหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นโอฆะ และเป็นอารมณ์ของโอฆะ เหล่านี้ นับสงเคราะห์สังขารขันธ์เจตสิก ๔๗ (เว้นโอฆะองค์ธรรม ๓) ฯลฯ

๓. โอฆโอฆสัมปยุตตปทนิทเทส

ปุจฉา **โอเฆหิ เจว โอฆสมฺปยุตฺเตหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นโอฆะ และประกอบด้วยโอฆะ เหล่านี้ นับสงเคราะห์สังขารขันธ์เจตสิก ๔๘ (เว้นโลภะ ทิฏฐิ) ฯลฯ

โยคโคจฉกนิทเทสแสดง ๓ บท คือ

๑. โยคปทนิทเทส

ปุจฉา **โยเคหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นโยคะ เหล่านี้ นับสงเคราะห์สังขารขันธ์เจตสิก ๔๗ (เว้นโยคะองค์ธรรม ๓) ฯลฯ

๒. โยคโยคนิยปทนิทเทส

ปุจฉา **โยเคหิ เจว โยคนิเยหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นโยคะ และเป็นอารมณ์ของโยคะ เหล่านี้ นับสงเคราะห์สังขารขันธ์เจตสิก ๔๗ (เว้นโยคะองค์ธรรม ๓) ฯลฯ

๓. โยคโยคสัมปยุตตปทนิทเทส

ปุจฉา **โยเคหิ เจว โยคสมฺปยุตฺเตหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นโยคะ และประกอบด้วยโยคะ เหล่านี้ นับสงเคราะห์สังขารขันธ์เจตสิก ๔๘ (เว้นโลภะ ทิฏฐิ) ฯลฯ

นีวรณโคจฉกนิทเทสแสดง ๓ บท คือ

๑. นีวรณปทนิทเทส

ปุจฉา **นีวรเณหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นนิวรณ์ เหล่านี้ นับสงเคราะห์สังขารขันธ์เจตสิก ๔๒ (เว้นนิวรณ์องค์ธรรม ๘) ฯลฯ

๒. นีวรณนีวรณิยปทนิทเทส

ปุจฉา **นีวรเณหิ เจว นีวรณิเยหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นนิวรณ์ และเป็นอารมณ์ของนิวรณ์ เหล่านี้ นับสงเคราะห์สังขารขันธ์เจตสิก ๔๒ (เว้นนิวรณ์องค์ธรรม ๘) ฯลฯ

๓. นีวรณนีวรณสัมปยุตตปทนิทเทส

ปุจฉา **นีวรเณหิ เจว นีวรณสมฺปยุตฺเตหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นนิวรณ์ และประกอบด้วยนิวรณ์ เหล่านี้ นับสงเคราะห์สังขารขันธ์เจตสิก ๔๒ (เว้นนิวรณ์องค์ธรรม ๘) ฯลฯ

ปรามาสโคจฉกนิทเทสแสดง ๒ บท คือ

๑. ปรามาสปทนิทเทส

ปุจฉา **ปรามาเสหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นปรามาส นี้ นับสงเคราะห์สังขารขันธ์เจตสิก ๔๙ (เว้นทิฏฐิ) ฯลฯ

๒. ปรามาสปรามัฏฐปทนิทเทส

ปุจฉา **ปรามาเสหิ เจว ปรามฏฺเฐหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นปรามาส และเป็นอารมณ์ของปรามาส เหล่านี้ นับสงเคราะห์สังขารขันธ์เจตสิก ๔๙ (เว้นทิฏฐิ) ฯลฯ

อุปาทานโคจฉกนิทเทสแสดง ๓ บท คือ

๑. อุปาทานปทนิทเทส

ปุจฉา **อุปาทาเนหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นอุปาทาน เหล่านี้ นับสงเคราะห์สังขารขันธ์เจตสิก ๔๘ (เว้นโลภะ ทิฏฐิ) ฯลฯ

๒. อุปาทานอุปาทานิยปทนิทเทส

ปุจฉา **อุปาทาเนหิ เจว อุปาทานิเยหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นอุปาทาน และเป็นอารมณ์ของอุปาทาน เหล่านี้ นับสงเคราะห์สังขารขันธ์เจตสิก ๔๘ (เว้นโลภะ ทิฏฐิ) ฯลฯ

๓. อุปาทานอุปาทานสัมปยุตตปทนิทเทส

ปุจฉา **อุปาทาเนหิ เจว อุปาทานสมฺปยุตฺเตหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นอุปาทาน และประกอบด้วยอุปาทาน เหล่านี้ นับสงเคราะห์สังขารขันธ์เจตสิก ๔๙ (เว้นทิฏฐิ) ฯลฯ

กิเลสโคจฉกนิทเทสแสดง ๔ บท คือ

๑. กิเลสปทนิทเทส

ปุจฉา **กิเลเสหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นกิเลส เหล่านี้ นับสงเคราะห์สังขารขันธ์เจตสิก ๔๐ (เว้นกิเลสองค์ธรรม ๑๐) ฯลฯ

๒. กิเลสสังกิเลสิกปทนิทเทส

ปุจฉา **กิเลเสหิ เจว สงฺกิเลสิเกหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นกิเลส และเป็นอารมณ์ของกิเลส เหล่านี้ นับสงเคราะห์สังขารขันธ์เจตสิก ๔๐ (เว้นกิเลสองค์ธรรม ๑๐) ฯลฯ

๓. กิเลสสังกิลิฏฐปทนิทเทส

ปุจฉา **กิเลเสหิ เจว สงฺกิลิฏฺเฐหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นกิเลส และเร่าร้อน เหล่านี้ นับสงเคราะห์สังขารขันธ์-เจตสิก ๔๐ (เว้นกิเลสองค์ธรรม ๑๐) ฯลฯ

๔. กิเลสกิเลสสัมปยุตตปทนิทเทส

ปุจฉา **กิเลเสหิ เจว กิเลสสมฺปยุตฺเตหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นกิเลส และประกอบด้วยกิเลส เหล่านี้ นับสงเคราะห์สังขารขันธ์เจตสิก ๔๐ (เว้นกิเลสองค์ธรรม ๑๐) ฯลฯ

จบพาหิรมาติกานิทเทส

จบจตุตถนยนิทเทส

* * * *

๕. ปญฺจมนยอสงฺคหิเตนอสงฺคหิตปทนิทฺเทส

คาถาแสดงบทที่พระพุทธองค์ทรงแสดงในปัญจมนยนิทเทส

๑. สพฺเพ ขนฺธา ตถายตนา ธาตุโย สจฺจโต ตโย
อินฺทฺริยานิ ปิ สพฺพานิ เตวีสติ ปฏิจฺจโต ฯ
๒. ปรโต โสฬส ปทา เตจตฺตาลีสกํ ติเก
โคจฺฉเก สตฺตติ เทฺว จ สตฺต จูฬนฺตเร ปทา ฯ
๓. มหนฺตเร ปทา วุตฺตา อฏฺฐารส ตโต ปรํ
อฏฺฐารเสว ฌาตพฺพา เสสา อิธ น ภาสิตา ฯ

๑. พระพุทธองค์ทรงแสดงบทที่อยู่ในปัญจมนยนิทเทส นี้ มี ๒๕๗ บท คือขันธ์ทั้งหมด อายตนะทั้งหมด ธาตุทั้งหมด สัจจะ ๓ คือ สมุทยสัจจะ นิโรธสัจจะ มัคคสัจจะ อินทรีย์ทั้งหมด ปฏิจจสมุปบาท ๒๓ (เว้นอุปปัตติภวะ กามภวะ รูปภวะ สัญญีภวะ ปัญจโวการภวะ)

๒. ต่อจากนั้นแสดงอีก ๑๖ บท มีสติปัฏฐานเป็นต้น จนถึงมนสิการเป็นที่สุด, แสดงติกบท ๔๓ บท ที่ได้นามขันธ์ รูปขันธ์โดยเฉพาะ หรือนามขันธ์ และนิพพาน, ทุกบท ๗๒ บท ที่อยู่ในโคจฉก, ทุกบท ๗ บท ที่อยู่ในจูฬันตรทุก คือ อัปปัจจยบท อสังขตบท สนิทัสสนบท สัปปฏิฆบท รูปีบท อรูปีบท โลกุตตรบท

๓. แสดงทุกบท ๑๘ บท ที่อยู่ในมหันตรทุก, ทุกบท ๑๘ บทที่อยู่ในปิฏฐิทุก รวม ๒๕๗ บท, บทที่เหลืออีก ๑๑๔ บทนั้น พระองค์ไม่ทรงแสดงในปัญจมนยนิทเทสนี้ นักศึกษาทั้งหลายพึงทราบดังนี้

เมื่อพระองค์ทรงแสดงจตุตถนยนิทเทสจบลงแล้ว ทรงแสดงปัญจมนยนิทเทสต่อไป

ธรรมที่พระองค์ทรงแสดงในปัญจมนยนิทเทส เป็นธรรมที่มีขันธ์ อายตนะ ธาตุต่างกันและการแสดงปัญจมยนนิทเทสนี้ได้ทรงแสดงโดยกลับประธานบท

ปัญจมนยนิทเทสมี ๒ อย่าง คือ ๑. อัพภันตรมาติกานิทเทส ๒. พาหิรมาติกา-นิทเทส

พระองค์ทรงแสดงอัพภันตรมาติกานิทเทสก่อน แล้วทรงแสดงพาหิรมาติกา-นิทเทสต่อไป

อัพภันตรมาติกานิทเทส

อัพภันตรมาติกานิทเทสมี ๒ อย่าง คือ ๑. ขันธาทินิทเทส ๒.ผัสสสัตตกราสีนิทเทส พระองค์ทรงแสดงขันธาทินิทเทสก่อน แล้วทรงแสดงผัสสสัตตกราสีนิทเทสต่อไป

ขันธาทินิทเทส

ขันธาทินิทเทสมี ๑๕ อย่าง คือ ๑. ขันธนิทเทส เป็นต้น จนถึง ๑๕. มัคคนิทเทส เป็นที่สุด

พระองค์ทรงแสดงขันธนิทเทสก่อน แล้วทรงแสดงอายตนนิทเทสเป็นต้นต่อไปตามลำดับ

๑. ขันธนิทเทส

ขันธนิทเทสมี ๕ อย่าง คือ ๑. รูปักขันธนิทเทสเป็นต้น จนถึง ๕. วิญญาณักขันธนิทเทส เป็นที่สุด พระองค์ทรงแสดงรูปักขันธนิทเทสก่อน แล้วทรงแสดงเวทนากขันธนิทเทสเป็นต้นต่อไปตามลำดับ

๑. รูปักขันธนิทเทส

ปุจฉา **รูปกฺขนฺเธน เย ธมฺมา ขนฺธสงฺคเหน อสงฺคหิตา อายตนสงฺคเหน อสงฺคหิตา ธาตุสงฺคเหน อสงฺคหิตา เตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ขนฺธสงฺคเหน อสงฺคหิตา อายตนสงฺคเหน อสงฺคหิตา ธาตุสงฺคเหน อสงฺคหิตา เต ธมฺมา กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ?**

รูปขันธ์ นี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โดยความเป็นรูปขันธ์ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธัมมายตนะ ๑ โอฬาริกธาตุ ๑๐ ธัมมธาตุ ๑ ไม่ได้ จิต ๘๙ นี้ นับสงเคราะห์ รูป เวทนา สัญญา สังขาร นิพพาน โดยความเป็นวิญญาณขันธ์ มนายตนะ วิญญาณธาตุ ๗ ไม่ได้ รูป เวทนา สัญญา สังขาร นิพพาน เหล่านี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน สตฺตหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

รูป เวทนา สัญญา สังขาร นิพพาน เหล่านี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วย วิญญาณขันธ์ ๑ มนายตนะ ๑ วิญญาณธาตุ ๗

๒. เวทนากขันธนิทเทส

ปุจฉา **เวทนากฺขนฺเธน เย ธมฺมา ฯลฯ อสงฺคหิตา เตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ อสงฺคหิตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ อสงฺคหิตา ?**

เวทนาขันธ์ นี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ โดยความเป็นเวทนาขันธ์ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ ไม่ได้ จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ เหล่านี้ นับสงเคราะห์เวทนา สัญญา สังขาร นิพพาน โดยความเป็นรูปขันธ์ วิญญาณขันธ์ โอฬาริกายตนะ ๑๐ มนายตนะ ๑ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๗ ไม่ได้ เวทนา สัญญา สังขาร นิพพาน เหล่านี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา ทฺวีหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ สตฺตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

เวทนา สัญญา สังขาร นิพพาน เหล่านี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๒ คือ รูปขันธ์ ๑ วิญญาณขันธ์ ๑ อายตนะ ๑๑ คือ โอฬาริกายตนะ ๑๐ มนายตนะ ๑ ธาตุ ๑๗ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๗

๓. สัญญากขันธนิทเทส

ปุจฉา **สญฺญากฺขนฺเธน เย ธมฺมา ฯลฯ**

สัญญาขันธ์ นี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๔. สังขารักขันธนิทเทส

ปุจฉา **สงฺขารกฺขนฺเธน เย ธมฺมา ฯลฯ**

สังขารขันธ์ นี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๕. วิญญาณักขันธนิทเทส

ปุจฉา **วิญฺญาณกฺขนฺเธน เย ธมฺมา ฯลฯ**

วิญญาณขันธ์ นี้ นับสงเคราะห์ รูป เวทนา สัญญา สังขาร นิพพาน โดยความเป็นวิญญาณขันธ์ มนายตนะ วิญญาณธาตุ ๗ ไม่ได้ รูป เวทนา สัญญา สังขาร

นิพพาน เหล่านี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โดยความเป็นรูปขันธ์ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธัมมายตนะ ๑ โอฬาริกธาตุ ๑๐ ธัมมธาตุ ๑ ไม่ได้ จิต ๘๙ เหล่านี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา จตูหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ เอกาทสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

จิต ๘๙ เหล่านี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๔ คือ รูปขันธ์ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ อายตนะ ๑๑ คือ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธัมมายตนะ ๑ ธาตุ ๑๑ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ ธัมมธาตุ ๑

จบขันธนิทเทส

๒. อายตนนิทเทส

อายตนนิทเทส มี ๑๒ อย่าง คือ ๑. จักขายตนนิทเทส เป็นต้น จนถึง ๑๒. ธัมมายตนนิทเทส เป็นที่สุด

๑. จักขายตนนิทเทส

ปุจฉา **จกฺขายตเนน เย ธมฺมา ฯลฯ**

จักขายตนะ นี้ นับสงเคราะห์นามขันธ์ ๔ นิพพาน โดยความเป็นรูปขันธ์ จักขายตนะ จักขุธาตุ ไม่ได้ นามขันธ์ ๔ นิพพาน เหล่านี้ นับสงเคราะห์ โอฬาริกรูป ๑๒ โดยความเป็นนามขันธ์ ๔ มนายตนะ ๑ ธัมมายตนะ ๑ วิญญาณธาตุ ๗ ธัมมธาตุ ๑ ไม่ได้ โอฬาริกรูป ๑๒ เหล่านี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา จตูหิ ขนฺเธหิ ทฺวีหายตเนหิ อฏฺฐหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

โอฬาริกรูป ๑๒ เหล่านี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วย นามขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ คือ มนายตนะ ๑ ธัมมายตนะ ๑ ธาตุ ๘ คือ วิญญาณธาตุ ๗ ธัมมธาตุ ๑ โอฬาริกายตนะที่เหลือ ๙ แสดงเหมือนกัน

๑๑. มนายตนนิทเทส

ปุจฉา **มนายตเนน เย ธมฺมา ฯลฯ**

มนายตนะ นี้ นับสงเคราะห์ รูป เวทนา สัญญา สังขาร นิพพาน ฯลฯ

รูป เวทนา สัญญา สังขาร นิพพาน เหล่านี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ ฯลฯ

๑๒. ธัมมายตนนิทเทส

ปุจฉา **ธมฺมายตเนน เย ธมฺมา ฯลฯ**

ธัมมายตนะ นี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โดยความเป็นรูปขันธ์ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ ไม่ได้ จิต ๘๙ เหล่านี้ นับสงเคราะห์ รูป เวทนา สัญญา สังขาร นิพพาน ฯลฯ

จบอายตนนิทเทส

๓. ธาตุนิทเทส

ธาตุนิทเทส มี ๑๘ อย่าง คือ ๑. จักขุธาตุนิทเทส เป็นต้น จนถึง ๑๘. ธัมมธาตุ-นิทเทส เป็นที่สุด

๑. จักขุธาตุนิทเทส

ปุจฉา **จกฺขุธาตุยา เย ธมฺมา ฯลฯ**

จักขุธาตุ นี้ นับสงเคราะห์นามขันธ์ ๔ นิพพาน ฯลฯ นามขันธ์ ๔ นิพพาน เหล่านี้ นับสง.คราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

โอฬาริกธาตุที่เหลือ ๙ แสดงเหมือนกัน

๑๑. จักขุวิญญาณธาตุนิทเทส

ปุจฉา **จกฺขุวิญฺญาณธาตุยา เย ธมฺมา ฯลฯ**

จักขุวิญญาณธาตุ นี้ นับสงเคราะห์ รูป เวทนา สัญญา สังขาร นิพพาน ฯลฯ รูป เวทนา สัญญา สังขาร นิพพาน เหล่านี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ ฯลฯ

ตั้งแต่ (๑๒) โสตวิญญาณธาตุนิทเทส เป็นต้น จนถึง (๑๗) มโนวิญญาณธาตุ-นิทเทส เป็นที่สุด แสดงเหมือนกัน คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น (๑๘) ธัมมธาตุนิทเทส แสดงเช่นเดียวกับธัมมายตนนิทเทส

จบธาตุนิทเทส

๔. สัจจนิทเทส

สัจจนิทเทสมี ๓ อย่าง คือ ๑. สมุทยสัจจนิทเทส ๒. นิโรธสัจจนิทเทส ๓. มัคคสัจจนิทเทส

๑. สมุทยสัจจนิทเทส

ปุจฉา **สมุทยสจฺเจน เย ธมฺมา ฯลฯ**

สมุทยสัจจะ นี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ โดยความเป็นสังขารขันธ์ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ ไม่ได้ จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ เหล่านี้ นับสงเคราะห์ เวทนา สัญญา สังขาร นิพพาน โดยความเป็นรูปขันธ์ วิญญาณขันธ์ โอฬาริกายตนะ ๑๐ มนายตนะ ๑ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๗ ไม่ได้ เวทนา สัญญา สังขาร นิพพาน เหล่านี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา ฯลฯ**

๒. นิโรธสัจจนิทเทส

ปุจฉา **นิโรธสจฺเจน เย ธมฺมา ฯลฯ**

นิโรธสัจจะ นี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ โดยความเป็นขันธ์ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ ไม่ได้ จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ เหล่านี้ นับสงเคราะห์ เวทนา สัญญา สังขาร นิพพาน โดยความเป็นรูปขันธ์ วิญญาณขันธ์ โอฬาริกายตนะ ๑๐ มนายตนะ ๑ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๗ ไม่ได้ เวทนา สัญญา สังขาร นิพพาน เหล่านี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา ฯลฯ**

๓. มัคคสัจจนิทเทส

ปุจฉา **มคฺคสจฺเจน เย ธมฺมา ฯลฯ**

มัคคสัจจะ นี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ โดยความเป็นสังขารขันธ์ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ ไม่ได้ จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ เหล่านี้ นับสงเคราะห์ เวทนา สัญญา สังขาร นิพพาน ฯลฯ

จบสัจจนิทเทส

๕. อินทริยนิทเทส

อินทริยนิทเทส มี ๒๒ อย่าง คือ ๑. จักขุนทริยนิทเทส เป็นต้น จนถึง ๒๒. อัญญาตาวินทริยนิทเทส เป็นที่สุด

๑. จักขุนทริยนิทเทส

ปุจฉา **จกฺขุนฺทฺริเยน เย ธมฺมา ฯลฯ**

จักขุนทรีย์ นี้ นับสงเคราะห์ นามขันธ์ ๔ นิพพาน โดยความเป็นรูปขันธ์ จักขายตนะ จักขุธาตุ ไม่ได้ นามขันธ์ ๔ นิพพาน เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ โดยความเป็นนามขันธ์ ๔ มนายตนะ ธัมมายตนะ วิญญาณธาตุ ๗ ธัมมธาตุ ๑ ไม่ได้ โอฬาริกรูป ๑๒ เหล่านี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา จตูหิ ขนฺเธหิ ทฺวีหายตเนหิ อฏฺฐหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

โอฬาริกรูป ๑๒ เหล่านี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยนามขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ คือ มนายตนะ ธัมมายตนะ ธาตุ ๘ คือ วิญญาณธาตุ ๗ ธัมมธาตุ ๑

ตั้งแต่ (๒) โสตินทริยนิทเทส เป็นต้น จนถึง (๕) กายินทริยนิทเทส เป็นที่สุด แสดงเหมือนจักขุนทริยนิทเทส คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๖. อิตถินทริยนิทเทส

ปุจฉา **อิตฺถินฺทฺริเยน เย ธมฺมา ฯลฯ**

อิตถินทรีย์ นี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โดยความเป็นรูปขันธ์ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ ไม่ได้ จิต ๘๙ นี้ นับสงเคราะห์ รูป เวทนา สัญญา สังขาร นิพพาน โดยความเป็นวิญญาณขันธ์ มนายตนะ วิญญาณธาตุ ๗ ไม่ได้ รูป เวทนา สัญญา สังขาร นิพพาน เหล่านี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน สตฺตหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

รูป เวทนา สัญญา สังขาร นิพพาน เหล่านี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วย วิญญาณขันธ์ ๑ มนายตนะ ๑ วิญญาณธาตุ ๗

(๗) ปุริสินทริยนิทเทส แสดงเหมือนกับอิตถินทริยนิทเทส คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๘. ชีวิตินทริยนิทเทส

ปุจฉา **ชีวิตินฺทฺริเยน เย ธมฺมา ฯลฯ**

ชีวิตินทรีย์ นี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โดยความเป็นรูปขันธ์ สังขารขันธ์ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ ไม่ได้ จิต ๘๙ นี้ นับสงเคราะห์รูป เวทนา สัญญา สังขาร นิพพาน โดยความเป็นวิญญาณขันธ์ มนายตนะ วิญญาณธาตุ ๗ ไม่ได้ รูป เวทนา สัญญา สังขาร นิพพาน เหล่านี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา ฯลฯ**

๙. มนินทริยนิทเทส

ปุจฉา **มนินฺทฺริเยน เย ธมฺมา ฯลฯ**

มนินทรีย์ นี้ นับสงเคราะห์ รูป เวทนา สัญญา สังขาร นิพพาน โดยความเป็นวิญญาณขันธ์ มนายตนะ วิญญาณธาตุ ๗ ไม่ได้ รูป เวทนา สัญญา สังขาร นิพพาน เหล่านี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โดยความเป็นรูปขันธ์ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธัมมายตนะ ๑ โอฬาริกธาตุ ๑๐ ธัมมธาตุ ๑ ไม่ได้ จิต ๘๙ เหล่านี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา ฯลฯ**

๑๐. สุขินทริยนิทเทส

ปุจฉา **สุขินฺทฺริเยน เย ธมฺมา ฯลฯ**

สุขินทรีย์ นี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ โดยความเป็นเวทนาขันธ์ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ ไม่ได้ จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ เหล่านี้ นับสงเคราะห์ เวทนา สัญญา สังขาร นิพพาน โดยความเป็นรูปขันธ์ วิญญาณขันธ์ โอฬาริกายตนะ ๑๐ มนายตนะ ๑ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๗ ไม่ได้ เวทนา สัญญา สังขาร นิพพาน เหล่านี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา ฯลฯ**

ตั้งแต่ (๑๑) ทุกขินทริยนิทเทส เป็นต้น จนถึง (๑๔) อุเปกขินทริยนิทเทส เป็นที่สุด เหมือนกับสุขินทริยนิทเทส คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๑๕. สัทธินทริยนิทเทส

ปุจฉา **สทฺธินฺทฺริเยน เย ธมฺมา ฯลฯ**

สัทธินทรีย์ นี้ นับสงเคราะห์ จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ โดยความเป็นสังขาร-ขันธ์ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ ไม่ได้ จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ เหล่านี้ นับสงเคราะห์ เวทนา สัญญา สังขาร นิพพาน โดยความเป็นรูปขันธ์ วิญญาณขันธ์ โอฬาริก-กายตนะ ๑๐ มนายตนะ ๑ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๗ ไม่ได้ เวทนา สัญญา สังขาร นิพพาน เหล่านี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา ฯลฯ**

ตั้งแต่ (๑๖) วิริยินทริยนิทเทส เป็นต้น จนถึง (๒๒) อัญญาตาวินทริยนิทเทส เป็นที่สุด เหมือนกับสัทธินทริยนิทเทส คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

จบอินทริยนิทเทส

๖. ปฏิจจสมุปปาทนิทเทส

ปฏิจจสมุปปาทนิทเทส มี ๒๓ อย่าง คือ ๑. อวิชชานิทเทส เป็นต้น จนถึง ๒๓. อุปายาสนิทเทส เป็นที่สุด (เว้นอุปปัตติภวะ กามภวะ รูปภวะ สัญญีภวะ ปัญจโวการภวะ)

๑. อวิชชานิทเทส

ปุจฉา **อวิชฺชาย เย ธมฺมา ฯลฯ**

อวิชชา นี้ นับสงเคราะห์ จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ โดยความเป็นสังขารขันธ์ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ ไม่ได้ จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ เหล่านี้ นับสงเคราะห์ เวทนา สัญญา สังขาร นิพพาน ฯลฯ

๒. สังขารนิทเทส

ปุจฉา **อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขาเรน เย ธมฺมา ฯลฯ**

สังขารที่เกิดขึ้นโดยอาศัยอวิชชาเป็นเหตุ นี้ นับสงเคราะห์ จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๓. วิญญาณนิทเทส

ปุจฉา **สงฺขารปจฺจยา วิญฺญาเณน เย ธมฺมา ฯลฯ**

วิญญาณที่เกิดขึ้นโดยอาศัยสังขารเป็นเหตุ นี้ นับสงเคราะห์ รูป เวทนา สัญญา สังขาร นิพพาน ฯลฯ

๔. นามรูปนิทเทส

ปุจฉา **วิญฺญาณปจฺจยา นามรูเปน เย ธมฺมา ฯลฯ**

นามรูปที่เกิดขึ้นโดยอาศัยวิญญาณเป็นเหตุ นี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ ฯลฯ

๕. สฬายตนนิทเทส

ปุจฉา **นามรูปปจฺจยา สฬายตเนน เย ธมฺมา ฯลฯ**

สฬายตนะที่เกิดขึ้นโดยอาศัยนามรูปเป็นเหตุ นี้ นับสงเคราะห์ เวทนา สัญญา สังขาร นิพพาน ฯลฯ

๖. ผัสสนิทเทส

ปุจฉา **สฬายตนปจฺจยา ผสฺเสน เย ธมฺมา ฯลฯ**

ผัสสะที่เกิดขึ้นโดยอาศัยสฬายตนะเป็นเหตุ นี้ นับสงเคราะห์ จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๗. เวทนานิทเทส

ปุจฉา **ผสฺสปจฺจยา เวทนาย เย ธมฺมา ฯลฯ**

เวทนาที่เกิดขึ้นโดยอาศัยผัสสะเป็นเหตุ นี้ นับสงเคราะห์ จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๘. ตัณหานิทเทส

ปุจฉา **เวทนาปจฺจยา ตณฺหาย เย ธมฺมา ฯลฯ**

ตัณหาที่เกิดขึ้นโดยอาศัยเวทนาเป็นเหตุ นี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๙. อุปาทานนิทเทส

ปุจฉา **ตณฺหาปจฺจยา อุปาทาเนน เย ธมฺมา ฯลฯ**

อุปาทานที่เกิดขึ้นโดยอาศัยตัณหาเป็นเหตุ นี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๑๐. กัมมภวนิทเทส

ปุจฉา **กมฺมภเวน เย ธมฺมา ฯลฯ** กัมมภวะ นี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๑๑. อรูปภวนิทเทส

ปุจฉา **อรูปภเวน เย ธมฺมา ฯลฯ** อรูปภวะ นี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๑๒. อสัญญีภวนิทเทส

ปุจฉา **อสญฺญีภเวน เย ธมฺมา ฯลฯ**

อสัญญีภวะ นี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โดยความเป็นรูปขันธ์ รูปายตนะ ธัมมายตนะ รูปธาตุ ธัมมธาตุ ไม่ได้ ฯลฯ

๑๓. เนวสัญญีนาสัญญีภวนิทเทส

ปุจฉา **เนวสญฺญีนาสญฺญีภเวน เย ธมฺมา ฯลฯ**

เนวสัญญีนาสัญญีภวะ นี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๑๔. เอกโวการภวนิทเทส

ปุจฉา **เอกโวการภเวน เย ธมฺมา ฯลฯ**

เอกโวการภวะ นี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ ฯลฯ

๑๕. จตุโวการภวนิทเทส

ปุจฉา **จตุโวการภเวน เย ธมฺมา ฯลฯ**

จตุโวการภวะ นี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๑๖. ชาตินิทเทส

ปุจฉา **ชาติยา เย ธมฺมา ฯลฯ**

ชาติ นี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โดยความเป็นรูปขันธ์ สังขารขันธ์ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ ไม่ได้ จิต ๘๙ นี้ นับสงเคราะห์ รูป เวทนา สัญญา สังขาร นิพพาน โดยความเป็นวิญญาณขันธ์ มนายตนะ วิญญาณธาตุ ๗ ไม่ได้ รูป เวทนา สัญญา สังขาร นิพพาน เหล่านี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน สตฺตหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

รูป เวทนา สัญญา สังขาร นิพพาน เหล่านี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยวิญญาณขันธ์ ๑ มนายตนะ ๑ วิญญาณธาตุ ๗

๑๗. ชรานิทเทส

ปุจฉา **ชราย เย ธมฺมา ฯลฯ**

ชรา นี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โดยความเป็น รูปขันธ์ สังขารขันธ์ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ ไม่ได้ ฯลฯ

๑๘. มรณนิทเทส

ปุจฉา **มรเณน เย ธมฺมา ฯลฯ**

มรณะ นี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ ฯลฯ

๑๙. โสกนิทเทส

ปุจฉา **โสเกน เย ธมฺมา ฯลฯ**

โสกะ นี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๒๐. ปริเทวนิทเทส

ปุจฉา **ปริเทเวน เย ธมฺมา ฯลฯ**

ปริเทวะ นี้ นับสงเคราะห์ นามขันธ์ ๔ นิพพาน โดยความเป็นรูปขันธ์ สัททายตนะ สัททธาตุ ไม่ได้ นามขันธ์ ๔ นิพพาน เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ โดยความเป็นนามขันธ์ ๔ มนายตนะ ธัมมายตนะ วิญญาณธาตุ ๗ ธัมมธาตุ ๑ ไม่ได้ โอฬาริกรูป ๑๒ เหล่านี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา ฯลฯ**

๒๑. ทุกขนิทเทส

ปุจฉา **ทุกฺเขน เย ธมฺมา ฯลฯ**

ทุกข์ นี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๒๒. โทมนัสสนิทเทส

ปุจฉา **โทมนสฺเสน เย ธมฺมา ฯลฯ**

โทมนัส นี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๒๓. อุปายาสนิทเทส

ปุจฉา **อุปายาเสน เย ธมฺมา ฯลฯ**

อุปายาส นี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

จบปฏิจจสมุปปาทนิทเทส

๗. สติปัฏฐานนิทเทส

ปุจฉา **สติปฏฺฐาเนน เย ธมฺมา ฯลฯ**

สติปัฏฐาน นี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๘. สัมมัปปธานนิทเทส

ปุจฉา **สมฺมปฺปธาเนน เย ธมฺมา ฯลฯ**

สัมมัปปธาน นี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๙. อิทธิปาทนิทเทส

ปุจฉา **อิทฺธิปาเทน เย ธมฺมา ฯลฯ**

อิทธิบาท นี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๑๐. ฌานนิทเทส

ปุจฉา **ฌาเนน เย ธมฺมา ฯลฯ**

ฌาน นี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๑๑. อัปปมัญญานิทเทส

ปุจฉา **อปฺปมญฺญาย เย ธมฺมา ฯลฯ**

อัปปมัญญา นี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๑๒. ปัญจินทริยนิทเทส

ปุจฉา **ปญฺจหิ อินฺทฺริเยหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

ปัญจินทรีย์ เหล่านี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๑๓. พลนิทเทส

ปุจฉา **ปญฺจหิ พเลหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

พละ ๕ เหล่านี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๑๔. โพชฌังคนิทเทส

ปุจฉา **สตฺตหิ โพชฺฌงฺเคหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

โพชฌงค์ ๗ เหล่านี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๑๕. มัคคนิทเทส

ปุจฉา **อริเยน อฏฺฐงฺคิเกน มคฺเคน เย ธมฺมา ฯลฯ**

อริยมรรค ๘ นี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

จบขันธานิทเทส

* * * *

ผัสสสัตตกราสีนิทเทส

ผัสสสัตตกราสีนิทเทส มี ๗ อย่าง คือ ๑. ผัสสนิทเทส เป็นต้น จนถึง ๗. มนสิการนิทเทส เป็นที่สุด

๑. ผัสสนิทเทส

ปุจฉา **ผสฺเสน เย ธมฺมา ฯลฯ**

ผัสสะ นี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ โดยความเป็นสังขารขันธ์ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ ไม่ได้ จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ เหล่านี้ นับสงเคราะห์เวทนา

สัญญา สังขาร นิพพาน โดยความเป็นรูปขันธ์ วิญญาณขันธ์ โอฬาริกายตนะ ๑๐ มนายตนะ ๑ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๗ ไม่ได้ เวทนา สัญญา สังขาร นิพพาน เหล่านี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา ทฺวีหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ สตฺตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

เวทนา สัญญา สังขาร นิพพาน เหล่านี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๒ คือ รูปขันธ์ วิญญาณขันธ์ อายตนะ ๑๑ คือ โอฬาริกายตนะ ๑๐ มนายตนะ ๑ ธาตุ ๑๗ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๗

ตั้งแต่ (๒) เวทนานิทเทส เป็นต้น จนถึง (๔) เจตนานิทเทส เป็นที่สุด เหมือนกับผัสสนิทเทส คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๕. จิตตนิทเทส

ปุจฉา **จิตฺเตน เย ธมฺมา ฯลฯ**

จิต นี้ นับสงเคราะห์ รูป เวทนา สัญญา สังขาร นิพพาน โดยความเป็นวิญญาณ-ขันธ์ มนายตนะ วิญญาณธาตุ ๗ ไม่ได้ รูป เวทนา สัญญา สังขาร นิพพาน เหล่านี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โดยความเป็นรูปขันธ์ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธัมมายตนะ ๑ โอฬาริกธาตุ ๑๐ ธัมมธาตุ ๑ ไม่ได้ จิต ๘๙ เหล่านี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา จตูหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ เอกาทสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

จิต ๘๙ นี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๔ คือ รูปขันธ์ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ อายตนะ ๑๑ คือ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธัมมายตนะ ๑ ธาตุ ๑๑ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ ธัมมธาตุ ๑

ตั้งแต่ (๖) อธิโมกขนิทเทส เป็นต้น จนถึง (๗) มนสิการนิทเทส เป็นที่สุด เหมือนกับผัสสนิทเทส คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

จบผัสสสัตตกราสีนิทเทส

จบอัพภันตรมาติกานิทเทส

* * * *

พาหิรมาติกานิทเทส

พาหิรมาติกานิทเทสนี้มี ๒ อย่าง คือ ๑. ติกมาติกานิทเทส ๒. ทุกมาติกานิทเทส

ติกมาติกานิทเทสมี ๔๓ บท คือ ๑. กุสลปทนิทเทส เป็นต้น จนถึง ๔๓. อนิทัสสนสัปปฏิฆปทนิทเทส เป็นที่สุด

พระองค์ทรงแสดงกุสลปทนิทเทสก่อน แล้วทรงแสดงอกุสลปทนิทเทส เป็นต้นต่อไปตามลำดับ

๑. กุสลปทนิทเทส

ปุจฉา **กุสเลหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นกุศล เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ โดยความเป็นนามขันธ์ ๔ มนายตนะ ธัมมายตนะ มโนวิญญาณธาตุ ธัมมธาตุ ไม่ได้ โอฬาริกรูป ๑๒ เหล่านี้ นับสงเคราะห์จิต เวทนา สัญญา สังขาร นิพพาน โดยความเป็นรูปขันธ์ โอฬาริกายตนะ ๑๐ โอฬาริกธาตุ ๑๐ ไม่ได้ จิต เวทนา สัญญา สังขาร นิพพาน เหล่านี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ ทสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

จิต เวทนา สัญญา สังขาร นิพพาน เหล่านี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ โอฬาริกธาตุ ๑๐

๒. อกุสลปทนิทเทส

ปุจฉา **อกุสเลหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นอกุศล เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๓. สุขายเวทนายสัมปยุตตปทนิทเทส

ปุจฉา **สุขาย เวทนาย สมฺปยุตฺเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ประกอบด้วยสุขเวทนา เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๔. ทุกขายเวทนายสัมปยุตตปทนิทเทส

ปุจฉา **ทุกฺขาย เวทนาย สมฺปยุตฺเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ประกอบด้วยทุกขเวทนา เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๕. อทุกขมสุขายเวทนายสัมปยุตตปทนิทเทส

ปุจฉา **อทุกฺขมสุขาย เวทนาย สมฺปยุตฺเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ประกอบด้วยเวทนาที่ไม่ใช่ทุกข์ไม่ใช่สุข เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๖. วิปากปทนิทเทส

ปุจฉา **วิปาเกหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นวิบาก เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๗. วิปากธัมมปทนิทเทส

ปุจฉา **วิปากธมฺมธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่มีสภาพให้ผลเกิดขึ้น เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๘. อนุปาทินนอนุปาทานิยปทนิทเทส

ปุจฉา **อนุปาทินฺนานุปาทานิเยหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ไม่เป็นอุปาทินนะ และไม่เป็นอุปาทานิยะ เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๙. สังกิลิฏฐสังกิเลสิกปทนิทเทส

ปุจฉา **สงฺกิลิฏฺฐสงฺกิเลสิเกหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ถูกเผาให้เศร้าหมองหรือให้เร่าร้อน และเป็นอารมณ์แห่งความเศร้าหมองหรือเร่าร้อน เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๑๐. อสังกิลิฏฐอสังกิเลสิกปทนิทเทส

ปุจฉา **อสงฺกิลิฏฺ ฐอสงฺกิเลสิเกหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ไม่ถูกเผาให้เศร้าหมองหรือเร่าร้อน และไม่เป็นอารมณ์แห่งความเศร้าหมองหรือเร่าร้อน เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๑๑. สวิตักกสวิจารปทนิทเทส

ปุจฉา **สวิตกฺกสวิจาเรหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เกิดพร้อมด้วยวิตกและวิจาร เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๑๒. อวิตักกวิจารมัตตปทนิทเทส

ปุจฉา **อวิตกฺกวิจารมตฺเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ไม่มีวิตกแต่มีวิจาร เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๑๓. ปีติสหคตปทนิทเทส

ปุจฉา **ปีติสหคเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เกิดพร้อมด้วยปีติ เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๑๔. สุขสหคตปทนิทเทส

ปุจฉา **สุขสหคเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เกิดพร้อมด้วยสุขเวทนา เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๑๕. อุเปกขาสหคตปทนิทเทส

ปุจฉา **อุเปกฺขาสหคเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เกิดพร้อมด้วยอุเบกขาเวทนา เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๑๖. ทัสสเนนปหาตัพพปทนิทเทส

ปุจฉา **ทสฺสเนน ปหาตพฺเพหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่โสดาปัตติมรรคพึงประหาณ เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๑๗. ภาวนายปหาตัพพปทนิทเทส

ปุจฉา **ภาวนาย ปหาตพฺเพหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่อริยมรรคเบื้องบน ๓ พึงประหาณ เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๑๘. ทัสสเนนปหาตัพพเหตุกปทนิทเทส

ปุจฉา **ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุเกหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่มีเหตุ อันโสดาปัตติมรรคพึงประหาณ เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๑๙. ภาวนายปหาตัพพเหตุกปทนิทเทส

ปุจฉา **ภาวนาย ปหาตพฺพเหตุเกหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่มีเหตุ อันอริยมรรคเบื้องบน ๓ พึงประหาณ เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๒๐. อาจยคามิปทนิทเทส

ปุจฉา **อาจยคามีหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นเหตุให้จุติปฏิสนธิ เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๒๑. อปจยคามิปทนิทเทส

ปุจฉา **อปจยคามีหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นเหตุให้ถึงนิพพาน เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๒๒. เสกฺขปทนิทเทส

ปุจฉา **เสกฺเขหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นของเสกขบุคคล ๗ เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริก-รูป ๑๒ ฯลฯ

๒๓. อเสกขปทนิทเทส

ปุจฉา **อเสกฺเขหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นของอเสกขบุคคล เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๒๔. มหัคคตปทนิทเทส

ปุจฉา **มหคฺคเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เข้าถึงความเป็นใหญ่ หรือสภาวธรรมทั้งหลายที่ฌานลาภีบุคคลผู้ประเสริฐเข้าถึงได้ เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๒๕. อัปปมาณปทนิทเทส

ปุจฉา **อปฺปมาเณหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นปฏิปักษ์ต่อปมาณธรรมคือกิเลส เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๒๖. ปริตตารัมมณปทนิทเทส

ปุจฉา **ปริตฺตารมฺมเณหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่มีอารมณ์เป็นกามธรรมอย่างเดียว หรือสภาวธรรมทั้งหลายที่ทำกามธรรมให้เป็นอารมณ์ เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๒๗. มหัคคตารัมมณปทนิทเทส

ปุจฉา **มหคฺคตารมฺมเณหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่มีอารมณ์เป็นมหัคคตธรรมอย่างเดียวหรือสภาวธรรมทั้งหลายที่ทำมหัคคตธรรมให้เป็นอารมณ์ เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๒๘. อัปปมาณารัมมณปทนิทเทส

ปุจฉา **อปฺปมาณารมฺมเณหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่มีอารมณ์เป็นอัปปมาณธรรมอย่างเดียว หรือสภาวธรรมทั้งหลายที่ทำอัปปมาณธรรมให้เป็นอารมณ์ เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๒๙. หีนปทนิทเทส

ปุจฉา **หีเนหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นชั้นต่ำ เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๓๐. ปณีตปทนิทเทส

ปุจฉา **ปณีเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นชั้นประณีต เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๓๑. มิจฉัตตนิยตปทนิทเทส

ปุจฉา **มิจฺฉตฺตนิยเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่มีสภาพเป็นความชั่ว และให้ผลแน่นอนในลำดับแห่งจุติปฏิสนธิติดต่อกัน หาระหว่างคั่นมิได้ เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๓๒. สัมมัตตนิยตปทนิทเทส

ปุจฉา **สมฺมตฺตนิยเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่มีสภาพเป็นความดี และให้ผลแน่นอนในลำดับแห่งตน ติดต่อกันหาระหว่างคั่นมิได้ เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๓๓. มัคคารัมมณปทนิทเทส

ปุจฉา **มคฺคารมฺมเณหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่มีมรรคเป็นอารมณ์ หรือสภาวธรรมทั้งหลายที่กระทำมรรคให้เป็นอารมณ์ เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๓๔. มัคคเหตุกปทนิทเทส

ปุจฉา **มคฺคเหตุเกหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่มีเหตุคืออัฏฐังคิกมรรค หรือสภาวธรรมทั้งหลายที่มีเหตุซึ่ง

สัมปยุตต์ด้วยมรรค หรือสภาวธรรมทั้งหลายที่มีเหตุตั้งอยู่แล้วในมรรค เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๓๕. มัคคาธิปติปทนิทเทส

ปุจฉา **มคฺคาธิปตีหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายคือมรรคอันได้แก่ธรรมที่มีอารัมมณาธิปติปัจจัยหรือได้แก่ธรรมที่มีสหชาตาธิปติปัจจัย หรือธรรมที่เป็นสหชาตาธิปติปัจจัยได้แก่มรรคอย่างเดียว เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๓๖. อตีตารัมมณปทนิทเทส

ปุจฉา **อตีตารมฺมเณหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่มีอารมณ์เป็นอดีตอย่างเดียว หรือสภาวธรรมทั้งหลายที่กระทำอดีตธรรมให้เป็นอารมณ์ เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๓๗. อนาคตารัมมณปทนิทเทส

ปุจฉา **อนาคตารมฺมเณหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่กระทำอนาคตธรรมให้เป็นอารมณ์ เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๓๘. ปัจจุปันนารัมมณปทนิทเทส

ปุจฉา **ปจฺจุปฺปนฺนารมฺมเณหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่มีอารมณ์เป็นปัจจุบันอย่างเดียว หรือสภาวธรรมทั้งหลายที่กระทำปัจจุบันธรรมให้เป็นอารมณ์ เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๓๙. อัชฌัตตารัมมณปทนิทเทส

ปุจฉา **อชฺฌตฺตารมฺมเณหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่มีอารมณ์เป็นอัชฌัตตะอย่างเดียว หรือสภาวธรรมทั้งหลายที่กระทำอัชฌัตตธรรมให้เป็นอารมณ์ เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๔๐. พหิทธารัมมณปทนิทเทส

ปุจฉา **พหิทฺธารมฺมเณหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่มีอารมณ์เป็นพหิทธะอย่างเดียว หรือสภาวธรรมทั้งหลายที่กระทำพหิทธธรรมให้เป็นอารมณ์ เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๔๑. อัชฌัตตพหิทธารัมมณปทนิทเทส

ปุจฉา **อชฺฌตฺตพหิทฺธารมฺมเณหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่มีอารมณ์เป็นอัชฌัตตะและพหิทธะ หรือสภาวธรรมทั้งหลายที่กระทำอัชฌัตตะและพหิทธธรรมให้เป็นอารมณ์ เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๔๒. สนิทัสสนสัปปฏิฆปทนิทเทส

ปุจฉา **สนิทสฺสนสปฺปฏิเฆหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เห็นได้และกระทบได้ เหล่านี้ นับสงเคราะห์ นามขันธ์ ๔ นิพพาน โดยความเป็นรูปขันธ์ รูปายตนะ รูปธาตุ ไม่ได้ นามขันธ์ ๔ นิพพาน เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ โดยความเป็นนามขันธ์ ๔ มนายตนะ ธัมมายตนะ วิญญาณธาตุ ๗ ธัมมธาตุ ๑ ไม่ได้ โอฬาริกรูป ๑๒ เหล่านี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา จตูหิ ขนฺเธหิ ทฺวีหายตเนหิ อฏฺฐหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

โอฬาริกรูป ๑๒ เหล่านี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยนามขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ คือ มนายตนะ ธัมมายตนะ ธาตุ ๘ คือ วิญญาณธาตุ ๗ ธัมมธาตุ ๑

๔๓. อนิทัสสนสัปปฏิฆปทนิทเทส

ปุจฉา **อนิทสฺสนสปฺปฏิเฆหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เห็นไม่ได้ แต่กระทบได้ เหล่านี้ นับสงเคราะห์นามขันธ์ ๔ นิพพาน ฯลฯ

จบติกมาติกานิทเทส

ทุกมาติกานิทเทส

ทุกมาติกานิทเทส มี ๑๑๕ บท คือ ๑. เหตุปทนิทเทส เป็นต้น จนถึง ๑๑๕. สรณ-ปทนิทเทส เป็นที่สุด

พระองค์ทรงแสดงเหตุปทนิทเทสก่อน แล้วทรงแสดงสเหตุกปทนิทเทส เป็นต้น ต่อไปตามลำดับ

๑. เหตุปทนิทเทส

ปุจฉา **เหตูหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นเหตุ หรือสภาวธรรมทั้งหลายที่มีชื่อว่าเหตุ เหล่านี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ โดยความเป็นสังขารขันธ์ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ ไม่ได้ จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ เหล่านี้ นับสงเคราะห์ เวทนา สัญญา สังขาร นิพพาน โดยความเป็นรูปขันธ์ วิญญาณขันธ์ โอฬาริกายตนะ ๑๐ มนายตนะ ๑ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๗ ไม่ได้ เวทนา สัญญา สังขาร นิพพาน เหล่านี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา ทฺวีหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ สตฺตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

เวทนา สัญญา สังขาร นิพพาน เหล่านี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๒ คือ รูปขันธ์ วิญญาณขันธ์ อายตนะ ๑๑ คือ โอฬาริกายตนะ ๑๐ มนายตนะ ๑ ธาตุ ๑๗ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๗

๒. สเหตุกปทนิทเทส

ปุจฉา **สเหตุเกหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่มีเหตุประกอบ เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๓. เหตุสัมปยุตตปทนิทเทส

ปุจฉา **เหตุสมฺปยุตฺเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ประกอบด้วยเหตุ เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๔. เหตุสเหตุกปทนิทเทส

ปุจฉา **เหตูหิ เจว สเหตุเกหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นเหตุ และที่มีเหตุประกอบ เหล่านี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๕. สเหตุกนเหตุปทนิทเทส

ปุจฉา **สเหตุเกหิ เจว น จ เหตูหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่มีเหตุประกอบ แต่ไม่ใช่เหตุ เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๖. เหตุเหตุสัมปยุตตปทนิทเทส

ปุจฉา **เหตูหิ เจว เหตุสมฺปยุตฺเตหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นเหตุ และประกอบด้วยเหตุ เหล่านี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๗. เหตุสัมปยุตตนเหตุปทนิทเทส

ปุจฉา **เหตุสมฺปยุตฺเตหิ เจว น จ เหตูหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ประกอบด้วยเหตุ แต่ไม่ใช่เหตุ เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๘. นเหตุสเหตุกปทนิทเทส

ปุจฉา **น เหตูหิ สเหตุเกหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ไม่ใช่เหตุ แต่มีเหตุประกอบ เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๙. อัปปัจจยปทนิทเทส

ปุจฉา **อปฺปจฺจเยหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ไม่มีปัจจัย ๔ คือ กรรม จิต อุตุ อาหาร เหล่านี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๑๐. อสังขตปทนิทเทส

ปุจฉา **อสงฺขเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ไม่ถูกปัจจัย ๔ คือ กรรม จิต อุตุ อาหาร รวมกันปรุงแต่ง เหล่านี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๑๑. สนิทัสสนปทนิทเทส

ปุจฉา **สนิทสฺสเนหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เห็นได้ เหล่านี้ นับสงเคราะห์นามขันธ์ ๔ นิพพาน ฯลฯ

๑๒. สัปปฏิฆปทนิทเทส

ปุจฉา **สปฺปฏิเฆหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่กระทบได้ เหล่านี้ นับสงเคราะห์นามขันธ์ ๔ นิพพาน ฯลฯ

๑๓. รูปีปทนิทเทส

ปุจฉา **รูปีหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่มีรูปปนลักษณะ คือความสลายไป เหล่านี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โดยความเป็นรูปขันธ์ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธัมมายตนะ ๑ โอฬาริกธาตุ ๑๐ ธัมมธาตุ ๑ ไม่ได้ จิต ๘๙ เหล่านี้ นับสงเคราะห์ รูป เวทนา สัญญา สังขาร นิพพาน โดยความเป็นวิญญาณขันธ์ มนายตนะ วิญญาณธาตุ ๗ ไม่ได้ รูป เวทนา สัญญา สังขาร นิพพาน เหล่านี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน สตฺตหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

รูป เวทนา สัญญา สังขาร นิพพาน เหล่านี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วย วิญญาณขันธ์ มนายตนะ วิญญาณธาตุ ๗

๑๔. อรูปีปทนิทเทส

ปุจฉา **อรูปีหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ไม่ใช่รูป เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๑๕. โลกุตตรปทนิทเทส

ปุจฉา **โลกุตฺตเรหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่พ้นจากสังขารโลกอันเป็นวัฏฏทุกข์ซึ่งมีสภาพเกิดดับ นี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๑๖. อาสวปทนิทเทส

ปุจฉา **อาสเวหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นอาสวะหรือมีสภาพไหลไปถึงภวัคคภูมิ และโคตรภู หรือสภาวธรรมทั้งหลายที่เหมือนสุราที่หมักไว้ เหล่านี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๑๗. อนาสวปทนิทเทส

ปุจฉา **อนาสเวหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ไม่เป็นอารมณ์ของอาสวะ เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๑๘. อาสวสัมปยุตตปทนิทเทส

ปุจฉา **อาสวสมฺปยุตฺเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ประกอบด้วยอาสวะ เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๑๙. อาสวสาสวปทนิทเทส

ปุจฉา **อาสเวหิ เจว สาสเวหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นอาสวะ และเป็นอารมณ์ของอาสวะ เหล่านี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๒๐. อาสวอาสวสัมปยุตตปทนิทเทส

ปุจฉา **อาสเวหิ เจว อาสวสมฺปยุตฺเตหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นอาสวะ และประกอบด้วยอาสวะ เหล่านี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๒๑. อาสวสัมปยุตตโนอาสวปทนิทเทส

ปุจฉา **อาสวสมฺปยุตฺเตหิ เจว โน จ อาสเวหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ประกอบด้วยอาสวะ แต่ไม่ใช่อาสวะ เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๒๒. อาสววิปปยุตตอนาสวปทนิทเทส

ปุจฉา **อาสววิปฺปยุตฺเตหิ อนาสเวหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ไม่ประกอบด้วยอาสวะ และไม่เป็นอารมณ์ของอาสวะ เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๒๓. สัญโญชนปทนิทเทส

ปุจฉา **สญฺโญชเนหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นสัญโญชน์ เหล่านี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๒๔. อสัญโญชนิยปทนิทเทส

ปุจฉา **อสญฺโญชนิเยหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ไม่เป็นอารมณ์ของสัญโญชน์ เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๒๕. สัญโญชนสัมปยุตตปทนิทเทส

ปุจฉา **สญฺโญชนสมฺปยุตฺเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ประกอบด้วยสัญโญชน์ เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๒๖. สัญโญชนสัญโญชนิยปทนิทเทส

ปุจฉา **สญฺโญชเนหิ เจว สญฺโญชนิเยหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นสัญโญชน์ และเป็นอารมณ์ของสัญโญชน์ เหล่านี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๒๗. สัญโญชนสัญโญชนสัมปยุตตปทนิทเทส

ปุจฉา **สญฺโญชเนหิ เจว สญฺโญชนสมฺปยุตฺเตหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นสัญโญชน์ และประกอบด้วยสัญโญชน์ เหล่านี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๒๘. สัญโญชนสัมปยุตตโนสัญโญชนปทนิทเทส

ปุจฉา **สญฺโญชนสมฺปยุตฺเตหิ เจว โน จ สญฺโญชเนหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ประกอบด้วยสัญโญชน์ แต่ไม่เป็นสัญโญชน์ เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๒๙. สัญโญชนวิปปยุตตอสัญโญชนิยปทนิทเทส

ปุจฉา **สญฺโญชนวิปฺปยุตฺเตหิ อสญฺโญชนิเยหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ไม่ประกอบด้วยสัญโญชน์ และไม่เป็นอารมณ์ของสัญโญชน์ เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๓๐. คันถปทนิทเทส

ปุจฉา **คนฺเถหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นคันถะหรือที่ชื่อว่าคันถะ เหล่านี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๓๑. อคันถนิยปทนิทเทส

ปุจฉา **อคนฺถนิเยหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ไม่เป็นอารมณ์ของคันถะ เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๓๒. คันถสัมปยุตตปทนิทเทส

ปุจฉา **คนฺถสมฺปยุตฺเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นคันถะ และเป็นอารมณ์ของคันถะ เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๓๓. คันถคันถนิยปทนิทเทส

ปุจฉา **คนฺเถหิ เจว คนฺถนิเยหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นคันถะ และเป็นอารมณ์ของคันถะ เหล่านี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๓๔. คันถคันถสัมปยุตตปทนิทเทส

ปุจฉา **คนฺเถหิ เจว คนฺถสมฺปยุตฺเตหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นคันถะ และประกอบด้วยคันถะ เหล่านี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๓๕. คันถสัมปยุตตโนคันถปทนิทเทส

ปุจฉา **คนฺถสมฺปยุตฺเตหิ เจว โน จ คนฺเถหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ประกอบด้วยคันถะ แต่ไม่เป็นคันถะ เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๓๖. คันถวิปปยุตตอคันถนิยปทนิทเทส

ปุจฉา **คนฺถวิปฺปยุตฺเตหิ อคนฺถนิเยหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ไม่ประกอบด้วยคันถะ และไม่เป็นอารมณ์ของคันถะ เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๓๗. โอฆปทนิทเทส

ปุจฉา **โอเฆหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นโอฆะ หรือที่ชื่อว่าโอฆะ เหล่านี้ นับสงเคราะหจิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๓๘. อโนฆนิยปทนิทเทส

ปุจฉา **อโนฆนิเยหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ไม่เป็นอารมณ์ของโอฆะ เหล่านี้ นับสงเคราะห์ โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๓๙. โอฆสัมปยุตตปทนิทเทส

ปุจฉา **โอฆสมฺปยุตฺเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ประกอบด้วยโอฆะ เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๔๐. โอฆโอฆนิยปทนิทเทส

ปุจฉา **โอเฆหิ เจว โอฆนิเยหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นโอฆะ และเป็นอารมณ์ของโอฆะ เหล่านี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๔๑. โอฆโอฆสัมปยุตตปทนิทเทส

ปุจฉา **โอเฆหิ เจว โอฆสมฺปยุตฺเตหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นโอฆะ และประกอบด้วยโอฆะ เหล่านี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๔๒. โอฆสัมปยุตตโนโอฆปทนิทเทส

ปุจฉา **โอฆสมฺปยุตฺเตหิ เจว โน จ โอเฆหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ประกอบด้วยโอฆะ แต่ไม่ใช่โอฆะ เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๔๓. โอฆวิปปยุตตอโนฆนิยปทนิทเทส

ปุจฉา **โอฆวิปฺปยุตฺเตหิ อโนฆนิเยหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ไม่ประกอบด้วยโอฆะ และไม่เป็นอารมณ์ของโอฆะ เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๔๔. โยคปทนิทเทส

ปุจฉา **โยเคหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นโยคะ หรือที่ชื่อว่าโยคะ เหล่านี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๔๕. อโยคนิยปทนิทเทส

ปุจฉา **อโยคนิเยหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ไม่เป็นอารมณ์ของโยคะ เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๔๖. โยคสัมปยุตตปทนิทเทส

ปุจฉา **โยคสมฺปยุตฺเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ประกอบด้วยโยคะ เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๔๗. โยคโยคนิยปทนิทเทส

ปุจฉา **โยเคหิ เจว โยคนิเยหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นโยคะ และเป็นอารมณ์ของโยคะ เหล่านี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๔๘. โยคโยคสัมปยุตตปทนิทเทส

ปุจฉา **โยเคหิ เจว โยคสมฺปยุตฺเตหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นโยคะ และประกอบด้วยโยคะ เหล่านี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๔๙. โยคสัมปยุตตโนโยคปทนิทเทส

ปุจฉา **โยคสมฺปยุตฺเตหิ เจว โน จ โยเคหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ประกอบด้วยโยคะ แต่ไม่ใช่โยคะ เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๕๐. โยควิปปยุตตอโยคนิยปทนิทเทส

ปุจฉา **โยควิปฺปยุตฺเตหิ อโยคนิเยหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ไม่ประกอบด้วยโยคะ และไม่เป็นอารมณ์ของโยคะ เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๕๑. นีวรณปทนิทเทส

ปุจฉา **นีวรเณหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นนิวรณ์ เหล่านี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๕๒. อนีวรณิยปทนิทเทส

ปุจฉา **อนีวรณิเยหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ไม่เป็นอารมณ์ของนิวรณ์ เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริก-รูป ๑๒ ฯลฯ

๕๓. นีวรณสัมปยุตตปทนิทเทส

ปุจฉา **นีวรณสมฺปยุตฺเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ประกอบด้วยนิวรณ์ เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๕๔. นีวรณนีวรณิยปทนิทเทส

ปุจฉา **นีวรเณหิ เจว นีวรณิเยหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นนิวรณ์ และเป็นอารมณ์ของนิวรณ์ เหล่านี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๕๕. นีวรณนีวรณสัมปยุตตปทนิทเทส

ปุจฉา **นีวรเณหิ เจว นีวรณสมฺปยุตฺเตหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นนิวรณ์และประกอบด้วยนิวรณ์ เหล่านี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๕๖. นีวรณสัมปยุตตโนนีวรณปทนิทเทส

ปุจฉา **นีวรณสมฺปยุตฺเตหิ เจว โน จ นีวรเณหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ประกอบด้วยนิวรณ์ แต่ไม่ใช่นิวรณ์ เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๕๗. นีวรณวิปปยุตตอนีวรณิยปทนิทเทส

ปุจฉา **นีวรณวิปฺปยุตฺเตหิ อนีวรณิเยหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ไม่ประกอบด้วยนิวรณ์ และไม่เป็นอารมณ์ของนิวรณ์ เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๕๘. ปรามาสปทนิทเทส

ปุจฉา **ปรามาเสหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นปรามาส เหล่านี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๕๙. อปรามัฏฐปทนิทเทส

ปุจฉา **อปรามฏฺเฐหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ไม่เป็นอารมณ์ของปรามาส เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๖๐. ปรามาสสัมปยุตตปทนิทเทส

ปุจฉา **ปรามาสสมฺปยุตฺเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ประกอบด้วยปรามาส เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๖๑. ปรามาสปรามัฏฐปทนิทเทส

ปุจฉา **ปรามาเสหิ เจว ปรามฏฺเฐหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นปรามาส และเป็นอารมณ์ของปรามาส เหล่านี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๖๒. ปรามาสวิปปยุตตอปรามัฏฐปทนิทเทส

ปุจฉา **ปรามาสวิปฺปยุตฺเตหิ อปรามฏฺเฐหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ไม่ประกอบด้วยปรามาส และไม่เป็นอารมณ์ของปรามาส เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๖๓. สารัมมณปทนิทเทส

ปุจฉา **สารมฺมเณหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่มีอารมณ์ เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๖๔. อนารัมมณปทนิทเทส

ปุจฉา **อนารมฺมเณหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ไม่มีอารมณ์ เหล่านี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โดยความเป็น

รูปขันธ์ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธัมมายตนะ ๑ โอฬาริกธาตุ ๑๐ ธัมมธาตุ ไม่ได้ จิต ๘๙ นี้ นับสงเคราะห์รูป เวทนา สัญญา สังขาร นิพพาน โดยความเป็นวิญญาณขันธ์ มนายตนะ วิญญาณธาตุ ๗ ไม่ได้ รูป เวทนา สัญญา สังขาร นิพพาน เหล่านี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน สตฺตหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

รูป เวทนา สัญญา สังขาร นิพพาน เหล่านี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยวิญญาณ-ขันธ์ มนายตนะ วิญญาณธาตุ ๗

๖๕. จิตตปทนิทเทส

ปุจฉา **จิตฺเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นจิต เหล่านี้ นับสงเคราะห์รูป เวทนา สัญญา สังขาร นิพพาน ฯลฯ

๖๖. โนจิตตปทนิทเทส

ปุจฉา **โน จิตฺเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ไม่ใช่จิต เหล่านี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙

๖๗. เจตสิกปทนิทเทส

ปุจฉา **เจตสิเกหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นเจตสิก เหล่านี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๖๘. จิตตสัมปยุตตปทนิทเทส

ปุจฉา **จิตฺตสมฺปยุตฺเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับจิต เหล่านี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๖๙. จิตตวิปปยุตตปทนิทเทส

ปุจฉา **จิตฺตวิปฺปยุตฺเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ไม่ประกอบกับจิต เหล่านี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ ฯลฯ

๗๐. จิตตสังสัฏฐปทนิทเทส

ปุจฉา **จิตฺตสํสฏฺเฐหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เจือด้วยจิต เหล่านี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๗๑. จิตตวิสังสัฏฐปทนิทเทส

ปุจฉา **จิตฺตวิสํสฏฺเฐหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ไม่เจือด้วยจิต เหล่านี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ ฯลฯ

๗๒. จิตตสมุฏฐานปทนิทเทส

ปุจฉา **จิตฺตสมุฏฺฐาเนหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่มีจิตเป็นสมุฏฐาน เหล่านี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ ฯลฯ

๗๓. จิตตสหภุปทนิทเทส

ปุจฉา **จิตฺตสหภูหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เกิดพร้อมกับจิต เหล่านี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ ฯลฯ

๗๔. จิตตานุปริวัตติปทนิทเทส

ปุจฉา **จิตฺตานุปริวตฺตีหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เกิดขึ้นเป็นไปตามกระแสจิต เหล่านี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ ฯลฯ

๗๕. จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานปทนิทเทส

ปุจฉา **จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาเนหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เจือด้วยจิต และมีจิตเป็นสมุฏฐาน เหล่านี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๗๖. จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานสหภุปทนิทเทส

ปุจฉา **จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานสหภูหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เจือด้วยจิต มีจิตเป็นสมุฏฐาน และเกิดพร้อมกับจิต เหล่านี้ นับสงเคราะห์ จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๗๗. จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานานุปริวัตติปทนิทเทส

ปุจฉา **จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานานุปริวตฺตีหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เจือด้วยจิต มีจิตเป็นสมุฏฐาน และเป็นไปตามกระแสจิต เหล่านี้ นับสงเคราะห์ จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๗๘. อัชฌัตติกปทนิทเทส

ปุจฉา **อชฺฌตฺติเกหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เกิดภายใน เหล่านี้ นับสงเคราะห์ เวทนา สัญญา สังขาร นิพพาน ฯลฯ

๗๙. พาหิรปทนิทเทส

ปุจฉา **พาหิเรหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เกิดภายนอก เหล่านี้ นับสงเคราะห์ จิต ๘๙ ฯลฯ

๘๐. อุปาทาปทนิทเทส

ปุจฉา **อุปาทาธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่อาศัยมหาภูตรูป เกิดขึ้นฝ่ายเดียว เหล่านี้ นับสงเคราะห์ จิต ๘๙ ฯลฯ

๘๑. อุปาทานปทนิทเทส

ปุจฉา **อุปาทาเนหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นอุปาทาน เหล่านี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๘๒. อนุปาทานิยปทนิทเทส

ปุจฉา **อนุปาทานิเยหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ไม่เป็นอารมณ์ของอุปาทาน เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริก-รูป ๑๒ ฯลฯ

๘๓. อุปาทานสัมปยุตตปทนิทเทส

ปุจฉา **อุปาทานสมฺปยุตฺเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ประกอบด้วยอุปาทาน เหล่านี้ นับสงเคราะห์ โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๘๔. อุปาทานอุปาทานิยปทนิทเทส

ปุจฉา **อุปาทาเนหิ เจว อุปาทานิเยหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นอุปาทาน และเป็นอารมณ์ของอุปาทาน เหล่านี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๘๕. อุปาทานอุปาทานสัมปยุตตปทนิทเทส

ปุจฉา **อุปาทาเนหิ เจว อุปาทานสมฺปยุตฺเตหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นอุปาทาน และประกอบด้วยอุปาทาน เหล่านี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๘๖. อุปาทานสัมปยุตตโนอุปาทานปทนิทเทส

ปุจฉา **อุปาทานสมฺปยุตฺเตหิ เจว โน จ อุปาทาเนหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ประกอบด้วยอุปาทาน แต่ไม่ใช่อุปาทาน เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๘๗. อุปาทานวิปปยุตตอนุปาทานิยปทนิทเทส

ปุจฉา **อุปาทานวิปฺปยุตฺเตหิ อนุปาทานิเยหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ไม่ประกอบด้วยอุปาทาน และไม่เป็นอารมณ์ของอุปาทาน เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๘๘. กิเลสปทนิทเทส

ปุจฉา **กิเลเสหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นกิเลส เหล่านี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๘๙. อสังกิเลสิกปทนิทเทส

ปุจฉา **อสงฺกิเลสิเกหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ไม่เป็นอารมณ์ของกิเลส เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๙๐. สังกิลิฏฐรูปทนิทเทส

ปุจฉา **สงฺกิลิฏฺเฐหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ถูกทำให้เศร้าหมองเร่าร้อน เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริก-รูป ๑๒ ฯลฯ

๙๑. กิเลสสัมปยุตตปทนิทเทส

ปุจฉา **กิเลสสมฺปยุตฺเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ประกอบด้วยกิเลส เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๙๒. กิเลสสังกิเลสิกปทนิทเทส

ปุจฉา **กิเลเสหิ เจว สงฺกิเลสิเกหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นกิเลส และเป็นอารมณ์ของกิเลส เหล่านี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๙๓. กิเลสสังกิลิฏฐรูปทนิทเทส

ปุจฉา **กิเลเสหิ เจว สงฺกิลิฏฺเฐหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นกิเลส และถูกทำให้เศร้าหมองเร่าร้อน เหล่านี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๙๔. สังกิลิฏฐโนกิเลสปทนิทเทส

ปุจฉา **สงฺกิลิฏฺเฐหิ เจว โน จ กิเลเสหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ถูกทำให้เศร้าหมองเร่าร้อน แต่ไม่ใช่กิเลส เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๙๕. กิเลสกิเลสสัมปยุตตปทนิทเทส

ปุจฉา **กิเลเสหิ เจว กิเลสสมฺปยุตฺเตหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นกิเลส และประกอบด้วยกิเลส เหล่านี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๙๖. กิเลสสัมปยุตตโนกิเลสปทนิทเทส

ปุจฉา **กิเลสสมฺปยุตฺเตหิ เจว โน จ กิเลเสหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ประกอบด้วยกิเลส แต่ไม่ใช่กิเลส เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๙๗. กิเลสวิปปยุตตอสังกิเลสิกปทนิทเทส

ปุจฉา **กิเลสวิปฺปยุตฺเตหิ อสงฺกิเลสิเกหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ไม่ประกอบด้วยกิเลส และไม่เป็นอารมณ์ของกิเลส เหล่านี้ นับสงเคราะห์ โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๙๘. ทัสสเนนปหาตัพพปทนิทเทส

ปุจฉา **ทสฺสเนน ปหาตพฺเพหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่โสดาปัตติมรรคพึงประหาณ เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๙๙. ภาวนายปหาตัพพปทนิทเทส

ปุจฉา **ภาวนาย ปหาตพฺเพหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่อริยมรรคเบื้องบน ๓ พึงประหาณ เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๑๐๐. ทัสสเนนปหาตัพพเหตุกปทนิทเทส

ปุจฉา **ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุเกหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่มีสัมปยุตตเหตุ อันโสดาปัตติมรรคพึงประหาณ เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๑๐๑. ภาวนายปหาตัพพเหตุกปทนิทเทส

ปุจฉา **ภาวนาย ปหาตพฺพเหตุเกหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่มีสัมปยุตตเหตุ อันอริยมรรคเบื้องบน ๓ พึงประหาณ เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๑๐๒. สวิตักกปทนิทเทส

ปุจฉา **สวิตกฺเกหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เกิดพร้อมด้วยวิตก เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๑๐๓. สวิจารปทนิทเทส

ปุจฉา **สวิจาเรหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เกิดพร้อมด้วยวิจาร เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๑๐๔. สัปปีติกปทนิทเทส

ปุจฉา **สปฺปีติเกหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่มีปีติ เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๑๐๕. ปีติสหคตปทนิทเทส

ปุจฉา **ปีติสหคเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เกิดพร้อม**ด้วยปีติ** เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๑๐๖. สุขสหคตปทนิทเทส

ปุจฉา **สุขสหคเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เกิดพร้อมด้วยสุขเวทนา เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๑๐๗. อุเปกขาสหคตปทนิทเทส

ปุจฉา **อุเปกฺขาสหคเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เกิดพร้อมด้วยอุเบกขาเวทนา เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริก-รูป ๑๒ ฯลฯ

๑๐๘. นกามาวจรปทนิทเทส

ปุจฉา **น กามาวจเรหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ไม่เป็นกามาวจร เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๑๐๙. รูปาวจรปทนิทเทส

ปุจฉา **รูปาวจเรหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นรูปาวจร เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๑๑๐. อรูปาวจรปทนิทเทส

ปุจฉา **อรูปาวจเรหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นอรูปาวจร เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๑๑๑. อปริยาปันนปทนิทเทส

ปุจฉา **อปริยาปนฺเนหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ไม่นับเนื่องเข้าในสังสารวัฏฏ์ เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริก-รูป ๑๒ ฯลฯ

๑๑๒. นิยยานิกปทนิทเทส

ปุจฉา **นิยฺยานิเกหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นเหตุให้ออกจากสังสารวัฏฏ์ เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๑๑๓. นิยตปทนิทเทส

ปุจฉา **นิยเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ให้ผลแน่นอน เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๑๑๔. อนุตตรปทนิทเทส

ปุจฉา **อนุตฺตเรหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ไม่มีสภาวธรรมอื่นยิ่งกว่าตน เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

๑๑๕. สรณปทนิทเทส

ปุจฉา **สรเณหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เกิดพร้อมกับกิเลส เหล่านี้ นับสงเคราะห์โอฬาริกรูป ๑๒ ฯลฯ

จบทุกมาติกานิทเทส

จบพาหิรมาติกานิทเทส

จบปัญจมนยนิทเทส

* * * *

๖. ฉฏฺฐนยสมฺปโยควิปฺปโยคปทนิทฺเทส

คาถาแสดงบทที่พระพุทธองค์ไม่ทรงแสดงในฉัฏฐนยนิทเทส

๑. ธมฺมายตนำ ธมฺมธาตุ ทุกฺขสจฺจญฺจ ชีวิตำ
สฬายตนำ นามรูปำ จตฺตาโร จ มหาภวา ฯ
๒. ชาติ ชรา มรณญฺจ ติเกเสฺวกูนวีสติ
โคจฺฉเกสุ จ ปญฺญาส อฏฺฐจูฬนฺตเร ปทา ฯ
๓. มหนฺตเร ปณฺณรส โสฬส จ ตโต ปเร
เอกวีสติ ปทสตำ เอตำ สมฺปโยเค น ลพฺภติ ฯ

บทที่พระพุทธองค์ไม่ทรงแสดงในฉัฏฐนยนิทเทสมี ๑๒๑ บท คือ

๑. ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ ทุกขสัจจะ ชีวิตินทรีย์ สฬายตนะ นามรูป ภพใหญ่ ๔ คือ อุปปัตติภวะ กามภวะ สัญญีภวะ ปัญจโวการภวะ

๒. ชาติ ชรา มรณะ ในติก ๑๙ บท ที่ได้ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ทั้งหมด มีอพยากตปท เป็นต้น ในโคจฉก ๕๐ บท ที่ได้ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ทั้งหมด มี นเหตุปท อเหตุกปท เป็นต้น, ในจูฬันตรทุก ๘ บท ที่ได้ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ทั้งหมด มี สัปปัจจยปท สังขตปท เป็นต้น

๓. ในมหันตรทุก ๑๕ บท มี โนจิตตปท เป็นต้น ต่อจากนั้น ในปิฏฐิทุก ๑๖ บท ที่ได้ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ทั้งหมด มี นทัสสเนนปหาตัพพปท เป็นต้น

แสดงขันธ์ที่สัมปยุตต์วิปปยุตต์ได้และไม่ได้

๑. นามขันธ์ ๔ อันได้แก่ จิต เจตสิก เหล่านี้ เมื่อครบลักษณะทั้ง ๔ คือ เอกุปปาทะ เอกนิโรธะ เอการัมมณะ เอกวัตถุกะ แล้ว เป็นสัมปยุตต์ซึ่งกันและกันได้ ถ้าไม่ครบลักษณะทั้ง ๔ ก็เป็นวิปปยุตต์

๒. นามขันธ์ ๔ กับนิพพาน นามขันธ์ ๔ กับรูป เป็นวิปปยุตต์อย่างเดียว

๓. รูปกับรูป รูปกับนิพพาน ไม่เรียกว่าสัมปยุตต์หรือวิปปยุตต์

๔. ระหว่าง กุศลธรรม อกุศลธรรม อพยากตธรรม ที่เป็นจิต เจตสิกซึ่งกันและกัน เป็นวิปปยุตต์ ชื่อว่า ชาติวิปปยุตต์

๕. ระหว่างนามขันธ์ ๔ ที่เกิดในกามภูมิ รูปภูมิ อรูปภูมิ ซึ่งกันและกัน เป็นวิปปยุตต์ ชื่อว่า ภูมิวิปปยุตต์

๖. ระหว่างนามขันธ์ ๔ ที่เป็นอดีต อนาคต ปัจจุบัน ซึ่งกันและกัน เป็นวิปปยุตต์ ชื่อว่า กาลวิปปยุตต์

๗. ระหว่างนามขันธ์ ๔ ที่เกิดอยู่ภายในตัวเรา และภายนอกตัวเรา ซึ่งกันและกัน เป็นวิปปยุตต์ ชื่อว่า สันตานวิปปยุตต์

พระพุทธองค์ทรงแสดงฉัฏฐนยมาติกานิทเทสนี้ มีการแสดงจำนวนขันธ์ อายตนะ ธาตุ ที่ประกอบได้และไม่ได้เป็นพิเศษออกไปอีก โดยใช้ศัพท์ว่า เกหิจิ

ฉัฏฐนยนิทเทส มี ๒ อย่าง คือ ๑. อัพภันตรมาติกานิทเทส ๒. พาหิรมาติกา-นิทเทส

พระพุทธองค์ทรงแสดงอัพภันตรมาติกานิทเทสก่อน แล้วทรงแสดงพาหิรมาติกา-นิทเทส ต่อไป

อัพภันตรมาติกานิทเทส

อัพภันตรมาติกานิทเทส มี ๒ อย่าง คือ ๑. ขันธานิทเทส ๒. ผัสสสัตตกราสี-นิทเทส

พระองค์ทรงแสดงขันธานิทเทสก่อน แล้วทรงแสดงผัสสสัตตกราสีนิทเทสต่อไป

ขันธานิทเทส

ขันธานิทเทส มี ๑๕ อย่าง คือ ๑. ขันธนิทเทส เป็นต้น จนถึง ๑๕. มัคคนิทเทส เป็นที่สุด

พระองค์ทรงแสดงขันธนิทเทสก่อน แล้วทรงแสดงอายตนนิทเทสเป็นต้น ต่อไป ตามลำดับ

๑. ขันธนิทเทส

ขันธนิทเทสมี ๕ อย่าง คือ ๑. รูปักขันธนิทเทส เป็นต้น จนถึง ๕. วิญญาณัก-ขันธนิทเทส เป็นที่สุด

พระองค์ทรงแสดงรูปักขันธนิทเทสก่อน แล้วทรงแสดงเวทนากขันธนิทเทส เป็นต้น ต่อไปตามลำดับ

๑. รูปักขันธนิทเทส

ปุจฉา **รูปกฺขนฺโธ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สมฺปยุตฺโต ?**

รูปขันธ์ นี้ ประกอบกับขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้เท่าไร ?

วิสัชนา **นตฺถิ ฯ** ไม่มี

ปุจฉา **รูปกฺขนฺโธ กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺโต ?**

รูปขันธ์ นี้ ไม่ประกอบกับขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **รูปกฺขนฺโธ จตูหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน สตฺตหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺโต เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺโต ฯ**

รูปขันธ์ นี้ ไม่ประกอบกับนามขันธ์ ๔ มนายตนะ ๑ วิญญาณธาตุ ๗ และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๕๒

๒. เวทนากขันธนิทเทส

ปุจฉา **เวทนากฺขนฺโธ กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺโต ?**

วิสัชนา **เวทนากฺขนฺโธ ตีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน สตฺตหิ ธาตูหิ สมฺปยุตฺโต เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺโต ฯ**

เวทนาขันธ์ นี้ ประกอบกับขันธ์ ๓ คือ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ วิญญาณขันธ์ มนายตนะ ๑ วิญญาณธาตุ ๗ และประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๕๑ (เว้นเวทนา)

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺโต ?**

วิสัชนา **เวทนากฺขนฺโธ เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ ทสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺโต เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺโต ฯ**

เวทนาขันธ์ นี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ โอฬาริกธาตุ ๑๐ และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ สุขุมรูป นิพพาน

๓. สัญญากขันธนิทเทส ๔. สังขารักขันธนิทเทส ทั้ง ๒ บทนี้แสดงเหมือนเวทนากขันธนิทเทส

๕. วิญญาณักขันธนิทเทส

ปุจฉา **วิญฺญาณกฺขนฺโธ กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺโต ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ สมฺปยุตฺโต เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺโต ฯ**

วิญญาณขันธ์ นี้ ประกอบกับขันธ์ ๓ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ และประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๕๒

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺโต ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ ทสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺโต เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺโต ฯ**

วิญญาณขันธ์ นี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ โอฬาริกธาตุ ๑๐ และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ สุขุมรูป นิพพาน

จบขันธนิทเทส

๒. อายตนนิทเทส

อายตนนิทเทสมี ๑๑ อย่าง คือ ๑. จักขายตนนิทเทส เป็นต้น จนถึง ๑๑. มนายตนนิทเทส เป็นที่สุด

๑. จักขายตนนิทเทส

ปุจฉา **จกฺขายตนํ กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตํ ?**

วิสัชนา **นตฺถิ ฯ** ไม่มี

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตํ ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน สตฺตหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตํ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตํ ฯ**

จักขายตนะ นี้ ไม่ประกอบกับนามขันธ์ ๔ มนายตนะ ๑ วิญญาณธาตุ ๗ และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๕๒

ตั้งแต่ (๒) โสตายตนนิทเทส เป็นต้น จนถึง (๑๐) โผฏฐัพพายตนนิทเทส เป็นที่สุด แสดงเหมือนจักขายตนนิทเทส

๑๑. มนายตนนิทเทส

ปุจฉา **มนายตนํ กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตํ ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ สมฺปยุตฺตํ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตํ ฯ**

มนายตนะ นี้ ประกอบกับขันธ์ ๓ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ และประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๕๒

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตํ ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ ทสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตํ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตํ ฯ**

มนายตนะ นี้ ไม่ประกอบกับ รูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ โอฬาริกธาตุ ๑๐ และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ สุขุมรูป นิพพาน

จบอายตนนิทเทส

๓. ธาตุนิทเทส

ธาตุนิทเทส มี ๑๗ อย่าง คือ ๑. จักขุธาตุนิทเทส เป็นต้น จนถึง ๑๗. มโนวิญญาณธาตุนิทเทส เป็นที่สุด

โอฬาริกธาตุนิทเทส ๑๐ มีจักขุธาตุนิทเทสเป็นต้น จนถึง โผฏฐัพพธาตุนิทเทส เป็นที่สุด แสดงอย่างเดียวกับโอฬาริกายตนนิทเทส ๑๐ มีจักขายตนนิทเทส เป็นต้น จนถึง โผฏฐัพพายตนนิทเทส เป็นที่สุด เช่นเดียวกัน

๑๑. จักขุวิญญาณธาตุนิทเทส

ปุจฉา **จกฺขุวิญฺญาณธาตุ กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ สมฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตา ฯ**

จักขุวิญญาณธาตุ นี้ ประกอบกับขันธ์ ๓ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ และประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ สัพพจิตตสาธารณเจตสิก ๗

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

จักขุวิญญาณธาตุ นี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นจักขุวิญญาณธาตุ) และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๔๕ สุขุมรูป นิพพาน

ตั้งแต่ (๑๒) โสตวิญญาณธาตุนิทเทส เป็นต้น จนถึง (๑๕) กายวิญญาณธาตุ-นิทเทส เป็นที่สุด แสดงเหมือนกับจักขุวิญญาณธาตุนิทเทส

๑๖. มโนธาตุนิทเทส

ปุจฉา **มโนธาตุ กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ สมฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตา ฯ**

มโนธาตุ นี้ ประกอบกับขันธ์ ๓ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ และประกอบกับธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ อัญญสมานเจตสิก ๑๐ (เว้นวิริยะ ปีติ ฉันทะ)

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

มโนธาตุ นี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโนธาตุ) และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๔๒ สุขุมรูป นิพพาน

๑๗. มโนวิญญาณธาตุนิทเทส

ปุจฉา **มโนวิญฺญาณธาตุ กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ สมฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตา ฯ**

มโนวิญญาณธาตุ นี้ ประกอบกับขันธ์ ๓ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ และประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๕๒

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

มโนวิญญาณธาตุ นี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโนวิญญาณธาตุ) และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ สุขุมรูป นิพพาน

จบธาตุนิทเทส

๔. สัจจนิทเทส

สัจจนิทเทสมี ๓ อย่าง คือ ๑. สมุทยสัจจนิทเทส ๒. นิโรธสัจจนิทเทส ๓. มัคคสัจจนิทเทส

๑. สมุทยสัจจนิทเทส

ปุจฉา **สมุทยสจฺจํ กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตํ ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สมฺปยุตฺตํ เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตํ ฯ**

สมุทยสัจจะ นี้ ประกอบกับขันธ์ ๓ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ วิญญาณขันธ์ มนายตนะ ๑ มโนวิญญาณธาตุ ๑ และประกอบกับสังขารขันธ์ บางส่วน คือ สังขารขันธ์เจตสิก ๑๙ (เว้นโลภะ) ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๒๑ (เว้นโลภะ)

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตํ ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตํ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตํ ฯ**

สมุทยสัจจะ นี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือ โอฬาริก-ธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโนวิญญาณธาตุ) และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ โทจตุกเจตสิก ๔ วิจิกิจฉาเจตสิก ๑ โสภณเจตสิก ๒๕ สุขุมรูป นิพพาน

๒. นิโรธสัจจนิทเทส

ปุจฉา **นิโรธสจฺจํ กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตํ ?**

วิสัชนา **นตฺถิ ฯ** ไม่มี

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตํ ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน สตฺตหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตํ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตํ ฯ**

นิโรธสัจจะ นี้ ไม่ประกอบกับนามขันธ์ ๔ มนายตนะ ๑ วิญญาณธาตุ ๗ และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๕๒

๓. มัคคสัจจนิทเทส

ปุจฉา **มคฺคสจฺจํ กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตํ ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สมฺปยุตฺตํ เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตํ ฯ**

มรรคสัจจะ นี้ ประกอบกับขันธ์ ๓ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ วิญญาณขันธ์ มนายตนะ ๑ มโนวิญญาณธาตุ ๑ และประกอบกับสังขารขันธ์ บางส่วน คือ สังขารขันธ์เจตสิก ๒๖ (เว้นองค์มรรค ๘) ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๒๘ (เว้นองค์มรรค ๘)

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตํ ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตํ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตํ ฯ**

มรรคสัจจะ นี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือ โอฬาริก-ธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโนวิญญาณธาตุ) และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ อกุศลเจตสิก ๑๔ อัปปมัญญาเจตสิก ๒ สุขุมรูป นิพพาน

จบสัจจนิทเทส

๔. อินทริยนิทเทส

อินทริยนิทเทส มี ๒๑ อย่าง คือ ๑. จักขุนทริยนิทเทส เป็นต้น จนถึง ๒๑. อัญญาตาวินทริยนิทเทสเป็นที่สุด (เว้นชีวิตินทริยนิทเทส)

๑. จักขุนทริยนิทเทส

ปุจฉา **จกฺขุนฺทฺริยํ กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตํ ?**

วิสัชนา **นตฺถิ ฯ** ไม่มี

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตํ ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน สตฺตหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตํ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตํ ฯ**

จักขุนทรีย์ นี้ ไม่ประกอบกับนามขันธ์ ๔ มนายตนะ ๑ วิญญาณธาตุ ๗ และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๕๒

ตั้งแต่ (๒) โสตินทริยนิทเทส เป็นต้น จนถึง (๗) ปุริสินทริยนิทเทส เป็นที่สุด แสดงเหมือนกับจักขุนทริยนิทเทส คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๘. มนินทริยนิทเทส

ปุจฉา **มนินฺทฺริยํ กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตํ ?**

วิสัชนา **มนินฺทฺริยํ ตีหิ ขนฺเธหิ สมฺปยุตฺตํ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตํ ฯ**

มนินทรีย์ นี้ ประกอบกับขันธ์ ๓ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ และประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๕๒

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตํ ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ ทสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตํ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตํ ฯ**

มนินทรีย์ นี้ ไม่ประกอบกับ รูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ โอฬาริกธาตุ ๑๐ และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ สุขุมรูป นิพพาน

๙. สุขินทริยนิทเทส

ปุจฉา **สุขินฺทฺริยํ กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตํ ?**

วิสัชนา **สุขินฺทฺริยํ ตีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สมฺปยุตฺตํ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตํ ฯ**

สุขินทรีย์ นี้ ประกอบกับขันธ์ ๓ คือ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ วิญญาณขันธ์ มนายตนะ ๑ กายวิญญาณธาตุ ๑ และประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ สัพพจิตตสาธารณเจตสิก ๖ (เว้นเวทนา)

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตํ ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตํ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตํ ฯ**

สุขินทรีย์ นี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือ โอฬาริก-ธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นกายวิญญาณธาตุ) และไม่ประกอบกับธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๔๕ สุขุมรูป นิพพาน

(๑๐) ทุกขินทริยนิทเทส เหมือนกับสุขินทริยนิทเทส คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๑๑. โสมนัสสินทริยนิทเทส

ปุจฉา **โสมนสฺสินฺทฺริยํ กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตํ ?**

วิสัชนา **โสมนสฺสินฺทฺริยํ ตีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สมฺปยุตฺตํ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตํ ฯ**

โสมนัสสินทรีย์ นี้ ประกอบกับขันธ์ ๓ คือ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ วิญญาณขันธ์ มนายตนะ ๑ มโนวิญญาณธาตุ ๑ และประกอบกับธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๔๖ (เว้นเวทนา)

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตํ ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตํ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตํ ฯ**

โสมนัสสินทรีย์ นี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโนวิญญาณธาตุ) และไม่ประกอบกับธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ โทจตุกเจตสิก ๔ วิจิกิจฉาเจตสิก ๑ สุขุมรูป นิพพาน

(๑๒) โทมนัสสินทริยนิทเทส เหมือนกับโสมนัสสินทริยนิทเทส คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

๑๓. อุเปกขินทริยนิทเทส

ปุจฉา **อุเปกฺขินฺทฺริยํ กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตํ ?**

วิสัชนา **อุเปกฺขินฺทฺริยํ ตีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน ฉหิ ธาตูหิ สมฺปยุตฺตํ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตํ ฯ**

อุเบกขินทรีย์ นี้ ประกอบกับขันธ์ ๓ คือ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ วิญญาณขันธ์ มนายตนะ ๑ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นกายวิญญาณธาตุ) และประกอบกับธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๔๖ (เว้นเวทนา)

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตํ ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ เอกาทสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตํ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตํ ฯ**

อุเบกขินทรีย์ นี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๑ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ กายวิญญาณธาตุ ๑ และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ โทจตุกเจตสิก ๔ ปีติเจตสิก ๑ สุขุมรูป นิพพาน

๑๔. สัทธินทริยนิทเทส

ปุจฉา **สทฺธินฺทฺริยํ กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตํ ?**

วิสัชนา **สทฺธินฺทฺริยํ ตีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สมฺปยุตฺตํ เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตํ ฯ**

สัทธินทรีย์ นี้ ประกอบกับขันธ์ ๓ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ วิญญาณขันธ์ มนายตนะ ๑ มโนวิญญาณธาตุ ๑ และประกอบกับสังขารขันธ์ บางส่วน คือ สังขารขันธ์เจตสิก ๓๕ (เว้นสัทธา) ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๓๗ (เว้นสัทธา)

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตํ ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตํ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตํ ฯ**

สัทธินทรีย์ นี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือ โอฬาริก-ธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโนวิญญาณธาตุ) และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ อกุศลเจตสิก ๑๔ สุขุมรูป นิพพาน

๑๕. วิริยินทริยนิทเทส

ปุจฉา **วิริยินฺทฺริยํ กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตํ ?**

วิสัชนา วิริยินทรีย์ นี้ ประกอบกับขันธ์ ๓ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ วิญญาณขันธ์ มนายตนะ ๑ มโนวิญญาณธาตุ ๑ และประกอบกับสังขารขันธ์ บางส่วน คือ สังขารขันธ์เจตสิก ๔๙ (เว้นวิริยะ) ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๕๑ (เว้นวิริยะ)

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตํ ?**

วิสัชนา วิริยินทรีย์ นี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโนวิญญาณธาตุ) และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ สุขุมรูป นิพพาน

๑๖. สตินทริยนิทเทส

ปุจฉา **สตินฺทฺริยํ กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตํ ?**

วิสัชนา สตินทรีย์ นี้ ประกอบกับขันธ์ ๓ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ วิญญาณขันธ์ มนายตนะ ๑ มโนวิญญาณธาตุ ๑ และประกอบกับสังขารขันธ์ บางส่วน คือ สังขารขันธ์เจตสิก ๓๕ (เว้นสติ) ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๓๗ (เว้นสติ)

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตํ ?**

วิสัชนา สตินทรีย์ นี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือ โอฬาริก-ธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโนวิญญาณธาตุ) และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ อกุศลเจตสิก ๑๔ สุขุมรูป นิพพาน

๑๗. สมาธินทริยนิทเทส

ปุจฉา **สมาธินฺทฺริยํ กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตํ ?**

วิสัชนา สมาธินทรีย์ นี้ ประกอบกับขันธ์ ๓ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ วิญญาณขันธ์ มนายตนะ ๑ มโนวิญญาณธาตุ ๑ และประกอบกับ สังขารขันธ์ บางส่วน คือ สังขารขันธ์เจตสิก ๔๘ (เว้นวิจิกิจฉา เอกัคคตา) ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๕๐ (เว้นวิจิกิจฉา เอกัคคตา)

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตํ ?**

วิสัชนา สมาธินทรีย์ นี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโนวิญญาณธาตุ) และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ วิจิกิจฉาเจตสิก ๑ สุขุมรูป นิพพาน

๑๘. ปัญญินทริยนิทเทส

ปุจฉา **ปญฺญินฺทฺริยํ กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตํ ?**

วิสัชนา ปัญญินทรีย์ นี้ ประกอบกับขันธ์ ๓ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ วิญญาณขันธ์ มนายตนะ ๑ มโนวิญญาณธาตุ ๑ และประกอบกับสังขารขันธ์ บางส่วน คือ สังขารขันธ์เจตสิก ๓๕ (เว้นปัญญา) ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๓๗ (เว้นปัญญา)

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตํ ฯ**

วิสัชนา ปัญญินทรีย์ นี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโนวิญญาณธาตุ) และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ อกุศลเจตสิก ๑๔ สุขุมรูป นิพพาน

๑๙. อนัญญาตัญญัสสามิตินทริยนิทเทส

ปุจฉา **อนญฺญาตญฺญสฺสามิตินฺทฺริยํ กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตํ ?**

วิสัชนา อนัญญาตัญญัสสามิตินทรีย์ นี้ ประกอบกับขันธ์ ๓ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ วิญญาณขันธ์ มนายตนะ ๑ มโนวิญญาณธาตุ ๑ และประกอบกับสังขารขันธ์ บางส่วน คือ สังขารขันธ์เจตสิก ๓๓ (เว้นปัญญา) ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๓๕ (เว้นปัญญา)

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตํ ?**

วิสัชนา อนัญญาตัญญัสสามิตินทรีย์ นี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโนวิญญาณธาตุ) และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ อกุศลเจตสิก ๑๔ อัปปมัญญาเจตสิก ๒ และเจตสิก ๕๒ ที่ประกอบกับจิตอื่นๆ (เว้นโสดาปัตติมรรค) สุขุมรูป นิพพาน

(๒๐) อัญญินทริยนิทเทส และ (๒๑) อัญญาตาวินทริยนิทเทส ทั้ง ๒ นี้ เหมือนกับอนัญญาตัญญัสสามิตินทริยนิทเทส คงเปลี่ยนแต่ชื่อเท่านั้น

จบอินทริยนิทเทส

๖. ปฏิจจสมุปปาทนิทเทส

ปฏิจจสมุปปาทนิทเทส มี ๑๙ อย่าง คือ ๑. อวิชชานิทเทส เป็นต้น จนถึง ๑๙. อุปายาสนิทเทส เป็นที่สุด (เว้น สฬายตนะ นามรูป อุปปัตติภวะ กามภวะ สัญญีภวะ ปัญจโวการภวะ ชาติ ชรา มรณะ)

๑. อวิชชานิทเทส

ปุจฉา **อวิชฺชา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา อวิชชา นี้ ประกอบกับขันธ์ ๓ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ วิญญาณขันธ์ มนายตนะ ๑ มโนวิญญาณธาตุ ๑ และประกอบกับสังขารขันธ์ บางส่วน คือ สังขารขันธ์เจตสิก ๒๔ (เว้นโมหะ) ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๒๖ (เว้นโมหะ)

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา อวิชชา นี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโนวิญญาณธาตุ) และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ โสภณเจตสิก ๒๕ สุขุมรูป นิพพาน

๒. สังขารนิทเทส

ปุจฉา **อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา สังขารที่เกิดขึ้นโดยอาศัยอวิชชาเป็นเหตุ นี้ ประกอบกับขันธ์ ๓ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ วิญญาณขันธ์ มนายตนะ ๑ มโนวิญญาณธาตุ ๑ และประกอบกับสังขารขันธ์ บางส่วน คือ สังขารขันธ์เจตสิก ๔๙ (เว้นเจตนา) ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๕๑ (เว้นเจตนา)

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา สังขารที่เกิดขึ้นโดยอาศัยอวิชชาเป็นเหตุ นี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโนวิญญาณธาตุ) และไม่ประกอบกับธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ สุขุมรูป นิพพาน

๓. วิญญาณนิทเทส

ปุจฉา **สงฺขารปจฺจยา วิญฺญาณํ กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตํ ?**

วิสัชนา วิญญาณที่เกิดขึ้นโดยอาศัยสังขารเป็นเหตุ นี้ ประกอบกับขันธ์ ๓ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ และประกอบกับธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๕๒

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตํ ?**

วิสัชนา วิญญาณที่เกิดขึ้นโดยอาศัยสังขารเป็นเหตุ นี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ โอฬาริกธาตุ ๑๐ และไม่ประกอบกับธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ สุขุมรูป นิพพาน

๔. ผัสสนิทเทส

ปุจฉา **สฬายตนปจฺจยา ผสฺโส กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺโต ?**

วิสัชนา ผัสสะที่เกิดขึ้นโดยอาศัยสฬายตนะเป็นเหตุ นี้ ประกอบกับขันธ์ ๓ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ วิญญาณขันธ์ มนายตนะ ๑ วิญญาณธาตุ ๗ และประกอบกับสังขารขันธ์ บางส่วน คือ สังขารขันธ์เจตสิก ๔๙ (เว้นผัสสะ) ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๕๑ (เว้นผัสสะ)

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺโต ?**

วิสัชนา ผัสสะที่เกิดขึ้นโดยอาศัยสฬายตนะเป็นเหตุ นี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ โอฬาริกธาตุ ๑๐ และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ สุขุมรูป นิพพาน

๕. เวทนานิทเทส

ปุจฉา **ผสฺสปจฺจยา เวทนา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา เวทนาที่เกิดขึ้นโดยอาศัยผัสสะเป็นเหตุ นี้ ประกอบกับขันธ์ ๓ คือ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ วิญญาณขันธ์ มนายตนะ ๑ วิญญาณธาตุ ๗ และประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๕๑ (เว้นเวทนา)

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา เวทนาที่เกิดขึ้นโดยอาศัยผัสสะเป็นเหตุ นี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ โอฬาริกธาตุ ๑๐ และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ สุขุมรูป นิพพาน

๖. ตัณหานิทเทส

ปุจฉา **เวทนาปจฺจยา ตณฺหา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา ตัณหาที่เกิดขึ้นโดยอาศัยเวทนาเป็นเหตุ นี้ ประกอบกับขันธ์ ๓ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ วิญญาณขันธ์ มนายตนะ ๑ มโนวิญญาณธาตุ ๑ และประกอบกับสังขารขันธ์ บางส่วน คือ สังขารขันธ์เจตสิก ๑๙ (เว้นโลภะ) ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๒๑ (เว้นโลภะ)

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา ตัณหาที่เกิดขึ้นโดยอาศัยเวทนาเป็นเหตุ นี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโนวิญญาณธาตุ) และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ โทจตุกเจตสิก ๔ วิจิกิจฉาเจตสิก ๑ โสภณเจตสิก ๒๕ สุขุมรูป นิพพาน

(๗) อุปาทานนิทเทส เหมือนกับตัณหานิทเทส แต่เปลี่ยนเจตสิกที่ประกอบเป็น ๑๘-๒๐ เท่านั้น

(๘) กัมมภวะก็แสดงทำนองเดียวกัน แต่เปลี่ยนเจตสิกที่ประกอบเป็น ๔๙-๕๑

๙. รูปภวนิทเทส

ปุจฉา **รูปภโว กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺโต ?**

วิสัชนา **นตฺถิ ฯ** ไม่มี

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺโต ?**

วิสัชนา **น เกหิจิ ขนฺเธหิ น เกหิจิ อายตเนหิ ตีหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺโต ฯ**

รูปภวะ นี้ ไม่เป็นวิปปยุตต์กับขันธ์ อายตนะ อย่างใดอย่างหนึ่ง แต่เป็นวิปปยุตต์กับธาตุ ๓ คือ ฆานวิญญาณธาตุ ชิวหาวิญญาณธาตุ กายวิญญาณธาตุ

๑๐. อรูปภวนิทเทส

ปุจฉา **อรูปภโว กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺโต ?**

วิสัชนา **นตฺถิ ฯ** ไม่มี

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺโต ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺโต เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺโต ฯ**

อรูปภวะ นี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโนวิญญาณธาตุ) และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๒๒ สุขุมรูป นิพพาน

๑๑. อสัญญีภวนิทเทส

ปุจฉา **อสญฺญีภโว กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺโต ?**

วิสัชนา **นตฺถิ ฯ** ไม่มี

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺโต ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน สตฺตหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺโต เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺโต ฯ**

อสัญญีภวะ นี้ ไม่ประกอบกับนามขันธ์ ๔ มนายตนะ ๑ วิญญาณธาตุ ๗ และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๕๒

(๑๒) เอกโวการภวนิทเทส แสดงทำนองเดียวกันนี้ ส่วน (๑๓) เนวสัญญีนาสัญญีภวนิทเทส และ (๑๔) จตุโวการภวนิทเทส แสดงทำนองเดียวกับอรูปภวนิทเทส

๑๕. โสกนิทเทส

ปุจฉา **โสโก กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺโต ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สมฺปยุตฺโต เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺโต ฯ**

โสกะ นี้ ประกอบกับขันธ์ ๓ คือ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ วิญญาณขันธ์ มนายตนะ ๑ มโนวิญญาณธาตุ ๑ และประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๒๑ (เว้นเวทนา)

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺโต ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺโต เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺโต ฯ**

โสกะ นี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโนวิญญาณธาตุ) และไม่ประกอบกับธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ โลติกเจตสิก ๓ ปีติเจตสิก ๑ วิจิกิจฉาเจตสิก ๑ โสภณเจตสิก ๒๕ สุขุมรูป นิพพาน

(๑๖) ปริเทวนิทเทส เหมือนกับอสัญญีภวนิทเทส (๑๗) ทุกขนิทเทส (๑๘) โทมนัสสนิทเทส เหมือนกับโสกนิทเทส เว้นแต่โดยเฉพาะ (๑๗) ทุกขนิทเทส เปลี่ยนเป็นประกอบกับสัพพจิตตสาธารณเจตสิก ๖ (เว้นเวทนา)

๑๙. อุปายาสนิทเทส

ปุจฉา **อุปายาโส กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺโต ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สมฺปยุตฺโต เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺโต ฯ**

อุปายาส นี้ ประกอบกับขันธ์ ๓ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ วิญญาณขันธ์ มนายตนะ๑ มโนวิญญาณธาตุ ๑ และประกอบกับสังขารขันธ์ บางส่วน คือ สังขารขันธ์เจตสิก ๑๙ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๒๑ (เว้นโทสะ)

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺโต ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺโต เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺโต ฯ**

อุปายาส นี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโนวิญญาณธาตุ) และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ โลติกเจตสิก ๓ ปีติเจตสิก ๑ วิจิกิจฉาเจตสิก ๑ โสภณ-เจตสิก ๒๕ สุขุมรูป นิพพาน

จบปฏิจจสมุปปาทนิทเทส

๗. สติปัฏฐานนิทเทส

สติปัฏฐานนิทเทส นี้ เหมือนกับอุปายาสนิทเทส คงเปลี่ยนแต่เจตสิกที่ประกอบเป็น ๓๓-๓๕ (เว้นสติ) เท่านั้น

๘. สัมมัปปธานนิทเทส

สัมมัปปธานนิทเทส นี้ เหมือนกับอุปายาสนิทเทส คงเปลี่ยนแต่เจตสิกที่ประกอบเป็น ๓๓-๓๕ (เว้นวิริยะ) เท่านั้น

๙. อิทธิปาทนิทเทส

ปุจฉา **อิทฺธิปาโท กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺโต ?**

วิสัชนา **ทฺวีหิ ขนฺเธหิ สมฺปยุตฺโต เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺโต ฯ**

อิทธิบาท นี้ ประกอบกับขันธ์ ๒ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ และประกอบกับสังขารขันธ์ บางส่วน คือ สังขารขันธ์เจตสิก ๓๑ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๓๓ (เว้นอิทธิบาทองค์ธรรม)

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺโต ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺโต เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺโต ฯ**

อิทธิบาท นี้ ไม่ประกอบกับ รูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโนวิญญาณธาตุ) และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ อกุศลเจตสิก ๑๔ อัปปมัญญาเจตสิก ๒ สุขุมรูป นิพพาน

๑๐. ฌานนิทเทส

ปุจฉา **ฌานํ กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตํ ?**

วิสัชนา **ทฺวีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สมฺปยุตฺตํ เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตํ ฯ**

ฌาน นี้ ประกอบกับขันธ์ ๒ คือ สัญญาขันธ์ วิญญาณขันธ์ มนายตนะ ๑ มโนวิญญาณธาตุ ๑ และประกอบกับสังขารขันธ์ บางส่วน คือ สังขารขันธ์เจตสิก ๒๙ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๓๐ (เว้นองค์ฌาน ๕)

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตํ ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตํ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตํ ฯ**

ฌาน นี้ ไม่ประกอบกับ รูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโนวิญญาณธาตุ) และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ อกุศลเจตสิก ๑๔ วิรตีเจตสิก ๓ สุขุมรูป นิพพาน

บทต่อไปนี้ แสดงทำนองเดียวกับอุปายาส คงเปลี่ยนแต่จำนวนเจตสิกที่ประกอบต่างกันไป แล้วแต่องค์ธรรม คือ (๑๑) อัปปมัญญานิทเทส ประกอบเจตสิก ๒๙-๓๑ (เว้นอโทสะ กรุณา มุทิตา ตัตตรมัชฌัตตตา) (๑๒) ปัญจินทริยนิทเทส (๑๓) พลนิทเทส ประกอบเจตสิก ๒๙-๓๑ (เว้นสัทธา วิริยะ สติ เอกัคคตา ปัญญา) (๑๔) โพชฌังคนิทเทส ประกอบเจตสิก ๒๖-๒๘ (เว้นสติ ปัญญา วิริยะ ปีติ กายปัสสัทธิ จิตตปัสสัทธิ เอกัคคตา ตัตตรมัชฌัตตตา) (๑๕) มัคคังคนิทเทส ประกอบเจตสิก ๒๖-๒๘ (เว้นปัญญา วิตก สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ วิริยะ สติ เอกัคคตา)

จบขันธานิทเทส

ผัสสสัตตกราสีนิทเทส

ผัสสสัตตกราสีนิทเทส ๗ อย่าง คือ ๑. ผัสสนิทเทส เป็นต้น จนถึง ๗. มนสิการนิทเทส เป็นที่สุด

๑. ผัสสนิทเทส

ปุจฉา **ผสฺโส กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺโต ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน สตฺตหิ ธาตูหิ สมฺปยุตฺโต เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺโต ฯ**

ผัสสะ นี้ ประกอบกับขันธ์ ๓ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ วิญญาณขันธ์ มนายตนะ ๑ วิญญาณธาตุ ๗ และประกอบกับสังขารขันธ์ บางส่วน คือ สังขารขันธ์เจตสิก ๔๙ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๕๑ (เว้นผัสสะ)

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺโต ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ ทสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺโต เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺโต ฯ**

ผัสสะ นี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ โอฬาริกธาตุ ๑๐ และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ สุขุมรูป นิพพาน

(๔) เจตนานิทเทส และ (๗) มนสิการนิทเทส แสดงทำนองเดียวกันนี้

๒. เวทนานิทเทส

ปุจฉา **เวทนา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน สตฺตหิ ธาตูหิ สมฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตา ฯ**

เวทนา นี้ ประกอบกับขันธ์ ๓ คือ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ วิญญาณขันธ์ มนายตนะ ๑ วิญญาณธาตุ ๗ และประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๕๑ (เว้นเวทนา)

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

เวทนา นี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ โอฬาริกธาตุ ๑๐ และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ สุขุมรูป นิพพาน

(๓) สัญญานิทเทส แสดงทำนองเดียวกันนี้ คงเปลี่ยนแต่ประกอบสัญญาขันธ์เป็นประกอบเวทนาขันธ์ เท่านั้น

๕. จิตตนิทเทส

ปุจฉา **จิตฺตํ กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตํ ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ สมฺปยุตฺตํ เอกายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตํ ฯ**

จิต นี้ ประกอบกับขันธ์ ๓ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ และประกอบกับธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๕๒

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตํ ?**

วิสัชนา **เอกาน ขนฺธน ทสหายตเนหิ ทสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตํ เอกายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตํ ฯ**

จิต นี้ ไม่ประกอบกับ รูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ โอฬาริกธาตุ ๑๐ และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ สุขุมรูป นิพพาน

๖. อธิโมกขนิทเทส

ปุจฉา **อธิโมกฺโข กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺโต ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ เอกายตเนน ทฺวีหิ ธาตูหิ สมฺปยุตฺโต เอกน ขนฺเธน เอกายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺโต ฯ**

อธิโมกข์ นี้ ประกอบกับขันธ์ ๓ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ วิญญาณขันธ์ มนายตนะ ๑ ธาตุ ๒ คือ มโนธาตุ มโนวิญญาณธาตุ และประกอบกับสังขารขันธ์ บางส่วน คือ สังขารขันธ์เจตสิก ๔๘ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๕๐ (เว้นอธิโมกข์ วิจิกิจฉา)

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺโต ?**

วิสัชนา **เอกาน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ ปณฺณรสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺโต เอกายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺโต ฯ**

อธิโมกข์ นี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๕ คือ โอฬาริก-

ธาตุ ๑๐ ปัญจวิญญาณธาตุ ๕ และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ วิจิกิจฉาเจตสิก สุขุมรูป นิพพาน

จบผัสสสัตตกราสีนิทเทส

จบอัพภันตรมาติกานิทเทส

****

พาหิรมาติกานิทเทส

พาหิรมาติกานิทเทส มี ๒ อย่าง คือ ๑. ติกมาติกานิทเทส ๒. ทุกมาติกานิทเทส พระองค์ทรงแสดงติกมาติกานิทเทสก่อน แล้วทรงแสดงทุกมาติกานิทเทสต่อไป

ติกมาติกานิทเทส

ติกมาติกานิทเทส มี ๔๗ บท คือ ๑. กุสลปทนิทเทส เป็นต้น จนถึง ๔๗. อนิทัสสนสัปปฏิฆปทนิทเทส เป็นที่สุด

๑. กุสลปทนิทเทส

ปุจฉา **กุสลา ธมฺมา กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สมฺปยุตฺตา ?**

กุศลธรรม นี้ ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้เท่าไร ?

วิสัชนา **นตฺถิ ฯ** ไม่มี

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

กุศลธรรม นี้ ไม่ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

กุศลธรรม นี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือ โอฬาริก-ธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโนวิญญาณธาตุ) และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ อกุศลเจตสิก ๑๔ สุขุมรูป นิพพาน

(๒) อกุสลปทนิทเทส แสดงทำนองเดียวกันนี้ แต่เปลี่ยนเป็นไม่ประกอบกับ โสภณเจตสิก ๒๕

๓. สุขายเวทนายสัมปยุตตปทนิทเทส

ปุจฉา **สุขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตา ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน สมฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับสุขเวทนา นี้ ประกอบกับ เวทนาขันธ์ ๑ และประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เวทนาเจตสิก

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ ปณฺณรสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับสุขเวทนา นี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๕ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๕ (เว้นกายวิญญาณธาตุ มโนวิญญาณธาตุ) และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ โทจตุกเจตสิก ๔ วิจิกิจฉาเจตสิก ๑ สุขุมรูป นิพพาน

(๔) ทุกขายเวทนายสัมปยุตตปทนิทเทส แสดงทำนองเดียวกันนี้ โดยเปลี่ยนเจตสิกที่ประกอบตามสมควร

๕. อทุกขมสุขายเวทนายสัมปยุตตปทนิทเทส

ปุจฉา **อทุกฺขมสุขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตา ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน สมฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับเวทนาที่ไม่ใช่ทุกข์ไม่ใช่สุข นี้ ประกอบกับเวทนาขันธ์ ๑ และประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เวทนาเจตสิก

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ เอกาทสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับเวทนาที่ไม่ใช่ทุกข์ไม่ใช่สุข นี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๑ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ กายวิญญาณธาตุ ๑ และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ โทจตุกเจตสิก ๔ ปีติเจตสิก ๑ สุขุมรูป นิพพาน

๖. วิปากปทนิทเทส

ปุจฉา **วิปากา ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **นตฺถิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ ทสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นวิบาก นี้ ไม่ประกอบกับ รูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ โอฬาริกธาตุ ๑๐ และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ อกุศลเจตสิก ๑๔ สุขุมรูป นิพพาน

๗. วิปากธัมมปทนิทเทส

ปุจฉา **วิปากธมฺมธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **นตฺถิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ให้ผลเป็นวิบากเกิดขึ้น นี้ ไม่ประกอบกับ รูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโนวิญญาณธาตุ) และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ สุขุมรูป นิพพาน

๘. เนววิปากนวิปากธัมมปทนิทเทส

ปุจฉา **เนววิปากนวิปากธมฺมธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **นตฺถิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **น เกหิจิ ขนฺเธหิ น เกหิจิ อายตเนหิ ปญฺจหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ไม่ใช่วิบาก และไม่ใช่เหตุแห่งวิบาก นี้ ไม่เป็นวิปปยุตต์ กับขันธ์ อายตนะ อย่างใดอย่างหนึ่ง แต่เป็นวิปปยุตต์กับปัญจวิญญาณธาตุ ๕

(๙) อนุปาทินนุปาทานิยปทนิทเทส แสดงทำนองเดียวกัน นี้ ถึงแม้บททั้งสองนี้จะมีองค์ธรรมต่างกันที่อัชฌัตติกายตนะ ๕ อัชฌัตติกธาตุ ๕ ก็ดี แต่องค์ธรรมที่ต่างกันนี้ก็เป็นรูปกับรูป ซึ่งไม่เป็นสัมปยุตต์ วิปปยุตต์ จึงคงไม่ประกอบ แต่ปัญจวิญญาณธาตุ ๕ เหมือนกัน

๑๐. อนุปาทินนอนุปาทานิยปทนิทเทส

ปุจฉา **อนุปาทินฺนานุปาทานิยา ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **นตฺถิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **น เกหิจิ ขนฺเธหิ น เกหิจิ อายตเนหิ ฉหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่กรรมไม่ได้เข้ายึดไว้โดยความเป็นผล และไม่เป็นอารมณ์ของอุปาทาน นี้ ไม่เป็นวิปปยุตต์กับขันธ์ อายตนะ อย่างใดอย่างหนึ่ง แต่เป็นวิปปยุตต์กับวิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโนวิญญาณธาตุ)

(๑๑) สังกิลิฏฐสังกิเลสิกปทนิทเทส แสดงเหมือนกับวิปากธัมมปทนิทเทส (๑๒) อสังกิลิฏฐอสังกิเลสิกปทนิทเทส แสดงเหมือนกับอนุปาทินนอนุปาทานิยปทนิทเทส

๑๓. สวิตักกสวิจารปทนิทเทส

ปุจฉา **สวิตกฺกสวิจารา ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นไปด้วยวิตกวิจาร นี้ ประกอบกับ สังขารขันธ์ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ วิตกเจตสิก วิจารเจตสิก

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ ปณฺณรสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นไปด้วยวิตกวิจาร นี้ ไม่ประกอบกับ รูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๕ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ ปัญจวิญญาณธาตุ ๕ และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ สุขุมรูป นิพพาน

๑๔. อวิตักกวิจารมัตตปทนิทเทส

ปุจฉา **อวิตกฺกวิจารมตฺตา ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ไม่มีวิตกมีแต่วิจาร นี้ ประกอบกับ สังขารขันธ์ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ วิจารเจตสิก

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ไม่มีวิตกมีแต่วิจาร นี้ ไม่ประกอบกับ รูปขันธ์ ๑ โอฬาริกา-ยตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโนวิญญาณธาตุ) และไม่ประกอบ กับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ อกุศลเจตสิก ๑๔ สุขุมรูป นิพพาน

๑๕. อวิตักกอวิจารปทนิทเทส

ปุจฉา **อวิตกฺกอวิจารา ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **นตฺถิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **น เกหิจิ ขนฺเธหิ น เกหิจิ อายตเนหิ เอกาย ธาตุยา วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ไม่มีวิตกและวิจาร นี้ ไม่เป็นวิปปยุตต์กับ ขันธ์ อายตนะ อย่างใดอย่างหนึ่ง แต่เป็นวิปปยุตต์กับมโนธาตุ ๑

(๑๖) ปีติสหคตปทนิทเทส แสดงทำนองเดียวกับอวิตักกวิจารมัตตปทนิทเทส ทุกประการ คงเปลี่ยนแต่ที่ประกอบกับ วิจารเจตสิก เป็นปีติเจตสิกเท่านั้น

๑๗. สุขสหคตปทนิทเทส

ปุจฉา **สุขสหคตา ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน สมฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เกิดพร้อมกับสุขเวทนา นี้ ประกอบกับ เวทนาขันธ์ และประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เวทนาเจตสิก

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ ปณฺณรสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เกิดพร้อมกับสุขเวทนา นี้ ไม่ประกอบกับ รูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๕ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๕ (เว้นกาย-วิญญาณธาตุ มโนวิญญาณธาตุ) และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ โทจตุกเจตสิก ๔ วิจิกิจฉาเจตสิก ๑ สุขุมรูป นิพพาน

๑๘. อุเปกขาสหคตปทนิทเทส

ปุจฉา **อุเปกฺขาสหคตา ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน สมฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เกิดพร้อมกับอุเบกขาเวทนา นี้ ประกอบกับ เวทนาขันธ์ และประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เวทนาเจตสิก

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ เอกาทสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เกิดพร้อมกับอุเบกขาเวทนา นี้ ไม่ประกอบกับ รูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๑ คือโอฬาริกธาตุ ๑๐ กายวิญญาณธาตุ ๑ และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ โทจตุกเจตสิก ๔ ปีติเจตสิก ๑ สุขุมรูป นิพพาน

๑๙. ทัสสเนนปหาตัพพปทนิทเทส

ปุจฉา **ทสฺสเนน ปหาตพฺพา ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **นตฺถิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่โสดาปัตติมรรคพึงประหาณ เหล่านี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโน-

วิญญาณธาตุ) และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ โสภณเจตสิก ๒๕ สุขุมรูป นิพพาน

(๒๐) ภาวนายปหาตัพพปทนิทเทส (๒๑) ทัสสเนนปหาตัพพเหตุกปทนิทเทส (๒๒) ภาวนายปหาตัพพเหตุกปทนิทเทส (๒๓) อาจยคามิปทนิทเทส (๒๔) อปจยคามิปทนิทเทส (๒๕) เสกขปทนิทเทส (๒๖) อเสกขปทนิทเทส (๒๗) มหัคคตปทนิทเทส เหล่านี้แสดงเหมือนกับทัสสเนนปหาตัพพปทนิทเทส

๒๘. อัปปมาณปทนิทเทส

ปุจฉา **อปฺปมาณา ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **นตฺถิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **น เกหิจิ ขนฺเธหิ น เกหิจิ อายตเนหิ ฉหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นปฏิปักษ์ต่อปมาณธรรม เหล่านี้ ไม่เป็นวิปปยุตต์กับขันธ์ อายตนะ อย่างใดอย่างหนึ่ง แต่เป็นวิปปยุตต์กับวิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโนวิญญาณธาตุ)

๒๙. ปริตตารัมมณปทนิทเทส

ปุจฉา **ปริตฺตารมฺมณา ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **นตฺถิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ ทสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่มีอารมณ์เป็นกามธรรมอย่างเดียว หรือสภาวธรรมทั้งหลายที่ทำกามธรรมให้เป็นอารมณ์ เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ รูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ โอฬาริกธาตุ ๑๐ และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ อัปปมัญญาเจตสิก ๒ สุขุมรูป นิพพาน

๓๐. มหัคคตารัมมณปทนิทเทส

ปุจฉา **มหคฺคตารมฺมณา ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **นตฺถิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่มีอารมณ์เป็นมหัคคตธรรมอย่างเดียวหรือสภาวธรรมทั้งหลายที่ทำมหัคคตธรรมให้เป็นอารมณ์ เหล่านี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโนวิญญาณธาตุ) และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ วิรตีเจตสิก ๓ อัปปมัญญา-เจตสิก ๒ สุขุมรูป นิพพาน

(๓๑) อัปปมาณารัมมณปทนิทเทส (๓๒) หีนปทนิทเทส ทั้ง ๒ บทนี้แสดงเหมือนกับมหัคคตารัมมณปทนิทเทส (๓๓) ปณีตปทนิทเทส แสดงเหมือนอัปปมาณปทนิทเทส (๓๔) มิจฉัตตนิยตปทนิทเทส (๓๕) สัมมัตตนิยตปทนิทเทส (๓๖) มัคคารัมมณปทนิทเทส (๓๗) มัคคเหตุกปทนิทเทส (๓๘) มัคคาธิปติปทนิทเทส ทั้ง ๕ บทนี้แสดงเหมือนกับมหัคคตารัมมณปทนิทเทส

๓๙. อนุปปันนปทนิทเทส

ปุจฉา **อนุปฺปนฺนา ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **นตฺถิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **น เกหิจิ ขนฺเธหิ น เกหิจิ อายตเนหิ ปญฺจหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ยังไม่เกิด เหล่านี้ ไม่เป็นวิปปยุตต์กับขันธ์ อายตนะ อย่างใดอย่างหนึ่ง แต่เป็นวิปปยุตต์กับปัญจวิญญาณธาตุ ๕

๔๐. อตีตารัมมณปทนิทเทส

ปุจฉา **อตีตารมฺมณา ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **นตฺถิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่มีอารมณ์เป็นอดีตธรรมอย่างเดียว หรือสภาวธรรมทั้งหลายที่ทำอดีตธรรมให้เป็นอารมณ์ เหล่านี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโนวิญญาณธาตุ) และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ วิรตีเจตสิก ๓ อัปปมัญญาเจตสิก ๒ สุขุมรูป นิพพาน

(๔๑) อนาคตารัมมณปทนิทเทส แสดงเหมือนกับอตีตารัมมณปทนิทเทส

๔๒. ปัจจุปันนารัมมณปทนิทเทส

ปุจฉา **ปจฺจุปฺปนฺนารมฺมณา ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **นตฺถิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ ทสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่มีอารมณ์เป็นปัจจุบันธรรมอย่างเดียวหรือสภาวธรรมทั้งหลายที่ทำปัจจุบันธรรมให้เป็นอารมณ์ เหล่านี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ โอฬาริกธาตุ ๑๐ และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ อัปปมัญญาเจตสิก ๒ สุขุมรูป นิพพาน

(๔๓) อัชฌัตตารัมมณปทนิทเทส (๔๔) พหิทธารัมมณปทนิทเทส (๔๕) อัชฌัตต-พหิทธารัมมณปทนิทเทส ทั้ง ๓ บทนี้ แสดงเหมือนกับปัจจุปันนารัมมณปทนิทเทส

๔๖. สนิทัสสนสัปปฏิฆปทนิทเทส

ปุจฉา **สนิทสฺสนสปฺปฏิฆา ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **นตฺถิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน สตฺตหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เห็นได้และกระทบได้ เหล่านี้ ไม่ประกอบกับนามขันธ์ ๔ มนายตนะ ๑ วิญญาณธาตุ ๗ และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๕๒

(๔๗) อนิทัสสนสัปปฏิฆปทนิทเทส แสดงเหมือนกับสนิทัสสนสัปปฏิฆปทนิทเทส

จบติกมาติกานิทเทส

ทุกมาติกานิทเทส

ทุกมาติกานิทเทส มี ๑๑๑ บท คือ ๑. เหตุปทนิทเทส เป็นต้น จนถึง ๑๑๑. สรณ-ปทนิทเทส เป็นที่สุด

๑. เหตุปทนิทเทส

ปุจฉา **เหตู ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สมฺปยุตฺตา เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นเหตุ เหล่านี้ ประกอบกับขันธ์ ๓ คือเวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ วิญญาณขันธ์ มนายตนะ ๑ มโนวิญญาณธาตุ ๑ และประกอบกับ สังขารขันธ์ บางส่วน คือ สังขารขันธ์เจตสิก ๔๔ (เว้นเหตุ ๖) ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๔๖ (เว้นเหตุ ๖)

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นเหตุ เหล่านี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโนวิญญาณธาตุ) และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ สุขุมรูป นิพพาน

๒. สเหตุกปทนิทเทส

ปุจฉา **สเหตุกา ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **นตฺถิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่มีเหตุประกอบ เหล่านี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโนวิญญาณธาตุ) และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ สุขุมรูป นิพพาน

(๓) เหตุสัมปยุตตปทนิทเทส แสดงเหมือนกับสเหตุกปทนิทเทส (๔) เหตุสเหตุกปทนิทเทส แสดงเหมือนกับเหตุปทนิทเทส

๕. สเหตุกนเหตุปทนิทเทส

ปุจฉา **สเหตุกา เจว น จ เหตู ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่มีเหตุประกอบ แต่ไม่ใช่เหตุ เหล่านี้ ประกอบกับสังขารขันธ์ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เหตุ ๖

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่มีเหตุประกอบ แต่ไม่ใช่เหตุ เหล่านี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโนวิญญาณธาตุ) และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ สุขุมรูป นิพพาน

(๖) เหตุเหตุสัมปยุตตปทนิทเทส แสดงเหมือนกับเหตุปทนิทเทส (๗) เหตุสัมปยุตตนเหตุปทนิทเทส (๘) นเหตุสเหตุกปทนิทเทส ทั้ง ๒ บทนี้ แสดงเหมือนกับสเหตุกนเหตุปทนิทเทส

๙. อัปปัจจยปทนิทเทส

ปุจฉา **อปฺปจฺจยา ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **นตฺถิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน สตฺตหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ไม่มีปัจจัย ๔ เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ นามขันธ์ ๔ มนายตนะ ๑ วิญญาณธาตุ ๗ และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๕๒

(๑๐) อสังขตปทนิทเทส (๑๑) สนิทัสสนปทนิทเทส (๑๒) สัปปฏิฆปทนิทเทส (๑๓) รูปิปทนิทเทส ทั้ง ๔ บทนี้แสดงเหมือนกัน

๑๔. โลกุตตรปทนิทเทส

ปุจฉา **โลกุตฺตรา ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **นตฺถิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **น เกหิจิ ขนฺเธหิ น เกหิจิ อายตเนหิ ฉหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นโลกุตตระ เหล่านี้ ไม่เป็นวิปปยุตต์กับ ขันธ์ อายตนะ อย่างใดอย่างหนึ่ง แต่เป็นวิปปยุตต์กับวิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโนวิญญาณธาตุ)

๑๕. อาสวปทนิทเทส

ปุจฉา **อาสวา ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สมฺปยุตฺตา เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นอาสวะ เหล่านี้ ประกอบกับขันธ์ ๓ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ วิญญาณขันธ์ มนายตนะ ๑ มโนวิญญาณธาตุ ๑ และประกอบกับ สังขารขันธ์ บางส่วน คือ สังขารขันธ์.เจตสิก ๒๒ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๒๔ (เว้นอาสวะองค์ธรรม ๓)

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นอาสวะ เหล่านี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือโอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโนวิญญาณธาตุ) และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ โสภณเจตสิก ๒๕ สุขุมรูป นิพพาน

๑๖. อนาสวปทนิทเทส

ปุจฉา **อนาสวา ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **นตฺถิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **น เกหิจิ ขนฺเธหิ น เกหิจิ อายตเนหิ ฉหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ไม่เป็นอารมณ์ของอาสวะ เหล่านี้ ไม่เป็นวิปปยุตต์กับขันธ์ อายตนะ อย่างใดอย่างหนึ่ง แต่เป็นวิปปยุตต์กับวิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโน-วิญญาณธาตุ)

๑๗. อาสวสัมปยุตตปทนิทเทส

ปุจฉา **อาสวสมฺปยุตฺตา ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **นตฺถิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับอาสวะ เหล่านี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโน-วิญญาณธาตุ) และไม่ประกอบกับธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ โสภณเจตสิก ๒๕ สุขุมรูป นิพพาน

(๑๘) อาสวสาสวปทนิทเทส (๑๙) อาสวอาสวสัมปยุตตปทนิทเทส ทั้ง ๒ บทนี้ แสดงเหมือนกับอาสวปทนิทเทส

๒๐. อาสวสัมปยุตตโนอาสวปทนิทเทส

ปุจฉา **อาสวสมฺปยุตฺตา เจว โน จ อาสวา ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับอาสวะ แต่ไม่ใช่อาสวะ เหล่านี้ ประกอบกับสังขารขันธ์ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ อาสวะองค์ธรรม ๓

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับอาสวะ แต่ไม่ใช่อาสวะ เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ รูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้น มโนวิญญาณธาตุ) และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือโสภณ-เจตสิก ๒๕ สุขุมรูป นิพพาน

(๒๑) อาสววิปปยุตตอนาสวปทนิทเทส แสดงเหมือนกับอนาสวปทนิทเทส

๒๒. สัญโญชนปทนิทเทส

ปุจฉา **สญฺโญชนา ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สมฺปยุตฺตา เอเกน ขนฺเธน เอเก-นายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นสัญโญชน์ เหล่านี้ ประกอบกับขันธ์ ๓ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ วิญญาณขันธ์ มนายตนะ ๑ มโนวิญญาณธาตุ ๑ และประกอบกับ สังขารขันธ์ บางส่วน คือ สังขารขันธ์เจตสิก ๑๗ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๑๙ (เว้นสัญโญชน์องค์ธรรม ๘)

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นสัญโญชน์ เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ รูปขันธ์ ๑ โอฬาริกา-ยตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโนวิญญาณธาตุ) และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ โสภณเจตสิก ๒๕ สุขุมรูป นิพพาน

๒๓. อสัญโญชนิยปทนิทเทส

ปุจฉา **อสญฺโญชนิยา ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **นตฺถิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **น เกหิจิ ขนฺเธหิ น เกหิจิ อายตเนหิ ฉหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ไม่เป็นอารมณ์ของสัญโญชน์ เหล่านี้ ไม่เป็นวิปปยุตต์กับขันธ์ อายตนะ อย่างใดอย่างหนึ่ง แต่เป็นวิปปยุตต์กับวิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโนวิญญาณธาตุ)

๒๔. สัญโญชนสัมปยุตตปทนิทเทส

ปุจฉา **สญฺโญชนสมฺปยุตฺตา ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **นตฺถิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับสัญโญชน์ เหล่านี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโนวิญญาณธาตุ) และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ โสภณเจตสิก ๒๕ สุขุมรูป นิพพาน

(๒๕) สัญโญชนสัญโญชนิยปทนิทเทส (๒๖) สัญโญชนสัญโญชนสัมปยุตตปทนิทเทส ทั้ง ๒ บทนี้ แสดงเหมือนกับสัญโญชนปทนิทเทส

๒๗. สัญโญชนสัมปยุตตโนสัญโญชนปทนิทเทส

ปุจฉา **สญฺโญชนสมฺปยุตฺตา เจว โน จ สญฺโญชนา ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับสัญโญชน์ แต่ไม่ใช่สัญโญชน์ เหล่านี้ ประกอบกับ สังขารขันธ์ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ สัญโญชน์องค์ธรรม ๘

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับสัญโญชน์ แต่ไม่ใช่สัญโญชน์ เหล่านี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือโอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณ-

ธาตุ ๖ (เว้นมโนวิญญาณธาตุ) และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ โสภณเจตสิก ๒๕ สุขุมรูป นิพพาน

(๒๘) สัญโญชนวิปปยุตตอสัญโญชนิยปทนิทเทส แสดงเหมือนกับอสัญโญชนิย-ปทนิทเทส

๒๙. คันถปทนิทเทส

ปุจฉา **คนฺถา ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สมฺปยุตฺตา เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นคันถะ เหล่านี้ ประกอบกับขันธ์ ๓ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ วิญญาณขันธ์ มนายตนะ ๑ มโนวิญญาณธาตุ ๑ และประกอบกับ สังขารขันธ์ บางส่วน คือ สังขารขันธ์เจตสิก ๒๑ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๒๓ (เว้นคันถะองค์ธรรม ๓)

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นคันถะ เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ รูปขันธ์ ๑ โอฬาริกา-ยตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือโอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโนวิญญาณ-ธาตุ) และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ วิจิกิจฉาเจตสิก ๑ โสภณเจตสิก ๒๕ สุขุมรูป นิพพาน

๓๐. อคันถนิยปทนิทเทส

ปุจฉา **อคนฺถนิยา ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **นตฺถิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **น เกหิจิ ขนฺเธหิ น เกหิจิ อายตเนหิ ฉหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ไม่เป็นอารมณ์ของคันถะ เหล่านี้ ไม่เป็นวิปปยุตต์กับ ขันธ์ อายตนะ อย่างใดอย่างหนึ่ง แต่เป็นวิปปยุตต์กับ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโน-วิญญาณธาตุ)

๓๑. คันถสัมปยุตตปทนิทเทส

ปุจฉา **คนฺถสมฺปยุตฺตา ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **นตฺถิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับคันถะ เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ รูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือโอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโน-วิญญาณธาตุ) และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ วิจิกิจฉา-เจตสิก ๑ โสภณเจตสิก ๒๕ สุขุมรูป นิพพาน

(๓๒) คันถคันถปทนิทเทส (๓๓) คันถคันถสัมปยุตตปทนิทเทส ทั้ง ๒ บทนี้ แสดงเหมือนกับคันถนิยปทนิทเทส

๓๔. คันถสัมปยุตตโนคันถปทนิทเทส

ปุจฉา **คนฺถสมฺปยุตฺตา เจว โน จ คนฺถา ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับคันถะ แต่ไม่ใช่คันถะ เหล่านี้ ประกอบกับ สังขารขันธ์ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ คันถะองค์ธรรม ๓

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับคันถะ แต่ไม่ใช่คันถะ เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ รูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโนวิญญาณธาตุ) และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ วิจิกิจฉาเจตสิก ๑ โสภณเจตสิก ๒๕ สุขุมรูป นิพพาน

(๓๕) คันถวิปปยุตตอคันถนิยปทนิทเทส แสดงเหมือนกับอคันถนิยปทนิทเทส

๓๖. โอฆปทนิทเทส

ปุจฉา **โอฆา ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สมฺปยุตฺตา เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นโอฆะ เหล่านี้ ประกอบกับขันธ์ ๓ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ วิญญาณขันธ์ มนายตนะ ๑ มโนวิญญาณธาตุ ๑ และประกอบกับสังขารขันธ์ บางส่วน คือ สังขารขันธ์เจตสิก ๒๒ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๒๔ (เว้นโอฆะองค์ธรรม ๓)

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นโอฆะ เหล่านี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือโอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโนวิญญาณธาตุ) และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ โสภณเจตสิก ๒๕ สุขุมรูป นิพพาน

๓๗. อโนฆนิยปทนิทเทส

ปุจฉา **อโนฆนิยา ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **นตฺถิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **น เกหิจิ ขนฺเธหิ น เกหิจิ อายตเนหิ ฉหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ไม่เป็นอารมณ์ของโอฆะ เหล่านี้ ไม่เป็นวิปปยุตต์กับขันธ์ อายตนะ อย่างใดอย่างหนึ่ง แต่เป็นวิปปยุตต์กับวิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโนวิญญาณธาตุ)

๓๘. โอฆสัมปยุตตปทนิทเทส

ปุจฉา **โอฆสมฺปยุตฺตา ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **นตฺถิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับโอฆะ เหล่านี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโนวิญญาณธาตุ) และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ โสภณเจตสิก ๒๕ สุขุมรูป นิพพาน

(๓๙) โอฆโอฆนิยปทนิทเทส (๔๐) โอฆโอฆสัมปยุตตปทนิทเทส ทั้ง ๒ บทนี้ แสดงเหมือนกับโอฆปทนิทเทส

๔๑. โอฆสัมปยุตตโนโอฆปทนิทเทส

ปุจฉา **โอฆสมฺปยุตฺตา เจว โน จ โอฆา ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับโอฆะ แต่ไม่ใช่โอฆะ เหล่านี้ ประกอบกับสังขารขันธ์ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ โอฆะองค์ธรรม ๓

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับโอฆะ แต่ไม่ใช่โอฆะ เหล่านี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือโอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโนวิญญาณธาตุ) และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ โสภณเจตสิก ๒๕ สุขุมรูป นิพพาน

(๔๒) โอฆวิปปยุตตอโนฆนิยปทนิทเทส แสดงเหมือนกับอโนฆนิยปทนิทเทส ตั้งแต่ (๔๓) โยคปทนิทเทส เป็นต้น จนถึง (๔๙) โยควิปปยุตตอโยคนิยปทนิทเทส เป็นที่สุด แสดงเหมือนกับโอฆปทนิทเทส เป็นต้น ตามลำดับ

๕๐. นีวรณปทนิทเทส

ปุจฉา **นีวรณา ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สมฺปยุตฺตา เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นนิวรณ์ เหล่านี้ ประกอบกับขันธ์ ๓ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ วิญญาณขันธ์ มนายตนะ ๑ มโนวิญญาณธาตุ ๑ และประกอบกับ สังขารขันธ์ บางส่วน คือ สังขารขันธ์เจตสิก ๑๗ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๑๙ (เว้นนิวรณ์องค์ธรรม ๘)

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นนิวรณ์ เหล่านี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือโอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโนวิญญาณธาตุ) และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ โสภณเจตสิก ๒๕ สุขุมรูป นิพพาน

๕๑. อนีวรณิยปทนิทเทส

ปุจฉา **อนีวรณิยา ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **นตฺถิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **น เกหิจิ ขนฺเธหิ น เกหิจิ อายตเนหิ ฉหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ไม่เป็นอารมณ์ของนิวรณ์ เหล่านี้ ไม่เป็นวิปปยุตต์กับขันธ์ อายตนะ อย่างใดอย่างหนึ่ง แต่เป็นวิปปยุตต์กับวิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโนวิญญาณธาตุ)

๕๒. นีวรณสัมปยุตตปทนิทเทส

ปุจฉา **นีวรณสมฺปยุตฺตา ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **นตฺถิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับนิวรณ์ เหล่านี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือโอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโน-

วิญญาณธาตุ) และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ โสภณ-เจตสิก ๒๕ สุขุมรูป นิพพาน

(๕๓) นีวรณนีวรณิยปทนิทเทส (๕๔) นีวรณนีวรณสัมปยุตตปทนิทเทส ทั้ง ๒ บทนี้ แสดงเหมือนกับนีวรณปทนิทเทส

๕๕. นีวรณสัมปยุตตโนนีวรณปทนิทเทส

ปุจฉา **นีวรณสมฺปยุตฺตา เจว โน จ นีวรณา ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับนิวรณ์ แต่ไม่ใช่นิวรณ์ เหล่านี้ ประกอบกับ สังขารขันธ์ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ นิวรณ์องค์ธรรม ๘

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับนิวรณ์ แต่ไม่ใช่นิวรณ์ เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ รูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโนวิญญาณธาตุ) และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ โสภณเจตสิก ๒๕ สุขุมรูป นิพพาน

(๕๖) นีวรณวิปปยุตตอนีวรณิยปทนิทเทส แสดงเหมือนกับอนีวรณิยปทนิทเทส

๕๗. ปรามาสปทนิทเทส

ปุจฉา **ปรามาสา ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สมฺปยุตฺตา เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นปรามาส นี้ ประกอบกับขันธ์ ๓ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ วิญญาณขันธ์ มนายตนะ ๑ มโนวิญญาณธาตุ ๑ และประกอบกับ สังขารขันธ์ บางส่วน คือ สังขารขันธ์เจตสิก ๑๘ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๒๐ (เว้นทิฏฐิเจตสิก)

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นปรามาส นี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโนวิญญาณธาตุ) และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ มานเจตสิก ๑ โทจตุกเจตสิก ๔ วิจิกิจฉาเจตสิก ๑ โสภณเจตสิก ๒๕ สุขุมรูป นิพพาน

๕๘. อปรามัฏฐปทนิทเทส

ปุจฉา **อปรามฏฺฐา ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **นตฺถิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **น เกหิจิ ขนฺเธหิ น เกหิจิ อายตเนหิ ฉหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ไม่เป็นอารมณ์ของปรามาส เหล่านี้ ไม่เป็นวิปปยุตต์กับขันธ์ อายตนะ อย่างใดอย่างหนึ่ง แต่เป็นวิปปยุตต์กับวิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโนวิญญาณธาตุ)

๕๙. ปรามาสสัมปยุตตปทนิทเทส

ปุจฉา **ปรามาสสมฺปยุตฺตา ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับปรามาส นี้ ประกอบกับสังขารขันธ์ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ ทิฏฐิเจตสิก

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับปรามาส นี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโนวิญญาณธาตุ) และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ มานเจตสิก ๑ โทจตุกเจตสิก ๔ วิจิกิจฉาเจตสิก ๑ โสภณเจตสิก ๒๕ สุขุมรูป นิพพาน

(๖๐) ปรามาสปรามัฏฐปทนิทเทส แสดงเหมือนกับปรามาสปทนิทเทส และ

(๖๑) ปรามาสวิปปยุตตอปรามัฏฐปทนิทเทส แสดงเหมือนกับอปรามัฏฐปทนิทเทส

๖๒. สารัมมณปทนิทเทส

ปุจฉา **สารมฺมณา ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **นตฺถิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ ทสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่มีอารมณ์ เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ รูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ โอฬาริกธาตุ ๑๐ และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ สุขุมรูป นิพพาน

๖๓. อนารัมมณปทนิทเทส

ปุจฉา **อนารมฺมณา ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **นตฺถิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน สตฺตหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ไม่มีอารมณ์ เหล่านี้ ไม่ประกอบกับนามขันธ์ ๔ มนายตนะ ๑ วิญญาณธาตุ ๗ และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๕๒

๖๔. จิตตปทนิทเทส

ปุจฉา **จิตฺตา ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ สมฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นจิต เหล่านี้ ประกอบกับ ขันธ์ ๓ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ และประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๕๒

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ ทสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นจิต เหล่านี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ โอฬาริกธาตุ ๑๐ และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ สุขุมรูป นิพพาน

๖๕. เจตสิกปทนิทเทส

ปุจฉา **เจตสิกา ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน สตฺตหิ ธาตูหิ สมฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นเจตสิก เหล่านี้ ประกอบกับวิญญาณขันธ์ ๑ มนายตนะ ๑ วิญญาณธาตุ ๗

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ ทสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นเจตสิก เหล่านี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ โอฬาริกธาตุ ๑๐ และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ สุขุมรูป นิพพาน

(๖๖) จิตตสัมปยุตตปทนิทเทส (๖๘) จิตตสังสัฏฐปทนิทเทส (๗๐) จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานปทนิทเทส (๗๑) จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานสหภุปทนิทเทส (๗๒) จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานานุปริวัตติปทนิทเทส ทั้ง ๕ บทนี้ แสดงเหมือนกันกับเจตสิกปทนิทเทส และ (๖๗) จิตตวิปปยุตตปทนิทเทส (๖๙) จิตตวิสังสัฏฐปทนิทเทส ทั้ง ๒ บทนี้ แสดงเหมือนกันกับอนารัมมณปทนิทเทส

๗๓. อุปาทาปทนิทเทส

ปุจฉา **อุปาทา ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **นตฺถิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **จตูหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน สตฺตหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่อาศัยมหาภูตรูปเกิดฝ่ายเดียว เหล่านี้ ไม่ประกอบกับนามขันธ์ ๔ มนายตนะ ๑ วิญญาณธาตุ ๗ และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือเจตสิก ๕๒

๗๔. อนุปาทินนปทนิทเทส

ปุจฉา **อนุปาทินฺนา ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **นตฺถิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **น เกหิจิ ขนฺเธหิ น เกหิจิ อายตเนหิ ปญฺจหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ไม่ได้รับเอาด้วยกรรมเพื่อเป็นผล เหล่านี้ ไม่เป็นวิปปยุตต์กับ ขันธ์ อายตนะ อย่างใดอย่างหนึ่ง แต่เป็นวิปปยุตต์กับ ปัญจวิญญาณธาตุ ๕

๗๕. อุปาทานปทนิทเทส

ปุจฉา **อุปาทานา ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สมฺปยุตฺตา เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นอุปาทาน เหล่านี้ ประกอบกับขันธ์ ๓ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ วิญญาณขันธ์ มนายตนะ ๑ มโนวิญญาณธาตุ ๑ และประกอบกับสังขารขันธ์ บางส่วน คือ สังขารขันธ์เจตสิก ๑๘ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๒๐ (เว้นอุปาทานองค์ธรรม ๒)

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นอุปาทาน เหล่านี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือโอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโนวิญญาณธาตุ) และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ โทจตุกเจตสิก ๔ วิจิกิจฉาเจตสิก ๑ โสภณเจตสิก ๒๕ สุขุมรูป นิพพาน

๗๖. อนุปาทานิยปทนิทเทส

ปุจฉา **อนุปาทานิยา ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **นตฺถิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **น เกหิจิ ขนฺเธหิ น เกหิจิ อายตเนหิ ฉหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ไม่เป็นอารมณ์ของอุปาทาน เหล่านี้ ไม่เป็นวิปปยุตต์กับขันธ์ อายตนะ อย่างใดอย่างหนึ่ง แต่เป็นวิปปยุตต์กับ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโนวิญญาณธาตุ)

๗๗. อุปาทานสัมปยุตตปทนิทเทส

ปุจฉา **อุปาทานสมฺปยุตฺตา ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **นตฺถิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับอุปาทาน เหล่านี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือโอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโนวิญญาณธาตุ) และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ โทจตุกเจตสิก ๔ วิจิกิจฉาเจตสิก ๑ โสภณเจตสิก ๒๕ สุขุมรูป นิพพาน

(๗๘) อุปาทานอุปาทานิยปทนิทเทส (๗๙) อุปาทานอุปาทานสัมปยุตตปทนิทเทส ทั้ง ๒ บทนี้ แสดงเหมือนกับอุปาทานปทนิทเทส

๘๐. อุปาทานสัมปยุตตโนอุปาทานปทนิทเทส

ปุจฉา **อุปาทานสมฺปยุตฺตา เจว โน จ อุปาทานา ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับอุปาทาน แต่ไม่ใช่อุปาทาน เหล่านี้ ประกอบกับสังขารขันธ์ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ อุปาทานองค์ธรรม ๒

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับอุปาทาน แต่ไม่ใช่อุปาทาน เหล่านี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโนวิญญาณธาตุ) และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ โทจตุกเจตสิก ๔ วิจิกิจฉาเจตสิก ๑ โสภณเจตสิก ๒๕ สุขุมรูป นิพพาน

(๘๑) อุปาทานวิปปยุตตอนุปาทานิยปทนิทเทส แสดงเหมือนกับอนุปาทานิยปทนิทเทส

๘๒. กิเลสปทนิทเทส

ปุจฉา **กิเลสา ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **ตีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สมฺปยุตฺตา เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นกิเลส เหล่านี้ ประกอบกับขันธ์ ๓ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ วิญญาณขันธ์ มนายตนะ ๑ มโนวิญญาณธาตุ ๑ และประกอบกับสังขารขันธ์ บางส่วน คือ สังขารขันธ์เจตสิก ๑๕ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๑๗ (เว้นกิเลสองค์ธรรม ๑๐)

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นกิเลส เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ รูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือโอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโนวิญญาณธาตุ) และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ โสภณเจตสิก ๒๕ สุขุมรูป นิพพาน

๘๓. อสังกิเลสิกปทนิทเทส

ปุจฉา **อสงฺกิเลสิกา ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **นตฺถิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **น เกหิจิ ขนฺเธหิ น เกหิจิ อายตเนหิ ฉหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ไม่เป็นอารมณ์ของกิเลส เหล่านี้ ไม่เป็นวิปปยุตต์กับ ขันธ์ อายตนะ อย่างใดอย่างหนึ่ง แต่เป็นวิปปยุตต์กับ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโน-วิญญาณธาตุ)

๘๔. สังกิลิฏฐปทนิทเทส

ปุจฉา **สงฺกิลิฏฺฐา ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **นตฺถิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ถูกทำให้เศร้าหมอง เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ รูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโน-วิญญาณธาตุ) และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ โสภณเจตสิก ๒๕ สุขุมรูป นิพพาน

(๘๕) กิเลสสัมปยุตตปทนิทเทส แสดงเหมือนกับสังกิลิฏฐปทนิทเทส และ (๘๖) กิเลสสังกิเลสิกปทนิทเทส (๘๗) กิเลสสังกิลิฏฐปทนิทเทส ทั้ง ๒ บทนี้ แสดงเหมือนกับกิเลสปทนิทเทส

๘๘. สังกิลิฏฐโนกิเลสปทนิทเทส

ปุจฉา **สงฺกิลิฏฺฐา เจว โน จ กิเลสา ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ถูกทำให้เร่าร้อน แต่ไม่ใช่กิเลส เหล่านี้ ประกอบกับ สังขารขันธ์ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ กิเลสองค์ธรรม ๑๐

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ถูกทำให้เร่าร้อน แต่ไม่ใช่กิเลส เหล่านี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโนวิญญาณธาตุ) และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ โสภณเจตสิก ๒๕ สุขุมรูป นิพพาน

(๘๙) กิเลสกิเลสสัมปยุตตปทนิทเทส แสดงเหมือนกับกิเลสปทนิทเทส (๙๐) กิเลสสัมปยุตตโนกิเลสปทนิทเทส แสดงเหมือนกับสังกิลิฏฐโนกิเลสปทนิทเทส และ (๙๑) กิเลสวิปปยุตตอสังกิเลสิกปทนิทเทส แสดงเหมือนกับอสังกิเลสิกปทนิทเทส

๙๒. ทัสสเนนปหาตัพพปทนิทเทส

ปุจฉา **ทสฺสเนน ปหาตพฺพา ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **นตฺถิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่โสดาปัตติมรรคพึงประหาณ เหล่านี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือโอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโนวิญญาณธาตุ) และไม่ประกอบกับธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ โสภณเจตสิก ๒๕ สุขุมรูป นิพพาน

(๙๓) ภาวนายปหาตัพพปทนิทเทส (๙๔) ทัสสเนนปหาตัพพเหตุกปทนิทเทส (๙๕) ภาวนายปหาตัพพเหตุปทนิทเทส ทั้ง ๓ บทนี้ แสดงเหมือนกับทัสสเนนปหาตัพพปทนิทเทส

๙๖. สวิตักกปทนิทเทส

ปุจฉา **สวิตกฺกา ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เกิดพร้อมกับวิตก เหล่านี้ ประกอบกับ สังขารขันธ์ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ วิตกเจตสิก

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ ปณฺณรสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เกิดพร้อมกับวิตก เหล่านี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๕ คือโอฬาริกธาตุ ๑๐ ปัญจวิญญาณธาตุ ๕ และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ สุขุมรูป นิพพาน

๙๗. อวิตักกปทนิทเทส

ปุจฉา **อวิตกฺกา ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **นตฺถิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **น เกหิจิ ขนฺเธหิ น เกหิจิ อายตเนหิ เอกาย ธาตุยา วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ไม่เกิดกับวิตก เหล่านี้ ไม่เป็นวิปปยุตต์กับขันธ์ อายตนะอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่เป็นวิปปยุตต์กับ มโนธาตุ

(๙๘) สวิจารปทนิทเทส แสดงเหมือนกับสวิตักกปทนิทเทส (๙๙) อวิจารปทนิทเทส แสดงเหมือนกับอวิตักกปทนิทเทส

๑๐๐. สัปปีติกปทนิทเทส

ปุจฉา **สปฺปีติกา ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เกิดพร้อมกับปีติ เหล่านี้ ประกอบกับ สังขารขันธ์ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ ปีติเจตสิก

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เกิดกับปีติ เหล่านี้ไม่ประกอบกับ รูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโนวิญญาณธาตุ) และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ โทจตุกเจตสิก ๔ วิจิกิจฉาเจตสิก ๑ สุขุมรูป นิพพาน

(๑๐๑) ปีติสหคตปทนิทเทส แสดงเหมือนกับสัปปีติกปทนิทเทส

๑๐๒. สุขสหคตปทนิทเทส

ปุจฉา **สุขสหคตา ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน สมฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เกิดพร้อมกับสุขเวทนา เหล่านี้ ประกอบกับเวทนาขันธ์ และประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เวทนาเจตสิก

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ ปณฺณรสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เกิดพร้อมกับสุขเวทนา เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ รูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๕ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๕ (เว้น กายวิญญาณธาตุ มโนวิญญาณธาตุ) และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ โทจตุกเจตสิก ๔ วิจิกิจฉาเจตสิก ๑ สุขุมรูป นิพพาน

๑๐๓. อุเปกขาสหคตปทนิทเทส

ปุจฉา **อุเปกฺขาสหคตา ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน สมฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เกิดพร้อมกับอุเบกขาเวทนา เหล่านี้ ประกอบกับ เวทนา-ขันธ์ และประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เวทนาเจตสิก

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ เอกาทสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เกิดพร้อมกับอุเบกขาเวทนา เหล่านี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๑ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ กายวิญญาณธาตุ ๑ และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ โทจตุกเจตสิก ๔ ปีติเจตสิก ๑ สุขุมรูป นิพพาน

๑๐๔. นกามาวจรปทนิทเทส

ปุจฉา **น กามาวจรา ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **นตฺถิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **น เกหิจิ ขนฺเธหิ น เกหิจิ อายตเนหิ ฉหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ไม่เป็นกามาวจร เหล่านี้ ไม่เป็นวิปปยุตต์กับขันธ์ อายตนะ อย่างใดอย่างหนึ่ง แต่เป็นวิปปยุตต์กับ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโนวิญญาณธาตุ)

๑๐๕. รูปาวจรปทนิทเทส

ปุจฉา **รูปาวจรา ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **นตฺถิ ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นรูปาวจร เหล่านี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโนวิญญาณธาตุ) และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ อกุศลเจตสิก ๑๔ วิรตีเจตสิก ๓ สุขุมรูป นิพพาน

(๑๐๖) อรูปาวจรปทนิทเทส (๑๐๘) นิยยานิกปทนิทเทส (๑๐๙) นิยตปทนิทเทส (๑๑๑) สรณปทนิทเทส ทั้ง ๔ บทนี้ แสดงเหมือนกับรูปาวจรปทนิทเทส

๑๐๗) อปริยาปันนปทนิทเทส (๑๑๐) อนุตตรปทนิทเทส ทั้ง ๒ บทนี้ แสดงเหมือนกับนกามาวจรปทนิทเทส

จบพาหิรมาติกานิทเทส

จบฉัฏฐนยนิทเทส

* * * *

๗. สตฺตมนยสมฺปยุตฺเตนวิปฺปยุตฺตปทนิทฺเทส

คาถาแสดงบทที่พระพุทธองค์ทรงแสดงในสัตตมนยนิทเทส

๑. ขนฺธา จตฺโร อายตนญฺจ เอกํ ธาตูสุ สตฺต เทฺว ปิจ
อินฺทฺริยโต ตโย ปฏิจฺจ ตถริว ผสฺสปญฺจมา ฯ
๒. อธิมุจฺจนา มนสิ ติเกสุ ตีณิ สตฺตนฺตรา
เทฺว จ มเนน ยุตฺตา วิตกฺกวิจารนา อุเปกฺขาย ฯ

๑. พระพุทธองค์ทรงแสดงบทในสัตตมนยนิทเทส มี ๓๗ คือ นามขันธ์ ๔ มนายตนะ ๑ วิญญาณธาตุ ๗ อินทรีย์ ๒ คือ มนินทรีย์และอุเบกขินทรีย์ ปฏิจจสมุปบาท ๓ คือ วิญญาณ ผัสสะ เวทนา ในผัสสสัตตกราสีนิทเทส ทรงแสดงทั้ง ๕ บท คือ ผัสสะ เวทนา สัญญา เจตนา จิต

๒. อธิโมกข์ มนสิการ ในติกมาติกาทรงแสดง ๓ บท คือ อทุกขมสุขายเวทนาย-สัมปยุตตปท สวิตักกสวิจารปท อุเปกขาสหคตปท ในมหันตรทุก ทรงแสดง ๗ บท คือ จิตตปท เจตสิกปท จิตตสัมปยุตตปท จิตตสังสัฏฐปท จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานปท จิตตสัง-สัฏฐสมุฏฐานสหภุปท จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานานุปริวัตติปท สวิตักกปท สวิจารปท ทั้ง ๒ ที่ประกอบกับ มโนธาตุ ๓ อุเปกขาสหคตปท ที่ประกอบกับอุเบกขาเวทนา

เมื่อพระองค์ทรงแสดงฉัฏฐนยนิทเทสจบลงแล้ว ทรงแสดงสัตตมนยนิทเทสต่อไป

ธรรมที่พระพุทธองค์ทรงแสดงในสัตตมนยนิทเทส เป็นธรรมที่มีสัมปยุตต์ และการแสดงสัตตมนยนิทเทสนี้ ได้ทรงแสดงโดยกลับประธานบท และมีการแสดงเป็นพิเศษออกไปอีก โดยใช้ศัพท์ว่า เกหิจิ

สัตตมนยนิทเทส มี ๒ อย่าง คือ ๑. อัพภันตรมาติกานิทเทส ๒. พาหิรมา-ติกานิทเทส

พระพุทธองค์ทรงแสดงอัพภันตรมาติกานิทเทสก่อน แล้วทรงแสดงพาหิรมาติ-กานิทเทส ต่อไป

อัพภันตรมาติกานิทเทส

อัพภันตรมาติกานิทเทส มี ๒ อย่าง คือ ๑. ขันธานิทเทส ๒. ผัสสสัตตกราสี-นิทเทส

พระองค์ทรงแสดงขันธานิทเทสก่อน แล้วทรงแสดงผัสสสัตตกราสีนิทเทสต่อไป

ขันธานิทเทส

ขันธานิทเทส มี ๕ อย่าง คือ ๑. ขันธนิทเทส ๒. อายตนนิทเทส ๓. ธาตุนิทเทส ๔. อินทริยนิทเทส ๕. ปฏิจจสมุปบาทนิทเทส

พระองค์ทรงแสดงขันธนิทเทสก่อน แล้วทรงแสดงอายตนนิทเทสเป็นต้น ต่อไปตามลำดับ

๑. ขันธนิทเทส

ขันธนิทเทสมี ๔ อย่าง คือ

๑. เวทนากขันธนิทเทส

ปุจฉา **เวทนากฺขนฺเธน เย ธมฺมา สมฺปยุตฺตา เตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

เวทนาขันธ์ นี้ ประกอบกับจิต ๘๙ เจตสิก ๕๑ (เว้นเวทนา) ได้ จิต ๘๙ เจตสิก ๕๒ เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ รูป ๒๘ นิพพาน รูป ๒๘ นิพพาน เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา จตูหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน สตฺตหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

รูป ๒๘ นิพพาน เหล่านี้ ไม่ประกอบกับนามขันธ์ ๔ มนายตนะ ๑ วิญญาณธาตุ ๗ และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๕๒

๒. สัญญากขันธนิทเทส

ปุจฉา **สญฺญากฺขนฺเธน เย ธมฺมา สมฺปยุตฺตา เตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

สัญญาขันธ์ นี้ ประกอบกับจิต ๘๙ เจตสิก ๕๑ (เว้นสัญญา) ได้ จิต ๘๙ เจตสิก ๕๒ เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ รูป ๒๘ นิพพาน รูป ๒๘ นิพพาน เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา จตูหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน สตฺตหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

๓. สังขารักขันธนิทเทส

ปุจฉา **สงฺขารกฺขนฺเธน เย ธมฺมา สมฺปยุตฺตา เตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ วิปฺปยุตฺตา ?**

สังขารขันธ์ นี้ ประกอบกับ จิต ๘๙ เวทนาเจตสิก สัญญาเจตสิก ได้ จิต ๘๙ เจตสิก ๕๒ เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ รูป ๒๘ นิพพาน รูป ๒๘ นิพพาน เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา จตูหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน สตฺตหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

๔. วิญญาณักขันธนิทเทส

ปุจฉา **วิญฺญาณกฺขนฺเธน เย ธมฺมา สมฺปยุตฺตา เตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิญญาณขันธ์ นี้ ประกอบกับ เจตสิก ๕๒ ได้ จิต ๘๙ เจตสิก ๕๒ เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ รูป ๒๘ นิพพาน รูป ๒๘ นิพพาน เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา จตูหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน สตฺตหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

จบขันธนิทเทส

๒. อายตนนิทเทส

อายตนนิทเทสมี ๑ คือ มนายตนนิทเทส มนายตนนิทเทส นี้ แสดงเหมือนกับ วิญญาณักขันธนิทเทส

จบอายตนนิทเทส

๓. ธาตุนิทเทส

ธาตุนิทเทส มี ๗ อย่าง คือ ๑. จักขุวิญญาณธาตุนิทเทส เป็นต้น จนถึง ๗. มโนวิญญาณธาตุนิทเทส เป็นที่สุด

๑. จักขุวิญญาณธาตุนิทเทส

ปุจฉา **จกฺขุวิญฺญาณธาตุยา เย ธมฺมา สมฺปยุตฺตา เตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ วิปฺปยุตฺตา ?**

จักขุวิญญาณธาตุ นี้ ประกอบกับ สัพพจิตตสาธารณเจตสิก ๗ ได้ จักขุวิญญาณ-ธาตุจิตตุปบาท เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ ฉวิญญาณธาตุจิตตุปบาท ที่เหลือ และรูป ๒๘ นิพพาน ฉวิญญาณธาตุจิตตุปบาท ที่เหลือ และรูป ๒๘ นิพพาน เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา น เกหิจิ ขนฺเธหิ น เกหิจิ อายตเนหิ เอกาย ธาตุยา วิปฺปยุตฺตา ฯ**

ฉวิญญาณธาตุจิตตุปบาท ที่เหลือ และรูป ๒๘ นิพพาน เหล่านี้ ไม่เป็นวิปปยุตต์กับ ขันธ์ อายตนะ อย่างใดอย่างหนึ่ง แต่เป็นวิปปยุตต์กับ จักขุวิญญาณธาตุ ๑ ตั้งแต่ (๒) โสตวิญญาณธาตุนิทเทส เป็นต้น จนถึง (๕) กายวิญญาณธาตุนิทเทส เป็นที่สุด เหมือนกับจักขุวิญญาณธาตุนิทเทส

๖. มโนธาตุนิทเทส

ปุจฉา **มโนธาตุยา เย ธมฺมา สมฺปยุตฺตา เตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ วิปฺปยุตฺตา ?**

มโนธาตุ นี้ ประกอบกับ อัญญสมานเจตสิก ๑๐ (เว้นวิริยะ ปีติ ฉันทะ) ได้ มโนธาตุจิตตุปบาท เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ ฉวิญญาณธาตุจิตตุปบาท ที่เหลือ และรูป ๒๘ นิพพาน ฉวิญญาณธาตุจิตตุปบาท ที่เหลือ และรูป ๒๘ นิพพาน เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา น เกหิจิ ขนฺเธหิ น เกหิจิ อายตเนหิ เอกาย ธาตุยา วิปฺปยุตฺตา ฯ**

ฉวิญญาณธาตุจิตตุปบาท ที่เหลือ และรูป ๒๘ นิพพาน เหล่านี้ ไม่เป็นวิปปยุตต์กับขันธ์ อายตนะ อย่างใดอย่างหนึ่ง แต่เป็นวิปปยุตต์กับ มโนธาตุ ๑

(๗) มโนวิญญาณธาตุนิทเทส แสดงเหมือนกับวิญญาณธาตุทั้ง ๖ ที่แสดงมาแล้ว

จบธาตุนิทเทส

****

๔. อินทริยนิทเทส

อินทริยนิทเทส มี ๒ อย่าง คือ ๑. มนินทริยนิทเทส แสดงเหมือนกับวิญญาณักขันธนิทเทส

๒. อุเปกขินทริยนิทเทส

ปุจฉา **อุเปกฺขินฺทฺริเยน เย ธมฺมา สมฺปยุตฺตา เตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ วิปฺปยุตฺตา ?**

อุเบกขินทรีย์ นี้ ประกอบกับ อุเบกขาสหคตจิต ๕๕ เจตสิก ๔๖ (เว้นเวทนา) ได้ อุเบกขาสหคตจิตตุปบาท เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ เวทนินทริยจิตตุปบาท ๔ ที่เหลือ และรูป ๒๘ นิพพาน เวทนินทริยจิตตุปบาท ๔ ที่เหลือ และรูป ๒๘ นิพพาน เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา น เกหิจิ ขนฺเธหิ น เกหิจิ อายตเนหิ ปญฺจหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

เวทนินทริยจิตตุปบาท ๔ ที่เหลือ และรูป ๒๘ นิพพาน เหล่านี้ ไม่เป็นวิปปยุตต์กับ ขันธ์ อายตนะ อย่างใดอย่างหนึ่ง แต่เป็นวิปปยุตต์กับ วิญญาณธาตุ ๕ คือ จักขุวิญญาณธาตุ โสตวิญญาณธาตุ ฆานวิญญาณธาตุ ชิวหาวิญญาณธาตุ มโนธาตุ

จบอินทริยนิทเทส

๕. ปฏิจจสมุปปาทนิทเทส

ปฏิจจสมุปปาทนิทเทส มี ๓ อย่าง คือ ๑. วิญญาณนิทเทส แสดงเหมือนวิญญาณักขันธนิทเทส

๒. ผัสสนิทเทส

ปุจฉา **สฬายตนปจฺจยา ผสฺเสน เย ธมฺมา สมฺปยุตฺตา เตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ วิปฺปยุตฺตา ?**

ผัสสะที่เกิดขึ้นโดยอาศัยสฬายตนะเป็นเหตุ นี้ ประกอบกับ จิต ๘๙ เจตสิก ๕๑ (เว้นผัสสะ) ได้ จิต ๘๙ เจตสิก ๕๒ เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ รูป ๒๘ นิพพาน รูป ๒๘ นิพพาน เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา จตูหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน สตฺตหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

รูป ๒๘ นิพพาน เหล่านี้ ฯลฯ

๓. เวทนานิทเทส แสดงเหมือนเวทนากขันธนิทเทส

จบปฏิจจสมุปปาทนิทเทส

จบขันธานิทเทส

* * * *

ผัสสสัตตกราสีนิทเทส

ผัสสสัตตกราสีนิทเทส มี ๗ อย่าง คือ ๑. ผัสสนิทเทส ๔. เจตนานิทเทส ๗. มนสิการนิทเทส แสดงเหมือนสังขารักขันธนิทเทส ๒. เวทนานิทเทส แสดงเหมือนเวทนากขันธนิทเทส ๓. สัญญานิทเทส แสดงเหมือนสัญญากขันธนิทเทส ๕. จิตตนิทเทส แสดงเหมือนวิญญาณักขันธนิทเทส

๖. อธิโมกขนิทเทส

ปุจฉา **อธิโมกฺเขน เย ธมฺมา สมฺปยุตฺตา เตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ วิปฺปยุตฺตา ?**

อธิโมกข์ นี้ ประกอบกับ จิต ๗๘ เจตสิก ๕๐ (เว้นอธิโมกข์ วิจิกิจฉา) ได้ จิต ๗๘ เจตสิก ๕๑ (เว้นวิจิกิจฉา) เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ ทวิปัญจวิญญาณจิตตุปบาท วิจิกิจฉาสัมปยุตตจิตตุปบาท และรูป ๒๘ นิพพาน ทวิปัญจวิญญาณจิตตุปบาท วิจิกิจฉาสัมปยุตตจิตตุปบาท และรูป ๒๘ นิพพาน เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา น เกหิจิ ขนฺเธหิ น เกหิจิ อายตเนหิ เอกาย ธาตุยา วิปฺปยุตฺตา ฯ**

ทวิปัญจวิญญาณจิตตุปบาท วิจิกิจฉาสัมปยุตตจิตตุปบาท และรูป ๒๘ นิพพาน

เหล่านี้ ไม่เป็นวิปปยุตต์กับ ขันธ์ อายตนะ อย่างใดอย่างหนึ่ง แต่เป็นวิปปยุตต์กับ มโนธาตุ ๑

จบผัสสสัตตกราสีนิทเทส

จบอัพภันตรมาติกานิทเทส

* * * *

พาหิรมาติกานิทเทส

พาหิรมาติกานิทเทส มี ๒ อย่าง คือ ๑. ติกมาติกานิทเทส ๒. ทุกมาติกานิทเทส

ติกมาติกานิทเทส มี ๓ บท คือ

๑. อทุกขมสุขายเวทนายสัมปยุตตปทนิทเทส

ปุจฉา **อทุกฺขมสุขาย เวทนาย สมฺปยุตฺเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา สมฺปยุตฺตา เตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ วิปฺปยุตฺตา ?**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ประกอบกับเวทนาที่ไม่ใช่ทุกข์ไม่ใช่สุข นี้ ประกอบกับอุเบกขาเวทนา ได้ อุเบกขาสหคตจิต ๕๕ เจตสิก ๔๗ เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ สุข-ทุกข-โสมนัสส-โทมนัสสสหคตจิตตุปบาท และ รูป ๒๘ นิพพาน สุข-ทุกข-โสมนัสส-โทมนัสสสหคตจิตตุปบาท และ รูป ๒๘ นิพพาน เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา น เกหิจิ ขนฺเธหิ น เกหิจิ อายตเนหิ ปญฺจหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สุข-ทุกข-โสมนัสส-โทมนัสสสหคตจิตตุปบาท และรูป ๒๘ นิพพาน เหล่านี้ ไม่เป็นวิปปยุตต์กับขันธ์ อายตนะ อย่างใดอย่างหนึ่ง แต่เป็นวิปปยุตต์กับ วิญญาณธาตุ ๕ คือ จักขุวิญญาณธาตุ โสตวิญญาณธาตุ ฆานวิญญาณธาตุ ชิวหาวิญญาณธาตุ มโนธาตุ

๒. สวิตักกสวิจารปทนิทเทส

ปุจฉา **สวิตกฺกสวิจาเรหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา สมฺปยุตฺตา เตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ วิปฺปยุตฺตา ?**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เกิดพร้อมกับวิตกวิจาร เหล่านี้ ประกอบกับ วิตกเจตสิก วิจารเจตสิก ได้ สวิตักกสวิจารจิต ๕๕ เจตสิก ๕๒ เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ

อวิตักกอวิจารจิต ๕๕ เจตสิก ๓๖ และรูป ๒๘ นิพพาน อวิตักกอวิจารจิตตุปบาท รูป ๒๘ นิพพาน เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา น เกหิจิ ขนฺเธหิ น เกหิจิ อายตเนหิ เอกาย ธาตุยา วิปฺปยุตฺตา ฯ**

อวิตักกอวิจารจิตตุปบาท รูป ๒๘ นิพพาน เหล่านี้ ไม่เป็นวิปปยุตต์กับขันธ์ อายตนะ อย่างใดอย่างหนึ่ง แต่เป็นวิปปยุตต์กับ มโนธาตุ ๑

(๓) อุเปกขาสหคตปทนิทเทส แสดงเหมือนกับอทุกขมสุขายเวทนายสัมปยุต-ตปทนิทเทส

จบติกมาติกานิทเทส

ทุกมาติกานิทเทส

ทุกมาติกานิทเทส มี ๑๐ บท คือ มหันตรทุก ๗ บท ปิฏฐิทุก ๓ บท

มหันตรทุกนิทเทส

๑. จิตตปทนิทเทส แสดงเหมือนวิญญาณักขันธนิทเทส

๒. เจตสิกปทนิทเทส

ปุจฉา **เจตสิเกหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา สมฺปยุตฺตา เตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ วิปฺปยุตฺตา ?**

เจตสิก ๕๒ เหล่านี้ ประกอบกับ จิต ๘๙ ได้ จิต ๘๙ เจตสิก ๕๒ เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ รูป ๒๘ นิพพาน รูป ๒๘ นิพพาน เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา จตูหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน สตฺตหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

รูป ๒๘ นิพพาน เหล่านี้ ฯลฯ

ตั้งแต่ (๓) จิตตสัมปยุตตปทนิทเทส เป็นต้น จนถึง (๗) จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานา-นุปริวัตติปทนิทเทส ทั้ง ๕ บทนี้ แสดงเหมือนกับ เจตสิกปทนิทเทส

๘. สวิตักกปทนิทเทส

ปุจฉา **สวิตกฺเกหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา สมฺปยุตฺตา เตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ วิปฺปยุตฺตา ?**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เกิดพร้อมกับวิตก นี้ ประกอบกับ วิตกเจตสิก ได้ สวิตักกจิต ๕๕ เจตสิก ๕๒ เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ อวิตักกจิตตุปบาท ๖๖ และรูป ๒๘ นิพพาน อวิตักกจิตตุปบาท รูป ๒๘ นิพพาน เหล่านี้ ไม่ประกอบกับขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา น เกหิจิ ขนฺเธหิ น เกหิจิ อายตเนหิ เอกาย ธาตุยา วิปฺปยุตฺตา ฯ**

อวิตักกจิตตุปบาท รูป ๒๘ นิพพาน เหล่านี้ ไม่เป็นวิปปยุตต์กับ ขันธ์ อายตนะ อย่างใดอย่างหนึ่ง แต่เป็นวิปปยุตต์กับ มโนธาตุ ๑

๙. สวิจารปทนิทเทส

ปุจฉา **สวิจาเรหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา สมฺปยุตฺตา เตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ วิปฺปยุตฺตา ?**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เกิดพร้อมกับวิจาร นี้ ประกอบกับ วิจารเจตสิก ได้ สวิจารจิต ๖๖ เจตสิก ๕๒ เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ อวิจารจิตตุปบาท ๕๕ รูป ๒๘ นิพพาน อวิจารจิตตุปบาท รูป ๒๘ นิพพาน เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา น เกหิจิ ขนฺเธหิ น เกหิจิ อายตเนหิ เอกาย ธาตุยา วิปฺปยุตฺตา ฯ**

อวิจารจิตตุปบาท รูป ๒๘ นิพพาน เหล่านี้ ฯลฯ

(๑๐) อุเปกขาสหคตปทนิทเทส แสดงเหมือนกับ อทุกขมสุขายเวทนายสัมปยุต-ตปทนิทเทส

จบทุกมาติกานิทเทส

จบพาหิรมาติกานิทเทส

จบสัตตมนยนิทเทส

* * * *

๔. อฏฺฐมนยวิปฺปยุตฺเตนสมฺปยุตฺตปทนิทฺเทส

คาถาแสดงบทที่พระพุทธองค์ไม่ทรงแสดงในอัฏฐมนยนิทเทส

๑. ธมฺมายตนํ ธมฺมธาตุ อถ ชีวิตํ นามรูปี
สฬายตนํ ชาติ ชรามรณํ เทฺว จ ติเก น ลพฺภเร ฯ
๒. ปฐมนฺตเร สตฺต จ โคจฺฉเก ทส อปรนฺเต
จุทฺทส ฉ จ มตฺถเก อิจฺเจเต สตฺตจตฺตาลีส ธมฺมา
สมุจฺเฉเท น ลพฺภนฺติ โมฆปุจฺฉเกน จ ฯ

บทที่พระพุทธองค์ไม่ทรงแสดงในอัฏฐมนยนิทเทส และจุททสมนยนิทเทส มี ๔๗ บท คือ

๑. ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ ชีวิตินทรีย์ นามรูป สฬายตนะ ชาติ ชรา มรณะ ในติก ๒ บท คือ อัชฌัตตพหิทธปท อนิทัสสนอัปปฏิฆปท

๒. ในจูฬันตรทุก ๗ บท คือ สัปปัจจยปท สังขตปท อนิทัสสนปท อัปปฏิฆปท อรูปีปท เกนจิวิญเญยยปท นเกนจิวิญเญยยปท

ในโคจฉก ๑๐ บท คือ นเหตุปท โนอาสวปท โนสัญโญชนปท โนคันถปท โนโอฆปท โนโยคปท โนนีวรณปท โนปรามาสปท โนอุปาทานปท โนกิเลสปท

ในมหันตรทุก ๑๔ บท คือ โนจิตตปท อเจตสิกปท จิตตสมุฏฐานปท โนจิตต-สมุฏฐานปท จิตตสหภุปท โนจิตตสหภุปท จิตตานุปริวัตติปท โนจิตตานุปริวัตติปท โนจิตต-สังสัฏฐสมุฏฐานปท โนจิตตสังสัฏฐสมุฏฐานสหภุปท โนจิตตสังสัฏฐสมุฏฐานานุปริวัตติ-ปท อัชฌัตติกปท พาหิรปท โนอุปาทาปท

ในปิฏฐิทุก ๖ บท อวิตักกปท อวิจารปท อัปปีติกปท นปีติสหคตปท นสุขสหคต-ปท นอุเปกขาสหคตปท รวม ๔๗ บท

เมื่อพระองค์ทรงแสดงสัตตมนยนิทเทสจบลงแล้ว ทรงแสดงอัฏฐมนยนิทเทสต่อไป

ธรรมที่พระองค์ทรงแสดงในอัฏฐมนยนิทเทสเป็นธรรมที่ไม่มีสัมปยุตตธรรมและไม่กลับประธานบท ไม่มีการแสดงขันธ์ อายตนะ ธาตุ ที่ใช้ศัพท์ว่า เกหิจิ

อัฏฐมนยนิทเทส มี ๒ อย่าง คือ ๑. อัพภันตรมาติกานิทเทส ๒. พาหิรมาติกา-นิทเทส

พระองค์ทรงแสดงอัพภันตรมาติกานิทเทสก่อน แล้วทรงแสดงพาหิรมาติกานิทเทสต่อไป

อัพภันตรมาติกานิทเทส

อัพภันตรมาติกานิทเทส มี ๒ อย่าง คือ ๑. ขันธานิทเทส ๒. ผัสสสัตตกราสี-นิทเทส

พระองค์ทรงแสดงขันธานิทเทสก่อน แล้วทรงแสดงผัสสสัตตกราสีนิทเทสต่อไป

ขันธานิทเทส

พระองค์ทรงแสดงขันธนิทเทสก่อน แล้วทรงแสดงอายตนนิทเทส เป็นต้น ต่อไปตามลำดับ

๑. ขันธนิทเทส

ปุจฉา **รูปกฺขนฺเธน เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สมฺปยุตฺตา ?**

รูปขันธ์ นี้ ไม่ประกอบกับ นามขันธ์ ๔ นามขันธ์ ๔ เหล่านี้ ประกอบกับขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้เท่าไร ?

วิสัชนา **นตฺถิ ฯ** ไม่มี

ปุจฉา **เวทนากฺขนฺเธน เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

เวทนาขันธ์ นี้ ไม่ประกอบกับ รูป ๒๘ นิพพาน รูป ๒๘ นิพพาน เหล่านี้ ประกอบกับขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้เท่าไร ?

วิสัชนา **นตฺถิ ฯ** ไม่มี

ในนัยที่ ๘ นี้ คำปุจฉาจะเป็นประการใดก็ตาม คำวิสัชนาจะมีแต่คำว่า นตฺถิ อย่างเดียวเท่านั้น ฉะนั้นต่อไปจะแสดงแต่ปุจฉาเท่านั้น นามขันธ์ ๓ ที่เหลือ แสดงเช่นเดียวกับ เวทนาขันธ์

๒. อายตนนิทเทส

ปุจฉา **จกฺขายตเนน เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

จักขายตนะ นี้ ไม่ประกอบกับ นามขันธ์ ๔ ฯลฯ

โอฬาริกายตนะ ๙ ที่เหลือ แสดงเช่นเดียวกับจักขายตนะ

ปุจฉา **มนายตเนน เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

มนายตนะ นี้ ไม่ประกอบกับ รูป ๒๘ นิพพาน ฯลฯ

๓. ธาตุนิทเทส

ปุจฉา **จกฺขุธาตุยา เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

จักขุธาตุ นี้ ไม่ประกอบกับ นามขันธ์ ๔ ฯลฯ

โอฬาริกธาตุ ๙ ที่เหลือ แสดงเช่นเดียวกับจักขุธาตุ

ปุจฉา **จกฺขุวิญฺญาณธาตุยา เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

จักขุวิญญาณธาตุ นี้ ไม่ประกอบกับฉวิญญาณธาตุจิตตุปบาทที่เหลือ รูป นิพพาน ฯลฯ

วิญญาณธาตุ ๖ ที่เหลือ แสดงเช่นเดียวกับจักขุวิญญาณธาตุ

๔. สัจจนิทเทส

ปุจฉา **ทุกฺขสจฺเจน เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

ทุกขสัจจะ นี้ ไม่ประกอบกับ โลกุตตรจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **สมุทยสจฺเจน เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

สมุทยสัจจะ นี้ ไม่ประกอบกับ โทสมูล-โมหมูล-กุศล-วิบาก-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **นิโรธสจฺเจน เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

นิโรธสัจจะ นี้ ไม่ประกอบกับ นามขันธ์ ๔ ฯลฯ

ปุจฉา **มคฺคสจฺเจน เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

มรรคสัจจะ นี้ ไม่ประกอบกับ โลกีย-ผลจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

๕. อินทริยนิทเทส

ปุจฉา **จกฺขุนฺทฺริเยน เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

จักขุนทรีย์ นี้ ไม่ประกอบกับ นามขันธ์ ๔ ฯลฯ

ตั้งแต่โสตินทรีย์เป็นต้น จนถึงปุริสินทรีย์ เป็นที่สุด แสดงเช่นเดียวกับจักขุนทรีย์

ปุจฉา **มนินฺทฺริเยน เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

มนินทรีย นี้ ไม่ประกอบกับ รูป ๒๘ นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **สุขินฺทฺริเยน เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

สุขินทรีย์ นี้ ไม่ประกอบกับ ทุกข-โสมนัสส-โทมนัสส-อุเบกขาสหคตจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

เวทนินทรีย์ ๔ ที่เหลือ แสดงเช่นเดียวกับสุขินทรีย์

ปุจฉา **สทฺธินฺทฺริเยน เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

สัทธินทรีย์ นี้ ไม่ประกอบกับ อโสภณจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **วิริยินฺทฺริเยน เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิริยินทรีย์ นี้ ไม่ประกอบกับ อวิริยจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **สตินฺทฺริเยน เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

สตินทรีย์ นี้ ไม่ประกอบกับ อโสภณจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **สมาธินฺทฺริเยน เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

สมาธินทรีย์ นี้ ไม่ประกอบกับ อวิริยจิตตุปบาท วิจิกิจฉาสัมปยุตตจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **ปญฺญินฺทฺริเยน เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

ปัญญินทรีย์ นี้ ไม่ประกอบกับ อโสภณจิตตุปบาท ญาณวิปปยุตตจิตตุปบาท โลกุตตรจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **อนญฺญาตญฺญสฺสามีตินฺทฺริเยน เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

อนัญญาตัญญัสสามีตินทรีย์ นี้ ไม่ประกอบกับ โลกียจิตตุปบาท มรรคจิตตุปบาทเบื้องบน ๓ ผลจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **อญฺญินฺทฺริเยน เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

อัญญินทรีย์ นี้ ไม่ประกอบกับ โลกียจิตตุปบาท โสดาปัตติมรรคจิตตุปบาท อรหัตตผลจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **อญฺญาตาวินฺทฺริเยน เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

อัญญาตาวินทรีย์ นี้ ไม่ประกอบกับ โลกียจิตตุปบาท มรรคจิตตุปบาท ผลจิตตุปบาทเบื้องต่ำ ๓ รูป นิพพาน ฯลฯ

๖. ปฏิจจสมุปปาทนิทเทส

ปุจฉา **อวิชฺชาย เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

อวิชชา นี้ ไม่ประกอบกับ กุศล-วิบาก-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขาเรหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

สังขารที่เกิดขึ้นโดยอาศัยอวิชชาเป็นเหตุ นี้ ไม่ประกอบกับโลกียวิบาก-กริยา-โลกุตตรจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **สงฺขารปจฺจยา วิญฺญาเณน เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิญญาณที่เกิดขึ้นโดยอาศัยสังขารเป็นเหตุ นี้ ไม่ประกอบกับ รูป ๒๘ นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **สฬายตนปจฺจยา ผสฺเสน เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

ผัสสะที่เกิดขึ้นโดยอาศัยสฬายตนะเป็นเหตุ นี้ ไม่ประกอบกับ รูป ๒๘ นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **ผสฺสปจฺจยา เวทนาย เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

เวทนาที่เกิดขึ้นโดยอาศัยผัสสะเป็นเหตุ นี้ ไม่ประกอบกับ รูป ๒๘ นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **เวทนาปจฺจยา ตณฺหาย เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

ตัณหาที่เกิดขึ้นโดยอาศัยเวทนาเป็นเหตุ นี้ ไม่ประกอบกับ โทสมูล-โมหมูล-กุศล-วิบาก-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **ตณฺหาปจฺจยา อุปาทาเนน เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

อุปาทานที่เกิดขึ้นโดยอาศัยตัณหาเป็นเหตุ นี้ ไม่ประกอบกับ โทสมูล-โมหมูล-กุศล-วิบาก-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **กมฺมภเวน เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

กัมมภวะ นี้ ไม่ประกอบกับ โลกียวิบาก-กริยา-โลกุตตรจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **อุปปตฺติภเวน เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

อุปปัตติภวะ นี้ ไม่ประกอบกับ กุศล-อกุศล-กริยา-ผลจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **กามภเวน เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

กามภวะ นี้ ไม่ประกอบกับ จิต เจตสิก ที่เป็นรูปภวะ อรูปภวะ กุศล-อกุศล-กริยา-ผลจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **รูปภเวน เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

รูปภวะ นี้ ไม่ประกอบกับ จิต เจตสิก ที่เป็นกามภวะ อรูปภวะ กุศล-อกุศล-กริยา-ผลจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **อรูปภเวน เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

อรูปภวะ นี้ ไม่ประกอบกับ กามภวะ รูปภวะ กุศล-อกุศล-กริยา-ผลจิตตุปบาท จิตตชรูป อุตุชรูป อาหารชรูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **สญฺญีภเวน เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

สัญญีภวะ นี้ ไม่ประกอบกับ เนวสัญญีนาสัญญีภวะ กุศล-อกุศล-กริยา-ผลจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **อสญฺญีภเวน เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

อสัญญีภวะ นี้ ไม่ประกอบกับ จิต เจตสิก ที่เป็นสัญญีภวะ เนวสัญญีนาสัญญีภวะ กุศล-อกุศล-กริยา-ผลจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **เนวสญฺญีนาสญฺญีภเวน เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

เนวสัญญีนาสัญญีภวะ นี้ ไม่ประกอบกับ สัญญีภวะ อสัญญีภวะ กุศล-อกุศล-กริยา-ผลจิตตุปบาท จิตตชรูป อุตุชรูป อาหารชรูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **เอกโวการภเวน เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

เอกโวการภวะ นี้ ไม่ประกอบกับ จตุโวการภวะ จิต เจตสิก ที่เป็นปัญจโวการภวะ กุศล-อกุศล-กริยา-ผลจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **จตุโวการภเวน เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

จตุโวการภวะ นี้ ไม่ประกอบกับ เอกโวการภวะ ปัญจโวการภวะ กุศล-อกุศล-กริยา-ผลจิตตุปบาท จิตตชรูป อุตุชรูป อาหารชรูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **ปญฺจโวการภเวน เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

ปัญจโวการภวะ นี้ ไม่ประกอบกับ จตุโวการภวะ กุศล-อกุศล-กริยา-ผลจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **โสเกน เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

โสกะ นี้ ไม่ประกอบกับ สุข-ทุกข-โสมนัสส-อุเบกขาสหคตจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **ปริเทเวน เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

ปริเทวะ นี้ ไม่ประกอบกับ จิต ๘๙ เจตสิก ๕๒ ฯลฯ

ปุจฉา **ทุกฺเขน เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

ทุกข์ นี้ ไม่ประกอบกับ สุข-โสมนัสส-โทมนัสส-อุเบกขาสหคตจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

โทมนัสสะ แสดงเหมือนโสกะ

ปุจฉา **อุปายาเสน เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

อุปายาส นี้ ไม่ประกอบกับ โลภมูล-โมหมูล-กุศล-วิบาก-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **สติปฏฺฐาเนน เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

สติปัฏฐาน นี้ ไม่ประกอบกับ โลกียจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **สมฺมปฺปธาเนน เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

สัมมัปปธาน นี้ ไม่ประกอบกับ โลกีย-ผลจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **อิทฺธิปาเทน เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

อิทธิบาท นี้ ไม่ประกอบกับ โลกีย-ผลจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **ฌาเนน เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

ฌาน นี้ ไม่ประกอบกับ กามจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **อปฺปมญฺญาย เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

อัปปมัญญา นี้ ไม่ประกอบกับ กาม-อรูป-โลกุตตรจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **ปญฺจหิ อินฺทฺริเยหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

ปัญจินทรีย์ นี้ ไม่ประกอบกับ โลกียจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

พละ โพชฌงค์ มัคคะ แสดงเช่นเดียวกับปัญจินทรีย์

จบขันธานิทเทส

ผัสสสัตตกราสีนิทเทส

ปุจฉา **ผสฺเสน เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

ผัสสะ นี้ ไม่ประกอบกับ รูป ๒๘ นิพพาน ฯลฯ

เวทนา สัญญา เจตนา จิต มนสิการ แสดงเช่นเดียวกับผัสสะ

ปุจฉา **อธิโมกฺเขน เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

อธิโมกข์ นี้ ไม่ประกอบกับ ทวิปัญจวิญญาณจิตตุปบาท วิจิกิจฉาสัมปยุตตจิต-ตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

จบผัสสสัตตกราสีนิทเทส

จบอัพภันตรมาติกานิทเทส

* * * *

พาหิรมาติกานิทเทส

ติกมาติกานิทเทส

ปุจฉา **กุสเลหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

กุศลธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ อกุศล-วิบาก-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **อกุสเลหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

อกุศลธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ กุศล-วิบาก-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **อพฺยากเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

อพยากตธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ อกุศล-กุศลจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **สุขาย เวทนาย สมฺปยุตฺเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

สุขายเวทนายสัมปยุตตธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ ทุกข-โทมนัสส-อุเบกขา-สหคตจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **ทุกฺขาย เวทนาย สมฺปยุตฺเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

ทุกขายเวทนายสัมปยุตตธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ สุข-โสมนัสส-อุเบกขา-สหคตจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **อทุกฺขมสุขาย เวทนาย สมฺปยุตฺเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

อทุกขมสุขายเวทนายสัมปยุตตธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ สุข-ทุกข-โสมนัสส-โทมนัสสสหคตจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **วิปาเกหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิปากธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ อกุศล-กุศล-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **วิปากธมฺมธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิปากธัมมธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ วิบาก-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **เนววิปากนวิปากธมฺมธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

เนววิปากนวิปากธัมมธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ อกุศล-กุศล-วิบากจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **อุปาทินฺนุปาทานิเยหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

อุปาทินนุปาทานิยธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ อกุศล-กุศล-กริยา-ผลจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **อนุปาทินฺนุปาทานิเยหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

อนุปาทินนุปาทานิยธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โลกียวิบาก-โลกุตตรจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **อนุปาทินฺนานุปาทานิเยหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

อนุปาทินนอนุปาทานิยธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โลกียจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **สงฺกิลิฏฺฐสงฺกิเลสิเกหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

สังกิลิฏฐสังกิเลสิกธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ กุศล-วิบาก-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **อสงฺกิลิฏฺฐสงฺกิเลสิเกหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

อสังกิลิฏฐสังกิเลสิกธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ อกุศล-โลกุตตรจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **อสงฺกิลิฏฺฐาสงฺกิเลสิเกหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

อสังกิลิฏฐอสังกิเลสิกธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โลกียจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **สวิตกฺกสวิจาเรหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

สวิตักกสวิจารธรรม เหล่านี้ ไม่ประาอบกับ ทวิปัญจวิญญาณ-ทุติยฌาน-ตติยฌาน-จตุตถฌาน-ปัญจมฌานจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **อวิตกฺกวิจารมตฺเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

อวิตักกวิจารมัตตธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ ทวิปัญจวิญญาณ-ตติยฌาน-จตุตถฌาน-ปัญจมฌานจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **อวิตกฺกอวิจาเรหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

อวิตักกอวิจารธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ กามจิตตุปบาท ๔๔ (เว้นทวิปัญจ-วิญญาณ) ปฐมฌานจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **ปีติสหคเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

ปีติสหคตธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ สุข-ทุกข-โทมนัสส-อุเบกขาสหคต-จตุตถฌานจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **สุขสหคเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

สุขสหคตธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ ทุกข-โทมนัสส-อุเบกขาสหคตจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **อุเปกฺขาสหคเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

อุเบกขาสหคตธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ สุข-ทุกข-โสมนัสส-โทมนัสสสหคต-จิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **ทสฺสเนน ปหาตพฺเพหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

ทัสสเนนปหาตัพพธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ ทิฏฐิคตวิปปยุตต์ และโทสมูลจิต-ตุปบาท (ที่นอกจากอปายคมนิยะ) อุทธัจจสัมปยุตต-กุศล-วิบาก-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **ภาวนาย ปหาตพฺเพหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

ภาวนายปหาตัพพธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ ทิฏฐิคตสัมปยุตต-วิจิกิจฉาสัมป-ยุตตจิตตุปบาท ทิฏฐิคตวิปปยุตต์ และ โทสมูลจิตตุปบาท (ที่เป็นอปายคมนิยะ) กุศล-วิบาก-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **เนวทสฺสเนน นภาวนาย ปหาตพฺเพหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

เนวทัสสเนนนภาวนายปหาตัพพธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ อกุศลจิตตุปบาท ฯลฯ ทัสสเนนปหาตัพพเหตุกธรรม แสดงเหมือนทัสสเนนปหาตัพพธรรม ภาวนายปหาตัพพเหตุกธรรม แสดงเหมือนภาวนายปหาตัพพธรรม

ปุจฉา **เนวทสฺสเนน นภาวนาย ปหาตพฺพเหตุเกหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

เนวทัสสเนนนภาวนายปหาตัพพเหตุกธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โลภมูล-โทสมูลจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **อาจยคามีหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

อาจยคามิธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ วิบาก-กริยา-มรรคจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **อปจยคามีหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

อปจยคามิธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โลกีย-ผลจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **เนวาจยคามินาปจยคามีหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

เนวาจยคามินาปจยคามิธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ อกุศล-กุศลจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **เสกฺเขหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

เสกขธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โลกีย-อรหัตตผลจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **อเสกฺเขหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

อเสกขธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โลกีย-โลกุตตรจิตตุปบาท (เว้นอรหัตตผล) รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **เนวเสกฺขานาเสกฺเขหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

เนวเสกขานาเสกขธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โลกุตตรจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **ปริตฺเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

ปริตตธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ มหัคคต-โลกุตตรจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **มหคฺคเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

มหัคคตธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ กาม-โลกุตตรจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **อปฺปมาเณหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

อัปปมาณธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โลกียจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **ปริตฺตารมฺมเณหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

ปริตตารัมมณธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ มหัคคตารัมมณธรรม อัปปมาณา-รัมมณธรรม บัญญัติตารัมมณธรรม รูป นิพพาน ฯลฯ

มหัคคตารัมมณธรรม และอัปปมาณารัมมณธรรม แสดงทำนองเดียวกับปริตตา-รัมมณธรรม (ทั้ง ๓ บทนี้ ให้นักศึกษาดูองค์ธรรมในธัมมสังคณี)

ปุจฉา **หีเนหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

หีนธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ กุศล-วิบาก-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **มชฺฌิเมหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

มัชฌิมธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ อกุศล-โลกุตตรจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **ปณีเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

ปณีตธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โลกียจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **มิจฺฉตฺตนิยเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

มิจฉัตตนิยตธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ สัมมัตตนิยตธรรม อนิยตธรรม ฯลฯ สัมมัตตนิยตธรรม และอนิยตธรรม แสดงทำนองเดียวกับมิจฉัตตนิยตธรรม (ทั้ง ๓ บทนี้ ขอให้ดูองค์ธรรมในธัมมสังคณี)

ปุจฉา **มคฺคารมฺมเณหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

มัคคารัมมณธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ จิต ๘๕ จิตตุปบาท (เว้นมหากริยาญาณ-สัมปยุตต์ กริยาอภิญญา และมโนทวาราวัชชนะ มหากุศลญาณสัมปยุตต์ อภิญญากุศล ของผลเสกขบุคคล) รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **มคฺคเหตุเกหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

มัคคเหตุกธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โลกีย-ผลจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **มคฺคาธิปตีหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

มัคคาธิปติธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ จิต ๘๑ จิตตุปบาท (เว้นมหากริยาญาณ-สัมปยุตต์ ๔ มรรคจิต ๔ และมหากุศลญาณสัมปยุตต์ ๔ ของผลเสกขบุคคล) รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **อุปฺปนฺเนหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

อุปปันนธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ จิต ๘๙ เจตสิก ๕๒ ที่เป็นอดีต อนาคต ฯลฯ

ปุจฉา **อนุปฺปนฺเนหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

อนุปปันนธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ จิต ๘๙ เจตสิก ๕๒ ที่เป็นปัจจุบัน อดีต และวิบากจิตตุปบาท ที่เป็นอนาคต ฯลฯ

ปุจฉา **อุปฺปาทีหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

อุปาทิธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ จิต ๘๙ เจตสิก ๕๒ ที่เป็นปัจจุบัน อดีต และ อกุศล-กุศล-กริยาจิตตุปบาท ที่เป็นอนาคต ฯลฯ

ปุจฉา **อตีเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

อดีตธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ จิต ๘๙ เจตสิก ๕๒ ที่เป็นปัจจุบัน อนาคต ฯลฯ

ปุจฉา **อนาคเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

อนาคตธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ จิต ๘๙ เจตสิก ๕๒ ที่เป็นปัจจุบัน อดีต ฯลฯ

ปุจฉา **ปจฺจุปฺปนฺเนหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

ปัจจุบันธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ จิต ๘๙ เจตสิก ๕๒ ที่เป็น อดีต อนาคต ฯลฯ

ปุจฉา **อตีตารมฺมเณหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

อตีตารัมมณธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับอนาคตารัมมณธรรม ปัจจุปปันนารัมมณ-ธรรม อัปปมาณารัมมณธรรม บัญญัติตารัมมณธรรม รูป นิพพาน ฯลฯ
อนาคตารัมมณธรรม และ ปัจจุปปันนารัมมณธรรม แสดงเช่นเดียวกับอตีตา-รัมมณธรรม (ทั้ง ๓ บทนี้ ขอให้ดูองค์ธรรมในธัมมสังคณี)

ปุจฉา **อชฺฌตฺเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

อัชฌัตตธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ จิต ๘๙ เจตสิก ๕๒ ที่เป็นพหิทธสันดาน ฯลฯ

ปุจฉา **พหิทฺเธหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

พหิทธธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ จิต ๘๙ เจตสิก ๕๒ ที่เป็นอัชฌัตตสันดาน ฯลฯ

ปุจฉา **อชฺฌตฺตารมฺมเณหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

อัชฌัตตารัมมณธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ พหิทธารัมมณธรรม นัตถิภาวบัญญัติ-ตารัมมณธรรม รูป นิพพาน ฯลฯ
พหิทธารัมมณธรรม แสดงเช่นเดียวกับ อัชฌัตตารัมมณธรรม

ปุจฉา **อชฺฌตฺตพหิทฺธารมฺมเณหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

อัชฌัตตพหิทธารัมมณธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ อัชฌัตตารัมมณธรรม (แน่นอน) พหิทธารัมมณธรรม (แน่นอน) นัตถิภาวบัญญัติตารัมมณธรรม รูป นิพพาน ฯลฯ
(ทั้ง ๓ บทนี้ ขอให้ดูองค์ธรรมในธัมมสังคณี)

ปุจฉา **สนิทสฺสนสปฺปฏิฆหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

สนิทัสสนสัปปฏิฆธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ จิต ๘๙ เจตสิก ๕๒ ฯลฯ

ปุจฉา **อนิทสฺสนสปฺปฏิฆหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

อนิทัสสนสัปปฏิฆธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ จิต ๘๙ เจตสิก ๕๒ ฯลฯ

จบติกมาติกานิทเทส

ทุกมาติกานิทเทส

ปุจฉา **เหตูหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

เหตุธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ อเหตุกจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **สเหตุเกหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สเหตุกธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ อเหตุกจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **อเหตุเกหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

อเหตุกธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ สเหตุกจิต ๖๙ จิตตุปบาท (เว้นโมหมูล-จิต ๒) ฯลฯ

ปุจฉา **เหตุสมฺปยุตฺเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

เหตุสัมปยุตตธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ อเหตุกจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **เหตุวิปฺปยุตฺเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

เหตุวิปปยุตตธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ สเหตุกจิต ๖๙ จิตตุปบาท (เว้นโมห-มูลจิต ๒) ฯลฯ

ปุจฉา **เหตูหิ เจว สเหตุเกหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

เหตุสเหตุกธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ อเหตุก-โมหมูลจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **สเหตุเกหิ เจว น จ เหตูหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สเหตุกนเหตุธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ อเหตุกจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **เหตูหิ เจว เหตุสมฺปยุตฺเตหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

เหตุเหตุสัมปยุตตธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ อเหตุก-โมหมูลจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **เหตุสมฺปยุตฺเตหิ เจว น จ เหตูหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

เหตุสัมปยุตตนเหตุธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ อเหตุกจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **น เหตุสเหตุเกหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

นเหตุสเหตุกธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ อเหตุกจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **น เหตุอเหตุเกหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

นเหตุอเหตุกธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ สเหตุกจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **อปฺปจฺจเยหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

อัปปัจจยธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ จิต ๘๙ เจตสิก ๕๒ ฯลฯ

ปุจฉา **อสงฺขเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

อสังขตธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ จิต ๘๙ เจตสิก ๕๒ ฯลฯ

ปุจฉา **สนิทสฺสเนหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สนิทัสสนธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ จิต ๘๙ เจตสิก ๕๒ ฯลฯ

ปุจฉา **สปฺปฏิฆหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา** ฯลฯ

สัปปฏิฆธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ จิต ๘๙ เจตสิก ๕๒ ฯลฯ

ปุจฉา **รูปีหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

รูปิธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ จิต ๘๙ เจตสิก ๕๒ ฯลฯ

ปุจฉา **โลกิเยหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

โลกียธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โลกุตตรจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **โลกุตฺตเรหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

โลกุตตรธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โลกียจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **อาสเวหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

อาสวธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ กุศล-วิบาก-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **สาสเวหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สาสวธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โลกุตตรจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **อนาสเวหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

อนาสวธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โลกียจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **อาสวสมฺปยุตฺเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

อาสวสัมปยุตตธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ กุศล-วิบาก-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **อาสววิปฺปยุตฺเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

อาสววิปปยุตตธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โลภมูลจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **อาสเวหิ เจว สาสเวหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

อาสวสาสวธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ กุศล-วิบาก-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **สาสเวหิ เจว โน จ อาสเวหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สาสวโนอาสวธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โลกุตตรจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **อาสเวหิ เจว อาสวสมฺปยุตฺเตหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

อาสวอาสวสัมปยุตตธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โทสมูล-โมหมูล-กุศล-วิบาก-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **อาสวสมฺปยุตฺเตหิ เจว โน จ อาสเวหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

อาสวสัมปยุตตโนอาสวธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ กุศล-วิบาก-กริยาจิต-ตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **อาสววิปฺปยุตฺเตหิ เจว สาสเวหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

อาสววิปปยุตตสาสวธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โลภมูล-โลกุตตรจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **อาสววิปฺปยุตฺเตหิ อนาสเวหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

อาสววิปปยุตตอนาสวธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โลกียจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **สญฺโญชเนหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สัญโญชนธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ กุศล-วิบาก-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **สญฺโญชนิเยหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สัญโญชนิยธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โลกุตตรจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **อสญฺโญชนิเยหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

อสัญโญชนิยธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โลกียจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **สญฺโญชนสมฺปยุตฺเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สัญโญชนสัมปยุตตธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ กุศล-วิบาก-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **สญฺโญชนวิปฺปยุตฺเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สัญโญชนวิปปยุตตธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โลภมูล-โทสมูล-วิจิกิจฉา-สัมปยุตตจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **สญฺโญชเนหิ เจว สญฺโญชนิเยหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สัญโญชนสัญโญชนิยธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ กุศล-วิบาก-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **สญฺโญชนิเยหิ เจว โน จ สญฺโญชเนหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สัญโญชนิยโนสัญโญชนธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โลกุตตรจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **สญฺโญชเนหิ เจว สญฺโญชนสมฺปยุตฺเตหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สัญโญชนสัญโญชนสัมปยุตตธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ อุทธัจจสัมปยุตต-กุศล-วิบาก-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **สญฺโญชนสมฺปยุตฺเตหิ เจว โน จ สญฺโญชเนหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สัญโญชนสัมปยุตตโนสัญโญชนธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ กุศล-วิบาก-กริยาจิต-ตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **สญฺโญชนวิปฺปยุตฺเตหิ สญฺโญชนิเยหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สัญโญชนวิปปยุตตสัญโญชนิยธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โลภมูล-โทสมูล-วิจิกิจฉาสัมปยุตต-โลกุตตรจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **สญฺโญชนวิปฺปยุตฺเตหิ อสญฺโญชนิเยหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สัญโญชนวิปปยุตตอสัญโญชนิยธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โลกียจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **คนฺเถหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

คันถธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โมหมูล-กุศล-วิบาก-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **คนฺถนิเยหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

คันถนิยธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โลกุตตรจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **อคนฺถนิเยหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

อคันถนิยธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โลกียจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **คนฺถสมฺปยุตฺเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

คันถสัมปยุตตธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โมหมูล-กุศล-วิบาก-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **คนฺถวิปฺปยุตฺเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

คันถวิปปยุตตธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ ทิฏฐิคตสัมปยุตตจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **คนฺเถหิ เจว คนฺถนิเยหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

คันถคันถนิยธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โมหมูล-กุศล-วิบาก-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **คนฺถนิเยหิ เจว โน จ คนฺเถหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

คันถนิยโนคันถธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โลกุตตรจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **คนฺเถหิ เจว คนฺถสมฺปยุตฺเตหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

คันถคันถสัมปยุตตธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ ทิฏฐิคตวิปปยุตต-โทสมูล-โมหมูล-กุศล-วิบาก-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **คนฺถสมฺปยุตฺเตหิ เจว โน จ คนฺเถหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

คันถสัมปยุตตโนคันถธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โมหมูล-กุศล-วิบาก-กริยาจิต-ตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **คนฺถวิปฺปยุตฺเตหิ คนฺถนิเยหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

คันถวิปปยุตตคันถนิยธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ ทิฏฐิคตสัมปยุตต-โลกุตตรจิต-ตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **คนฺถวิปฺปยุตฺเตหิ อคนฺถนิเยหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

คันถวิปปยุตตอคันถนิยธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โลกียจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **โอเฆหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

โอฆธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ กุศล-วิบาก-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **โอฆนิเยหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

โอฆนิยธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โลกุตตรจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **อโนฆนิเยหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

อโนฆนิยธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โลกียจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **โอฆสมฺปยุตฺเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

โอฆสัมปยุตตธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ กุศล-วิบาก-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **โอฆวิปฺปยุตฺเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

โอฆวิปปยุตตธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โลภมูลจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **โอเฆหิ เจว โอฆนิเยหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

โอฆโอฆนิยธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ กุศล-วิบาก-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **โอฆนิเยหิ เจว โน จ โอเฆหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

โอฆนิยโนโอฆธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โลกุตตรจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **โอเฆหิ เจว โอฆสมฺปยุตฺเตหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

โอฆโอฆสัมปยุตตธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โทสมูล-โมหมูล-กุศล-วิบาก-กริยา-จิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **โอฆสมฺปยุตฺเตหิ เจว โน จ โอเฆหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

โอฆสัมปยุตตโนโอฆธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ กุศล-วิบาก-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **โอฆวิปฺปยุตฺเตหิ โอฆนิเยหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

โอฆวิปปยุตตโอฆนิยธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โลภมูล-โลกุตตรจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **โอฆวิปฺปยุตฺเตหิ อโนฆนิเยหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

โอฆวิปปยุตตอโนฆนิยธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โลกียจิตตุปบาท ฯลฯ

โยคโคจฉก แสดงเหมือน โอฆโคจฉกตามลำดับ

ปุจฉา **นีวรเณหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

นีวรณธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ กุศล-วิบาก-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **นีวรณิเยหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

นีวรณิยธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โลกุตตรจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **อนีวรณิเยหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

อนีวรณิยธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โลกียจิตตุปบาท

ปุจฉา **นีวรณสมฺปยุตฺเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

นีวรณสัมปยุตตธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ กุศล-วิบาก-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **นีวรณวิปฺปยุตฺเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

นีวรณวิปปยุตตธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ อกุศลจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **นีวรเณหิ เจว นีวรณิเยหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

นีวรณนีวรณิยธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ กุศล-วิบาก-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **นีวรณิเยหิ เจว โน จ นีวรเณหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

นีวรณิยโนนีวรณธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โลกุตตรจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **นีวรเณหิ เจว นีวรณสมฺปยุตฺเตหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

นีวรณนีวรณสัมปยุตตธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ กุศล-วิบาก-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **นีวรณสมฺปยุตฺเตหิ เจว โน จ นีวรเณหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

นีวรณสัมปยุตตโนนีวรณธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ กุศล-วิบาก-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **นีวรณวิปฺปยุตฺเตหิ นีวรณิเยหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

นีวรณวิปปยุตตนีวรณิยธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ อกุศล-โลกุตตรจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **นีวรณวิปฺปยุตฺเตหิ อนีวรณิเยหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

นีวรณวิปปยุตตอนีวรณิยธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โลกียจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **ปรามาเสหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

ปรามาสธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ ทิฏฐิคตวิปปยุตต-โทสมูล-โมหมูล-กุศล-วิบาก-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **ปรามฏฺเฐหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

ปรามัฏฐธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โลกุตตรจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **อปรามฏฺเฐหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

อปรามัฏฐธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โลกียจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **ปรามาสสมฺปยุตฺเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

ปรามาสสัมปยุตตธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ ทิฏฐิคตวิปปยุตต-โทสมูล-โมหมูล-กุศล-วิบาก-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **ปรามาสวิปฺปยุตฺเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

ปรามาสวิปปยุตตธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ ทิฏฐิคตสัมปยุตตจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **ปรามาเสหิ เจว ปรามฏฺเฐหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

ปรามาสปรามัฏฐธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ ทิฏฐิคตวิปปยุตต-โทสมูล-โมหมูล-กุศล-วิบาก-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **ปรามฏฺเฐหิ เจว โน จ ปรามาเสหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

ปรามัฏฐโนปรามาสธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โลกุตตรจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **ปรามาสวิปฺปยุตฺเตหิ ปรามฏฺเฐหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

ปรามาสวิปปยุตตปรามัฏฐธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ ทิฏฐิคตสัมปยุตต-โลกุตตรจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **ปรามาสวิปฺปยุตฺเตหิ อปรามฏฺเฐหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

ปรามาสวิปปยุตตอปรามัฏฐธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โลกียจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **สารมฺมเณหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สารัมมณธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **อนารมฺมเณหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

อนารัมมณธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ จิต ๘๙ เจตสิก ๕๒ ฯลฯ

ปุจฉา **จิตฺเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

จิตตธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **เจตสิเกหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

เจตสิกธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **จิตฺตสมฺปยุตฺเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

จิตตสัมปยุตตธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **จิตฺตวิปฺปยุตฺเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

จิตตวิปปยุตตธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ จิต ๘๙ เจตสิก ๕๒ ฯลฯ

ปุจฉา **จิตฺตสํสฏฺเฐหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

จิตตสังสัฏฐธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **จิตฺตวิสํสฏฺเฐหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

จิตตวิสังสัฏฐธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ จิต ๘๙ เจตสิก ๕๒ ฯลฯ

ปุจฉา **จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐาเนหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานสหภูหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานสหภุธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานานุปริวตฺตีหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานานุปริวัตติธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **อุปาทาธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

อุปาทาธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ จิต ๘๙ เจตสิก ๕๒ ฯลฯ

ปุจฉา **อุปาทินฺเนหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

อุปาทินนธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ อกุศล-กุศล-กริยา-ผลจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **อนุปาทินฺเนหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

อนุปาทินนธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โลกียวิบากจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **อุปาทาเนหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

อุปาทานธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โทสมูล-โมหมูล-กุศล-วิบาก-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **อุปาทานิเยหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

อุปาทานิยธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โลกุตตรจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **อนุปาทานิเยหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

อนุปาทานิยธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โลกียจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **อุปาทานสมฺปยุตฺเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

อุปาทานสัมปยุตตธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โทสมูล-โมหมูล-กุศล-วิบาก-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **อุปาทานวิปฺปยุตฺเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

อุปาทานวิปปยุตตธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ ทิฏฐิคตสัมปยุตตจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **อุปาทาเนหิ เจว อุปาทานิเยหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

อุปาทานอุปาทานิยธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โทสมูล-โมหมูล-กุศล-วิบาก-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **อุปาทานิเยหิ เจว โน จ อุปาทาเนหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

อุปาทานิยโนอุปาทานธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โลกุตตรจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **อุปาทาเนหิ เจว อุปาทานสมฺปยุตฺเตหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

อุปาทานอุปาทานสัมปยุตตธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ ทิฏฐิคตวิปปยุตต-โทสมูล-โมหมูล-กุศล-วิบาก-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **อุปาทานสมฺปยุตฺเตหิ เจว โน จ อุปาทาเนหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

อุปาทานสัมปยุตตโนอุปาทานธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โทสมูล-โมหมูล-กุศล-วิบาก-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **อุปาทานวิปฺปยุตฺเตหิ อุปาทานิเยหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

อุปาทานวิปปยุตตอุปาทานิยธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ ทิฏฐิคตสัมปยุตต-โลกุตตรจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **อุปาทานวิปฺปยุตฺเตหิ อนุปาทานิเยหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

อุปาทานวิปปยุตตอนุปาทานิยธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โลกียจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **กิเลเสหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

กิเลสธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ กุศล-วิบาก-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **สงฺกิเลสิเกหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สังกิเลสิกธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โลกุตตรจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **อสงฺกิเลสิเกหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

อสังกิเลสิกธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โลกียจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **สงฺกิลิฏฺเฐหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สังกิลิฏฐธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ กุศล-วิบาก-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **อสงฺกิลิฏฺเฐหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

อสังกิลิฏฐธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ อกุศลจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **กิเลสสมฺปยุตฺเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

กิเลสสัมปยุตตธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ กุศล-วิบาก-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **กิเลสวิปฺปยุตฺเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

กิเลสวิปปยุตตธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ อกุศลจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **กิเลเสหิ เจว สงฺกิเลสิเกหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

กิเลสสังกิเลสิกธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ กุศล-วิบาก-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **สงฺกิเลสิเกหิ เจว โน จ กิเลเสหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สังกิเลสิกโนกิเลสธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โลกุตตรจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **กิเลเสหิ เจว สงฺกิลิฏฺเฐหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

กิเลสสังกิลิฏฐธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ กุศล-วิบาก-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **สงฺกิลิฏฺเจหิ เจว โน จ กิเลเสหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สังกิลิฏฐโนกิเลสธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ กุศล-วิบาก-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **กิเลเสหิ เจว กิเลสสมฺปยุตฺเตหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

กิเลสกิเลสสัมปยุตตธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ กุศล-วิบาก-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **กิเลสสมฺปยุตฺเตหิ เจว โน จ กิเลเสหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

กิเลสสัมปยุตตโนกิเลสธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ กุศล-วิบาก-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **กิเลสวิปฺปยุตฺเตหิ สงฺกิเลสิเกหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

กิเลสวิปปยุตตสังกิเลสิกธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ อกุศล-โลกุตตรจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **กิเลสวิปฺปยุตฺเตหิ อสงฺกิเลสิเกหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

กิเลสวิปปยุตตอสังกิเลสิกธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โลกียจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **ทสฺสเนน ปหาตพฺเพหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

ทัสสเนนปหาตัพพธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ ทิฏฐิคตวิปปยุตต และ โทสมูล-จิตตุปบาท (ที่ไม่เป็นอปายคมนิยะ) อุทธัจจสัมปยุตต-กุศล-วิบาก-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **น ทสฺสเนน ปหาตพฺเพหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

นทัสสเนนปหาตัพพธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ ทิฏฐิคตสัมปยุตต-วิจิกิจฉา-สัมปยุตตจิตตุปบาท ทิฏฐิคตวิปปยุตต์ และโทสมูลจิตตุปบาท (ที่เป็นอปายคมนิยะ) ฯลฯ

ปุจฉา **ภาวนาย ปหาตพฺเพหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

ภาวนายปหาตัพพธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ ทิฏฐิคตสัมปยุตต-วิจิกิจฉาสัมป-ยุตตจิตตุปบาท ทิฏฐิคตวิปปยุตต์ และโทสมูลจิตตุปบาท (ที่เป็นอปายคมนิยะ) กุศล-วิบาก-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **น ภาวนาย ปหาตพฺเพหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

นภาวนายปหาตัพพธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ ทิฏฐิคตวิปปยุตต์ และ โทสมูล-จิตตุปบาท (ที่ไม่เป็นอปายคมนิยะ) อุทธัจจสัมปยุตตจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุเกหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

ทัสสเนนปหาตัพพเหตุกธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ ทิฏฐิคตวิปปยุตต์ และโทสมูลจิตตุปบาท (ที่ไม่เป็นอปายคมนิยะ) อุทธัจจสัมปยุตต-กุศล-วิบาก-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **นทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุเกหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

นทัสสเนนปหาตัพพเหตุกธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ ทิฏฐิคตสัมปยุตต-วิจิกิจฉา-สัมปยุตตจิตตุปบาท (เว้นโมหเจตสิกที่ในวิจิกิจฉาสัมปยุตตจิต ๑) ทิฏฐิคตวิปปยุตต์ และโทสมูลจิตตุปบาท (ที่เป็นอปายคมนิยะ) ฯลฯ

ปุจฉา **ภาวนาย ปหาตพฺพเหตุเกหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

ภาวนายปหาตัพพเหตุกธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ ทิฏฐิคตสัมปยุตต-วิจิกิจฉา-สัมปยุตตจิตตุปบาท ทิฏฐิคตวิปปยุตต์ และโทสมูลจิตตุปบาท (ที่เป็นอปายคมนิยะ) กุศล-วิบาก-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **น ภาวนาย ปหาตพฺพเหตุเกหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

นภาวนายปหาตัพพเหตุกธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ ทิฏฐิคตวิปปยุตต์ และโทสมูลจิตตุปบาท (ที่ไม่เป็นอปายคมนิยะ) ฯลฯ

ปุจฉา **สวิตกฺเกหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สวิตักกธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ ทวิปัญจวิญญาณ-ทุติยฌาน-ตติยฌาน-จตุตถฌาน-ปัญจมฌานจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **สวิจาเรหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สวิจารธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ ทวิปัญจวิญญาณ-ตติยฌาน-จตุตถฌาน-ปัญจมฌานจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **สปฺปีติเกหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สัปปีติกธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ สุข-ทุกข-โทมนัสส-อุเบกขาสหคต-จตุตถ-ฌานจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปีติสหคตปทนิทเทส แสดงเหมือนกับ สัปปีติกปทนิทเทส

ปุจฉา **สุขสหคเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สุขสหคตธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ ทุกข-โทมนัสส-อุเบกขาสหคตจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **อุเปกฺขาสหคเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

อุเบกขาสหคตธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ สุข-ทุกข-โสมนัสส-โทมนัสสสหคต-จิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **กามาวจเรหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

กามาวจรธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ มหัคคต-โลกุตตรจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **น กามาวจเรหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

นกามาวจรธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ กามาวจรจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **รูปาวจเรหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

รูปาวจรธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ กามาวจร-อรูปาวจร-โลกุตตรจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **น รูปาวจเรหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

นรูปาวจรธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ รูปาวจรจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **อรูปาวจเรหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

อรูปาวจรธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ กามาวจร-รูปาวจร-โลกุตตรจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **น อรูปาวจเรหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

นอรูปาวจรธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ อรูปาวจรจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **ปริยาปนฺเนหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

ปริยาปันนธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โลกุตตรจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **อปริยาปนฺเนหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

อปริยาปันนธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โลกียจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **นิยฺยานิเกหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

นิยยานิกธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โลกีย-ผลจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **อนิยฺยานิเกหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

อนิยยานิกธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ มรรคจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **นิยเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

นิยตธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โลกียจิตตุปบาท (เว้นชวนะที่ ๗ ของทิฏฐิคต-สัมปยุตตจิตตุปบาท ที่เกิดขึ้นด้วยอำนาจนิยตมิจฉาทิฏฐิกรรม และชวนะที่ ๗ ของโทสมูลจิตตุปบาท ที่เกิดขึ้นด้วยอำนาจปัญจานันตริยกรรม) ผลจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **อนิยเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

อนิยตธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ ชวนะที่ ๗ ของทิฏฐิคตสัมปยุตตจิตตุปบาท ที่เกิดขึ้นด้วยอำนาจนิยตมิจฉาทิฏฐิกรรม และชวนะที่ ๗ ของโทสมูลจิตตุปบาท ที่เกิดขึ้นด้วยอำนาจปัญจานันตริยกรรม มรรคจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **สอุตฺตเรหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สอุตตรธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โลกุตตรจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **อนุตฺตเรหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

อนุตตรธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โลกียจิตตุปบาท ฯลฯ

ปุจฉา **สรเณหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

สรณธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ กุศล-วิบาก-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน ฯลฯ

ปุจฉา **อรเณหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา ฯลฯ**

อรณธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ อกุศลจิตตุปบาท ฯลฯ

จบทุกมาติกานิทเทส

จบพาหิรมาติกานิทเทส

จบอัฏฐมนยนิทเทส

* * * *

๙. นวมนยสมฺปยุตฺเตนสมฺปยุตฺตปทนิทฺเทส

คาถาแสดงบทที่พระพุทธองค์ทรงแสดงในนวมนยนิทเทส

๑. อรูปกฺขนฺธา จตฺตาโร มนายตนเมว จ
วิญฺญาณธาตุโย สตฺต เทฺว สจฺจา จุทฺทสินฺทฺริยา ฯ

๒. ปจฺจเย ทฺวาทส ปทา ตโต อุปริ โสฬส
ติเกสุ อฏฺฐ โคจฺฉเก เตจตฺตาลีสเมว จ ฯ

๓. มหนฺตรทุเก สตฺต ปทา ปิฏฺฐิทุเกสุ ฉ
นวมสฺส ปทสฺเสเต นิทฺเทเส สงฺคหำ คตา ฯ

บทที่สงเคราะห์เข้าในนวมนยนิทเทสนี้มี ๑๒๐ บท คือ

๑. นามขันธ์ ๔ มนายตนะ ๑ วิญญาณธาตุ ๗ สัจจะ ๒ คือ สมุทยสัจจะ มรรคสัจจะ อินทรีย์ ๑๔ มีมนินทรีย์เป็นต้น จนถึงอัญญาตาวินทรีย์ เป็นที่สุด

๒. ในปฏิจจสมุปบาท ๑๒ บท ได้แก่ อวิชชา สังขาร วิญญาณ ผัสสะ เวทนา ตัณหา อุปาทาน กัมมภวะ โสกะ ทุกข์ โทมนัสสะ อุปายาสะ

บทที่ต่อจากปฏิจจสมุปบาทไป ๑๖ บท มีสติปัฏฐานเป็นต้น จนถึง มนสิการเป็นที่สุด

ในติก ๘ บท คือ เวทนาติก ๓ บท สวิตักกติก ๒ บท คือ ปฐมบท และ ทุติยบท ปีติติก ๓ บท

ในโคจฉก ๔๓ บท คือ เหตุโคจฉก ๖ บท อาสวโคจฉก ๔ บท สัญโญชนโคจฉก ๔ บท คันถโคจฉก ๔ บท โอฆโคจฉก ๔ บท โยคโคจฉก ๔ บท นีวรณโคจฉก ๔ บท ปรามาส-โคจฉก ๓ บท อุปาทานโคจฉก ๔ บท กิเลสโคจฉก ๖ บท

๓. ในมหันตรทุกมี ๗ บท คือ จิตตปท เจตสิกปท จิตตสัมปยุตตปท จิตตสังสัฏฐปท จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานปท จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานสหภุปท จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานานุปริวัตติปท

ในปิฏฐิทุก มี ๖ บท คือ สวิตักกปท สวิจารปท สัปปีติกปท ปีติสหคตปท สุขสหคตปท อุเปกขาสหคตปท

เมื่อพระองค์ทรงแสดงอัฏฐมนยนิทเทสจบลงแล้ว ทรงแสดงนวมนยนิทเทสต่อไป

ธรรมที่พระพุทธองค์ทรงแสดงในนวมนยนิทเทสนี้ เป็นธรรมที่มีสัมปยุตต์ และการแสดงนวมนยนิทเทสนี้ ได้ทรงแสดงโดยกลับประธานบท และมีการแสดงเป็นพิเศษออกไปอีก โดยใช้ศัพท์ว่า เกหิจิ

นวมนยนิทเทส มี ๒ อย่าง คือ ๑. อัพภันตรมาติกานิทเทส ๒. พาหิรมาติกานิทเทส

พระองค์ทรงแสดงอัพภันตรมาติกานิทเทสก่อน แล้วทรงแสดงพาหิรมาติกานิทเทสต่อไป

อัพภันตรมาติกานิทเทส

อัพภันตรมาติกานิทเทส มี ๒ อย่าง คือ ๑. ขันธาทินิทเทส ๒. ผัสสสัตตกรา-สีนิทเทส

พระองค์ทรงแสดงขันธาทินิทเทสก่อน แล้วทรงแสดงผัสสสัตตกราสีนิทเทสต่อไป

ขันธาทินิทเทส

ขันธาทินิทเทส มี ๑๕ อย่าง คือ ขันธนิทเทส เป็นต้น จนถึง ๑๕. มัคคนิทเทส เป็นที่สุด พระองค์ทรงแสดงขันธนิทเทสก่อน แล้วทรงแสดงอายตนนิทเทส เป็นต้นต่อไปตามลำดับ

๑. ขันธนิทเทส

ขันธนิทเทส มี ๔ อย่าง คือ

๑. เวทนากขันธนิทเทส

ปุจฉา **เวทนากฺขนฺเธน เย ธมฺมา สมฺปยุตฺตา เตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา สมฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สมฺปยุตฺตา ?**

เวทนาขันธ์ นี้ ประกอบกับ จิต ๘๙ เจตสิก ๕๑ (เว้นเวทนา) ได้ จิต ๘๙ เจตสิก ๕๑ เหล่านี้ ประกอบกับ เวทนาขันธ์ ได้ เวทนาขันธ์ นี้ ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา ตีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน สตฺตหิ ธาตูหิ สมฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตา ฯ**

เวทนาขันธ์ นี้ ประกอบกับขันธ์ ๓ คือ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ วิญญาณขันธ์

มนายตนะ ๑ วิญญาณธาตุ ๗ และประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๕๑ (เว้นเวทนา)

(๒) สัญญากขันธนิทเทส (๓) สังขารักขันธนิทเทส แสดงเหมือนกัน

๔. วิญญาณักขันธนิทเทส

ปุจฉา **วิญฺญาณกฺขนฺเธน เย ธมฺมา สมฺปยุตฺตา เตหิ ธมฺเมหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิญญาณขันธ์ นี้ ประกอบกับ เจตสิก ๕๒ ได้ เจตสิก ๕๒ นี้ ประกอบกับ วิญญาณขันธ์ ได้ วิญญาณขันธ์ นี้ ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา ตีหิ ขนฺเธหิ สมฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตา ฯ**

วิญญาณขันธ์ นี้ ประกอบกับขันธ์ ๓ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ และประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๕๒

๒. อายตนนิทเทส

อายตนนิทเทส มี ๑ คือ มนายตนนิทเทส

มนายตนนิทเทส นี้ แสดงเหมือนกับวิญญาณักขันธนิทเทส

๓. ธาตุนิทเทส

ธาตุนิทเทส มี ๗ อย่าง คือ ๑. จักขุวิญญาณธาตุนิทเทส เป็นต้น จนถึง ๗. มโนวิญญาณธาตุนิทเทส เป็นที่สุด

๑. จักขุวิญญาณธาตุนิทเทส

ปุจฉา **จกฺขุวิญฺญาณธาตุยา เย ธมฺมา สมฺปยุตฺตา เตหิ ธมฺเมหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

จักขุวิญญาณธาตุ นี้ ประกอบกับ สัพพจิตตสาธารณเจตสิก ๗ ได้ สัพพจิตตสาธารณเจตสิก ๗ นี้ ประกอบกับจักขุวิญญาณธาตุ ได้ จักขุวิญญาณธาตุ นี้ ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา ตีหิ ขนฺเธหิ สมฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตา ฯ**

จักขุวิญญาณธาตุ นี้ ประกอบกับขันธ์ ๓ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ และประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ สัพพจิตตสาธารณเจตสิก ๗ วิญญาณธาตุนิทเทส ๖ ที่เหลือ แสดงทำนองเดียวกัน

จบธาตุนิทเทส

๔. สัจจนิทเทส

สัจจนิทเทสมี ๒ อย่าง คือ ๑. สมุทยสัจจนิทเทส ๒. มัคคสัจจนิทเทส

๑. สมุทยสัจจนิทเทส

ปุจฉา **สมุทยสจฺเจน เย ธมฺมา สมฺปยุตฺตา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

สมุทยสัจจะ นี้ ประกอบกับ โลภมูลจิต ๘ เจตสิก ๒๑ (เว้นโลภะ) ได้ โลภมูลจิต ๘ เจตสิก ๒๑ เหล่านี้ ประกอบกับ สมุทยสัจจะ ได้ สมุทยสัจจะ นี้ ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา ตีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สมฺปยุตฺตา เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตา ฯ**

สมุทยสัจจะ นี้ ประกอบกับขันธ์ ๓ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ วิญญาณขันธ์ มนายตนะ มโนวิญญาณธาตุ และประกอบกับ สังขารขันธ์ บางส่วน คือ สังขาร-ขันธ์เจตสิก ๑๙ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๒๑ (เว้นโลภะ) มัคคสัจจนิทเทส แสดงทำนองเดียวกัน

จบสัจจนิทเทส

๕. อินทริยนิทเทส

อินทริยนิทเทส มี ๑๔ อย่าง คือ ๑. มนินทริยนิทเทส เป็นต้น จนถึง ๑๔. อัญญาตาวินทริยนิทเทส เป็นที่สุด

๑. มนินทริยนิทเทส แสดงเหมือนวิญญาณักขันธนิทเทส

๒. สุขินทริยนิทเทส

ปุจฉา **สุขินฺทฺริเยน เย ธมฺมา สมฺปยุตฺตา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

สุขินทรีย์ นี้ ประกอบกับ สุขสหคตกายวิญญาณจิต ๑ สัพพจิตตสาธารณเจตสิก ๖ (เว้นเวทนา) ได้ สุขสหคตกายวิญญาณจิต ๑ สัพพจิตตสาธารณเจตสิก ๖ เหล่านี้ ประกอบกับ สุขินทรีย์ ได้ สุขินทรีย์ เหล่านี้ ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา ตีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สมฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตา ฯ**

สุขินทรีย์ เหล่านี้ ประกอบกับขันธ์ ๓ คือ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ วิญญาณขันธ์ มนายตนะ กายวิญญาณธาตุ และประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ สัพพจิตตสาธารณเจตสิก ๖ (เว้นเวทนา)

(๒) ทุกขินทริยนิทเทส (๓) โสมนัสสินทริยนิทเทส (๔) โทมนัสสินทริยนิทเทส แสดงทำนองเดียวกันนี้

๕. อุเปกขินทริยนิทเทส

ปุจฉา **อุเปกฺขินฺทฺริเยน เย ธมฺมา สมฺปยุตฺตา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

อุเบกขินทรีย์ นี้ ประกอบกับ อุเบกขาสหคตจิต ๕๕ เจตสิก ๔๖ (เว้นเวทนา) ได้ อุเบกขาสหคตจิต ๕๕ เจตสิก ๔๖ เหล่านี้ ประกอบกับ อุเบกขินทรีย์ ได้ อุเบกขินทรีย์ เหล่านี้ ประกอบกับขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา ตีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน ฉหิ ธาตูหิ สมฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตา ฯ**

อุเบกขินทรีย์ เหล่านี้ ประกอบกับขันธ์ ๓ คือ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ วิญญาณขันธ์ มนายตนะ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นกายวิญญาณธาตุ) และประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๔๖ (เว้นเวทนา)

(๖) สัทธินทริยนิทเทส เป็นต้น จนถึง (๑๔) อัญญาตาวินทริยนิทเทส เป็นที่สุด แสดงทำนองเดียวกับสังขารักขันธนิทเทส

จบอินทริยนิทเทส

๖. ปฏิจจสมุปปาทนิทเทส

ปฏิจจสมุปปาทนิทเทส มี ๑๒ อย่าง คือ ๑. อวิชชานิทเทส ๒. สังขารนิทเทส ๓. วิญญาณนิทเทส ๔. ผัสสนิทเทส ๕. เวทนานิทเทส ๖. ตัณหานิทเทส ๗. อุปาทานนิทเทส ๘. กัมมภวนิทเทส ๙. โสกนิทเทส ๑๐. ทุกขนิทเทส ๑๑. โทมนัสสนิทเทส ๑๒: อุปายาส-นิทเทส

(๑) อวิชชานิทเทส (๒) สังขารนิทเทส ทั้ง ๒ บทนี้ แสดงเหมือนสังขารักขันธนิทเทส (๓) วิญญาณนิทเทส แสดงเหมือนวิญญาณักขันธนิทเทส

๔. ผัสสนิทเทส

ปุจฉา **สฬายตนปจฺจยา ผสฺเสน เย ธมฺมา สมฺปยุตฺตา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

ผัสสะที่เกิดขึ้นโดยอาศัยสฬายตนะเป็นเหตุ นี้ ประกอบกับ จิต ๘๙ เจตสิก ๕๑ (เว้นผัสสะ) ได้ จิต ๘๙ เจตสิก ๕๑ เหล่านี้ ประกอบกับ ผัสสะที่เกิดขึ้นโดยอาศัย สฬายตนะเป็นเหตุ ได้ ผัสสะที่เกิดขึ้นโดยอาศัยสฬายตนะเป็นเหตุ นี้ ประกอบกับขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา ตีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน สตฺตหิ ธาตูหิ สมฺปยุตฺตา เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตา ฯ**

ผัสสะที่เกิดขึ้นโดยอาศัยสฬายตนะเป็นเหตุ นี้ ประกอบกับขันธ์ ๓ คือ เวทนา-ขันธ์ สัญญาขันธ์ วิญญาณขันธ์ มนายตนะ ๑ วิญญาณธาตุ ๗ และประกอบกับ สังขารขันธ์ บางส่วน คือ สังขารขันธ์เจตสิก ๔๙ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๕๑ (เว้นผัสสะ)

(๕) เวทนานิทเทส แสดงเหมือนเวทนากขันธนิทเทส (๖) ตัณหานิทเทส (๗) อุปาทานนิทเทส (๘) กัมมภวนิทเทส (๑๒) อุปายาสนิทเทส แสดงทำนองเดียวกับสังขารัก-ขันธนิทเทส (๙) โสกนิทเทส (๑๐) ทุกขนิทเทส (๑๑) โทมนัสสนิทเทส แสดงทำนอง เดียวกับสุขินทริยนิทเทส

จบปฏิจจสมุปปาทนิทเทส

๗. สติปัฏฐานนิทเทส

ปุจฉา **สติปฏฺฐาเนน เย ธมฺมา สมฺปยุตฺตา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

สติปัฏฐาน นี้ ประกอบกับ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๓๕ (เว้นสติ) ได้ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๓๕ เหล่านี้ ประกอบกับ สติปัฏฐาน ได้ สติปัฏฐานนี้ ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา ตีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สมฺปยุตฺตา เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตา ฯ**

สติปัฏฐาน นี้ ประกอบกับขันธ์ ๓ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ วิญญาณขันธ์ มนายตนะ ๑ มโนวิญญาณธาตุ ๑ และประกอบกับ สังขารขันธ์ บางส่วนคือ สังขารขันธ์เจตสิก ๓๓ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๓๕ (เว้นสติ)

๘. สัมมัปปธานนิทเทส

ปุจฉา **สมฺมปฺปธาเนน เย ธมฺมา สมฺปยุตฺตา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

สัมมัปปธาน นี้ ประกอบกับ มรรคจิต ๔ เจตสิก ๓๕ (เว้นวิริยะ) ได้ มรรคจิต ๔ เจตสิก ๓๕ เหล่านี้ ประกอบกับ สัมมัปปธาน ได้ สัมมัปปธาน นี้ ประกอบกับขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา ฯลฯ**

๙. อิทธิปาทนิทเทส

ปุจฉา **อิทฺธิปาเทน เย ธมฺมา สมฺปยุตฺตา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

อิทธิบาท นี้ ประกอบกับ เจตสิก ๓๓ (เว้นอิทธิบาทองค์ธรรม) ได้ เจตสิก ๓๓ นี้ ประกอบกับ อิทธิบาท ได้ อิทธิบาท นี้ ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา ทฺวีหิ ขนฺเธหิ สมฺปยุตฺตา เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตา ฯ**

อิทธิบาท นี้ ประกอบกับขันธ์ ๒ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ และประกอบกับ สังขารขันธ์ บางส่วน คือ สังขารขันธ์เจตสิก ๓๑ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๓๓ (เว้นอิทธิบาทองค์ธรรม)

๑๐. ฌานนิทเทส

ปุจฉา **ฌาเนน เย ธมฺมา สมฺปยุตฺตา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

ฌาน นี้ ประกอบกับมหัคคตจิต ๒๗ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๓๓ (เว้นองค์ฌาน ๕) ได้ มหัคคตจิต ๒๗ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๓๓ เหล่านี้ ประกอบกับ ฌาน ได้ ฌาน นี้ ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา ทฺวีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สมฺปยุตฺตา เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตา ฯ**

ฌาน นี้ ประกอบกับขันธ์ ๒ คือ สัญญาขันธ์ วิญญาณขันธ์ มนายตนะ มโนวิญญาณธาตุ และประกอบกับ สังขารขันธ์ บางส่วน คือ สังขารขันธ์เจตสิก ๓๒ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๓๓ (เว้นองค์ฌาน ๕)

๑๑. อัปปมัญญานิทเทส

ปุจฉา **อปฺปมญฺญาย เย ธมฺมา สมฺปยุตฺตา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

อัปปมัญญา นี้ ประกอบกับ รูปาวจรจิต ๑๕ เจตสิก ๓๑ (เว้นอัปปมัญญา ๔) ได้ รูปาวจรจิต ๑๕ เจตสิก ๓๑ เหล่านี้ ประกอบกับ อัปปมัญญา ได้ อัปปมัญญา นี้ ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา ตีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สมฺปยุตฺตา เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตา ฯ**

อัปปมัญญา นี้ ประกอบกับขันธ์ ๓ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ วิญญาณขันธ์ มนายตนะ มโนวิญญาณธาตุ และประกอบกับ สังขารขันธ์ บางส่วน คือ สังขารขันธ์เจตสิก ๒๙ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๓๑ (เว้นอัปปมัญญาองค์ธรรม ๔)

ปัญจินทริยนิทเทส พลนิทเทส โพชฌังคนิทเทส มัคคนิทเทส แสดงทำนองเดียวกับอัปปมัญญานิทเทส

จบขันธานิทเทส

ผัสสสัตตกราสีนิทเทส

ผัสสสัตตกราสีนิทเทส มี ๗ อย่างคือ ๑. ผัสสนิทเทส เป็นต้น จนถึง ๗. มนสิการนิทเทส เป็นที่สุด (๑) ผัสสนิทเทส (๔) เจตนานิทเทส (๗) มนสิการนิทเทส ๓ บทนี้ แสดงเหมือนสังขารักขันธนิทเทส (๒) เวทนานิทเทส แสดงเหมือนเวทนากขันธนิทเทส (๓) สัญญานิทเทส แสดงเหมือนสัญญากขันธนิทเทส (๕) จิตตนิทเทส แสดงเหมือนวิญญาณักขันธนิทเทส

๖. อธิโมกขนิทเทส

ปุจฉา **อธิโมกฺเขน เย ธมฺมา สมฺปยุตฺตา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

อธิโมกข์ นี้ ประกอบกับ จิต ๗๘ เจตสิก ๕๐ (เว้นอธิโมกข์ วิจิกิจฉา) ได้ จิต ๗๘ เจตสิก ๕๐ เหล่านี้ ประกอบกับ อธิโมกข์ ได้ อธิโมกข์ นี้ ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา ตีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน ทฺวีหิ ธาตูหิ สมฺปยุตฺตา เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตา ฯ**

อธิโมกข์ นี้ ประกอบกับขันธ์ ๓ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ วิญญาณขันธ์ มนายตนะ ๑ ธาตุ ๒ คือ มโนธาตุ มโนวิญญาณธาตุ และประกอบกับ สังขารขันธ์ บางส่วน คือ สังขารขันธ์เจตสิก ๔๘ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๕๐ (เว้นอธิโมกข์ วิจิกิจฉา)

จบผัสสสัตตกราสีนิทเทส

จบอัพภันตรมาติกานิทเทส

* * * *

พาหิรมาติกานิทเทส

ติกมาติกานิทเทส

๑. สุขายเวทนายสัมปยุตตปทนิทเทส

ปุจฉา **สุขาย เวทนาย สมฺปยุตฺเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา สมฺปยุตฺตา เตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา สมฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

สุขายเวทนายสัมปยุตตธรรม เหล่านี้ ประกอบกับ สุขเวทนา ได้ สุขเวทนา นี้ ประกอบกับ สุขสหคตจิต ๖๓ เจตสิก ๔๖ (เว้นเวทนา) ได้ สุขสหคตจิต ๖๓ เจตสิก ๔๖ เหล่านี้ ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา เอเกน ขนฺเธน สมฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตา ฯ**

สุขสหคตจิต ๖๓ เจตสิก ๔๖ เหล่านี้ ประกอบกับ เวทนาขันธ์ และประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ สุขเวทนา

๒. ทุกขายเวทนายสัมปยุตตปทนิทเทส

ปุจฉา **ทุกฺขาย เวทนาย สมฺปยุตฺเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา สมฺปยุตฺตา เตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา สมฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เต ธมฺมา เอเกน ขนฺเธน สมฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตา ฯ**

(๓) อทุกขมสุขายเวทนายสัมปยุตตปทนิทเทส แสดงเหมือนกัน

๔. สวิตักกสวิจารปทนิทเทส

ปุจฉา **สวิตกฺกสวิจาเรหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา สมฺปยุตฺตา เตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา สมฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

สวิตักกสวิจารธรรม เหล่านี้ ประกอบกับ วิตกเจตสิก, วิจารเจตสิก ได้ วิตกเจตสิก วิจารเจตสิก เหล่านี้ ประกอบกับ สวิตักกสวิจารจิต ๕๕ เจตสิก ๕๐ (เว้นวิตกวิจาร) ได้ สวิตักกสวิจารจิต ๕๕ เจตสิก ๕๐ เหล่านี้ ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตา ฯ**

สวิตักกสวิจารจิต ๕๕ เจตสิก ๕๐ เหล่านี้ ประกอบกับ สังขารขันธ์ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ วิตกเจตสิก วิจารเจตสิก

๕. อวิตักกวิจารมัตตปทนิทเทส

ปุจฉา **อวิตกฺกวิจารมตฺเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา สมฺปยุตฺตา เตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา สมฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

อวิตักกวิจารมัตตธรรม เหล่านี้ ประกอบกับ วิจารเจตสิก ได้ วิจารเจตสิก เหล่านี้ ประกอบกับ สวิจารจิต ๖๖ เจตสิก ๕๑ (เว้นวิจาร) ได้ สวิจารจิต ๖๖ เจตสิก ๕๑ เหล่านี้ ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตา ฯ**

สวิจารจิต ๖๖ เจตสิก ๕๑ เหล่านี้ ประกอบกับ สังขารขันธ์ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ วิจารเจตสิก

(๖) ปีติสหคตปทนิทเทส แสดงเหมือนสวิตักกสวิจารปทนิทเทส (๗) สุขสหคต-ปทนิทเทส (๘) อุเปกขาสหคตปทนิทเทส แสดงเหมือนสุขายเวทนายสัมปยุตตปทนิทเทส

ทุกมาติกานิทเทส

๑. เหตุปทนิทเทส

ปุจฉา **เหตูหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา สมฺปยุตฺตา เตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา สมฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นเหตุ เหล่านี้ ประกอบกับ สเหตุกจิต ๗๑ เจตสิก ๔๖ (เว้นเหตุ ๖) ได้ สเหตุกจิต ๗๑ เจตสิก ๔๖ เหล่านี้ ประกอบกับ เหตุ ๖ ได้ เหตุ ๖ เหล่านี้ ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา ตีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สมฺปยุตฺตา เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตา ฯ**

เหตุ ๖ เหล่านี้ ประกอบกับขันธ์ ๓ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ วิญญาณขันธ์ มนายตนะ ๑ มโนวิญญาณธาตุ ๑ และประกอบกับ สังขารขันธ์ บางส่วน คือ สังขารขันธ์เจตสิก ๔๔ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๔๖ (เว้น เหตุ ๖)

๒. เหตุสเหตุกปทนิทเทส

ปุจฉา **เหตูหิ เจว สเหตุเกหิ จ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา สมฺปยุตฺตา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

สภาวธรรมทั้งหลายที่เป็นเหตุ และมีเหตุประกอบ เหล่านี้ ประกอบกับ สเหตุกจิต ๖๙ (เว้นโมหมูลจิต ๒) เจตสิก ๔๕ (เว้นเหตุ ๖, วิจิกิจฉา) ได้

๓. สเหตุกนเหตุปทนิทเทส

ปุจฉา **สเหตุเกหิ เจว น จ เหตูหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา สมฺปยุตฺตา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

สภาวธรรมทั้งหลายที่มีเหตุประกอบ แต่ไม่ใช่เหตุ เหล่านี้ ประกอบกับ เหตุ ๖ ได้ ฯลฯ

(๔) เหตุเหตุสัมปยุตตปทนิทเทส เหมือนกับเหตุสเหตุกปทนิทเทส (๕) เหตุ-สัมปยุตตนเหตุปทนิทเทส (๖) นเหตุสเหตุกปทนิทเทส เหมือนกับสเหตุกนเหตุปทนิทเทส

๗. อาสวปทนิทเทส

ปุจฉา **อาสเวหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา สมฺปยุตฺตา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

อาสวธรรม เหล่านี้ ประกอบกับ อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๔ (เว้นอาสวะองค์ธรรม ๓) ได้ อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๔ เหล่านี้ ประกอบกับ อาสวธรรม ได้ อาสวธรรม เหล่านี้ ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา ตีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สมฺปยุตฺตา เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตา ฯ**

อาสวธรรม เหล่านี้ ประกอบกับขันธ์ ๓ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ วิญญาณขันธ์ มนายตนะ ๑ มโนวิญญาณธาตุ ๑ และประกอบกับ สังขารขันธ์ บางส่วน คือ สังขารขันธ์เจตสิก ๒๒ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๒๔ (เว้นอาสวะองค์ธรรม ๓)

(๘) อาสวสาสวปทนิทเทส (๙) อาสวอาสวสัมปยุตตปทนิทเทส แสดงเหมือนอาสวปทนิทเทส

๑๐. อาสวสัมปยุตตโนอาสวปทนิทเทส

ปุจฉา **อาสวสมฺปยุตฺเตหิ เจว โน จ อาสเวหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา สมฺปยุตฺตา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

สภาวธรรมทั้งหลายที่ประกอบด้วยอาสวะ แต่ไม่ใช่อาสวะ เหล่านี้ ประกอบกับ อาสวะองค์ธรรม ๓ ได้ อาสวะองค์ธรรม ๓ เหล่านี้ ประกอบกับ อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๔ (เว้นอาสวะองค์ธรรม ๓) ได้ อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๔ เหล่านี้ ประกอบกับขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตา ฯ**

อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๔ เหล่านี้ ประกอบกับ สังขารขันธ์ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ อาสวะองค์ธรรม ๓

(๑๑) สัญโญชนปท (๑๒) สัญโญชนสัญโญชนิยปท (๑๓) สัญโญชนสัญโญชนสัมปยุตตปท (๑๔) สัญโญชนสัมปยุตตโนสัญโญชนปท (๑๕) คันถปท (๑๖) คันถคันถนิยปท (๑๗) คันถคันถสัมปยุตตปท (๑๘) คันถสัมปยุตตโนคันถปท (๑๙) โอฆปท (๒๐) โอฆโอฆนิยปท (๒๑) โอฆโอฆสัมปยุตตปท (๒๒) โอฆสัมปยุตตโนโอฆปท (๒๓) โยคปท (๒๔) โยคโยคนิยปท (๒๕) โยคโยคสัมปยุตตปท (๒๖) โยคสัมปยุตตโนโยคปท (๒๗) นีวรณปท (๒๘) นีวรณนีวรณิยปท (๒๙) นีวรณนีวรณสัมปยุตตปท (๓๐) นีวรณสัมปยุตตโนนีวรณปท เหล่านี้ แสดง เหมือนกับ อาสวโคจฉก ๔ บท ตามลำดับ

๓๑. ปรามาสปทนิทเทส

ปุจฉา **ปรามาเสหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา สมฺปยุตฺตา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

ปรามาสธรรม เหล่านี้ ประกอบกับ ทิฏฐิคตสัมปยุตตจิต ๔ เจตสิก ๒๐ (เว้นทิฏฐิ) ได้ ทิฏฐิคตสัมปยุตตจิต ๔ เจตสิก ๒๐ เหล่านี้ ประกอบกับปรามาสธรรม ได้ ปรามาสธรรม เหล่านี้ ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา ตีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สมฺปยุตฺตา เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตา ฯ**

ปรามาสธรรม เหล่านี้ ประกอบกับ ขันธ์ ๓ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ วิญญาณขันธ์ มนายตนะ ๑ มโนวิญญาณธาตุ ๑ และประกอบกับ สังขารขันธ์ บางส่วน คือ สังขารขันธ์เจตสิก ๑๘ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๒๐ (เว้นทิฏฐิ)

(๓๒) ปรามาสสัมปยุตตปทนิทเทส แสดงเหมือนอาสวสัมปยุตตโนอาสวปทนิทเทส (๓๓) ปรามาสปรามัฏฐปทนิทเทส แสดงเหมือนปรามาสปทนิทเทส (๓๔) จิตตปทนิทเทส แสดงเหมือนวิญญาณักขันธนิทเทส

๓๕. เจตสิกปทนิทเทส

ปุจฉา **เจตสิเกหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา สมฺปยุตฺตา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

เจตสิกธรรม เหล่านี้ ประกอบกับจิต ๘๙ ได้ จิต ๘๙ เหล่านี้ ประกอบกับ เจตสิก ๕๒ ได้ เจตสิก ๕๒ เหล่านี้ ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน สตฺตหิ ธาตูหิ สมฺปยุตฺตา ฯ**

เจตสิก ๕๒ เหล่านี้ ประกอบกับ วิญญาณขันธ์ ๑ มนายตนะ ๑ วิญญาณธาตุ ๗ (๓๖) จิตตสัมปยุตตปท (๓๗) จิตตสังสัฏฐปท (๓๘) จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานปท (๓๙) จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานสหภุปท (๔๐) จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานานุปริวัตติปท แสดงเหมือนเจตสิกปท (๔๑) อุปาทานปท (๔๒) อุปาทานอุปาทานิยปท (๔๓) อุปาทานอุปาทานสัมปยุตตปท (๔๔) อุปาทานสัมปยุตตโนอุปาทานปท แสดงเหมือนอาสวโคจฉก ๔ ตามลำดับ (๔๕) กิเลสปท (๔๖) กิเลสสังกิเลสิกปท (๔๗) กิเลสสังกิลิฏฐปท (๔๘) กิเลสกิเลสสัมปยุตตปท แสดงเหมือนอาสวปท (๔๙) สังกิลิฏฐโนกิเลสปท (๕๐) กิเลสสัมปยุตตโนกิเลสปท แสดงเหมือนอาสวสัมปยุตตโนอาสวปท (๕๑) สวิตักกปท (๕๒) สวิจารปท (๕๓) สัปปีติกปท (๕๔) ปีติสหคตปท (๕๕) สุขสหคตปท (๕๖) อุเปกขาสหคตปท แสดงทำนองเดียวกับบทต้นๆ ที่ได้แสดงมาแล้ว

จบนวมนยนิทเทส

* * * *

๑๐. ทสมนยวิปฺปยุตฺเตนวิปฺปยุตฺตปทนิทฺเทส

คาถาแสดงบทที่พระพุทธองค์ไม่ทรงแสดงในทสมนยนิทเทส

๑. ธมฺมายตนํ ธมฺมธาตุ ทุกฺขสจฺจญฺจ ชีวิตํ
สฬายตนํ นามรูปิ จตฺตาโร จ มหาภวา ฯ
๒. ชาติ ชรา มรณญฺจ ติเกเสฺวกูนวีสติ
โคจฺฉเกสุ จ ปญฺญาส อฏฺฐ จูฬนฺตเร ปทา ฯ
๓. มหนฺตเร ปณฺณรส โสฬส จ ตโต ปเร
เอกวีส ปทสตํ เอตํ วิปฺปโยเค น ลพฺภติ ฯ

บทที่แสดงไม่ได้ในทสมนยนิทเทสนี้มี ๑๒๑ บท คือ

๑. ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ ทุกขสัจจะ ชีวิตินทรีย์ สฬายตนะ นามรูป ภพใหญ่ ๔ คือ อุปปัตติภวะ กามภวะ สัญญีภวะ ปัญจโวการภวะ

๒. ชาติ ชรา มรณะ ในติก ๑๙ บท ที่ได้ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ทั้งหมด มีอพยากตปท เป็นต้น ในโคจฉก ๕๐ บท ที่ได้ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ทั้งหมด มี นเหตุปท อเหตุกปท เป็นต้น ในจูฬันตรทุก ๘ บท ที่ได้ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ทั้งหมด มี สัปปัจจยปท สังขตปท เป็นต้น

๓. ในมหันตรทุก ๑๕ บท มี โนจิตตปท เป็นต้น ต่อจากนั้นในปิฏฐิทุก ๑๖ บท ที่ได้ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ทั้งหมด มี นทัสสเนนปหาตัพพปท เป็นต้น

เมื่อพระองค์ทรงแสดงนวมนยนิทเทสจบลงแล้ว ทรงแสดงทสมนยนิทเทสต่อไป

ธรรมที่พระพุทธองค์ทรงแสดงในทสมนยนิทเทสนี้ มีแต่วิปปยุตตธรรม ซึ่งได้แก่ บทที่ทรงแสดงในฉัฏฐนยนิทเทสนั้นเองคงเปลี่ยนแต่วิธีแสดงเท่านั้นและในทสมนยนิทเทสนี้ได้ทรงแสดงกลับประธานบท พร้อมทั้งแสดง ขันธ์ อายตนะ ธาตุ เป็นพิเศษ โดยใช้คำว่า เกหิจิ

ทสมนยนิทเทส มี ๒ อย่าง คือ ๑. อัพภันตรมาติกานิทเทส ๒. พาหิรมาติกานิทเทส

อัพภันตรมาติกานิทเทส

มี ๒ อย่าง คือ ๑. ขันธานิทเทส ๒. ผัสสสัตตกราสีนิทเทส

ขันธานิทเทส มี ๑๕ อย่าง คือ ๑. ขันธนิทเทส เป็นต้น จนถึง ๑๕. มัคคนิทเทส เป็นที่สุด

๑. ขันธนิทเทส

๑. รูปักขันธนิทเทส

ปุจฉา **รูปกฺขนฺเธน เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

รูปขันธ์ นี้ ไม่ประกอบกับ นามขันธ์ ๔, นามขันธ์ ๔ เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ รูป ๒๘ นิพพาน รูป ๒๘ นิพพาน เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา จตูหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน สตฺตหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

รูป ๒๘ นิพพาน เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ นามขันธ์ ๔ มนายตนะ ๑ วิญญาณธาตุ ๗ และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๕๒

๒. เวทนากขันธนิทเทส

ปุจฉา **เวทนากฺขนฺเธน เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา ฯลฯ วิปฺปยุตฺตา ?**

เวทนาขันธ์ นี้ ไม่ประกอบกับ รูป ๒๘ นิพพาน, รูป ๒๘ นิพพาน เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ นามขันธ์ ๔ นามขันธ์ ๔ เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ ทสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

นามขันธ์ ๔ เหล่านี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ โอฬาริกธาตุ ๑๐ และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ สุขุมรูป นิพพาน นามขันธ์ ๓ ที่เหลือ แสดงเหมือนเวทนากขันธนิทเทส

๒. อายตนนิทเทส

โอฬาริกายตนะ ๑๐ แสดงเหมือนรูปักขันธนิทเทส มนายตนะ แสดงเหมือนเวทนากขันธนิทเทส

๓. ธาตุนิทเทส

โอฬาริกธาตุ ๑๐ แสดงเหมือนรูปักขันธนิทเทส

๑๑. จักขุวิญญาณธาตุนิทเทส

ปุจฉา **จกฺขุวิญฺญาณธาตุยา เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา ฯลฯ วิปฺปยุตฺตา ?**

จักขุวิญญาณธาตุ นี้ ไม่ประกอบกับ ฉวิญญาณธาตุจิตตุปบาทที่เหลือ รูป นิพพาน ฉวิญญาณธาตุจิตตุปบาทที่เหลือ รูป นิพพาน เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ จักขุ-วิญญาณธาตุจิตตุปบาท จักขุวิญญาณธาตุจิตตุปบาท เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

จักขุวิญญาณธาตุจิตตุปบาท เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ รูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นจักขุวิญญาณธาตุ) และไมประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๔๕ สุขุมรูป นิพพาน วิญญาณธาตุ ๖ ที่เหลือ แสดงเหมือนจักขุวิญญาณธาตุนิทเทส

๔. สัจจนิทเทส

๑. สมุทยสัจจนิทเทส

ปุจฉา **สมุทยสจฺเจน เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา ฯลฯ วิปฺปยุตฺตา ?**

สมุทยสัจจะ นี้ ไม่ประกอบกับ โทสมูล-โมหมูล-กุศล-วิบาก-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน โทสมูล-โมหมูล-กุศล-วิบาก-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โลภมูลจิตตุปบาท โลภมูลจิตตุปบาท เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

โลภมูลจิตตุปบาท เหล่านี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโนวิญญาณธาตุ) และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือโทจตุกเจตสิก ๔ วิจิกิจฉาเจตสิก ๑ โสภณเจตสิก ๒๕ สุขุมรูป นิพพาน

๒. นิโรธสัจจนิทเทส

ปุจฉา **นิโรธสจฺเจน เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา ฯลฯ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เต ธมฺมา จตูหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน สตฺตหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

มัคคสัจจนิทเทส แสดงเหมือนสมุทยสัจจนิทเทส

๕. อินทริยนิทเทส

รูปอินทรีย์ ๗ แสดงเหมือนรูปักขันธนิทเทส มนินทรีย์ แสดงเหมือนวิญญาณักขันธนิทเทส

๙. สุขินทริยนิทเทส

ปุจฉา **สุขินฺทฺริเยน เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา ฯลฯ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เต ธมฺมา เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

(๑๐) ทุกขินทรีย์ (๑๑) โสมนัสสินทรีย์ (๑๒) โทมนัสสินทรีย์ แสดงเหมือนสุขินทริยนิทเทส

๑๓. อุเปกขินทริยนิทเทส

ปุจฉา **อุเปกฺขินฺทฺริเยน เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา ฯลฯ วิปฺปยุตฺตา ?**

อุเบกขินทรีย์ นี้ ไม่ประกอบกับ สุข-ทุกข-โสมนัสส-โทมนัสสสหคตจิตตุปบาท รูป นิพพาน สุข-ทุกข-โสมนัสส-โทมนัสสสหคตจิตตุปบาท รูป นิพพาน เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ อุเบกขาสหคตจิตตุปบาท อุเบกขาสหคตจิตตุปบาท เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ เอกาทสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

อุเบกขาสหคตจิตตุปบาท เหล่านี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๑ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ กายวิญญาณธาตุ ๑ และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ โทจตุกเจตสิก ๔ ปีติเจตสิก ๑ สุขุมรูป นิพพาน

(๑๔) สัทธินทรีย์ เป็นต้น จนถึง (๒๑) อัญญาตาวินทรีย์ เป็นที่สุด แสดงทำนองเดียวกับ สังขารักขันธนิทเทส

๖. ปฏิจจสมุปปาทนิทเทส

อวิชชานิทเทส สังขารนิทเทส ผัสสนิทเทส ตัณหานิทเทส อุปาทานนิทเทส กัมมภวนิทเทส อุปายาสนิทเทส ๗ บทนี้ แสดงทำนองเดียวกับสังขารักขันธนิทเทส วิญญาณนิทเทส แสดงเหมือนวิญญาณักขันธนิทเทส เวทนานิทเทส โสกนิทเทส ทุกข-นิทเทส โทมนัสสนิทเทส แสดงทำนองเดียวกับเวทนากขันธนิทเทส

๙. รูปภวนิทเทส

ปุจฉา **รูปภเวน เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา ฯลฯ วิปฺปยุตฺตา ?**

รูปภวะ นี้ ไม่ประกอบกับ จิต เจตสิก ที่เป็นกามภวะ อรูปภวะ กุศล-อกุศล-กริยา-ผลจิตตุปบาท จิต เจตสิก ที่เป็นกามภวะ อรูปภวะ กุศล-อกุศล-กริยา-ผลจิตตุปบาท เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ รูปภวะ รูปภวะ เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา น เกหิจิ ขนฺเธหิ น เกหิจิ อายตเนหิ ตีหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

รูปภวะ เหล่านี้ ไม่เป็นวิปปยุตต์กับขันธ์ อายตนะ อย่างใดอย่างหนึ่ง แต่เป็นวิปปยุตต์กับธาตุ ๓ คือ ฆานวิญญาณธาตุ ชิวหาวิญญาณธาตุ กายวิญญาณธาตุ

๑๐. อรูปภวนิทเทส

ปุจฉา **อรูปภเวน เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา ฯลฯ วิปฺปยุตฺตา ?**

อรูปภวะ นี้ ไม่ประกอบกับ กามภวะ รูปภวะ กุศล-อกุศล-กริยา-ผลจิตตุปบาท จิตตชรูป อุตุชรูป อาหารชรูป นิพพาน กามภวะ รูปภวะ กุศล-อกุศล-กริยา-ผลจิตตุปบาท จิตตชรูป อุตุชรูป อาหารชรูป นิพพาน เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ อรูปภวะ อรูปภวะ เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

เนวสัญญีนาสัญญีภวะ จตุโวการภวะ แสดงเหมือนกับอรูปภวะ

๑๓. อสัญญีภวนิทเทส

ปุจฉา **อสญฺญีภเวน เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา ฯลฯ วิปฺปยุตฺตา ?**

อสัญญีภวะ นี้ ไม่ประกอบกับ จิต เจตสิก ที่เป็นสัญญีภวะ เนวสัญญีนาสัญญีภวะ กุศล-อกุศล-กริยา-ผลจิตตุปบาท จิต เจตสิก ที่เป็นสัญญีภวะ เนวสัญญีนาสัญญีภวะ กุศล-อกุศล-กริยา-ผลจิตตุปบาท เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ อสัญญีภวะ อสัญญีภวะ เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา จตูหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน สตฺตหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

เอกโวการภวะ ปริเทวะ แสดงเหมือนกับอสัญญีภวะ

สติปัฏฐานนิทเทส ปัญจินทริยนิทเทส พลนิทเทส โพชฌังคนิทเทส มัคคนิทเทส

ปุจฉา **สติปฏฺฐาเนน เย ธมฺมา, ปญฺจหิ อินฺทฺริเยหิ เย ธมฺมา, ปญฺจหิ พเลหิ เย ธมฺมา สตฺตหิ โพชฌงฺเคหิ เย ธมฺมา, อริเยน อฏฺฐงฺคิเกน มคฺเคน เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

สติปัฏฐาน, ปัญจินทรีย์, พละ, โพชฌงค์, มัคคะ เหล่านี้ ไม่ประกอบกับโลกียจิต-ตุปบาท รูป นิพพาน โลกียจิตตุปบาท รูป นิพพาน เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โลกุตตร-จิตตุปบาท โลกุตตรจิตตุปบาท เหล่านี้ ไม่ประกอบกับขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร?

วิสัชนา **เต ธมฺมา เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

โลกุตตรจิตตุปบาท เหล่านี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโนวิญญาณธาตุ) และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วนคือ อกุศลเจตสิก ๑๔ อัปปมัญญาเจตสิก ๒ สุขุมรูป นิพพาน

สัมมัปปธานนิทเทส อิทธิปาทนิทเทส

ปุจฉา **สมฺมปฺปธาเนน, อิทฺธิปาเทน เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

สัมมัปปธาน, อิทธิบาท เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โลกีย-ผลจิตตุปบาท รูป นิพพาน โลกีย-ผลจิตตุปบาท รูป นิพพาน เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ มรรคจิตตุปบาท มรรคจิตตุปบาท เหล่านี้ ไม่ประกอบกับขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

มรรคจิตตุปบาท เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ รูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโนวิญญาณธาตุ) และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วนคือ อกุศลเจตสิก ๑๔ อัปปมัญญาเจตสิก ๒ สุขุมรูป นิพพาน

ฌานนิทเทส

ปุจฉา **ฌาเนน เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา ฯลฯ วิปฺปยุตฺตา ?**

ฌาน นี้ ไม่ประกอบกับ กามจิตตุปบาท รูป นิพพาน กามจิตตุปบาท รูป นิพพาน เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ ฌานจิตตุปบาท ฌานจิตตุปบาท เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

ฌานจิตตุปบาท เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ รูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโนวิญญาณธาตุ) และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วนคือ อกุศลเจตสิก ๑๔ สุขุมรูป นิพพาน

อัปปมัญญานิทเทส

ปุจฉา **อปฺปมญฺญาย เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา ฯลฯ วิปฺปยุตฺตา ?**

อัปปมัญญา นี้ ไม่ประกอบกับ กาม-อรูป-โลกุตตรจิตตุปบาท รูป นิพพาน กาม-อรูป-โลกุตตรจิตตุปบาท รูป นิพพาน เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ รูปาวจรจิต-ตุปบาท รูปาวจรจิตตุปบาท เหล่านี้ ไม่ประกอบกับขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

รูปาวจรจิตตุปบาท เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ รูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโนวิญญาณธาตุ) และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วนคือ อกุศลเจตสิก ๑๔ วิรตีเจตสิก ๓ สุขุมรูป นิพพาน

จบขันธาทินิทเทส

ผัสสสัตตกราสีนิทเทส

ผัสสะ เจตนา มนสิการ แสดงเหมือนสังขารักขันธนิทเทส เวทนา แสดงเหมือนเวทนากขันธนิทเทส สัญญา แสดงเหมือนสัญญากขันธนิทเทส จิต แสดงเหมือนวิญญาณักขันธนิทเทส

อธิโมกขนิทเทส

ปุจฉา **อธิโมกฺเขน เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา ฯลฯ วิปฺปยุตฺตา ?**

อธิโมกข์ นี้ ไม่ประกอบกับ ทวิปัญจวิญญาณ-วิจิกิจฉาสัมปยุตตจิตตุปบาท รูป นิพพาน ทวิปัญจวิญญาณ-วิจิกิจฉาสัมปยุตตจิตตุปบาท รูป นิพพาน เหล่านี้ ไม่ประกอบกับสาธิโมกข์ ๗๘ จิตตุปบาท สาธิโมกข์ ๗๘ จิตตุปบาท เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ ปณฺณรสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สาธิโมกข์ ๗๘ จิตตุปบาท เหล่านี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๕ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ ปัญจวิญญาณธาตุ ๕ และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ วิจิกิจฉาเจตสิก ๑ สุขุมรูป นิพพาน

จบผัสสสัตตกราสีนิทเทส

จบอัพภันตรมาติกานิทเทส

* * * *

พาหิรมาติกานิทเทส

พาหิรมาติกานิทเทส มี ๒ อย่าง คือ ๑. ติกมาติกานิทเทส ๒. ทุกมาติกานิทเทส

ติกมาติกานิทเทส

ติกมาติกานิทเทส มี ๔๗ คือ

๑. กุสลปทนิทเทส

ปุจฉา **กุสเลหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา ฯลฯ วิปฺปยุตฺตา ?**

กุศลธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ อกุศล-วิบาก-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน อกุศล-วิบาก-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ กุศลจิตตุปบาท กุศลจิตตุปบาท เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

กุศลจิตตุปบาท เหล่านี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือโอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโนวิญญาณธาตุ) และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ อกุศลเจตสิก ๑๔ สุขุมรูป นิพพาน

(๒) อกุสลปทนิทเทส แสดงเหมือนกัน

๓. สุขายเวทนายสัมปยุตตปทนิทเทส

ปุจฉา **สุขาย เวทนาย สมฺปยุตฺเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา ฯลฯ วิปฺปยุตฺตา ?**

สุขายเวทนายสัมปยุตตธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ ทุกข-โทมนัสส-อุเบกขา-สหคตจิตตุปบาท รูป นิพพาน ทุกข-โทมนัสส-อุเบกขาสหคตจิตตุปบาท รูป นิพพาน เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ สุขสหคตจิตตุปบาท สุขสหคตจิตตุปบาท เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ ปญฺจหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สุขสหคตจิตตุปบาท เหล่านี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๕ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๕ (เว้นกายวิญญาณธาตุ มโนวิญญาณธาตุ) และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ โทจตุกเจตสิก ๔ วิจิกิจฉาเจตสิก ๑ สุขุมรูป นิพพาน

(๔) ทุกขายเวทนายสัมปยุตตปทนิทเทส (๕) อทุกขมสุขายเวทนายสัมปยุตต-ปทนิทเทส แสดงทำนองเดียวกัน (๖) วิปากปทนิทเทส (๗) วิปากธัมมปทนิทเทส แสดงทำนองเดียวกับกุสลปทนิทเทส

๔. เนววิปากนวิปากธัมมปทนิทเทส

ปุจฉา **เนววิปากนวิปากธมฺมธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา ฯลฯ วิปฺปยุตฺตา ?**

เนววิปากนวิปากธัมมธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ กุศล-อกุศล-วิปากจิตตุปบาท กุศล-อกุศล-วิปากจิตตุปบาท เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา น เกหิจิ ขนฺเธหิ น เกหิจิ อายตเนหิ ปญฺจหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน เหล่านี้ ไม่เป็นวิปปยุตต์กับขันธ์ อายตนะ อย่างใดอย่างหนึ่ง แต่เป็นวิปปยุตต์กับ ปัญจวิญญาณธาตุ ๕

๙. อนุปาทินนุปาทานิยปทนิทเทส

ปุจฉา **อนุปาทินฺนุปาทานิเยหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา ฯลฯ วิปฺปยุตฺตา ?**

อนุปาทินนุปาทานิยธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โลกียวิบาก-โลกุตตรจิตตุปบาท โลกียวิบาก-โลกุตตรจิตตุปบาท เหล่านี้ ไม่ประกอบกับอกุศล-โลกียกุศล-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน อกุศล-โลกียกุศล-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา น เกหิจิ ขนฺเธหิ น เกหิจิ อายตเนหิ ปญฺจหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

อกุศล-โลกียกุศล-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน เหล่านี้ ไม่เป็นวิปปยุตต์กับขันธ์ อายตนะ อย่างใดอย่างหนึ่ง แต่เป็นวิปปยุตต์กับ ปัญจวิญญาณธาตุ ๕

๑๐. อนุปาทินนอนุปาทานิยปทนิทเทส

ปุจฉา **อนุปาทินฺนานุปาทานิเยหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา ฯลฯ วิปฺปยุตฺตา ?**

อนุปาทินนอนุปาทานิยธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โลกียจิตตุปบาท โลกียจิตตุปบาท เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ โลกุตตรจิตตุปบาท รูป นิพพาน, โลกุตตรจิตตุปบาท รูป นิพพาน เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา น เกหิจิ ขนฺเธหิ น เกหิจิ อายตเนหิ ฉหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

(๑๑) สังกิลิฏฐสังกิเลสิกปทนิทเทส แสดงทำนองเดียวกับ อกุสลปทนิทเทส (๑๒) อสังกิลิฏฐอสังกิเลสิกปทนิทเทส แสดงเหมือนกับ อนุปาทินนอนุปาทานิยปทนิทเทส (๑๓) สวิตักกสวิจารปทนิทเทส (๑๔) อวิตักกวิจารมัตตปทนิทเทส แสดงทำนองเดียวกับบทต้นๆ

๑๕. อวิตักกอวิจารปทนิทเทส

ปุจฉา **อวิตกฺกอวิจาเรหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา ฯลฯ วิปฺปยุตฺตา ?**

อวิตักกอวิจารธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับสวิตักกสวิจารจิตตุปบาท สวิตักกสวิจารจิตตุปบาท เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ อวิตักกวิจารมัตตจิตตุปบาท อวิตักกอวิจารจิตตุปบาท รูป นิพพาน, อวิตักกวิจารมัตตจิตตุปบาท อวิตักกอวิจารจิตตุปบาท รูป นิพพาน เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา น เกหิจิ ขนฺเธหิ น เกหิจิ อายตเนหิ เอกาย ธาตุยา วิปฺปยุตฺตา ฯ**

อวิตักกวิจารมัตตจิตตุปบาท อวิตักกอวิจารจิตตุปบาท รูป นิพพาน เหล่านี้ ไม่เป็นวิปปยุตต์กับขันธ์ อายตนะ อย่างใดอย่างหนึ่ง แต่เป็นวิปปยุตต์กับ มโนธาตุ ๑

๑๖. ปีติสหคตปทนิทเทส

ปุจฉา **ปีติสหคเตหิ ธมฺเมหิ เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา ฯลฯ วิปฺปยุตฺตา ?**

ปีติสหคตธรรม เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ สุข-ทุกข-โทมนัสส-อุเบกขาสหคต-จตุตถฌานจิตตุปบาท รูป นิพพาน สุข-ทุกข-โทมนัสส-อุเบกขาสหคต-จตุตถฌานจิตตุปบาท รูป นิพพาน เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ ปีติสหคตจิตตุปบาท ปีติสหคตจิตตุปบาท เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

(๑๗) สุขสหคตปทนิทเทส (๑๘) อุเปกขาสหคตปทนิทเทส แสดงทำนองเดียวกัน

บทที่แสดงได้ในติกมาติกานิทเทสต่อไปนี้ จะแสดงแต่ชื่อบทเท่านั้น ส่วนวิธีแสดงก็คงแสดงทำนองเดียวกับบทต้นๆ คือ ทัสสเนนปหาตัพพปท ภาวนายปหาตัพพปท ทัสสเนนปหาตัพพเหตุกปท ภาวนายปหาตัพพเหตุกปท อาจยคามิปท อปจยคามิปท เสกขปท อเสกขปท ฯหัคคตปท อัปปมาณปท ปริตตารัมมณปท มหัคคตารัมมณปท อัปปมาณารัมมณปท หีนปท ปณีตปท มิจฉัตตนิยตปท สัมมัตตนิยตปท มัคคารัมมณปท มัคคเหตุกปท มัคคาธิปติปท อนุปปันนปท อตีตารัมมณปท อนาคตารัมมณปท ปัจจุปันนารัมมณปท อัชฌัตตารัมมณปท พหิทธารัมมณปท อัชฌัตตพหิทธารัมมณปท สนิทัสสนสัปปฏิฆปท อนิทัสสนสัปปฏิฆปท

จบติกมาติกานิทเทส

ทุกมาติกานิทเทส

ทุกมาติกานิทเทส มี ๑๑๑ บท บทที่แสดงในทุกมาติกานิทเทสนี้ ก็แสดงทำนองเดียวกับบทต้นๆ ที่ได้แสดงมาแล้ว ฉะนั้นจะแสดงแต่ชื่อของบทเท่านั้น คือ เหตุปท สเหตุกปท เหตุสัมปยุตตปท เหตุสเหตุกปท สเหตุกนเหตุปท เหตุเหตุสัมปยุตตปท เหตุสัมปยุตตนเหตุปท นเหตุสเหตุกปท อัปปัจจยปท อสังขตปท สนิทัสสนปท สัปปฏิฆปท รูปีปท โลกุตตรปท อาสวปท อนาสวปท อาสวสัมปยุตตปท อาสวสาสวปท อาสวอาสวสัมปยุตตปท อาสวสัมปยุตตโนอาสวปท อาสววิปปยุตตอนาสวปท สัญโญชนปท อสัญโญชนิยปท สัญโญชนสัมปยุตตปท สัญโญชนสัญโญชนิยปท สัญโญชนสัญโญชนสัมปยุตตปท สัญโญชนสัมปยุตตโนสัญโญชนปท สัญโญชนวิปปยุตตอสัญโญชนิยปท คันถปท อคันถนิยปท คันถสัมปยุตตปท คันถคันถนิยปท คันถคันถสัมปยุตตปท คันถสัมปยุตตโนคันถปท คันถวิปปยุตตอคันถนิยปท โอฆปท อโนฆนิยปท โอฆสัมปยุตตปท โอฆโอฆนิยปท โอฆโอฆสัมปยุตตปท โอฆสัมปยุตตโนโอฆปท โอฆวิปปยุตตอโนฆนิยปท โยคปท อโยคนิยปท โยคสัมปยุตตปท โยคโยคนิยปท โยคโยคสัมปยุตตปท โยคสัมปยุตตโนโยคปท โยควิปปยุตตอโยคนิยปท นีวรณปท อนีวรณิยปท นีวรณสัมปยุตตปท นีวรณนีวรณิยปท นีวรณนีวรณสัมปยุตตปท นีวรณสัมปยุตตโนนีวรณปท นีวรณวิปปยุตตอนีวรณิยปท ปรามาสปท อปรามัฏฐปท ปรามาสสัมปยุตตปท ปรามาสปรามัฏฐปท ปรามาสวิปปยุตตอปรามัฏฐปท สารัมมณปท อนารัมมณปท จิตตปท เจตสิกปท จิตตสัมปยุตตปท จิตตวิปปยุตตปท จิตตสังสัฏฐปท จิตตวิสังสัฏฐปท จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานปท จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานสหภุปท จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานานุปริวัตติปท อุปาทาปท อนุปาทินนปท อุปาทานปท อนุปาทานิยปท อุปาทานสัมปยุตตปท อุปาทานอุปาทานิยปท อุปาทานอุปาทานสัมปยุตตปท อุปาทานสัมปยุตตโนอุปาทานปท อุปาทานวิปปยุตตอนุปาทานิยปท กิเลสปท อสังกิเลสิกปท สังกิลิฏฐปท กิเลสสัมปยุตตปท กิเลสสังกิเลสิกปท กิเลสสังกิลิฏฐปท สังกิลิฏฐโนกิเลสปท กิเลสกิเลสสัมปยุตตปท กิเลสสัมปยุตตโนกิเลสปท กิเลสวิปปยุตตอสังกิเลสิกปท ทัสสเนนปหาตัพพปท ภาวนายปหาตัพพปท ทัสสเนนปหาตัพพเหตุกปท ภาวนายปหาตัพพเหตุกปท สวิตักกปท อวิตักกปท สวิจารปท อวิจารปท สัปปีติกปท

ปีติสหคตปท สุขสหคตปท อุเปกขาสหคตปท นกามาวจรปท รูปาวจรปท อรูปาวจรปท อปริยาปันนปท นิยยานิกปท นิยตปท อนุตตรปท สรณปท

จบทุกมาติกานิทเทส

จบพาหิรมาติกานิทเทส

จบทสมนยนิทเทส

* * * *

๑๑. เอกาทสมนยสงฺคหิเตนสมฺปยุตฺตวิปฺปยุตฺตปทนิทฺเทส

คาถาแสดงบทที่พระพุทธองค์ทรงแสดงในเอกาทสมนยนิทเทส

เทฺว สจฺจา ปนฺนรสินฺทฺริยา เอกาทส ปฏิจฺจสมุปฺปาทา
อุทฺธํ ปุน เอกาทส โคจฺฉกปท เมตฺถ ติ๎สวิธํ ฯ

พระพุทธองค์ทรงแสดงบทที่อยู่ในเอกาทสมนยนิทเทส รวม ๖๙ บท คือ สัจจะ ๒ ได้แก่ สมุทยสัจจะ มรรคสัจจะ อินทรีย์ ๑๕ (เว้นปสาทอินทรีย์ ๕ ชีวิตินทรีย์ ๑ มนินทรีย์ ๑) ปฏิจจสมุปบาท ๑๑ (เว้นวิญญาณ นามรูป สฬายตนะ เวทนา อุปปัตติภวะ ชาติ ชรา มรณะ) บทที่ต่อจากปฏิจจสมุปบาทอีก ๑๑ บท คือ สติปัฏฐาน สัมมัปปธาน อิทธิปาทิญญา ปัญจินทรีย์ พละ โพชฌงค์ มัคคะ ผัสสะ เจตนา อธิโมกข์ มนสิการ บทที่อยู่ในโคจฉก ๓๐ บท

เมื่อพระองค์ทรงแสดงทสมนยนิทเทสจบลงแล้ว ทรงแสดงเอกาทสมนยนิทเทสต่อไป

ธรรมที่พระพุทธองค์ทรงแสดงในเอกาทสมนยนิทเทส นี้ เป็นธรรมที่มี ขันธ์ อายตนะ ธาตุ เหมือนกัน ได้แก่บทที่ทรงแสดงในจตุตถนยนิทเทสนั้นเอง คงเปลี่ยนแต่วิธีแสดง ฉะนั้นจะแสดงเฉพาะบางบทพอเป็นตัวอย่างเท่านั้น

เอกาทสมนยนิทเทส มี ๒ อย่าง คือ ๑. อัพภันตรมาติกานิทเทส ๒. พาหิร-มาติกานิทเทส

อัพภันตรมาติกานิทเทส มี ๒ อย่าง คือ ๑. สัจจาทินิทเทส ๒. ผัสสสัตตกรา-สีนิทเทส

สัจจาทินิทเทส มี ๑๐ อย่าง คือ ๑. สัจจนิทเทส เป็นต้น จนถึง ๑๐. มัคคนิทเทส เป็นที่สุด

สมุทยสัจจนิทเทส

ปุจฉา **สมุทยสจฺเจน เย ธมฺมา ขนฺธสงฺคเหน สงฺคหิตา อายตนสงฺคเหน สงฺคหิตา ธาตุสงฺคเหน สงฺคหิตา เต ธมฺมา กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สมฺปยุตฺตา ?**

สมุทยสัจจะ นี้ นับสงเคราะห์สังขารขันธ์เจตสิก ๔๙ (เว้นโลภะ) โดยความเป็นสังขารขันธ์ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ ได้ สังขารขันธ์เจตสิก ๔๙ เหล่านี้ ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา ตีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน สตฺตหิ ธาตูหิ สมฺปยุตฺตา เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตา ฯ**

สังขารขันธ์เจตสิก ๔๙ เหล่านี้ ประกอบกับขันธ์ ๓ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ วิญญาณขันธ์ มนายตนะ ๑ วิญญาณธาตุ ๗ และประกอบกับ สังขารขันธ์ บางส่วน คือ โลภเจตสิก ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ โลภะ เวทนา สัญญา

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

สังขารขันธ์เจตสิก ๔๙ เหล่านี้ ไม่ประกอบกับขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ ทสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สังขารขันธ์เจตสิก ๔๙ เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ รูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ โอฬาริกธาตุ ๑๐ และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ สุขุมรูป นิพพาน

มัคคสัจจนิทเทส

ปุจฉา **มคฺคสจฺเจน เย ธมฺมา ขนฺธสงฺคเหน สงฺคหิตา อายตนสงฺคเหน สงฺคหิตา ธาตุสงฺคเหน สงฺคหิตา เต ธมฺมา กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สมฺปยุตฺตา ?**

มรรคสัจจะ นี้ นับสงเคราะห์ สังขารขันธ์เจตสิก ๕๐ (เว้นองค์มรรค ๘ ที่ในมรรค-จิต ๔) โดยความเป็นสังขารขันธ์ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ ได้ สังขารขันธ์เจตสิก ๕๐ เหล่านี้ ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา ตีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน สตฺตหิ ธาตูหิ สมฺปยุตฺตา เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตา ฯ**

สังขารขันธ์เจตสิก ๕๐ เหล่านี้ ประกอบกับขันธ์ ๓ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ วิญญาณขันธ์ มนายตนะ ๑ วิญญาณธาตุ ๗ และประกอบกับ สังขารขันธ์ บางส่วน คือ องค์มรรค ๘ ที่ในมรรคจิต ๔ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ องค์มรรค ๘ ที่ในมรรคจิต ๔ เวทนาเจตสิก สัญญาเจตสิก

ปุจฉา **มคฺคสจฺเจน เย ธมฺมา ขนฺธสงฺคเหน สงฺคหิตา อายตนสงฺคเหน สงฺคหิตา ธาตุสงฺคเหน สงฺคหิตา เต ธมฺมา กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

มรรคสัจจะ นี้ นับสงเคราะห์ สังขารขันธ์เจตสิก ๕๐ (เว้นองค์มรรค ๘ ที่ในมรรค-จิต ๔) โดยความเป็นสังขารขันธ์ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ ได้ สังขารขันธ์เจตสิก ๕๐ เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ ทสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สังขารขันธ์เจตสิก ๕๐ เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ รูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ โอฬาริกธาตุ ๑๐ และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ สุขุมรูป นิพพาน

อิตถินทริยนิทเทส

ปุจฉา **อิตฺถินฺทฺริเยน เย ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

อิตถินทรีย์ นี้ นับสงเคราะห์สุขุมรูป ๑๕ (เว้นอิตถีภาวะ) โดยความเป็นรูปขันธ์ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ ได้ สุขุมรูป ๑๕ เหล่านี้ ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้เท่าไร ?

วิสัชนา **นตฺถิ ฯ** ไม่มี

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เต ธมฺมา จตูหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน สตฺตหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนาย-ตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สุขุมรูป ๑๕ เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ นามขันธ์ ๔ มนายตนะ ๑ วิญญาณธาตุ ๗ และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๕๒

ปุริสินทริยนิทเทส แสดงทำนองเดียวกัน

สุขินทริยนิทเทส

ปุจฉา **สุขินฺทฺริเยน เย ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

สุขินทรีย์ นี้ นับสงเคราะห์ทุกข์ โสมนัส โทมนัส อุเบกขา โดยความเป็นเวทนาขันธ์ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ ได้ ทุกข์ โสมนัส โทมนัส อุเบกขา เหล่านี้ ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา ตีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน สตฺตหิ ธาตูหิ สมฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตา ฯ**

ทุกข์ โสมนัส โทมนัส อุเบกขา เหล่านี้ ประกอบกับ ขันธ์ ๓ คือ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ วิญญาณขันธ์ มนายตนะ วิญญาณธาตุ ๗ และประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๕๑ (เว้นเวทนา)

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เต ธมฺมา เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ ทสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

ทุกข์ โสมนัส โทมนัส อุเบกขา เหล่านี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ โอฬาริกธาตุ ๑๐ และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ สุขุมรูป นิพพาน

ทุกขินทริยนิทเทส แสดงทำนองเดียวกัน

โสมนัสสินทริยนิทเทส

ปุจฉา **โสมนสฺสินฺทฺริเยน เย ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

โสมนัสสินทรีย์ นี้ นับสงเคราะห์ สุข ทุกข์ โทมนัส อุเบกขา โดยความเป็นเวทนาขันธ์ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ ได้ สุข ทุกข์ โทมนัส อุเบกขา เหล่านี้ ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา ตีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน สตฺตหิ ธาตูหิ สมฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตา.**

สุข ทุกข์ โทมนัส อุเบกขา เหล่านี้ ประกอบกับขันธ์ ๓ คือ สัญญาขันธ์ สังขาร-ขันธ์ วิญญาณขันธ์ มนายตนะ วิญญาณธาตุ ๗ และประกอบกับธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๕๐ (เว้นเวทนา)

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เต ธมฺมา เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ ทสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา.**

สุข ทุกข์ โทมนัส อุเบกขา เหล่านี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐

โอฬาริกธาตุ ๑๐ และไม่ประกอบกับธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ ปีติเจตสิก สุขุมรูป นิพพาน

โทมนัสสินทริยนิทเทส

ปุจฉา **โทมนสฺสินฺทฺริเยน เย ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

โทมนัสสินทรีย์ นี้ นับสงเคราะห์ สุข ทุกข์ โสมนัส อุเบกขา โดยความเป็นเวทนาขันธ์ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ ได้ สุข ทุกข์ โสมนัส อุเบกขา เหล่านี้ ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา ตีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน สตฺตหิ ธาตูหิ สมฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตา.**

สุข ทุกข์ โสมนัส อุเบกขา เหล่านี้ ประกอบกับขันธ์ ๓ คือ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ วิญญาณขันธ์ มนายตนะ วิญญาณธาตุ ๗ และประกอบกับธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๔๗ (เว้นเวทนา)

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เต ธมฺมา เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ ทสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา.**

สุข ทุกข์ โสมนัส อุเบกขา เหล่านี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ โอฬาริกธาตุ ๑๐ และไม่ประกอบกับธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ โทจตุกเจตสิก ๔ สุขุมรูป นิพพาน

อุเปกขินทริยนิทเทส

ปุจฉา **อุเปกฺขินฺทฺริเยน เย ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

อุเบกขินทรีย์ นี้ นับสงเคราะห์ สุข ทุกข์ โสมนัส โทมนัส โดยความเป็นเวทนาขันธ์ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ ได้ สุข ทุกข์ โสมนัส โทมนัส เหล่านี้ ประกอบกับขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา ตีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน ทฺวีหิ ธาตูหิ สมฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตา.**

สุข ทุกข์ โสมนัส โทมนัส เหล่านี้ ประกอบกับขันธ์ ๓ คือ สัญญาขันธ์ สังขาร-

ขันธ์ วิญญาณขันธ์ มนายตนะ ธาตุ ๒ คือ กายวิญญาณธาตุ มโนวิญญาณธาตุ และประกอบกับธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๕๐ (เว้นเวทนา)

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เต ธมฺมา เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ ปณฺณรสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สุข ทุกข์ โสมนัส โทมนัส เหล่านี้ ไม่ประกอบกับรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๕ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๕ (เว้นกายวิญญาณธาตุ มโนวิญญาณธาตุ) และไม่ประกอบกับธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือวิจิกิจฉาเจตสิก ๑ สุขุมรูป นิพพาน

สัทธินทริยนิทเทส

ปุจฉา **สทฺธินฺทฺริเยน เย ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

สัทธินทรีย์ นี้ นับสงเคราะห์สังขารขันธ์เจตสิก ๔๙ (เว้นสัทธา) โดยความเป็นสังขารขันธ์ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ ได้ สังขารขันธ์เจตสิก ๔๙ เหล่านี้ ประกอบกับขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา ตีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน สตฺตหิ ธาตูหิ สมฺปยุตฺตา เอเกน ขนฺเธน เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตา ฯ**

สังขารขันธ์เจตสิก ๔๙ เหล่านี้ ประกอบกับ ขันธ์ ๓ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ วิญญาณขันธ์ มนายตนะ ๑ วิญญาณธาตุ ๗ และประกอบกับ สังขารขันธ์ บางส่วน คือ สัทธาเจตสิก ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ สัทธา เวทนา สัญญา

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เต ธมฺมา เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ ทสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

สังขารขันธ์เจตสิก ๔๙ เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ รูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ โอฬาริกธาตุ ๑๐ และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ สุขุมรูป นิพพาน

อินทรีย์ที่เหลือ ๗ และ อวิชชา สังขาร ผัสสะ ตัณหา อุปาทาน กัมมภวะ แสดงทำนองเดียวกัน

ปริเทวนิทเทส

ปุจฉา **ปริเทเวน เย ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

ปริเทวะ นี้ นับสงเคราะห์อปริเทวจิตตชสัททะ และอุตุชสัททะ โดยความเป็นรูปขันธ์ สัททายตนะ สัททธาตุ ได้ อปริเทวจิตตชสัททะ และอุตุชสัททะ เหล่านี้ ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้เท่าไร ?

วิสัชนา **นตฺถิ ฯ** ไม่มี

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เต ธมฺมา จตูหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน สตฺตหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

โสกะ ทุกข์ โทมนัสสะ อุปายาสะ สติปัฏฐาน สัมมัปปธาน อัปปมัญญา ปัญจินทรีย์ พละ โพชฌงค์ มัคคะ ผัสสะ เจตนา อธิโมาข์ มนสิการ เหตุปท เหตุสเหตุกปท เหตุเหตุสัมปยุตตปท อาสวปท อาสวสาสวปท อาสวอาสวสัมปยุตตปท สัญโญชนปท สัญโญชนสัญโญชนิยปท สัญโญชนสัญโญชนสัมปยุตตปท คันถปท คันถคันถนิยปท คันถคันถสัมปยุตตปท โอฆปท โอฆโอฆนิยปท โอฆโอฆสัมปยุตตปท โยคปท โยคโยคนิยปท โยคโยคสัมปยุตตปท นีวรณปท นีวรณนีวรณิยปท นีวรณนีวรณสัมปยุตตปท ปรามาสปท ปรามาสปรามัฏฐปท อุปาทานปท อุปาทานอุปาทานิยปท อุปาทานอุปาทานสัมปยุตตปท กิเลสปท กิเลสสังกิเลสิกปท กิเลสสังกิลิฏฐปท กิเลสกิเลสสัมปยุตตปท แสดงทำนองเดียวกับบทต้นๆ

จบเอกาทสมนยนิทเทส

* * * *

๑๒. ทฺวาทสมนยสมฺปยุตฺเตนสงฺคหิตาสงฺคหิตปทนิทฺเทส

คาถาแสดงบทที่พระพุทธองค์ทรงแสดงในทวาทสมนยนิทเทส

๑. อรูปกฺขนฺธา จตฺตาโร มนายตนเมว จ
วิญฺญาณธาตุโย สตฺต เทฺว สจฺจา จุทฺทสินฺทฺริยา ฯ
๒. ปจฺจเย ทฺวาทส ปทา ตโต อุปริ โสฬส
ติเกสุ อฏฺฐ โคจฺฉเก เตจตฺตาลีสเมว จ ฯ
๓. มหนฺตรทุเก สตฺต ปทา ปิฏฺฐิทุเกสุ ฉ
ทฺวาทสมนยสฺเสเต นิทฺเทเส สงฺคหํ คตา ฯ

บทที่สงเคราะห์เข้าในทวาทสมนยนิทเทสนี้ มี ๑๒๐ บท คือ

๑. นามขันธ์ ๔ มนายตนะ วิญญาณธาตุ ๗ สัจจะ ๒ คือ สมุทยสัจจะ มรรคสัจจะ อินทรีย์ ๑๔ มีมนินทรีย์ เป็นต้น จนถึงอัญญาตาวินทรีย์ เป็นที่สุด

๒. ในปฏิจจสมุปบาท ๑๒ บท ได้แก่ อวิชชา สังขาร วิญญาณ ผัสสะ เวทนา ตัณหา อุปาทาน กัมมภวะ โสกะ ทุกข์ โทมนัสสะ อุปายาสะ บทที่ต่อจากปฏิจจสมุปบาทไป ๑๖ บท มีสติปัฏฐานเป็นต้น จนถึงมนสิการเป็นที่สุด ในติก ๘ บท คือ เวทนาติก ๓ บท สวิตักกติก ๒ บท คือ ปฐมบทและทุติยบท ปีติติก ๓ บท ในโคจฉก ๔๓ ซึ่งมีสัมปยุตตธรรม

๓. ในมหันตรทุกมี ๗ บท คือ จิตตะ เจตสิก จิตตสัมปยุตตะ จิตตสังสัฏฐะ จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานะ จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานสหภุ จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานานุปริวัตติ ในปิฏฐิทุกมี ๖ บท คือ สวิตักกะ สวิจาระ สัปปีติกะ ปีติสหคตะ สุขสหคตะ อุเปกขาสหคตะ

เมื่อพระองค์ทรงแสดงเอกาทสมนยนิทเทสจบลงแล้ว ทรงแสดงทวาทสมนย-นิทเทส ต่อไป

บทที่ทรงแสดงในทวาทสมนยนิทเทสนี้ เป็นบทที่มีสัมปยุตตธรรม

เวทนากขันธนิทเทส

ปุจฉา **เวทนากฺขนฺเธน เย ธมฺมา สมฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

เวทนาขันธ์ นี้ ประกอบกับ จิต ๘๙ เจตสิก ๕๑ (เว้นเวทนา) ได้ จิต ๘๙ เจตสิก ๕๑ เหล่านี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา ตีหิ ขนฺเธหิ ทฺวีหายตเนหิ อฏฺฐหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

จิต ๘๙ เจตสิก ๕๑ เหล่านี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๓ คือ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ วิญญาณขันธ์ อายตนะ ๒ คือ มนายตนะ ธัมมายตนะ ธาตุ ๘ คือ วิญญาณธาตุ ๗ ธัมมธาตุ ๑

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

จิต ๘๙ เจตสิก ๕๑ เหล่านี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา ทฺวีหิ ขนฺเธหิ ทสหายตเนหิ ทสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

จิต ๘๙ เจตสิก ๕๑ เหล่านี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๒ คือ รูปขันธ์ เวทนาขันธ์ โอฬาริกายตนะ ๑๐ โอฬาริกธาตุ ๑๐
สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ แสดงทำนองเดียวกัน

วิญญาณักขันธนิทเทส

ปุจฉา **วิญฺญาณกฺขนฺเธน เย ธมฺมา ฯลฯ สงฺคหิตา ?**

วิญญาณขันธ์ นี้ ประกอบกับ เจตสิก ๕๒ ได้ เจตสิก ๕๒ เหล่านี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา ตีหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา สงฺคหิตา ฯ**

เจตสิก ๕๒ เหล่านี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๓ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **เต ธมฺมา ทฺวีหิ ขนฺเธหิ เอกาทสหายตเนหิ สตฺตรสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

เจตสิก ๕๒ เหล่านี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ ๒ คือ รูปขันธ์ วิญญาณขันธ์ อายตนะ ๑๑ คือ โอฬาริกายตนะ ๑๐ มนายตนะ ๑ ธาตุ ๑๗ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๗
มนายตนะ และ วิญญาณธาตุ ๗ แสดงทำนองเดียวกัน

สมุทยสัจจนิทเทส

ปุจฉา **สมุทยสจฺเจน เย ธมฺมา ฯลฯ สงฺคหิตา ?**

สมุทยสัจจะ นี้ ประกอบกับ โลภมูลจิต ๘ เจตสิก ๒๑ (เว้นโลภะ) ได้ โลภมูลจิต ๘ เจตสิก ๒๑ เหล่านี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา จตูหิ ขนฺเธหิ ทฺวีหายตเนหิ ทฺวีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

โลภมูลจิต ๘ เจตสิก ๒๑ เหล่านี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยนามขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ คือ มนายตนะ ธัมมายตนะ ธาตุ ๒ คือ มโนวิญญาณธาตุ ธัมมธาตุ

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **เต ธมฺมา เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

โลภมูลจิต ๘ เจตสิก ๒๑ เหล่านี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วย รูปขันธ์ ๑ โอฬาริกา-ยตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโนวิญญาณธาตุ) มัคคสัจจะ แสดงทำนองเดียวกัน มนินทรีย์ แสดงทำนองเดียวกับวิญญาณขันธ์

สุขินทริยนิทเทส

ปุจฉา **สุขินฺทฺริเยน เย ธมฺมา ฯลฯ สงฺคหิตา ?**

สุขินทรีย์ นี้ ประกอบกับ สุขสหคตกายวิญญาณจิต ๑ สัพพจิตตสาธารณเจตสิก ๖ (เว้นเวทนา) ได้ สุขสหคตกายวิญญาณจิต ๑ สัพพจิตตสาธารณเจตสิก ๖ เหล่านี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา ตีหิ ขนฺเธหิ ทฺวีหายตเนหิ ทฺวีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

สุขสหคตกายวิญญาณจิต ๑ สัพพจิตตสาธารณเจตสิก ๖ เหล่านี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๓ คือ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ วิญญาณขันธ์ อายตนะ ๒ คือ มนายตนะ ธัมมายตนะ ธาตุ ๒ คือ กายวิญญาณธาตุ ธัมมธาตุ

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **เต ธมฺมา ทฺวีหิ ขนฺเธหิ ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

สุขสหคตกายวิญญาณจิต ๑ สัพพจิตตสาธารณเจตสิก ๖ เหล่านี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วย ขันธ์ ๒ คือ รูปขันธ์ เวทนาขันธ์ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นกายวิญญาณธาตุ)
เวทนินทรีย์ ๔ ที่เหลือ แสดงทำนองเดียวกัน

สัทธินทริยนิทเทส

ปุจฉา **สทฺธินฺทฺริเยน เย ธมฺมา ฯลฯ สงฺคหิตา ?**

สัทธินทรีย์ นี้ ประกอบกับโสภณจิต ๕๙ เจตสิก ๓๗ (เว้นสัทธา) ได้ โสภณจิต ๕๙ เจตสิก ๓๗ เหล่านี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา จตูหิ ขนฺเธหิ ทฺวีหายตเนหิ ทฺวีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

โสภณจิต ๕๙ เจตสิก ๓๗ เหล่านี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยนามขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ คือ มนายตนะ ธัมมายตนะ ธาตุ ๒ คือ มโนวิญญาณธาตุ ธัมมธาตุ

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **เต ธมฺมา เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

โสภณจิต ๕๙ เจตสิก ๓๗ เหล่านี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโนวิญญาณธาตุ)

ตั้งแต่วิริยินทรีย์ เป็นต้น จนถึง อัญญาตาวินทรีย์ เป็นที่สุด แสดงทำนองเดียวกัน บทต่อไปนี้จะแสดงแต่ชื่อบท เพราะการประกอบและการนับสงเคราะห์ก็เป็นไปในทำนองเดียวกันกับที่ได้แสดงมาแล้ว

อวิชชา สังขาร วิญญาณ ผัสสะ เวทนา ตัณหา อุปาทาน กัมมภวะ โสกะ ทุกข์ โทมนัสสะ อุปายาสะ สติปัฏฐาน สัมมัปปธาน อิทธิบาท ฌาน อัปปมัญญา ปัญจินทรีย์ พละ โพชฌงค์ มัคคะ ผัสสะ เวทนา สัญญา เจตนา จิต อธิโมกข์ มนสิการ สุขายเวทนายสัมปยุตตปท ทุกขายเวทนายสัมปยุตตปท อทุกขมสุขายเวทนายสัมปยุตตปท สวิตักกสวิจารปท อวิตักกวิจารมัตตปท ปีติสหคตปท สุขสหคตปท อุเปกขาสหคตปท เหตุปท เหตุสเหตุกปท สเหตุกนเหตุปท เหตุเหตุสัมปยุตตปท เหตุสัมปยุตตนเหตุปท นเหตุสเหตุกปท อาสวปท อาสวสาสวปท อาสวอาสวสัมปยุตตปท อาสวสัมปยุตตโนอาสวปท สัญโญชนปท สัญโญชนสัญโญชนิยปท สัญโญชนสัญโญชนสัมปยุตตปท สัญโญชนสัมปยุตตโนสัญโญชนปท คันถปท คันถคันถนิยปท คันถคันถสัมปยุตตปท คันถสัมปยุตตโนคันถปท โอฆปท โอฆโอฆนิยปท โอฆโอฆสัมปยุตตปท โอฆสัมปยุตตโนโอฆปท โยคปท โยคโยคนิยปท โยคโยคสัมปยุตตปท โยคสัมปยุตตโนโยคปท นีวรณปท นีวรณนีวรณนิยปท นีวรณนีวรณสัมปยุตตปท นีวรณสัมปยุตตโนนีวรณปท ปรามาสปท ปรามาสสัมปยุตตปท ปรามาสปรามัฏฐปท อุปาทานปท อุปาทานอุปาทานิยปท อุปาทานอุปาทานสัมปยุตตปท อุปาทานสัมปยุตตโนอุปาทานปท กิเลสปท กิเลสสังกิเลสิกปท กิเลสสังกิลิฏฐปท สังกิลิฏฐโนกิเลสปท กิเลสกิเลสสัมปยุตตปท กิเลสสัมปยุตตโนกิเลสปท จิตตปท เจตสิกปท จิตตสัมปยุตตปท จิตตสังสัฏฐปท จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานปท จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานสหภุปท จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานานุปริวัตติปท สวิตักกปท สวิจารปท สัปปีติกปท ปีติสหคตปท สุขสหคตปท อุเปกขาสหคตปท

จบทวาทสมนยนิทเทส

๑๓. เตรสมนยอสงฺคหิเตนสมฺปยุตฺตวิปฺปยุตฺตปทนิทฺเทส

คาถาแสดงบทที่พระพุทธองค์ทรงแสดงในเตรสมนยนิทเทส

รูปญฺจ ธมฺมายตนํ ธมฺมธาตุ อิตฺถิปุมํ ชีวิตํ นามรูปี
เทฺว ภวา ชาติ ชรา มจฺจุ รูปี อนารมฺมณํ โน จิตฺตํ จิตฺเตน วิปฺปยุตฺตํ
วิสํสฏฺฐ์ สมุฏฺฐาน สหภุ อนุปริวตฺติ พาหิรํ อุปาทา
เทฺว วิสโย เอส นโย สุพุทฺโธ[๑]

บทที่พระพุทธองค์ทรงแสดงในเตรสมนยนิทเทสนั้น คือ รูปขันธ์ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ อิตถินทรีย์ ปุริสินทรีย์ ชีวิตินทรีย์ นามรูป อสัญญีภวะ และ เอกโวการภวะ ชาติ ชรา มรณะ รูปีปท อนารัมมณปท โนจิตตปท จิตตวิปปยุตตปท จิตตวิสังสัฏฐปท จิตต-สมุฏฐานปท จิตตสหภุปท จิตตานุปริวัตติปท พาหิรปท อุปาทาปท รวมที่พึงรู้ง่ายดังกล่าวมานี้ เป็นบทที่ตั้งขึ้นเป็นประธานบท

หมายเหตุ บทที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ในเตรสมนยนิทเทสนั้น มีอยู่ ๑๓๐ บท ด้วยกัน แต่คาถาที่แสดงนั้น แสดงแต่เพียง ๒๒ บทเท่านั้น ที่เหลืออีก ๑๐๘ บท ไม่ได้แสดงอยู่ในคาถานี้ เพราะคาถาที่แสดงนี้มุ่งหมายเอาแต่เฉพาะบทที่แสดงเหมือนๆ กันกับรูปขันธ์ฝ่ายเดียว ส่วน ๑๐๘ บทที่ไม่ได้แสดงในคาถานี้ คือ อรูปภวะ เนวสัญญีนาสัญญีภวะ จตุโวการภวะ อิทธิบาท ในติกมาติกา ๔๑ บท ในทุกมาติกา ๖๓ บท ที่มีองค์ธรรมเป็นนามฝ่ายเดียว ดังนี้

เมื่อพระองค์ทรงแสดงทวาทสมนยนิทเทสจบลงแล้ว ทรงแสดงเตรสมนยนิทเทสต่อไป **บทที่แสดงในเตรสมนยนิทเทสนี้ เป็นบทที่มีขันธ์ อาตนะ ธาตุ ต่างกัน**

รูปักขันธนิทเทส

ปุจฉา **รูปกฺขนฺเธน เย ธมฺมา ขนฺธสงฺคเหน อสงฺคหิตา อายตนสงฺคเหน อสงฺคหิตา ธาตุสงฺคเหน อสงฺคหิตา เต ธมฺมา กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สมฺปยุตฺตา ?**

รูปขันธ์ นี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โดยความเป็นรูปขันธ์ โอฬาริกายตนะ ๑๐

---

๑ อภิ.ปุ. (บาลี) ๓๖/๔๕๕/๙๐

ธัมมายตนะ ๑ โอฬาริกธาตุ ๑๐ ธัมมธาตุ ๑ ไม่ได้ จิต ๘๙ เหล่านี้ ประกอบกับขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา ตีหิ ขนฺเธหิ สมฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตา ฯ**

จิต ๘๙ เหล่านี้ ประกอบกับขันธ์ ๓ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ และประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๕๒

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

จิต ๘๙ เหล่านี้ ไม่ประกอบกับขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ ทสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

จิต ๘๙ เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ รูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ โอฬาริกธาตุ ๑๐ และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ สุขุมรูป นิพพาน

ธัมมายตนนิทเทส

ปุจฉา **ธมฺมายตเนน เย ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

ธัมมายตนะ นี้ นับสงเคราะห์จิต ๘๙ โดยความเป็นรูปขันธ์ เวทนาขันธ์ สัญญา-ขันธ์ สังขารขันธ์ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ ไม่ได้ จิต ๘๙ เหล่านี้ ประกอบกับขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา ตีหิ ขนฺเธหิ สมฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ สมฺปยุตฺตา ฯ**

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

วิสัชนา **เต ธมฺมา เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ ทสหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

ธัมมธาตุ อิตถินทรีย์ ปุริสินทรีย์ ชีวิตินทรีย์ นามรูป อสัญญีภวะ เอกโวการภวะ ชาติ ชรา มรณะ แสดงทำนองเดียวกัน

อรูปภวนิทเทส

ปุจฉา **อรูปภเวน เย ธมฺมา ฯลฯ สมฺปยุตฺตา ?**

อรูปภวะ นี้ นับสงเคราะห์ โอฬาริกรูป ๑๒ โดยความเป็นนามขันธ์ ๔ มนายตนะ ธัมมายตนะ มโนวิญญาณธาตุ ธัมมธาตุ ไม่ได้ โอฬาริกรูป ๑๒ เหล่านี้ ประกอบกับ ขันธ์ อายตนะ ธาตุ ได้เท่าไร ?

วิสัชนา **นตฺถิ ฯ** ไม่มี

ปุจฉา **กตีหิ วิปฺปยุตฺตา ?**

โอฬาริกรูป ๑๒ เหล่านี้ ไม่ประกอบกับขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา จตูหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน สตฺตหิ ธาตูหิ วิปฺปยุตฺตา เอเกนายตเนน เอกาย ธาตุยา เกหิจิ วิปฺปยุตฺตา ฯ**

โอฬาริกรูป ๑๒ เหล่านี้ ไม่ประกอบกับ นามขันธ์ ๔ มนายตนะ ๑ วิญญาณธาตุ ๗ และไม่ประกอบกับ ธัมมายตนะ ธัมมธาตุ บางส่วน คือ เจตสิก ๕๒

เนวสัญญีนาสัญญีภวะ จตุโวการภวะ อิทธิบาท แสดงทำนองเดียวกับอรูปภวะ บทต่อไปนี้จะแสดงแต่ชื่อบท เพราะการนับสงเคราะห์และการประกอบ ก็เป็นไปทำนองเดียวกันกับที่ได้แสดงมาแล้ว

กุสลปท อกุสลปท สุขายเวทนายสัมปยุตตปท ทุกขายเวทนายสัมปยุตตปท อทุกขมสุขายเวทนายสัมปยุตตปท วิปากปท วิปากธัมมปท อนุปาทินนอนุปาทานิยปท สังกิลิฏฐสังกิเลสิกปท อสังกิลิฏฐอสังกิเลสิกปท สวิตักกสวิจารปท อวิตักกวิจารมัตตปท ปีติสหคตปท สุขสหคตปท อุเปกขาสหคตปท ทัสสเนนปหาตัพพปท ภาวนายปหาตัพพปท ทัสสเนนปหาตัพพเหตุกปท ภาวนายปหาตัพพเหตุกปท อาจยคามิปท อปจยคามิปท เสกขปท อเสกขปท มหัคคตปท อัปปมาณปท ปริตตารัมมณปท มหัคคตารัมมณปท อัปปมาณารัมมณปท หีนปท ปณีตปท มิจฉัตตนิยตปท สัมมัตตนิยตปท มัคคารัมมณปท มัคคเหตุกปท มัคคาธิปติปท อตีตารัมมณปท อนาคตารัมมณปท ปัจจุปันนารัมมณปท อัชฌัตตารัมมณปท พหิทธารัมมณปท อัชฌัตตพหิทธารัมมณปท สเหตุกปท เหตุสัมปยุตตปท สเหตุกนเหตุปท เหตุสัมปยุตตนเหตุปท นเหตุสเหตุกปท รูปีปท อรูปีปท โลกุตตรปท อนาสวปท อาสวสัมปยุตตปท อาสวสัมปยุตตโนอาสวปท อาสววิปปยุตตอนาสวปท อสัญโญชนิยปท สัญโญชนสัมปยุตตปท สัญโญชนสัมปยุตตโนสัญโญชนปท

สัญโญชนวิปปยุตตอสัญโญชนิยปท อคันถนิยปท คันถสัมปยุตตปท คันถสัมปยุตตโนคันถปท คันถวิปปยุตตอคันถนิยปท อโนฆนิยปท โอฆสัมปยุตตปท โอฆสัมปยุตตโนโอฆปท โอฆวิปปยุตตอโนฆนิยปท อโยคนิยปท โยคสัมปยุตตปท โยคสัมปยุตตโนโยคปท โยควิปปยุตตอโยคนิยปท อนีวรณิยปท นีวรณสัมปยุตตปท นีวรณสัมปยุตตโนนีวรณปท นีวรณวิปปยุตตอนีวรณิยปท อปรามัฏฐปท ปรามาสสัมปยุตตปท ปรามาสวิปปยุตตอปรามัฏฐปท สารัมมณปท อนารัมมณปท โนจิตตปท จิตตวิปปยุตตปท จิตตวิสังสัฏฐปท จิตตสมุฏฐานปท จิตตสหภุปท จิตตานุปริวัตติปท พาหิรปท อุปาทาปท อนุปาทานิยปท อุปาทานสัมปยุตตปท อุปาทานสัมปยุตตโนอุปาทานปท อุปาทานวิปปยุตตอนุปาทานิยปท อสังกิเลสิกปท สังกิลิฏฐปท กิเลสสัมปยุตตปท สังกิลิฏฐโนกิเลสปท กิเลสสัมปยุตตโนกิเลสปท กิเลสวิปปยุตตอสังกิเลสิกปท ทัสสเนนปหาตัพพปท ภาวนายปหาตัพพปท ทัสสเนนปหาตัพพเหตุกปท ภาวนายปหาตัพพเหตุกปท สวิตักกปท สวิจารปท สัปปีติกปท ปีติสหคตปท สุขสหคตปท อุเปกขาสหคตปท นกามาวจรปท รูปาวจรปท อรูปาวจรปท อปริยาปันนปท นิยยานิกปท นิยตปท อนุตตรปท สรณปท

จบเตรสมนยนิทเทส

* * * *

๑๔. จุทฺทสมนยวิปฺปยุตฺเตนสงฺคหิตาสงฺคหิตปทนิทฺเทส

คาถาแสดงบทที่พระพุทธองค์ไม่ทรงแสดงในจุททสมนยนิทเทส

๑. ธมฺมายตนํ ธมฺมธาตุ อถ ชีวิตํ นามรูปี
สพฺพายตนํ ชาติ ชรามรณํ เทฺว จ ติเก น ลพฺภเร ฯ
๒. ปฐมนฺตเร สตฺต จ โคจฺฉเก ทส อปรนฺเต
จุทฺทส ฉ จ มตฺถเก อิจฺเจเต สตฺตจตฺตาลีส ธมฺมา
สมุจฺเฉเท น ลพฺภนฺติ โมฆปุจฺฉเกน จ ฯ

คำแปลเช่นเดียวกับอัฏฐมนยนิทเทส เมื่อพระพุทธองค์ทรงแสดงเตรสมนยนิทเทสจบลงแล้ว ทรงแสดงจุททสมนยนิทเทสต่อไป **บทที่แสดงในจุททสมนยนิทเทสนี้ เป็นบทที่มีวิปปยุตตธรรม**

รูปักขันธนิทเทส

ปุจฉา **รูปกฺขนฺเธน เย ธมฺมา วิปฺปยุตฺตา เต ธมฺมา กตีหิ ขนฺเธหิ กตีหายตเนหิ กตีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ?**

รูปขันธ์ นี้ ไม่ประกอบกับ จิต ๘๙ เจตสิก ๕๒ จิต ๘๙ เจตสิก ๕๒ เหล่านี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา จตูหิ ขนฺเธหิ ทฺวีหายตเนหิ อฏฺฐหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

จิต ๘๙ เจตสิก ๕๒ เหล่านี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วย นามขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ คือ มนายตนะ ธัมมายตนะ ธาตุ ๘ คือ วิญญาณธาตุ ๗ ธัมมธาตุ ๑

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

จิต ๘๙ เจตสิก ๕๒ เหล่านี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ ทสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

จิต ๘๙ เจตสิก ๕๒ เหล่านี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยรูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ โอฬาริกธาตุ ๑๐

เวทนากขันธนิทเทส

ปุจฉา **เวทนากฺขนฺเธน เย ธมฺมา ฯลฯ สงฺคหิตา ?**

เวทนาขันธ์ นี้ ไม่ประกอบกับ รูป ๒๘ นิพพาน รูป ๒๘ นิพพาน เหล่านี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา อสงฺขตๆ ขนฺธโต จเปตฺวา เอเกน ขนฺเธน เอกาทสหายตเนหิ เอกาทสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

รูป ๒๘ นิพพาน เหล่านี้ ยกเว้นนิพพานที่นับสงเคราะห์โดยความเป็นขันธ์เสียแล้ว นับสงเคราะห์ได้ด้วยรูปขันธ์ ๑ อายตนะ ๑๑ คือ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธัมมายตนะ ๑ ธาตุ ๑๑ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ ธัมมธาตุ ๑

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **เต ธมฺมา จตูหิ ขนฺเธหิ เอเกนายตเนน สตฺตหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

รูป ๒๘ นิพพาน เหล่านี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วย นามขันธ์ ๔ มนายตนะ ๑ วิญญาณธาตุ ๗

สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ วิญญาณขันธ์ มนายตนะ แสดงทำนองเดียวกับเวทนากขันธนิทเทส จักขายตนะ เป็นต้น จนถึง โผฏฐัพพายตนะ และ จักขุธาตุ เป็นต้น จนถึง โผฏฐัพพธาตุ แสดงเหมือนรูปขันธ์

จักขุวิญญาณธาตุนิทเทส

ปุจฉา **จกฺขุวิญฺญาณธาตุยา เย ธมฺมา ฯลฯ สงฺคหิตา ?**

จักขุวิญญาณธาตุ นี้ ไม่ประกอบกับ ฉวิญญาณธาตุจิตตุปบาทที่เหลือ รูป นิพพาน ฉวิญญาณธาตุจิตตุปบาทที่เหลือ รูป นิพพาน เหล่านี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา อสงฺขตๆ ขนฺธโต จเปตฺวา ปญฺจหิ ขนฺเธหิ ทฺวาทสหายตเนหิ สตฺตรสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

ฉวิญญาณธาตุจิตตุปบาทที่เหลือ รูป นิพพาน เหล่านี้ ยกเว้นนิพพานที่นับสงเคราะห์โดยความเป็นขันธ์เสียแล้ว นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๗ (เว้นจักขุวิญญาณธาตุ)

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **เต ธมฺมา น เกหิจิ ขนฺเธหิ น เกหิจิ อายตเนหิ เอกาย ธาตุยา อสงฺคหิตา ฯ**

ฉวิญญาณธาตุจิตตุปบาทที่เหลือ รูป นิพพาน เหล่านี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วย ขันธ์ อายตนะ อย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่มี นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยจักขุวิญญาณ-ธาตุ ๑

วิญญาณธาตุ ๖ ที่เหลือ แสดงทำนองเดียวกัน

ทุกขสัจจนิทเทส

ปุจฉา **ทุกฺขสจฺเจน เย ธมฺมา ฯลฯ สงฺคหิตา ?**

ทุกขสัจจะ นี้ ไม่ประกอบกับโลกุตตรจิตตุปบาท โลกุตตรจิตตุปบาท เหล่านี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา จตูหิ ขนฺเธหิ ทฺวีหายตเนหิ ทฺวีหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

โลกุตตรจิตตุปบาท เหล่านี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วยนามขันธ์ ๔ อายตนะ ๒ คือ มนายตนะ ธัมมายตนะ ธาตุ ๒ คือ มโนวิญญาณธาตุ ธัมมธาตุ

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **เต ธมฺมา เอเกน ขนฺเธน ทสหายตเนหิ โสฬสหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

โลกุตตรจิตตุปบาท เหล่านี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วย รูปขันธ์ ๑ โอฬาริกายตนะ ๑๐ ธาตุ ๑๖ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ วิญญาณธาตุ ๖ (เว้นมโนวิญญาณธาตุ)

สมุทยสัจจนิทเทส

ปุจฉา **สมุทยสจฺเจน เย ธมฺมา ฯลฯ สงฺคหิตา ?**

สมุทยสัจจะ นี้ ไม่ประกอบกับ โทสมูล-โมหมูล-กุศล-วิบาก-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน โทสมูล-โมหมูล-กุศล-วิบาก-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน เหล่านี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา อสงฺขตํ ขนฺธโต จเปตฺวา ปญฺจหิ ขนฺเธหิ ทฺวาทสหายตเนหิ อฏฺฐารสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

โทสมูล-โมหมูล-กุศล-วิบาก-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน เหล่านี้ ยกเว้นนิพพานที่นับสงเคราะห์โดยความเป็นขันธ์เสียแล้ว นับสงเคราะห์ได้ด้วย ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **เต ธมฺมา น เกหิจิ ขนฺเธหิ น เกหิจิ อายตเนหิ น กาหิจิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

โทสมูล-โมหมูล-กุศล-วิบาก-กริยาจิตตุปบาท รูป นิพพาน เหล่านี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยขันธ์ อายตนะ ธาตุ อย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่มี

มรรคสัจจะ แสดงทำนองเดียวกัน นิโรธสัจจะ จักขุนทรีย์ เป็นต้น จนถึง ปุริสินทรีย์ แสดงทำนองเดียวกับรูปขันธ์ มนินทรีย์ แสดงทำนองเดียวกับวิญญาณขันธ์ สุขินทรีย์ เป็นต้น จนถึงโทมนัสสินทรีย์ แสดงทำนองเดียวกับสมุทยสัจจะ

อุเปกขินทริยนิทเทส

ปุจฉา **อุเปกฺขินฺทฺริเยน เย ธมฺมา ฯลฯ สงฺคหิตา ?**

อุเบกขินทรีย์ นี้ ไม่ประกอบกับ สุข-ทุกข-โสมนัสส-โทมนัสสสหคตจิตตุปบาท รูป นิพพาน สุข-ทุกข-โสมนัสส-โทมนัสสสหคตจิตตุปบาท รูป นิพพาน เหล่านี้ นับสงเคราะห์ได้ด้วย ขันธ์ อายตนะ ธาตุ เท่าไร ?

วิสัชนา **เต ธมฺมา อสงฺขตํ ขนฺธโต ฉเฬวา ปญฺจหิ ขนฺเธหิ ทฺวาทสหายตเนหิ เตรสหิ ธาตูหิ สงฺคหิตา ฯ**

สุข-ทุกข-โสมนัสส-โทมนัสสสหคตจิตตุปบาท รูป นิพพาน เหล่านี้ ยกเว้นนิพพานที่นับสงเคราะห์โดยความเป็นขันธ์เสียแล้ว นับสงเคราะห์ได้ด้วยขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๓ คือ โอฬาริกธาตุ ๑๐ กายวิญญาณธาตุ มโนวิญญาณธาตุ ธัมมธาตุ

ปุจฉา **กตีหิ อสงฺคหิตา ?**

วิสัชนา **เต ธมฺมา น เกหิจิ ขนฺเธหิ น เกหิจิ อายตเนหิ ปญฺจหิ ธาตูหิ อสงฺคหิตา ฯ**

สุข-ทุกข-โสมนัสส-โทมนัสสสหคตจิตตุปบาท รูป นิพพาน เหล่านี้ นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วย ขันธ์ อายตนะ อย่างใดอย่างหนึ่งไม่มี นับสงเคราะห์ไม่ได้ด้วยวิญญาณ-ธาตุ ๕ (เว้นกายวิญญาณธาตุ มโนวิญญาณธาตุ)

บทต่อไปนี้จะแสดงแต่ชื่อบท เพราะการไม่ประกอบและการนับสงเคราะห์เป็นไปทำนองเดียวกับที่ได้แสดงมาแล้ว คือ สัทธินทรีย์ วิริยินทรีย์ สตินทรีย์ สมาธินทรีย์ ปัญญินทรีย์ อนัญญาตัญญัสสามิตินทรีย์ อัญญินทรีย์ อัญญาตาวินทรีย์ อวิชชา สังขาร วิญญาณ ผัสสะ เวทนา ตัณหา อุปาทาน กัมมภวะ อุปปัตติภวะ สัญญีภวะ อสัญญีภวะ เนวสัญญีนาสัญญีภวะ กามภวะ รูปภวะ อรูปภวะ เอกโวการภวะ จตุโวการภวะ ปัญจโวการภวะ โสกะ ปริเทวะ

ทุกข์ โทมนัสสะ อุปายาสะ สติปัฏฐาน สัมมัปปธาน อิทธิบาท ฌาน อัปปมัญญา ปัญจินทรีย์ พละ โพชฌงค์ มัคคะ ผัสสะ เวทนา สัญญา เจตนา จิต อธิโมกข์ มนสิการ กุสลปท อกุสลปท อัพยากตปท สุขายเวทนายสัมปยุตตปท ทุกขายเวทนายสัมปยุตตปท อทุกขม-สุขายเวทนายสัมปยุตตปท วิปากปท วิปากธัมมปท เนววิปากนวิปากธัมมปท อุปาทินนุปา-ทานิยปท อนุปาทินนุปาทานิยปท อนุปาทินนอนุปาทานิยปท สังกิลิฏฐสังกิเลสิกปท อสังกิลิฏฐสังกิเลสิกปท อสังกิลิฏฐอสังกิเลสิกปท สวิตักกสวิจารปท อวิตักกวิจารมัตตปท อวิตักกอวิจารปท ปีติสหคตปท สุขสหคตปท อุเปกขาสหคตปท ทัสสเนนปหาตัพพปท ภาวนายปหาตัพพปท เนวทัสสเนนนภาวนายปหาตัพพปท ทัสสเนนปหาตัพพเหตุกปท ภาวนายปหาตัพพเหตุกปท เนวทัสสเนนนภาวนายปหาตัพพเหตุกปท อาจยคามิปท อปจยคามิปท เนวาจยคามินา ปจยคามิปท เสกขปท อเสกขปท เนวเสกขานาเสกขปท ปริตตปท มหัคคตปท อัปปมาณปท ปริตตารัมมณปท มหัคคตารัมมณปท อัปปมาณารัมมณปท หีนปท มัชฌิมปท ปณีตปท มิจฉัตตนิยตปท สัมมัตตนิยตปท อนิยตปท มัคคารัมมณปท มัคคเหตุกปท มัคคาธิปติปท อุปปันนปท อนุปปันนปท อุปปาทิปท อตีตปท อนาคตปท ปัจจุปปันนปท อตีตารัมมณปท อนาคตารัมมณปท ปัจจุปปันนารัมมณปท อัชฌัตตปท พหิทธปท อัชฌัตตารัมมณปท พหิทธารัมมณปท อัชฌัตตพหิทธารัมมณปท สนิทัสสนสัปปฏิฆปท อนิทัสสนสัปปฏิฆปท เหตุปท สเหตุกปท อเหตุกปท เหตุสัมปยุตตปท เหตุวิปปยุตตปท เหตุสเหตุกปท สเหตุกนเหตุปท เหตุเหตุสัมปยุตตปท เหตุสัมปยุตตนเหตุปท นเหตุสเหตุกปท นเหตุอเหตุกปท อัปปัจจยปท อสังขตปท สนิทัสสนปท สัปปฏิฆปท รูปีปท โลกียปท โลกุตตรปท อาสวปท สาสวปท อนาสวปท อาสวสัมปยุตตปท อาสววิปปยุตตปท อาสวสาสวปท สาสวโนอาสวปท อาสวอาสวสัมปยุตตปท อาสวสัมปยุตตโนอาสวปท อาสววิปปยุตสาสวปท อาสววิปปยุตตอนาสวปท สัญโญชนปท สัญโญชนิยปท อสัญโญชนิยปท สัญโญชน-สัมปยุตตปท สัญโญชนวิปปยุตตปท สัญโญชนสัญโญชนิยปท สัญโญชนิยโนสัญโญชนปท สัญโญชนสัญโญชนสัมปยุตตปท สัญโญชนสัมปยุตตโนสัญโญชนปท สัญโญชนวิปปยุต-ตสัญโญชนิยปท สัญโญชนวิปปยุตตอสัญโญชนิยปท คันถปท คันถนิยปท อคันถนิยปท คันถสัมปยุตตปท คันถวิปปยุตตปท คันถคันถนิยปท คันถนิยโนคันถปท คันถคันถสัมปยุต-ตปท คันถสัมปยุตตโนคันถปท คันถวิปปยุตตคันถนิยปท คันถวิปปยุตตอคันถนิยปท โอฆปท โอฆนิยปท อโนฆนิยปท โอฆสัมปยุตตปท โอฆวิปปยุตตปท โอฆโอฆนิยปท โอฆนิยโนโอฆปท โอฆโอฆสัมปยุตตปท โอฆสัมปยุตตโนโอฆปท โอฆวิปปยุตตโอฆนิยปท

โอฆวิปปยุตตอโนฆนิยปท โยคปท โยคนิยปท อโยคนิยปท โยคสัมปยุตตปท โยควิป-ปยุตตปท โยคโยคนิยปท โยคนิยโนโยคปท โยคโยคสัมปยุตตปท โยคสัมปยุตตโนโยคปท โยควิปปยุตตโยคนิยปท โยควิปปยุตตอโยคนิยปท นีวรณปท นีวรณิยปท อนีวรณิยปท นีวรณสัมปยุตตปท นีวรณวิปปยุตตปท นีวรณนีวรณิยปท นีวรณิยโนนีวรณปท นีวรณนีวรณสัมปยุตตปท นีวรณสัมปยุตตโนนีวรณปท นีวรณวิปปยุตตนีวรณิยปท นีวรณวิปปยุตตอนีวรณิยปท ปรามาสปท ปรามัฏฐปท อปรามัฏฐปท ปรามาสสัมปยุตตปท ปรามาสวิปปยุตตปท ปรามาสปรามัฏฐปท ปรามัฏฐโนปรามาสปท ปรามาสวิป-ปยุตตปรามัฏฐปท ปรามาสวิปปยุตตอปรามัฏฐปท สารัมมณปท อนารัมมณปท จิตตปท เจตสิกปท จิตตสัมปยุตตปท จิตตวิปปยุตตปท จิตตสังสัฏฐปท จิตตวิสังสัฏฐปท จิตต-สังสัฏฐสมุฏฐานปท จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานสหภุปท จิตตสังสัฏฐสมุฏฐานานุปริวัตติปท อุปาทาปท อุปาทินนปท อนุปาทินนปท อุปาทานปท อุปาทานิยปท อนุปาทานิยปท อุปา-ทานสัมปยุตตปท อุปาทานวิปปยุตตปท อุปาทานอุปาทานิยปท อุปาทานิยโนอุปาทานปท อุปาทานอุปาทานสัมปยุตตปท อุปาทานสัมปยุตตโนอุปาทานปท อุปาทานวิปปยุตตอุปา-ทานิยปท อุปาทานวิปปยุตตอนุปาทานิยปท กิเลสปท สังกิเลสิกปท อสังกิเลสิกปท สังกิลิฏฐปท อสังกิลิฏฐปท กิเลสสัมปยุตตปท กิเลสวิปปยุตตปท กิเลสสังกิเลสิกปท สังกิเลสิกโนกิเลสปท กิเลสสังกิลิฏฐปท สังกิลิฏฐโนกิเลสปท กิเลสกิเลสสัมปยุตตปท กิเลสสัมปยุตตโนกิเลสปท กิเลสวิปปยุตตสังกิเลสิกปท กิเลสวิปปยุตตอสังกิเลสิกปท ทัสสเนนปหาตัพพปท นทัสสเนนปหาตัพพปท ภาวนายปหาตัพพปท นภาวนายปหาตัพพปท ทัสสเนนปหาตัพพเหตุกปท นทัสสเนนปหาตัพพเหตุกปท ภาวนายปหาตัพพเหตุกปท นภาวนายปหาตัพพเหตุกปท สวิตักกปท สวิจารปท สัปปีติกปท ปีติสหคตปท สุขสหคตปท อุเปกขาสหคตปท กามาวจรปท นกามาวจรปท รูปาวจรปท นรูปาวจรปท อรูปาวจรปท นอรูปาวจรปท ปริยาปันนปท อปริยาปันนปท นิยยานิกปท อนิยยานิกปท นิยตปท อนิยตปท สอุตตรปท อนุตตรปท สรณปท อรณปท

จบจุททสมนยนิทเทส

จบธาตุกถาสรูปัตถนิสสยะ

* * * *

นิคมกถา

เอตฺตาวตา จ มรมฺมรฏฺเฐ มรมฺมชาติเกหิ ด่อติ๊ด อูทุนเมี่ยน ติหฺวเยหิ มาตาปีตูหิ พุทฺธสกราเช ฉปญฺญาสาธิกจตุสตทฺวิสหสฺเส จูฬสกราเชปญฺจสตฺตตฺยาธิกทฺวิสเตกสหสฺเส สมฺปตฺเต ผคฺคุณมาสชุณฺหปกฺขอฏฺฐมิยํ องฺควาเร วิชาเตน ชาติยา เตจตฺตาลีสหายนิเกน อุปสมฺปทภาเวน จตุวีสติวสฺสิเกน ธมฺมาจริโยติ ลทฺธลญฺฉเกน สทฺธมฺมโชติกนาเมน มยา วัดระฆังโฆสิตาราม อภิธมฺมมหาวิทยาลเย อภิธมฺมคณาปาโมกฺขภาเวน นานาปการณานิ วาเจตฺวา วิเสสโต สาฏฺฐกถาฏีกํ อภิธมฺมปิฏกํ วาเจตฺวา วิหรนฺเตน อาภิธมฺมิกานํ อตฺถาย กโต ปญฺหาพฺยากรณโชติกสญฺญิโต ธาตุกถาสรูปตฺถนิสฺสโย พุทฺธสกราเช ปญฺจ-สตาธิกทฺวิสหสฺเส จูฬสกราเช อฏฺฐารสาธิกติสเตกสหสฺเส สมฺปตฺเต ผคฺคุณมาสชุณฺห-ปกฺขนวมิยํ โสริวาเร สุนิฏฺฐิโต

แปลเป็นใจความว่า อาตมาภาพเกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๖ จุลศักราช ๑๒๗๕ ตรงกับวันอังคาร เดือน ๔ ขึ้น ๘ ค่ำ ในประเทศพม่า มารดาชื่อ ด่อติ๊ด บิดาชื่อ อูทุนเมี่ยน มีอายุได้ ๔๓ มีพรรษา ๒๓ มีนามในตำแหน่งว่า พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ จำพรรษาและสอนปกรณ์ต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สอนพระอภิธรรมปิฎก พร้อมด้วยอรรถกถาฎีกา ณ อภิธรรมมหาวิทยาลัย แห่งวัดระฆังโฆสิตาราม ธนบุรี โดยฐานะเป็นประมุขแห่งคณะ-อภิธรรม ได้เรียบเรียงปกรณ์ ธาตุกถาสรูปัตถนิสสยะ โดยตั้งชื่อว่า ปัญหาพยากรณโชติกะ เพื่อให้เป็นประโยชน์แก่นักศึกษาพระอภิธรรมทั้งหลาย จบลงแล้วใน พ.ศ. ๒๕๐๐ จุลศักราช ๑๓๑๘ ตรงกับ เดือน ๔ ขึ้น ๙ ค่ำ วันเสาร์

สทฺธมฺมโชติเกเนว รจิโตยํ สุนิฏฺฐิโต
สาธิปฺปาย สรูปตฺโถ ธาตุกถาย นิสฺสโยติ

ปกรณ์อันเป็นคู่มือของคัมภีร์ธาตุกถา ซึ่งแสดงสรุปและแปลพร้อมทั้งคำอธิบายที่พระสัทธัมมโชติกเถระ รจนาขึ้น ได้จบลงบริบูรณ์แล้วเพียงเท่านี้ ฯ

คำปรารถนา

อิมินา ปุญฺญกมฺเมน พุทฺโธ โหมิ อนาคเต
ยตฺถ ยตฺถ ภเว ชาโต มา ทลิทฺโท ภวามหำ

ด้วยอำนาจแห่งกุศลที่เกิดจากการแต่งปกรณ์นี้ ขอให้ข้าพเจ้าได้ปัญญาธิกสัมมา-สัมพุทธเจ้าในข้างหน้า และขออย่าให้ข้าพเจ้าต้องเป็นคนยากจนในภพต่างๆ ที่ยังต้องเกิดอยู่

อปตฺตำ ยาว พุทฺธตฺตำ ปญฺญาธิกำ ภวามิหำ
ชาติสรณาณิโกว เชฏฺฐเสฏฺโฐ นิรนฺตรำ

ตราบใด ที่ปัญญาธิกพุทธภาวะของข้าพเจ้า ยังไม่ถึงซึ่งสัมฤทธิผล ขอให้ข้าพเจ้าเป็นผู้เจริญผู้ประเสริฐ และมีญาณอันเป็นเครื่องระลึกชาติได้ ตลอดกาลนิรันดร

กเรยฺยำ คารวำ ครุำ มาเนยฺยำ มานนารหำ
วนฺเทยฺยำ วนฺทนารหำ ปูเชยฺยำ ปูชนารหำ

ขอให้ข้าพเจ้าได้เคารพผู้ที่ควรเคารพ ขอให้ข้าพเจ้าได้นับถือผู้ที่ควรนับถือ ขอให้ข้าพเจ้าได้กราบไหว้ผู้ที่ควรกราบไหว้ ขอให้ข้าพเจ้าได้บูชาผู้ที่ควรบูชา

* * * *

รายนามผู้อุปถัมภ์พิมพ์หนังสือ
ธาตุกถาสรูปัตถนิสสยะ

คุณกฤติ	ปันยารชุน	๑๐,๐๐๐ บาท
คุณประหยัด - คุณสุธัญญา	บุญสูง	๑๐,๐๐๐ บาท
คุณจตุพันธ์	บุญสูง	๑๐,๐๐๐ บาท
คุณรัตนาพร	ศิริจิตร	๑๐,๐๐๐ บาท
พระมหาธัญญะ	กิจจธโร	๖,๐๐๐ บาท
พลโท นาวีร์ - คุณเสริมสุข	ปัทมสถาน	๖,๐๐๐ บาท
ครอบครัวแม่สอางค์	ควรทรงธรรม	๕,๐๐๐ บาท
คุณแม่บุญรอด - คุณวรนุช	วาณิช	๕,๐๐๐ บาท
คุณพันธ์ทิพย์	รามสูต	๕,๐๐๐ บาท
คุณวีรชัย	สือจันทา	๕,๐๐๐ บาท
ด.ช.จารุกิตต์	จงเจริญกิจการ	๕,๐๐๐ บาท
คุณบุญส่ง - คุณวรรณา - คุณม่วย - คุณจ้อย - คุณเน้ย	ทรงสมบัติชัย	๔,๐๐๐ บาท
คุณสุรศักดิ์	เศรษฐวงศ์	๓,๖๐๐ บาท
ครอบครัวคุณไพศาล - คุณชิงจิง	ควรทรงธรรม	๓,๐๐๐ บาท
คุณแม่เบรนด้า - คุณปัทมา - คุณปิยวุฒิ	สุวรรณจินดา	๓,๐๐๐ บาท
คุณพิษณุ	ปิติฤกษ์	๓,๐๐๐ บาท
ดร.สุธรรม	ทองเทียนชัย	๓,๐๐๐ บาท
นักศึกษาอาภิธรรมชั้นจูฬเอก	รอบบ่ายจันทร์ - ศุกร์	๓,๐๐๐ บาท
คุณพรทิพย์ และครอบครัว	ควรทรงธรรม	๓,๐๐๐ บาท
คุณหรรษา	แดงแตง	๓,๐๐๐ บาท
นักศึกษาอาภิธรรมชั้นจูฬเอก รอบบ่ายจันทร์ - ศุกร์ พ.ศ. ๒๕๕๖		๒,๐๐๐ บาท
คุณจินนัดดา	มินินทะเลข	๒,๐๐๐ บาท